

R E I Z E N

N A A R

C E I L O N,

1759

NEVENS EEN

VOLLEDIGE BESCHRYVING

VAN DAT

E I L A N D,

EN VAN

J A F A N A P A T N A M;

Gedurende een Verhlyf van Zestien Jaaren,

D O O R

J. C. W O L F S,

*Voormaals eerste Geheimschryver van Staat
en Justitie te Jafanapatnam op Ceilon.*

Doormengd met veele Overzeldzaame Lotgevallen, en Waare Gebeurtenissen, gedurende het Leven van den Autheur.

Tc AMSTELDAM,

By GERBRAND ROOS.

MDCCCVII

500 D

V O O R - R E E D E N .

V A N D E N

S C H R Y V E R ,

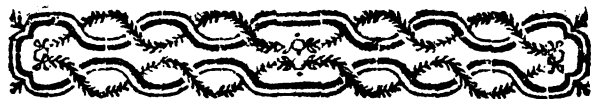
G E N E E G E N L E E Z E R !

Wat my bewoogen heeft, om myn geringe Reys en Levensloop te beschryven, is: dewyl aan weinige Menschen de weg naar Oost-Indien en het leeven aldaar grondig bekend is. Eenige denken daar van zeer goed, anderen wederom zeer slegt. Die geen, welke denkt in Oost-Indien niet dan goud en zilver mynen te vinden, alwaar men schielyk schatten verzamelen en ryk worden kan; die dwaalt, en zo hy aan den anderen kant denkt, dat men aldaar in losbandigheyd of Slaafachtige dienstbaarheyd leeft, dwaalt hy niet minder. Ymand die de weg der deugd bewandelt en zig schikkelyk houdt, kan daar beeter zyn geluk maaken, dewyl het gebrek aan geschikte onderwerpen, daar grooter en de voorraad minder dan hier te Land is. Indien egter een Inwoonder van dit Land zig verbeelde: dat hy aanstonds in Oost-Indien een Generaal of een Staatsman worden zoude, en niet langer nodig heeft in zyn Vaderland agter den ploeg te loopen; die zoude zig jammerlyk be-

057. 10. 1
17. 11. 1
18. 12. 1
19. 13. 1
20. 14. 1
21. 15. 1
22. 16. 1
23. 17. 1
24. 18. 1
25. 19. 1
26. 20. 1
27. 21. 1
28. 22. 1
29. 23. 1
30. 24. 1
31. 25. 1
32. 26. 1
33. 27. 1
34. 28. 1
35. 29. 1
36. 30. 1
37. 31. 1
38. 32. 1
39. 33. 1
40. 34. 1
41. 35. 1
42. 36. 1
43. 37. 1
44. 38. 1
45. 39. 1
46. 40. 1
47. 41. 1
48. 42. 1
49. 43. 1
50. 44. 1
51. 45. 1
52. 46. 1
53. 47. 1
54. 48. 1
55. 49. 1
56. 50. 1
57. 51. 1
58. 52. 1
59. 53. 1
60. 54. 1
61. 55. 1
62. 56. 1
63. 57. 1
64. 58. 1
65. 59. 1
66. 60. 1
67. 61. 1
68. 62. 1
69. 63. 1
70. 64. 1
71. 65. 1
72. 66. 1
73. 67. 1
74. 68. 1
75. 69. 1
76. 70. 1
77. 71. 1
78. 72. 1
79. 73. 1
80. 74. 1
81. 75. 1
82. 76. 1
83. 77. 1
84. 78. 1
85. 79. 1
86. 80. 1
87. 81. 1
88. 82. 1
89. 83. 1
90. 84. 1
91. 85. 1
92. 86. 1
93. 87. 1
94. 88. 1
95. 89. 1
96. 90. 1
97. 91. 1
98. 92. 1
99. 93. 1
100. 94. 1

bedriegen. Ik wil niemand af of aanraden om de Reys naar Oost-Indien te onderneemen. Een yder volge den dryfveer van zyne neyging. Veele Menschen zyn vol wanbegrippen, en van groote verbeelding, zo dat zy zig van anderen niet willen laten overtuigen, maar willens blind zyn; zodanige kan men niet beeter raaden, als dat zy door eyge ondervinding omzichtiger worden.

Indien de LEEZER in myne Beschryving iets vinden mogt; 't welke in andere Reys-beschryvingen niet gevonden wordt of aldaar op een andere manier is verhandelt; die gelieve te denken; dat de meeste zaaken aan verandering onderworpen zyn, en dat de ondervinding en opmerkzaamheyd by alle Schryvers niet dezelfde is. Zaaken, waar van ik geen eigen ondervinding had, nogte welke ik gezien heb, hebbe ik onaangeroerd gelaten. Waar door ik overtuigd ben, dat een yder, welke dezelve ondervinding met my heeft, gaarne zal toestemmen en bekennen: dat ik geen Fabelen maar waarheeden geschreeven heb. Waar meede ik my in de gunst van de bescheyden Lezers aanbeveele.

R E Y Z E

N A A R

C. E. X. L. C. N.

Ik wierd gebooren op den 10^{den} Augustus van het Jaar 1730. Myne afkomst is uyt den Burgerlyken stand. Ik heb geen andere dan een gemeene Burgerlyke opvoeding genoten. Myne Ouders konden my geen meer Leezen en Schryven laten leeren, dan ik eeven nodig hadde. Toen ik den ouderdom van tien Jaaren bereykt had, moest ik het School verlaaten. Met dit tydskip begon myne ellende. Ik had een Stiefvader bekoomen, en deze vond niet langer goed, den Schoolmeester voor my des Zondags avonds één stuyver te betaalen; en hy dwong my met geweld tot den arbeyd. Ik besteede myn uysterste vlyt, ik bad en weende, en wilde nog een Jaar ter Schoole gaan, maar neen, ik bekwam geen ander antwoord dan stokslagen; deeze verdroeg ik, en moest die ook wel verdraagen; dog begon op nieuws te bidden, maar alles hielp niets; ik kwelde my dag en nacht, en myn Verstand kon geen middel tot myne redding uytdenken. Ik ving den arbeyd naar myn vermoogen aan, maar slaagde niet recht. Ik wierd een voorwerp van spotterny, en verkreeg alle bedenkyke bynaamen, met één woord, het Leeven wierd my tot een last. By myne eyge Moeder zocht ik troost en hulp; maar he-

laast haar was verboden met my te spreken, en wanneer het eens gebeurde, dat het myn Vader bekend wierd, zegt hy zig aan haar zoo wel als aan my te wrceken. Ik verviel geheel tot moedeloosheyd. Eyndelyk kreeg ik een inval, dat ik God myne nooden wilde klaagen, en al-zoo hulp zoeken, (want zoo veel verstand had ik toenmaals niet om te begrypen, dat God wist wat my ontbrak) Hier toe verkoos ik een Thuyn, en in dezelve een Bakooven, welke myn bidkamer was. In 't eerst konde ik weynig, ja zelfs geene woorden vinden, dan naderhand ging het beeter, en ik kwam eyndelyk zoo ver, dat ik uyt den grond myns harten onder 't storten veeler traanen, met God spreken konde. Deeze Oeffening deed ik zoo goed als in 'myn vermoogen was. Daar ik nu door deeze weg vry gemoedig en opgebeurt was geworden, verftoutede ik my om myn Stiefvader te vraagen, hoe langen tyd ik hem nog dienen moest? door tusschen-spraak van myne Moeder bestemde hy my eyndelyk een tyd, na welks verloop ik gaan konde waar het my behaagde. Met myn veertiende Jaar eyndigde myne dienstbaarheid. Hoe schielyk deeze Jaaren vervloogen zyn, en hoe vlytig ik geweest ben, kan ik niet beschryven. Toen ik my in de laatste week bevond, overviel my eene zwaaren Ziekte, die, schoon zy my een geheel Jaar ophield, egter in het voorgenomen besluyt niet deed veranderen. Wanneer ik nu volkomen herstelt was, maakte ik my reysvaardig, om wegen te begaan, die my onbekend waaren: waar wilde ik nu heen? Ik zegt wat te leeren, dit was myn verlangen, en myn geheel oogmerk. Ik stond op een morgen vroeg

op

op, riep God als een goede leydsman om hulp aan, en was zoo moedig dat ik van myn Stiefvader met vreugde myn afscheid neemen konde. Hy zag my zeer vernederend aan, met deeze uitdrukking: „gy zyt een Zotskap, en zult ten laatsten „een volkoomen Gek worden”. Mer zeyde hy niet, en wenschte my geen geluk op myn Reys. Daar teegen bedankte ik hem, voor myne opvoeding, en bad hem om vergiffenis over het geen waar in ik myn Kinderlyken pligt overtreden had. Van myne lieve Moeder was het afscheyd zeer teeder, zy weende bitterlyk en geloofde dat ik verlooren ging; ik zelf moest haar troosten, eyndelyk ontdekte zy my, dat myn Stiefvader haar onder Eede verboden had, ecnig geld aan my op reys meede te geeven. Dit trof my in het eerste zeer, dog ik antwoorde aanstonds, laat dat zyn lieve Moeder! ik heb een ryken Vader, die zal my wel verzorgen, enz.

Ik pakte nu myne kleederen by een; deeze bestonden in twee Hemden, een paar Kouffen, een gemeene linnen Kiel, en zes stuyvers aan geld, ’t welk te zamen in ’t geheel niet zwaar te draagen was. Veertig mylen ging ik in eener reys door; op welke ik aan Brood, dat ik met water gebruykte, de helft van myn Kapitaal verteert had. Toenging ik aan ’t reekenen, wat my te doen stond, wanneer de drie overig geblevene stuyvers ook verteert zouden zyn; ik wierd verlegen; Bedelen wilde ik niet; en hebbe het ook niet nodig gehad, nademaal de Almachtige my altyd raad ggegeven heeft. Dit alles voor uit te gelooven is een meer dan Menschelyke zaak, en is by my zelfs met zeer veel twyfelingen verzelt geweest.

Ik besloot aan dien Oord, waar ik des Zondags Avonds aankwam, een proef te neemen, en ondervroeg myn armen Waard (want in een voorname Herberg konde ik niet gaan,) of er in deeze oord geen School-geleghentheyd was. Ik wierd onderregt, dat zeedert korten tyd een schoon Weeshuys gebouwt was, waar over een Opzichter stond, die ongemeen beleefd was. Ik bedacht my niet lang, ging terstont naar dien Heer, die my ook vriendelyk ontving. Op het verhaal van myne omstandigheden, en myn smeeken om Raad en Hulp, geboodt hy my des anderen daags weder te koomen. Den volgenden dag stelde hy my de zwaarigheden van het Leeren voor oogen, en raade het my ganschelyk af, ik was zeer bedroeft, en ging heen. Ik had ondertusschen met zyne Dienstbouden kennis gemaakt; deeze zeyden my: dat ik in den Thuyn van hunnen Heer moest gaan, dat hy aldaar werkte; en de Knecht vroeg my, of ik ook wel lust daar toe had; ik zeyde terstond ja, greep een Schop, laade eenigen Karren vol aarde, en reed daar meede heen. Drie of vier maal had ik heen en weder gereeden, toen de Opzichter kwam, my aanzag, toefsprak, en eyndelyk gebood met hem naar huys te gaan; het schein dat ik hem beviel, en hy was my meer geneegen. Op den volgenden dag, wierdt my in de Herberg, alwaar hy ook naar my hadt laten verneemen, aangezegt: dat ik van den Opzichter aangenoomen was, en in dit Huys met zyne dienstbouden te zaamen wonen zoude; hoe lugtig en hoe vrolyk verliet ik myn Herberg! ik ylde en stapte of ik een geheele waereld in te neemen had. De Opzichter gaf my een Boekje, en wees my daar

daar in eenige Perioden aan, die ik den volgenden morgen kennen moest. Duyzend Guldens waaren my toen zoo lief niet geweest, als dit Bock, en de daar in my opgegeeve les. Den volgenden dag nam de Opzichter my aan Tafel, en beloofde voor my te zullen zorgen; hy voerde het voorbeeld van den geleerden Heer RAMBACH aan, die eerst het handwerk van Schrynwerven geleerd hadt, en besloot met deeze woorden: „Mogelyk breng ik uw „nog in myn Weeshuys, wanneer gy eerst zult „volleerd zyn: met Taalen te leeren wil ik geen „aanvang maaken; maar ik zal uw voornament- „lyk zoeken te onderregten in den Christelyken „Godsdienst en Zeeden-leer, benevens cierlyk „lezen en schryven: ymand die daar in de Jeugd „kan onderwyzen, heb ik onder anderen nodig: „dit is het geen ik met uw voorneemens ben te „doen”. Zoo hielp my deeze Man, die reeds in de Eeuwigheid is overgegaan.

Na verloop van een Jaar vondt hy goed om my een plaats te *Berlin*, tot verdere voortzetting myner oeffeningen te bezorgen, en schreef aan een zeker Heer aldaar: deeze verlangde my te zien; eenige wecken verliepen 'er, eer ik de reys konde aanneemen; ik wierd van myn Opzichter op het beste uytgeruft, en deed de Reys over de Spree.

Naa een reys van acht dagen, kwam ik in het prachtig *BERLIN* aan, bestelde myn Brief en tefens myn persoon zelve. De Heer welke verlangende was my te zien, was zeer vriendelyk, en het deed hem leed, dat ik niet veertien dagen eerder gekoomen was: nademaal de plaats, welke hy my toegedacht hadt, nu vervult was, hebbende

hy aan myn komst getwyffelt, nademaal hy geen antwoord bekoomen hadt. Deeze Reyze was dan te vergeefs, en ik besloot om by de eerste gelegenheid te rug te keeren.

Niet alleen de Schipper, met wiens Vaartuyg ik de Spree afgevaaren was, maar ook zyn Vrouw, sloegen my voor, of zy den Prorektor van het Graauwe Klooster mynent wegen wilden spreken: korten tyd daar na zeyden zy my dat ik in persoon by den Prorektor koomen zoude. Ik ver-
toonde my, melde myne omstandigheeden, en wierd als Leerling in het GYMNASIUM opgeschreeven, en in de vyfde Classe geplaatst. Ik melde dit, met de eerste Post, mynen waardigen Opzichter, die my schielyk hier op antwoorde:
„ dat hy my toegestaan had naar BERLIN te ver-
„ trekken, maar dat de Klasse in een Gymnasium
„ om de kennis der Taalen te verkrygen, niet ge-
„ schikt voor my was; en dat het ook tegen zyn
„ oogmerk was; dat ik niet wel had gedaan, met
„ buyten zyn weeten daar toe overtegaan.” Aan het eynde des Briefs scheen hy toegeevender te zyn, en vermaande my tot voorzigtigheyd. De Prorektor, die in vier Jaaren een zekeren Schaap-
herder zoo ver gebragt hadt, dat hy een volkomen Kandidaat geworden is, gedroeg zig zeer geneegen tegens my; sprak my op den Brief, dien ik hem toonde, moed in; en zorgde ook voor myn onderhoud: hy bragt my in de gunst van zeeke-
ren Baron, die my weekelyks eenig zakgeld gaf: hy bezorgde my nog een kleyne Jaarwedde; en gaf my een plaats in 't Zangchoor. Daar na nam ik drie Kinderen van een Koopman aan te onderwyzen: myne Schoolieren waaren met myn onder-
der-

derwys zeer wel te vreedden. Ik leefde aldus zeer gelukkig; dog dit duurde niet lang, door verscheyde tuffchenkoomende ongevallen.

Een Student uyt het Keulsche Gymnasium, dien ik in 't geheel niet kende, kwam op een middag in de Zaal, alwaar ik benevens anderen my bevond, en stak aldaar Buskruyd aan. De Rector geloofde door my den daader daar van te ontdekken; en hoewel ik hem door een dadelyke onwetenheyd niet noemde, verdagt hy my egter niet van onghoorzaamheyd; niet temin kwam ik by myne Mede-Schoolieren in haat, als een den Rector toegedaanen aanbrenger. Op een morgen, wanneer ik door een zoekere straat ging, wierd ik door iemand die my niet geheel onbekend scheen, met den Deegen in den vuyst besprongen, en my toeriep „ Staa Hond! „ op deze plaats moet gy blyven”. Aanstonds herkende ik hem voor den geen, welke het Buskruyd in de Kamer aangestooken hadt; door schrik sprong ik op zyde, en kwam aan de deur van een Huys, waar in iemand gestaan hadt; deeze opende de deur, en vroeg, wat 'er gaande was? Ik antwoorde dat ik het zelf niet wist, en dat ongetwyffeld dit mensch herffenloos was. Hier by bleef het; en ik stelde my aan, als of dat mensch my onbekend was.

Myn meede Schoolmakers waaren my ten uytersten afgunstig, en zeyden dat ik van een byzondere gezintheyd en een Vreemdeling was, die den inwoonder het brood ontnam, enz. In deeze omstandigheeden schreef ik aan den Eerwaardigen Heer SCHUBERT, toenmaals Predikant te *Zossen*, en gaf hem als een ervaren man zynde, kennis van myn School en Leer-zaaken; deszelfs antwoord konde my tot een richtsnoer dienen: „ de Voorfienigheyd

„ heeft overal haare wegen, (zeyde hy,) en wan-
 „ neer men op dezelve wandelt, kan een verande-
 „ ring niet schaden, men is immers dan onder
 „ haare bescherming.” In dezen brief waaren
 eenige Ducaaten, zonder dat hy er melding van
 maakte.

Tot myn vervolging kwam 'er nog een tweede
 omstandigheid by. Een zeeker aanzienelyk Man,
 die my kende, kwam op een morgen vroeg by
 my, en badt my dat ik met hem naar zyn Huys
 zoude gaan. In den beginne ontschuldigde ik my,
 om de schooltyd, die ik niet dorst verzuymen,
 dewyl ik het onderwys voor niet genoot: hy nam
 op zig, dat hy alles by den Rector zoude goed
 maaken, en ik liet my overreden; onderweeg zey-
 de hy my, dat zyn Vrouw gevaarlyk ziek en be-
 geerig was om met my te spreken. Ik was ver-
 wondert, en hy verklaarde niet te wecten wat zy
 van my wilde hebben; ik kwam eyndelyk in
 het Huys en in de Kamer van de zieke vrouw,
 welke op een Veldt bedt lag. Zy badt haaren
 Man, om ons alleen te laten; hy ging, maar
 bleef egter in de Kamer aan geene zyde van de
 bedsteede, daar hy door zyn Vrouw niet kon gezien
 worden. Nu begon zy tot my te spreken: Ik
 zoude haar dog helpen, zy was een verlooren
 kind, ja een vervloekte, die met Ziel en Lighaam
 aan den Duyvel in de Helle behoorde, enz. Ik
 schrikte hier over, en was geheel buyten staat
 een woord te antwoorden; ik zag den Man aan,
 die in traanen wegsimolt: wegens myne stilzwy-
 genheyd begon zy op nieuws, ik zoude haar dog
 helpen. Ik verzogt haar dat zy een Predikant
 zoude laten haalen, of iemand anders bekwaam

om haar by te staan, want dat ik een arme Scholier was, en nog geen ondervinding had om siervenden te troosten. Zy vroeg wederom, of ik dan niet bidden konde? Ik zoude voor haar bidden; ik antwoorde dat zy zelve bidden moest; zy zeyde, ja, maar God hoort den zondaar niet. Toen ving ik aan uyt het Euangelium, en wat ik meer wist van de Liefde Gods en Christus tot de Zondaaren, aan te voeren. In den aanvang redeneerde ik kort en afgebrooken; maar daar na vielen my de woorden als van zelfs in. Zy stemde eyndelyk met my overeen, en sprak met vollen mond, de heerlykste troostspreuken uyt de Heylige schrift; by welker aanhooring een heymelyke vreugde in myn Hart ontfont: zy riep haaren bedroefden Man by zig, en trooste hem op de minzaamste wyze: omtrent een half uur daar na stierf deeze Vrouw. Zoodanige ontmoeting had ik in myn leeven nooyt bygewoond.

Indien men my toenmaals gezegt hadt, dat ik van dit voorval zoo slegt zoude afkoomen, zoude ik het nooit geloofd hebben; ik had niets kwaads gedaan, en was geroepen zonder my te hebben aangeboden: Ik had zonder gewinzugt, en ook zonder belooning onnozel gesproken, het geen ik moest; hoe kwam het dan, dat ik hier over veroordeelt wierd? Men zeide, dat ik in t'Ampt eens Predikants getreden was, ik had dingen gedaan die een Scholier niet betaamden, en eyndelyk dat ik de tot hier toe genoten weldaaden onwaardig was. Toen riepen myne Makkers vol vreugde, dat zy het langen tyd gemerkt hadden, dat ik van een andere gezintheyd was, ik was een Zichtelianer, een Muyzefelder enz. Ik was intusschen

legt gemoed, ik was geen Scholier meer, en ik konde my in 't geheel niet bedwingen, en nam door droefheid zichtbaar af. Ik dwaalde en wist niet waar ik belanden zoude. De waardige Prorektor die de moeyte genoomen hadt, myn zaak by den Man van de overledene Vrouw te onderzoeken, was zeer bekommert over my, en wilde alles ten mynen besten aanwenden, hy liet my door den Weduwnaar zeggen, dat ik by hem koomen moest: deeze Man welke zig de schuld myns ongeluks gaf, die ik hem egter nooit gegeven heb, overreede my om nogmaals naa myn weldoener den Prorektor te gaan; ik deed het eyndelyk, en heb ik ooit vriendelyker en medelydender mensch gezien, zoo was hy het. Hy spoorde my aanstonds tot bemoediging aan, precs my, en overtuygde zyne vrienden, van het geen ik gedaan had, my verzeekerende, dat de Predikant die my aangeklaagd hadt, beschaamd en afgeweezen was: dat myn Patroon, de Heer Baron, die wegens my een verkeerde meening opgevatt hadt, door hem (namentlyk den Prorektor) volkomen overtuygd was geworden, dat ik een zuiver Luthersgezinde was geworden, dat hy my nog deezer dagen opentlyk in de klasse gepreezen hadt, en dus verwagte dat ik den volgenden dag, my aldaar zoude laten vinden. Op dit laatste moest ik hem by het heenen gaan de hand geeven. Ik was naauwlyks heen of bleef weg, en hield my op by den Koopman, wiens kinderen ik onderwees, tot dat ik naar *Hamburg* ging, 't welk na verloop van eenige weeken geschieden. Alvoorens onderrichte ik myn voormaligen Opzichter wegens myne omstandigheden: hy raade my ineen

no

ne vriendelyken Brief, naar *Maagdenburg*, by den toenmaaligen *ABT STEINMETZ*, te gaan, aan wien hy my een Brief van aanbeveeling gaf; hy raade my ook den voorensgenoemden Heer *SCHUBERT* en andere goede Heeren aan te spreken; maar ik konde hier toe niet besluyten: myn gemoed hield my te rug, en stelde my verscheyde zwaarigheden voor; ik konde het dus hier over met my zelve niet eens worden. Ik was dag en nacht vol zorgen, die my byna 't slaapen belette- den, en ik droomde zes navolgende nagten verscheide droomen, en onder anderen de volgende omstandigheden: dat ik aan den Oever van een groot water stond te hengelen, om visch te vangen; dat niet lang daar na een Visch aanbeet, dog dat dezelve zoo haast ik hem optrok veranderde in een Mensch; waar over ik my ongemeen verheugde. Ik sloeg geen agt op deeze droom, maar vertelde dien by toeval aan iemand die my daar van deeze uitlegging gaf, namelyk dat ik over het water zoude Reyzen, en daar door gelukkig worden zoude.

De bestemde dag kwam eyndelyk, en ik reysde met de Vragtwagen naar *Hamburg*, alwaar ik gezond aankwam. Negen dagen moest ik my hier ophouden, eer ik met een Vaartuyg myn Reys kon vervorderen; op den zelven dag van myn vertrek, dog eenige Uuren vroeger, kwam een jong Bedelaar van dertien Jaaren by my, hy was uyt *Saxen*, en zeyde dat hy Ouderloos was, en niet wist wat hy aanvangen zoude; ik wierd tot medelyden bewoogen, kleede hem, en maakte een overeenkomst met den Schipper, en nam hem meede naar *Amsterdam*.

Decze Reys duurde zeven weken, dewyl wy in den aanvang wegens de harde winden, op de zoo genaamde *Steur* by *Gluckstad* (*) moesten blyven leggen; eyndelyk zagen wy de groote en wydvermaarde Stad *Amsterdam*, voor welke wy schielyk ten Anker kwamen. Toen de Schipper aan de Wal ging, nam hy my mede, en ik gaf myn jongen, die zig gedurende de Reys zeer dienstbaar gedraagen hadt, myn goed in bêwaring, tot dat ik wederkoomen, en hetzelfde met hem afhaalen zoude. De Schipper bragt my in een goede *Herberg*, alwaar ik voor my en den Jongen accordeerde. By myn wederkomst op het Schip, vond ik, dat de Jongen van het zelve afgegaan was, en een goed deel van myn linnen mede genoomen hadt, welk verlies my zeer ter harte ging, en zeker een geringe erkentenis voor myn weldoen was.

Ik was nu in Holland, en wel in deeze schoone en prachtige Stad, zonder recht te weeten wat ik aanvangen zoude. Ik bezag en bewonderde in tusschen de merkwaardigheeden van deze plaats, gelyk het *Stadhuis*, 't welk een der zeven *Wereldswonderen* is, en veele andere zaaken meer; een goed half Jaar hield ik my hier op; in welken tyd ik ook de omleggende plaatsen leerde kennen; eindelyk moest ik ook om myn voortkomen denken, nademaal myn *Geldbeurs* verminderde; men deed my veeleley voorslagen; een *Koopman* wilde my de *Hollandsche Taal* laten leeren, en dan als

Fac-

(*) De *Steur*, een Rivier in 't *Hollteynsche*, welke even beneden *Gluckstad* in de *Elbe* valt.

Factoor gebruyken, waar toe ik geen genegenheid had. Ik kreeg lust om naar *Jerusalem* te Reyzen, en een Schipper, die naar *Smirna* ging, boodt zig aan, my tot die plaats vry te houden; dog ik liet my van myn voorneemen aftrekken; deeze Man boodt my ondersteuning en geld aan zoo veel ik behoefde, hoewel ik hem zeyde dat hy van myn Ouders of Vrienden in Duytschland, nooit eenige vergoeding kon verwagten.

Op zekeren tyd kwam myn Waardt t'huys, en wenschte my geluk met icts dat naar zyn meening zeer goed voor my was; hy hadt naamelyk met den Admiraal B. wegens my gesproken. Deeze Heer hadt hem gezegt, dat hy my des anderendaags wel eens wilde spreken. Met een bly voorgevoel verlangde ik den Admiraal te zien op den bestemden dag. Zyn mannelijke Taal en ernsthaftig wezen, boezemden my de hoogste achting voor hem in. Hy vroeg my naar myne geboorte, ouderdom, geloof, en waarom ik te *Amsterdam* gekoomen was, en eyndelyk vroeg hy my, of ik wel het Ampt van Zieken-Trooster op zyn Schip wilde waarneemen? dewyl ik van deezen Dienst geen recht begrip had, zoo wierd my gezegt dat het daar in bestond, om des Zondags een Predicatie te leezen, of een korte Redenvoering te doen, en de zieken, welke zulks begeerden, by hun sterfen te onderregten en te troosten. Hier op antwoorde ik zonder my te bedenken, Ja; de Admiraal reykte my de Hand toe, en zeyde: Gy hebt by my dienst genoomen, en ik zal u den dag laten weten, wanneer gy U naar myn Schip moet begeeven; hier op vroeg hy my nog naar andere omstandigheden in het *Brandenburgsche*, en zei-

zeide: dat hy in *Stettin* gebooren was, en een Jongen zynde naar Holland gercift was, en ter Zee zyn fortuin gemaakt hadt. Hier meede brak hy af, nademaal hy nog op het Oost-Indifche Huys moest zyn. Myn vreugde en myn verlangen naar myn vertrek was onbeschryffelyk, en myne gedagten gingen over niets anders dan over het ter Zee vaaren. Dog by al myn Vreugde, had ik eene grootte verlegenheyd; namelyk, hoe dat de Waardt die my zoo langen tyd geborgt hadt zoude betaalt worden; ik kwelde my langen tyd; eyndelyk vroeg ik het hem zelfs; hy zag my lachende aan; en zeyde, „weet gy dan niet Mof (a) (zoo „noemt men gemeenlyk de Duytschers in Holland) „dat gy by een Zielverkooper zyt, en dat de „Heer Admiraal die U aangenoomen heeft een „Zee-Roover is?” Ik begon overluyd te lachen en zeyde: „Gy zyt veel meer een Zielbewaar- „der; gy hebt myn Lichaam en daar nevens myn „Ziel behouden, laat nu dat gekfchecren, en „maakt myn zaaken klaar” de Waardt antwoorde. „Nu dewyl gy daar zoo fterk op staat, zoo weet, de

(a) Mof, is een Scheldnaam, die de Hollanders aan de Duytschers geeven, maar voornamentlyk aan de menigvuldige Saxers en Westphaalers, anders Hannekemaaycers genoemd, die jaarlyks naar Holland, met geheele troepen koomen afzakken; de een om ter Zee te vaaren, en de andere om het Landwerk te verrichten, of in de Veenen te werken; het woord is afkomstig van 't werkwoord *Moffelen*. Het welk in het algemeen beteekent, heymelyk bedriegen, wegsteeken, valsch speelen enz.

„ de betaaling zal hier in bestaan, leeft lang, en
 „ word gelukkig, het welk ik van U hoope, en als
 „ dit gebeurd zoo betaalt gy my; maar sterft gy,
 „ zoo zal ik my ook betaalt rekenen” Hy reykte
 my teevens eenige Guldens toe, met deeze woor-
 den „ daar hebt gy eenige Guldens, wanneer gy
 „ in *Africa* komt, dan kunt gyeens op my en myn
 „ vrouws gezondtheyd drinken; Nu lieve Mof,
 „ zyt gy nu te vrede? Wat dunkt u nu van zulk
 „ Zielverkoopen.”

Ik stond verbaast, zag Man en Vrouw aan, en
 konde geen woorden tot dankzegging vinden.

Acht dagen verliepen er nog eer ik vertrok,
 en myn Beroep op 't Schip waarnemen konde:
 in dien tusschen tyd liet myn Waard een Oude
 Zieken-Trooster koomen om my te onderregten;
 eyndelyk wierd de dag en het uur gebooren dat ik
 het schoone Holland vaarwel moest zeggen: dat
 schoone Holland herzeg ik nog eens: in dit we-
 reld-deel had ik andere voorbeelden gezien als in
 myn lieve Vaderland. Een vryheid van Godsdienst,
 Eensgezindheyd in de Regeering, een Vriendelyke
 verkeerung in de Burgerlyke zamenleeving; deeze
 hadden in my een erkentenis te weeg gebragt, die
 ik voorheen in my niet gevonden had. Men vind
 hier de Natuur niet gedwongen, den Godsdienst
 niet aan ketenen gekluyfterd, den Staatsman niet
 verflaast, en den Burger en Landman niet kwynende.

Den avond voor myn vertrek, teekende myn
 Waard myn Kist, waar in hy alles wat ik mede
 neemen zoude gepakt hadt; by de overgaaf van
 de Sleutel zeide hy my. „ Zie daar myn lieve
 „ Oost-Indievaar, hier is uw Huys, Thayn, ja alles
 „ wat gy uit Europa mede te neemen hebt; ik wil

„ u al-

„ u alles nict zeggen wat daar in te vinden is;
 „ gy zult het zien, wanneer gy den tyd, om het
 „ te doorzoeken, hebben zult: Nu wensche ik,
 „ dat deeze Kist u weder, beter bezorgd, uyt
 „ Oost-Indien herwaarts overbrengen mag.

Des anderen daags Morgens zeide men my dat het Vaartuyg, waar mede ik naar de Ligter moest, (het Schip, dat het Volk en de Goederen naar de groote Scheepen overbrengt) naar my wagte; ik voer af, en kwam aan de Ligter, op welke een menigte van Soldaaten overgezet wierden; zy waaren altemaal dronken, en maakten een hevig en verward geschreeuw, en hun wierd een plaats in het ruym aangewezen. Zoo dra wy allen Scheep waaren, liet de Stuurman het Anker ligten en de Zeylen losmaaken, en wy zeylden naar *Texel*, op welke Reede het Admiraaalschip, met nog meer andere groote Scheepen, geankert lagen. De beweging van het Schip werkte zeer sterk op de Soldaaten, en de daar door ontstaane walgelyke stank, dreef my uyt het ruym (want hier in hadt my de Stuurman geplaaft, zeggende „ men moet heulen met „ de Wolven daar men mede in 't Bosch is”) naar het verdek. De Stuurman die aldaar benevens de Matrooßen mede die onaangenaame stank gewaar wierdt, zeide „ legt de Luyken toe, en laaten die „ Varkens doen wat zy willen.” In deeze stand moesten die arme Kaasels ruym vier en twintig uren blyven leggen; waar door zy byna uyt het Graf gehaalt schenen; in deezen toestand betraaden zy het groote Schip, en tuymelden op het zelve heen en weder, en wierden van de Matrooßen weggesmeeten, wanneer zy tuschen de Anker-touwen vielen.

Toen

Toen kwamen de Quartiermeesters (a) en de Provoost, met hunne entjes dag, en dreeven eyndlyk de Soldaten in het ruym, alwaar hen de Provoost volgde, die verschrikkelyke vloeken hooren liet. De goede Soldaaten, die meest alle Duytchers waaren, nu volkomen nugteren geworden zynde, waaren door deeze nieuwe omstandigheden wederom zoo goed als dronken geworden: de meesten hadden zig ingebeeld t'Scheep een vrye Kamer en alle gemakken te vinden; maar het viel geheel anders uyt.

Toen zy by hunne zinnen kwamen, begonnen zy te klaagen, en te vloeken, de een op zig zelve, en de ander op die geenen, die hem het Zee-vaaren en het scheeps-leeven zoo aangenaam voorgesteld hadden; een menigte wilde zig verdrinken: dog dit was hun te vergeeven, want zy wierden beter bewaard als in een Tugthuys. De honger endorft begon hen nu te kwellen, en zy hadden van alles gebrek; haare huysvesting was te gelyk de plaats tot verrigting van alle nootdrustigheden; de weemoedigen klaagden en weenden. Dit Tooneel duurde een gansche Dag en Nagt. Den volgende dag kwam de Kapiteyn Lieutenant aan boord, bragt den Commandeur van de Soldaaten mede, en zorgde dat hun spys en tydverdryf verschaft wierd.

Ik had een kleyne hut tot myn wooning, en een slaapplaats te zaamen met een Kadet. Die geene welke zig niet behelpen kan, in een hutje dat

(a) Quartiermeester is een graad hooger als Matroos, van welke zy gemaakt worden.

dat niet veel grooter dan hy zelve is, die blyve van het Schip. Op deeze wyze kan men veele, schoon niet gemakkelyke, slaapplaatsen hebben. Myn dienst begon niet eerder dan na dat het Schip zyne volle laading bekomen had, waar mede drie weeken verliepen; want, daar wierden te gelyk zeeven Scheepen uytgeruft. De inrigting der schafting is op de volgende wyze; men brengt groote houten Bakken, die allengenommert zyn: tot yder nommer behooren zeeven Perfoonen; van deze moet een Man, op de tyd dat de Eetklok getrokken word, by de Kok in de keuken koomen; de Kok begint van N^o één, tot de laatste toe af te roepen, en geeft met een lepel een yder zyn deel in de Bak. Dewyl ik hier by de Kok in de keuken ben, zoo zal ik tegelyk de spyzen aanhaalen, die gedurende yder week voor de Matroosen en Soldaaten gekookt worden. Een soort van groove grutten word dagelyks gekookt; des Woensdag en Zondags graauwe Erwtten; de toefpys bestaat in Stokvisch, gezoute Rund en Varkensvleesch, welke om den anderen dag uytgedeeld word: Het volk van yder Bak bekomt twee maaten, één vol Boomoly en de andere met Azyn, om daar mede de Erwtten te ceeten: alle morgen word het water uytgedeelt, waar mede een yder zig tot den volgenden dag moet vergenoegen; in de eerste dagen is het water zuiver, maar naderhand word het vuyl en stinkend, wordende dan verscheyde wurmpjes daar in gevonden; daar na word het wederom klaar en zuiver. Ik heb dikwyls, wanneer ik my in het ruym by de zieken bevond, den eenen Matroos van den anderen op het hartelykste hooren bidden om een dronk water, maar te vergeefs, zoo dat ik dan voor zoo-

da-

danige ellendige doritlydende door behulp van de wagt hebbende Officieren raad geschafte hebbe.

Onze dagelykſche bezigheeden, zoo lang wy in Texel waaren, beftonden in het laaden der Koopwaaren, Goederen, Gefchut en andere noodwendigheeden. Zoo dra wy daar mede gereed waaren, kwam den Admiraal, op een voortreffelyk Jacht; Hy wierd met eenige Kanonſchooten verwelkomt, en het gemeen riep tot driemaal toe *Hoefte*. De Kapteyn Lieutenant gaf hem aanftonds berigt van den toefland van het Schip; hier op wierden de Zeylen losgemaakt, het anker geligt, en beweging tot het uitloopen gemaakt; maar de Wind wilde ons niet dienen, en wy moeften wederom het anker laaten vallen, en konden eerft des anderen daags, toen de Wind omliep, en uit het Ooften waayde, door het zoogenaamde Kattegat in Zee koomen; op dien dag vertoonde zig de Admiraal aan het gemeene Volk, liet de Klok luyden, om de Matroozen en Soldaten, booven op 't dek by een te roepen, en deedt de volgende aanſpraak: „ Ik verwittig U allen hier meede als „ Admiraal, dat geen van U allen zig zal onder- „ ſtaan, van den anderen 't geringſte te ontneemen of te ontvreemden, dat ook onder U geen „ twiſt ontſtaat, het zy waar over het wil, of dat „ er iemand gelaſtert, of dat er gevloekt of gezworen word: gy zult U allen wagten van met kaarten te ſpeelen, of eenig ander quaad te doen. „ Vind ik dat iemand zig aan een deezer punten „ ſchuldig maakt, zo kan de overtreeder verzeekert zyn, dat hy aan de groote Maſt, met den eenen Hand zal gebonden worden. Ik wil hier „ door niet, dat gy Onder-Officiers, het gemeene

„volk op een Barbaarfche wyze straffen zult; in-
 „zonderheyd wannecr de misdaad gering is. Ik
 „weet dat ik Menfchen en geen Beefden naar Ooft-
 „Indien te voeren heb. Ontdek ik dat gylieden
 „'t tegendeel doet, zult gy aanfonds van uwen
 „poft ontzet worden. En gy Soldaaten zo niet-
 „tegenftaande dit, U iers kwaads bejeegent, zo
 „geef ik U allen vryheydt om by my te koomen
 „en uwe befwaaren optegeven. Hier na kan een
 „ieder zig fchikken.” Niemand was vrolyker dan
 de arme Soldaaten, die tot nu toe erger dan Hon-
 den bejeegent waaren, en veele onverdiende fla-
 gen hadden moeten ontfangen. Na deeze Aan-
 fpraak liet de Admiraal aan ieder Soldaat en Ma-
 troos een rantfoentje Arack geeven; Gaf Be-
 vel aan den Bottelier (deeze heeft het opzicht
 over den voorraad) van de 500 ftuks kaazen, wel-
 ke Scheep waaren, aan het volk uyt te deelen: wen-
 de vervolgens zyne Redenvoering tot den Doc-
 tor, wien hy de Zieken op zyn gemoed aanbe-
 viel, met een ernftige vermaning, van geene mid-
 delen ter hunner Geneezing te fpaaren, hun veel
 fpaanfche Wyn te geeven, en voor hun Vleefch-
 nat te doen kooken enz. De Officieren fprak hy
 op de volgende wyze aan. „Myne Heeren! Gy-
 „lieden zult hebben te houden goede order, ge-
 „bruyken Soldaat en Zeemanschap, voorzichtig
 „weezen, en in alle omftandighcedden die U lie-
 „den gevaarlyk moogen fchynen my kennis gee-
 „ven; zo wel by Dag als Nagt.” Den Konfta-
 pel liet hy by zig koomen, en gebod hem voor
 al zorg te draagen dat geen onftooken Kaarfen,
 brandende Tabakspypen of andere vuurftoffen in de
 Kruidkamer gebragt of gebruikt wierden, dat hy
 zorg

zorg draagen moest, van de Lonten altyd in goeden staat, en gereed te houden, om by voorkomende geleegenheeden by het gefchut te kunnen worden gebruykt. De twee Cadets, welken wy op ons Schip hadden, vermaande hy op deeze wyze. „ Ik „ beveel U lieden, opmerkzaam en vlytig te zyn. „ Denkt niet dat gy uyt enkel vermaak met my „ reift. Het oogmerk is, van U lieden, Mannen „ te maaken, dienftig voor den Staat en voor de „ O. I. Compagnie, gy zult ieder in 't byzonder U „ eigen *Journal* houden, alle waarneemingen daar „ in opteekenen, en des Zondags Avonds my dat „ voorlezen. Mydt alle onnut gefnap: en denkt „ nergens anders om, dan op de Cours en Zeylen „ van het Schip, zo lange gy voor het Kompas „ staat, en vergeet het Roer, en den Wind niet.” De Timmerlieden kreegen ook een Les, en aldus een ieder, van die wat meer dan Soldaat of Matroos waaren af. Eyndelyk kreeg ik ook een beurt, namentlyk hy stelde my voor, dat hy my aangenoomen hadt om den Godsdienst volgens Scheeps gebruyk te verrichten, en voor zodaanig een wilde hy my gehouden hebben. Voor al begeerde hy, dat een ieder zig wachte, 't Goddelyk woord te misbruyken of te bespotten, maar integendeel zig te gedragen als een Christen, die een redelyke Ziel en Gemoed heeft, en hy besloot zyne reden met deeze woorden, „ Gy, Officiers, Onder-Officiers, „ en Matroozen enz. hebt gy nu allen my wel ver- „ staan? waar op een ieder Ja antwoorde. Deeze aanspraak hadt zodaanigen indruk, dat er eene goede order, inrichting, en nadenken heerschten. De Soldaaten wierden over het algemeen Vrien-

den met de Matroozen, en vertelden elkander alle
allerlei spreukjes.

Ik verrichtte geen dienst ten zy 't my bevoelen
wierd: was 'er ymand ziek, en begeerde hy my,
zo moest het by den Commandant gezegt, en door
een Korporaal my bevoelen worden. Onder myn
Scheep - Gemeinte, die vyf hondert Man sterk
was, bevonden zig allerley Gezindheden. Ik was
toenmaals zeer te vreden, en had groote reeden
om de voorzichtigheid te danken; die my zo ver-
gebragt hadt. De Admiraal bewees my ook zon-
derling zyne gunst; en gaf my tot een geschenk
eengedeelte van zyn Voorraad, als Wyn, Bier, enz:
Hy sprak dikwyls met my; waar door ik niet wei-
nig by 't gemeene Volk van 't Schip in aanzien
kwam. Op 't laatst meenden zy, dat ik een nabe-
staande van hem was; dewyl hy zo veel werk van
my maakte. Niemand wist hier van den grond,
zelfs de Admiraal niet, en het is een middel tot
myn geluk geweest; Gelyk hier na zal verhaalt
worden.

Eerst hadt ik my in de voor - Cajuit moeten op-
houden; maar ik verkreeg nu een kleyne hut, en
vooral daar myn Kist. Ik was zeer begierig te
zien, wat myn Amsterdamsche Waardt daar in ge-
pakt hadt; ik bevond tot myne verwondering niet
alleen dat geen, 't welk ik nodig had, maar ook
verscheyde dingen, die tot zyne Nagedachtenis
strekten, beneevens een Lyft van al het geen in
de Kist gevonden wierd. Deeze Kist heb ik als
een *Relicq* bewaart, en na verloop van twintig
Jaaren, wederom in Amsterdam gebragt. Ik was
voorneemens myn lieve Waardt daar uyt iets tot
een

een Gedachtenis te geeven, maar de goede Man, was korten tyd te vooren overleeden. (a)

Eenige dagen hadden wy goede windt, waar na het veranderende, onstuymig en dermaaten stormende wierd, dat wy in geen veertien dagen, Zon, Maan, of Sterren konden zien. Geduurende deezen tyd konden wy geen vuur in de keuken houden, en by gevolg geen warme of gekookte spyze bekoomen; waar door een groot gedeelte van 't Volk ziek wierdt: cyndelyk bevonden wy ons niet wydt van het bovengenoemde zogenaamden Kattegat. Wy deden eenige Kanonschooten, en bekwaamen een Loots, die ons naar de Texelsche Reede zoude lootsen. Maar de Wind veranderde en de Lucht helderde op, zo dat wy onze Reys vervolgden. Dit begin stelde, zig niet aangenaam in. De Doctoor en Chirurgyns kreegen hunne handen vol werk. Veelen die de Zee niet gewend waaren, wierden Ziek; en daar waaren er dertig die een besmettelyke Ziekte hadden, waar
van

(a) Het is jammer dat de naam van den Waardt niet genoemd wordt. Een zodanige verdient wel met gulden letters vereeuwigt te worden, een vreemdeling een Halfjaar lang de kost te geeven, een Baantjen naar Oost-Indien te besorgen; en daar en booven hem een Kist meede te geeven met meer daar in als hy nodig hadt; zonder een penning daar voor te genieten; is wel een wonderlyk verschynsel: maar nog meer in een Waardt, wiens geweeten zelden de engste is, en wiens meedogenheid doorgaans weinig uitblinkt. Voornamentlyk hier te Lande.

(Vertaald.)

van er eenigen het met de Dood moesten bekopen. Wy vorderden niet veel, woelende en werkende de Noord-Zee bestendig. Wy wierden bevreest voor de Vlaamsche Banken, die wy voor ons hadden, en langs welken wy heen moesten zeylen; en welke voorzorg wy ook gebruykten, wy raakten op een der Banken, zonder dat wy er aandagten, vast; geen Donderslag kon den Admiraal en zyn Officieren zo verslagen hebben, als dit geval, zy lieten den moed geheel vallen; spraaken geen woord; en er heerfchte een volkomen verslagenheyd onder de gemoederen. De goede Admiraal liep in zyn kamer, viel op zyn kniën, wroog zyn Handen, smeekte God om hulp: by geluk ontfond er een wind, die ons van de Bank zettede. Zo dra vond men niet dat het Schip Vlot was, of men ging aan het pompen, en zien of het ook eenige schaaden bekoomen hadt: Dan men vond alles in een goeden staat. Voor deeze wonderbaare redding, hield men een Algemeene Dankzegging, by welke gelegenheyd ik een korte aanspraak deed

De goede Admiraal was geheel bedaard, toen hy byt zyn bidvertrek kwam, en de doodsangsten en vreeze verdreeven hebbende, gaf hy daardoor een voorteeken van een geheele verandering. 't Is ligt te denken dat zodanige omstandigheden dien Man meer moesten treffen, dan een gemeen Matroos of Soldaat.

Wy kreegen deezen dag onze eerste Doode, op het Schip, die ook aanstonds in Zee tot aas der Visschen wierdt gesmeten. Zonder dat zyn overlyden door Bidders werd aangezegt, of by zyn Begraafnisse de Klokken luiden, ofte een Lykpredicatie

dicatie gedaan en een Treur Musiek gespeelt wierd.

(a) Men naaide hem in een oud stuk Zeydoek; en leyde hem op een plank, welkers eene eynde op het boord van 't Schip en het ander einde door twee Matroozen wierdt vastgehouden, die op het bevel van een dër Onderofficiers: „Zet hem in „Gods Naam over“: den plank naarboventilden, en het lyk in Zee deeden gleijen; aldus is de Begraafenis op het Schip.

Eindelyk kwamen wy in het Kanaal, tusfchen Engeland en Frankryk, 't welk even gelyk de Noord-Zee, onderscheyden gronden heeft: in deeze Zee gaan hooge dog korte golven, waar door 't Schip zeer sterk werkt, zelfs by middelmatige koelten. De Doctor zag zyn getal Zieken vermeerderen, en wendde alle mogelyke middelen aan. Hy vond goed om het Ruym, alwaar de Soldaaten en Matroozen Huys hielden, met Azyn en Kruydt te berooken. Aanstonds wierd dit middel in 't werk gestelt, en binnen weynig tyds zag men alle Man zo gezonden als zieken, booven op het Schip met al hun plunje. Welk een akelig gezicht! Niemand van hen allen hadt meer dat gezond voorkoomen, 't welk zy in den aanvang toonden; en veelen waaren zo gestelt, dat het scheen, als of zy met den dood wortelende waaren. Ik richte myn Redenvoering hier na den volgenden Zondag in.

De Admiraal, die zedert eenige dagen zyn Kamer wegens onpaffelykheyd had moeten houden, liet

(a) Het doen eener Lyk - Predicatie en het speelen van Treur-Musiek by de Begraafenis, is in Duyfchland over het algemeen in gebruyk.

(Vertaaler.)

liet zig nog eens op het Dek zien, en dit was de laatstemaal. Hy vroeg aanstonds hoe het met zyn Soldaaten en Matroozen geleegeen was? men antwoordde hem: niet al te wel. Hy gaf bevelaan de Officiers, dat zy zouden tragten, het volk zo veel mogelyk in beweeging te houden. Hy liet vragen of 'er geen waaren die Speeltuygen hadden, en speelen konden; dat zy zig daar mede dan zouden vermaaken. Men vond vier à vyf Soldaaten die op de Fiool en Fluyt speelden, en dezelve mede genomen hadden. De Musikanten maakten hun Speeltuyg gereedt, en begonnen te speelen: al het Volk danste, behalven die de Scheurbuyk hadden; welker leeden byna geheel verstyft waaren. Het Volk ging hier alle daagen mede voort, zo dikwils wind en weêr het toeliet, en dit was niet zonder nut. De Soldaaten begonnen alles uyt een ander oogpunt te beschouwen, zagen de hooge Krytbergen die aan deeze zyde, Engeland tot een kostelyken Muur verstrekt. De Matroozen verhaalden hen hoe dat de Stad *Douvres* (*) door een Geest gebouwt was; Hier hoorden zy vreemd toe, en vroegen, wat voor een Geest dat het geweest was? Daar men hen nu zeyde dat het zekerlyk de Duyvel geweest was, waaren zy te vreedden. Hunne oogert van den Oever van Groot-Brittanien wendende, ontdekten zy de uysterste Kust van Frankryk, maar de afstand was te ver om het onderscheidentlyk te kunnen zien. En zy spraken zeer smaakelyk van den aanstaanden

(*) *Douvres*, aan het Canaal over *Calais*, een Haven van waar de Paketbooten naar Vrankryk vaaren, heeft een sterk Citadel.

den Wyn-oogst. Wy zeylden door dit Kanaal veertien dagen lang. Een Engelschman gaf ons twee Schaapen over, waar tegen wy hem Genever gaa-ven. De wind die ons tot dus verre niet voordeel-
 lig geweest was, schieen nu gunstiger te worden, en bragt ons schieelyk in de Spaansche Zee. De Nieuwsgierige Soldaaten, die van Spanje hoorden praat-ten, wilden niet naar beneden, maar bestendig booven blyven, dewyl zy zig inbeelden, dat zy zo naby Spanje als by Engeland zouden heen zeylen; want zy maakten zig van deeze Zee een verkeerd denkbeeld. Maar, ô Hemel! hoe verschrikten zy, toen deeze Zee, haar Hemelhooge Golven begon te verheffen: Zy liepen zo goed zy konden, naar beneden, en verborgen zig.

Met den Admiraal was het intusschen zo verslim-
 mert, dat hy zelve alle hoop tot zyn herstelling opgaf, en my by zig deed koomen; hy sprak by myn inkoomen met den Kapiteyn van het Schip over Scheeps-zaaken, en zond hem weg; te kennengee-
 vende dat hy hem wederom zoude laten roepen; hy verzogt my, dat ik hem, (zyne hand naar my „ uytsteekende,) in zyne tegenswoordige omstan-
 „ digheeden zoude te hulp koomen, dewyl hy zyn „ einde voelde naderen. Toen ik U (zeyde hy) in Am-
 „ sterdam aannam, dagt ik niet, U in deeze om-
 „ standigheid zelf nodig te hebben; goed is 't dat „ ik U mede genoomen heb: Zet alle schroom
 „ voor den Post, dien ik bekleed, ter zyde, en „ spreekt met my als een gemeen Christen,
 „ die een groot Zondaar is, en door de Genade „ en Barmhertigheyd zyns Heyland zoekt zaaligte
 „ worden. Ja met een woord: gebruykt geen „ pligt-

„pligtpleegingen, maar Gods woord”. Ik ge-
 hoorzaamde en stelde hem by deeze gelegenheid
 JESUS als een Koning voor. Hy luysterde met
 veel aandacht, en bekende, dat ik de rechte stoffen
 voor zyn Ziels toestand getroffen had. Hy drukte
 my de hand, - en zeyde: „Nu wil Ik dog nog
 „verder voor U zorgen; ik hebbe goede Vrienden
 „te *Batavia*, aan deeze zal ik U beveelen: aan
 „de *Kaap de Goede Hoop* zult gy afgezet en op
 „het Schip van KAPITEYN EIKENS geplaatst
 „worden”. Ik dankte hem voor zyne voorzorg,
 maar wenschte dat ik zo gelukkig mogt zyn,
 van nog langen tyd onder zyne beveelen te moo-
 leeven. Hly antwoorde: „Neen myn Vriend!
 „ik sterf in korten tyd, roep nu den Kapiteyn
 „en laat hem aanstonds koomen, ik heb hem nog
 „wat te zeggen”. Ik deed het, en de Kapitein
 verscheen aanstonds. Myn Heer! vong de Admi-
 raal aan: „ik geeve U hier mede myn Bevel ge-
 „heel over; en stel U in myn plaats. Houd en
 „oeffent het gezag van Admiraal daar het vereyscht
 „wordt. Opdat dit Schip het Admiraalschip bly-
 „ve. Hier hebt gy myne byzondere *Instructie*.
 „Draag zorg voor de Lading van 't Schip; en in-
 „zonderheyd voor de Equipage, en laat dezelve
 „niet kwalyk behandelt worden. Komt gy we-
 „derom in *Amsterdam* en vind gy myn Lieve
 „Vrouw en Kinderen nog in leeven, zoo verzee-
 „kert haar, dat ik my tot den Dood bereydt heb.
 „En eyndlyk bestelt deeze drie Brieven aan de
 „Heer mynen bekenden te *Batavia*, waar in ik
 „onze W op het sterkste aanbevel, om
 „hem na hun vermoogen te bevorderen. Zet
 „hem aan de *Kaap* op het Schip van de Heer
 „Ei-

„EIKENS met deeze Brieven af. Want ik keure het „niet goed, dat hy met U naar *Ceylon* zoude „meede reyzen”. Deeze woorden sprak hy volkomen uyt: en den volgenden dag overleed de Admiraal; De droefheyd over dit verlies was algemeen: een ieder, zo wel Matroozen als Soldaaten waaren ter neer geslaagen. Dit was de Negende Reys, die hy naar Oost-Indien deedt, zo als Kapiteyn en als Admiraal. Het doode Lighaam wierd in een sterk bepikte Kist geleydt; en wy richtten toen aanstonds den Cours naar het Eyland *St. Jago*, (*) om onzen Zeehelt aldaar te begraven.

Na zeeven daagen zeylens kwaamen wy aldaar aan, en bragten het Lyk met de groote Boot aan een kleyn Eylandje, dat voor het bovengenoemde Eyland legt; en begroeven het zelve onder een Salvo van 21 stukken Kanon. Door dit losbranden kwaamen de Inwoonders aan de Oevers om te verneemen wat 'er gaande was en wat dit beduyde. De Kapiteyn begaf zig naar het daar zynde oude en byna vervallen Kasteel: gaf den Konsul een bezoek; en verkreeg verlof om eenige Watervaaten te vullen uyt een Bron, die niet ver van den Oever was.

Geduurende de Negen dagen dat wy hier vertoefden, kwaamen dagelyks Zwarten met verschey-

(*) *St. Jago*, het voornaamste der Kaapverdische Eylanden; word van de Oost-Indische Scheepen veel bezogt, voornaamentlyk om versch waater te bekoomen. Daar zyn de Matroosen Heertjes, kunnende voor een oude versleeten Broek, een Varken en Hoenders krygen; smullen is daar dan geen gebrek.

(Vertaald.)

ſcheyden ververſchingen aan Boord, (die zy niet voor geld, maar voornaamentlyk teegens Schaartjes en oude Meſſen verruylden) als Vygen, Zuikerriet, Orangeappelen, Kokus-Nooten, enz. Deeze Zwartten hebben kroes Hair, groote dikke Lippen, en ongemene ſchoone witte Tandten. Wanneer zy zig onderling ontmoeten, zo leggen zy hunne armen over malkander, het welk hunne wyze van groeten is.

De Dood van den Admiraal had my ongemeen ter neêr geſlaagen. Hoe konde ik verwachten zoudanig iemand, die my zo veel goed gedaan en by het Scheeps-volk in achting gebragt hadt, weder te vinden? Zonder hulp van een voornaam Man konde ik niet voorwaarts koomen, om gunſt te verwerven, daar toe was ik niet in ſtaat, weegens myn blooden aart; Geen wonder dan dat myn gedagten over myn aanſtaande Lotgevallen liepen, voor het teegenwoordige zorgde ik niet meer, dewyl een ieder met myne verrigtingen te vreden was, en de meeſten Zieken my zeer gaarne by zig hadden. — De Kapiteyn riep my in zyn Kamer, en vroeg my: hoe na ik den Admiraal beſtond? Ik antwoorde verwondert: „ ik ben in geen en deelen aan hem „ vermaagſchapt, en weet niet anders dan dat hy „ te *Stettin* gebooren is, dat hy my in 't Huys van „ myn Waardt ondervraagt, en daarop aangenoo- „ men heeft, en alle zyne aan my beweezene wel- „ daaden heb ik als een teken van goedhartigheyd „ jeegens my aangezien en daarom betreur ik zo „ zeer zyn aſtſerven”. De Kapiteyn wilde het niet gelooven, vroeg of ik niet een natuurlyke Zoon van hem geweest was? Ik moeft het maar in 't vertrouwen openbaaren indien het zo was: ik ver-

zeekerde hem, dat ik in *Meklenburg* van gemeene dog eerlyke Ouders gebooren was, en dat God het Hart des Admiraaals tot my bewoogen hadt. De Kapiteyn zeyde: „ Er zyn veele redenen, waarom „ ik niet weet, wat ik daar van denken zal. — „ Ik heb den overleeden Admiraal myn Hand moe- „ ten geeven en belooven, van U aan de Kaap; „ op het Schip van de Heer ERKENS overtezetten, „ dog hoor hoedanig ik teegens uw geneigt ben: ik „ wil nog meer doen danden Overrieden Admiraal, „ Wanneer gy lust daar toe hebt, zult gy dagelyks „ hier in myn Kamer met myn Journaal-Schryver, „ die een Gebooren Hollander is, aan eene Tafel „ zitten, en U oeffenen in de Hollandfche Taal, „ welke U zeer te staade koomen zal. De Stuur- „ manskuntf kunt gy te gelyk leeren, daar in zal „ ik u zelf onderwyzen. Wat antwoord gy hier „ op? Ik zeyde, Myn Heer, ik ben bereyd niet „ alleen deeze maar ook alle andere voorlaagen, „ gewillig aanteneemen, die tot myn welzyn kun- „ nen strekken. Gelieft met my naar uw goedvin- „ den te handelen; ik vinde myn verlies in uwen „ waardigen perfoon vergoed.” Hy gaf aanftonds laft aan zyn Knecht, van my dagelyks van zyn proviant te voorzien. Den volgenden Dag maak- te ik een begin met het leeren der Hollandfche Taal; de Journaalschryver kwam my zo veel mo- gelyk te hulp. Des Namiddags, wanneer de Zons hoogte gepeilt, de Breedte bereekent, en het be- ftek óp de Kaart gefelt wierdt, moest ik meede toezien. Ten laaftten gaf men my ook een Graad- boog, en men toonde my hoe ik de Zons hoogten meeten moest. Hier in beftonden myne daagelyk- fche bezigheeden, die aan myn beroep in geen en

dee-

deelen hinderlyk waaren, dewyl ik my des Vrydags en des Zaturdags Avonds, van alle bezigheeden onthield, en een Redenvoering uyt J. ARENDS en andere Boeken voor den Zondag te zaamen bragt.

Toen wy de leedige watervaten gevult hadden, liepen wy met een ongemeenen voordeeligen Wind in Zee, en tot een teeken van onze Vreugd, deedten wy eenige Kanonschooten. De Soldaaten begonnen zig algemeen in dit Klimaat te reynigen, werpende zy gezamentlyk, hun ganfche plunje weg. Hier kwam er een met een Hembt, daar anderen met Borstrokken, Koufen, en Buffels enz. 't welk zy in Zee smeeten, waar door Millioenen Vleefchvreetende dieren omkwaamen. Toen stelden zy onder elkander op, dat geen van hun allen dit of diergelyk onreyn goed wederom ter baan brengen mogt, en eenigen voelden zig bezwaard over twee perfoonen; die gelyk zy zeyden, in 't geheel niet te voorfchyn wilden koemen. Men liet die luyden door den Provooft met geweld uit hun Kooi haalen, en booven brengen, en hun kleederen uyt-trekken, en men bevond, dat zy niet alleen hun Bloed, maar ook hun Vleefch ten beften gegeven hadden; zo dat op hun rug tuffchen de Schouderbladen, flukken als een Handbreet uytgewrecten waaren; het welk zeer affchuwelyk was te zien. De Kapiteyn wierd zeer gramftoorig over de vuylheyd van deeze Perfoonen, waar van de een, een gebooren Zweedfche Graaf, en de ander een Leyds koopman was; die genoodzaakt was geweest Bankroet te fpeelen: en hy gaf bevel, tot hun straf, deeze gaten met riet-beezems uyt te veegen, en met waater te begieten: dit wierd in aller haaft verricht, en niemand had medelyden met hen;

de

de Graaf stierf nog den zelvden dag aan zyne wonden, en de Koopman volgde hem schieelyk.

By de zagte Lugt, en goed weêr, 't welk wy meest dagelyks hadden, liet de Commandant het Handgeweer boven brengen, het zelve schoon maken, en de Soldaaten daar mede exerceeren Dit deeden zy met lust, want daar wierden geen stokslagen uytgedeelt. Men maakte ook nog eenige anderen Manœuvres, als hoedanig zyn Vyand aantevallen en zig te verdedigen enz. Drie of vier dagen na dat wy met deeze oeffeningen bezig waaren, ontdekten wy in 't Zuyden een groot Schip; wy heyften onze Vlaggen op, en begroeten het met een Kanonschoot, wy bezagen het Schip door een kyker, en bemerkten dat het een Turksche Galey was. Hy was zo halfterrig dat hy geen vlagge toonen, nog onze schoot beantwoorden wilde. De Konstapel moest nog een schoot doen; dog 't hielp niet: ten derdemaal moest hy naar den Mast schieten, en hy was zo gelukkig dat hy dezelven om ver schoot. Met de uysterste verwondering zag ik by deeze gelegenheyd, hoe schieelyk alles tot het Gevegt gerced was. Aan my wierden de Papieren, beneevens een Kisje overgegeeven, waar aan een stuk yzer vastgemaakt was; om ingeval van overrompeling, alles te gelyk in Zee te werpen. Het kwam daar niet toe; want de wind voerde ons schieelyk uyt het gezigt van deezen Muzelman, welke geheel stil bleefleggen, en waar over wy ons verwonderden; niet bezeffende, wat tog eigentlyk zyn voorneemen was. Uyt deezen Droom kwamen wy schieelyk, toen wy na verloop van drie uren zyn Makker ontdekten, die

hem volgde. Waaren zy beyden te zamen geweeft, wy zouden onzen Man gevonden hebben.

Vyf dagen na deeze ontmoeting wierden wy van een geheel anderen Vyand overvallen, teegen welken wy geen Geweer, nog Wapenen konden gebruiken, dewyl hy te magtig was. Wy wierden van een Orkaan aangevallen, die des nademiddags omtrent drie uren aanving. Tot ons geluk, hadden wy even te voorén de Zeylen dicht gekreegen, uytge-noomen het kleine. Dewyl wy deezen Vyand zaagen aankoomen, door een zeer dikke Lugt, die den geheelen gezigt-eynder bedekte. Toen alles volkoomen bezorgt was, duurde het niet lang, of de wind kwam op eenmaal met groot geweld aan; vreefelyk was de aanval, en zoo ook de voortgang. Wy maakten schielyk het Roer vast, en gaven ons over aan de Baaren, even gelyk een zwakke Soldaat, die zonder Wapenen, van duyzenden overvallen wordende, zig zonder schande overgeeft. Wy gingen leggen, in het Onder-ruym van het Schip, werwaarts de angit ons heen voerde, en kroopen door elkander als een hoop maajen, uytmaakende een onregelmatige hoop, die niet zonder beweging, maar geheel zonder schikking, niet te onderscheyden is. De Kapiteyn maakte een besluyt, met deeze woorden door zyn Roeper: Een ieder gedenkt aan God op zyn wys! Dit was een Donderslag in aller Ooren: die dit hoorden, verloren te gelyk hun verstand en spraak. — Ik had my, in myn kleyne hutje op myn kniën nedergeworpen; de handen t'zaam gewrongen, zonder egter te bidden of te denken; en in deeze toestand moet ik langer dan een uur geweeft zyn.

Eyn-

Eyndelyk kwam ik weder tot myn zinnen, en ik voelde toen eerst dat ik nog leefde; ik ging verder aan 't denken, en had wederom myn begrip; en konde nu eerst bidden; onder dit gebed verloor ik alle vrees, was moediger, vol hoop, en zo moedig dat ik het waagde om over de Soldaaten heen te stappen, naar myn vriend den Commandant; die digt by my zyn Kamer haft. Naar aanwending veeler moeiten kwam ik by hem: die goede Man lag nog in verwarring; ik greep hem aan, schudde hem, zo veel ik konde, en riep hem toe: „ Weet, dat onze JEHOVA leeft, en dat onze „ Propheet niet slaapt; word nu met my moe- „ dig; dewyl ik dood geweest, maar leevendig ge- „ worden ben”. De eerste uytdrukking van dit Mensch, was als van iemand die slaapende spreekt, dog wakker wordende, zyn natuurlyke spraak be- komt. Wy waaren niet lang te zaamen, want hier het verschrikkelyk begon te Donderen en te Regen: „ Nu,” in myne handen slaande; „ heb- „ ben wy het gewonnen”. Ik ving overluyd aan te zingen: **GOD ALLEEN IN DE HOOGTE ZY DE EER,** enz. De Kapiteyn, die met den eersten Stuurman naar de Lucht keek, en naar verandering ten besten haakte; hoorde my zingen, en zeyde: „ Hooft, onze W leeft nog en zingt”. De Wind wierd zagter, de Zee stilder, zo dat wy na verloop van een uur het Roer, en eenige Zeylen losmaakten; en daar door tragten het Schip aande gang te brengen; 't welk met 't aanbreeken van den dag geschiede. De weezenstrekken van de Soldaaten en Matroozen vond ik nu geheel verandert, en zy kwaamen nu altemaal de één na den ander booven, te voorschyn. Ik stond booven om

hun Reeden aantehooren, nopens 't gevaar, waar in wy geweest waaren; welke geheel anders was, dan ik my voorgesteld had. Ik verbeelde my, dat deeze lieden met eerbied zouden spreken van den Almagtigen, en deszelfs Wonderbaare en Goddelyke Redding: maar ik hoorde meer Vloekendankzeggingen; één zeide onder anderen: hy had gedagt, dat de Duyvel hem zouden gehaalt hebben. — Van dit regt vreesfelyk zeggen, ontleende ik een Redenvoering tot Boete en Dankzegging over deezen dag. Ik was deeze keer ernstiger in 't aandringen als wel anders; Ja ik sprak in dier voegen, als of ik reekenschap moest geven, indien ik dit myne toehoorders niet op het Hert drukte. Het is waar, veelen storten traanen met my, by myn voorstelling; maar of het by anderen veel goeds uytgewerkt heeft, kan ik niet zeggen. De Kranken bezogt ik byzonderlyk, en onderhielt' hen met een korte aanspraak, over de onzekerheyd des Leevens. — Men had deezen dag veel werk aan Boord, om alles, wat door de Orkaan aan stukken geraakt was, te herstellen. De Kapiteyn liet Arak en Wyn nytdeelen, waar door veelen zig verfristen, en het ontkoomen gevaar vergaten. Lieden die geen opvoeding hebben, toonen in alle gevallen hunnen Natuurlyken staat; welke men meest al verdorvenheid noemt.

Op deeze geleedene Folteringen, volgde een verkwikking; want wy kreegen een zuivere Lucht, en een schoone Wind met het beste weder dat wy konden wenschen. De Soldaaten warden lustig, en de Zieken zichtbaar beeter; de een speelde op de Fiool of Fluyt, een ander danste, eindelijk speelde het volk een Klugtspel; waar in een
zee-

zeeker Duytscher, die in Saxen voor *Harlequin* gespeelt, en zyn pakje meedegenoomen hadt, den rol van Doctor en Hansworst vertoonde. Hy was zeer bekwaam om iemand door zyn grillen tot lachen te brengen. Toen dit Mensch voor de eerstemaal zyn rol speelde, en tot besluyt nog eenige sprongen wilde doen, sprong hy over Boord in Zee, en kwam niet weder te voorschyn, hoe veel men ook naar hem deed zoeken. Aldus eyndigde deeze Klucht in een waar Treurspel. De Kapiteyn verboodt diergelyke Kluchten meer aantevangen; dog vergunde 't speelen op de Fiool en Fluyt (want andere Speel-Instrumenten hadden wy niet) en yhoorde gaarne, dat 'er een of ander geestelyk Lied gespeelt wierd; dewyl hy een zonderling behaagen in den Duytschen zang had. Om die Reeden, zongen de Soldaaten daagelyks (de Matroozen houden niet van zingen; zy spaaren liever hun stem tot dat zy aan Land in Bordeel-huizen zitten) wanneer het weeder zulks toeliet, eenige geestelyke Liederen.

Op een Morgen vroeg, riep de Uytkyk, van de groote Mast, *Land voor uyt!* klom naar beneden en gaf den Kapiteyn daar van kennis, die hem een Vlesch Rooden-wyn en een glas Brandewyn liet geeven. Deeze twee woorden, van *Land voor uyt*, maakten meer beweeging onder het Volk, dan dat de Stormklok geluyd word. Over Hals over Kop, kwam alles wat beneden was naar boven; eenige Zieken verzogten hunne makkers om hen booven te brengen; om insgelyks aanschouwers te zyn: Zy zagen met Neus en Mond rond, om het uytgeroepen Land te zien; zonder egter eenig Land te kunnen ontdeekken; de Soldaaten begon-

nen de Matroozen voor Leugenaars te schelden, en streeden onder elkander, tot dat eyndelyk de prachtige Tafelberg, met zyn bestendig booven zig hebbende, wolken gezien wierd. Welk een vreugd!

„Nu zullen wy haast het schoone Afrika zien, „en ons met Kaapsche Wyn verfrissen”. De bevaaren Matroozen, die wel wisten, dat den Soldaaten geen verlof gegeven wierd, om aan Land te gaan, dreeven de spot met hen, die op zodanige wys spraaken, en verzogten om hen aan de Kaap vry te houden. Wy naderden de Tafel- en ook eyndelyk de Leeuwenberg, en het wierd nu tyd, om het geslucht gereed te maaken, om zo dra het Anker geworpen wierd, de Vesting te begroeten. De Zieken vergaaten door vreugde hunne krankheeden, toen zy hoorden dat zy naar het Hospitaal zouden overgebracht worden, alwaar zy beeter oppassing dan op 't Schip zouden hebben. De Kapiteyn vond goed Zeyl te minderen, en gedurende den op handen zynde Nagt Zee te houden, dewyl wy by dag de Reede niet bereyken konden. Den volgenden Morgen zaagen wy de regt vreeslycke dog teevens de regt prachtige Borstwecring der Afrikaansche wal, en binnen weinig uren waaren wy op de Reede van de *Kaap de goede Hoop*. (a) Daar laa-

(a) Deeze Kaap wierd eerst ontdekt door BARTHOLOMEUS DIAZ, een Portugeesch Edelman, in 't jaar 1493. onder de Regeering van JOHANNES DEN II. Deez' Edelman doopte deeze uythoek *Cabo dos todos Tormentos*, dat is: Kaap van alle kwellingen, wegens de stormen die hy aldaar uytstaàn moest; naderhand veranderde Koning Johannes deezen naam in die van Cabo de *Buena-Esperanza*, of Kaap de goede Hoop, wel-

laagen toen over de Twintig groote Schepen, zo Hollandschen, Franschen, als Engelschen, beneevens een Deensch Schip. Wy lieten twee Ankers elk van 3000 ponden vallen, en verzeckerden ons daar

welken ze tot den huydigen dag gehouden heeft. In het Jaar 1498. zette RIA DEL ELEPHAR, een Portugeesch Bevelhebber, aldaar voet aan Land, en op deszelfs berigt liet KONING EMANUEL, eenigen tyddarna, een Vloot uitrusten, om daar een Volkplanting op te regten, welke niet tot stand gekoomen is, vermits de Portugeesen afgeschrikt wierden door den aart der Inwoonders. In 't Jaar 1509, landden aldaar FRANCISCUS D'ALMEYDA, Onder-Kooning van Indiën, die aldaar door een vergiftige pyl omkwam, terwyl hy wraak wilde oeffenen, dat zyn Volk, 't welk aan Land gekoomen was, om teegens ruyling ververfching te bekoomen, door de Inwoonders te rug gedreeven wierd. Drie Jaaren laater, naamen andere Portugeezen wraak overdeéze ramp, op de volgende wyze; zy, kennende de byzondere geneyghheid die de Hottentotten voor 't Metaal hebben, bragten een zwaar stuk Metaal Kannon aan den Oever, en veynsden of zy hen dat ten geschenk wilden geeven. Terwyl de Hottentotten met een geheel troep dit stuk met behulp van touwen voorttrokken, losten de Portugeezen dit stuk geschut, dat niet schroot geladen was, waar door zy een vreeselyk Bloedbad onder hunne Vyanden maakten. Na deezen tyd begonnen de Hollandse Oost-Indische Compagnie Scheepen, op hun uyt en t'huyt reys deezen Kaap aan te doen, zy vestigden zig aldaar niet voor het Jaar 1650. wanneer VAN RIEBEEK, die als Chirurgyn uyt Oost-Indiën koomende, aan de Directeuren van de Compagnie zyn opmerkingen, wegens het stigten van een Volkplanting aldaar overgege-

daar meede teegens den Zuyd-Oostenwind, die regt over de Tafelberg met zo groote snelheid heenen komt, dat men nauwlyks in staat is, om zig boven op 't Dek te houden; (a) de Zeilen wierden vastgebonden, of afgenoomen. Met één woord, het geheele Schip opgeruimt en schoon gemaakt. Onder 't werpen der Ankers dedden wy Elf Kanon Schooten, die door de naby geleegeen vesting aantsonds beantwoord wierden. De Soldaaten hadden zig intusschen, in den waan van naar de Stad te kunnen gaan, gereedt gemaakt, hunne beste klederen aangetrokken, eenige ponden Tabak en verscheyde snuisteryen, van 't geen zy te St. Jago overgehouden hadden, by een gepakt; om het te veruylen tegen Kaapfche Wyn. Zy sloopen geduurig op het Dek om te verneemen, wanneer zy gaan zou-

ven hebbende, als *Gouverneur* Vertrok naar de *Kaap*, met vier Scheepen, die de Oost-Indische Compagnie ten dien eynde liet uytrusten. Aldaar aangekoomen zynde handelde hy met de Inwoonders, en kocht van hun het Land voor 15000 Gulden, in verscheyden Koopwaren, en slijte aldaar een sterkte, die nog in handen der Hollanders is.

(Vertaaler.)

(a) Zonder de Beschutting van deeze Bergen, kan geen Schip deezen Wind wederstaan. In de verbandelingen van 't *Batavisch Genoodfchap 1de Deel Bladz: 17* word gezegd „ De twee Zee-Boezems, „ alwaar de Scheepen veilig leggen, zyn; de *Tafel- „ baay* en de *Baay-Fals*. In de eerste is men teegens „ de Zuyd-Ooste Wind, die van Augustus tot May „ waait, gedekt; en in de andere voor de Noord-wes- „ ten Stormen, die van Mey tot Augustus woeden. ”

zouden; zy allen waaren nu in Koopluyden verandert; want men vond er geen, die niet iets te verkoopen hadt, al zouden het Knoopnaaldens geweest zyn. Dan zy vergiften zig grootelyks, wanneer zy door het Luyen van de Klok booven geroepen wierden, toen de Heeren Gecommitteerden van de Kaapfche Regeering aan Boord gekoomen waaren, om volgens gewoonte het Scheeps-volk te Monfteren. Na gehoude Monftering, die ik ook paffeerde, wierden de Twaalf Zieken, die wy hadden, uit 't Schip naar 't Hospitaal overgebrogt. De Soldaaten die hun beste pakje aangetrokken hadden, moesten t'Scheep blyven, en durfden op Lyf en Levensftraf niet onderftaan, by eenige geleegenheyd naar Wal te gaan. Dit was zeekerlyk voor hun wat hardt. Maar fchielyk kwaamen eenige Kaapfche Handelaars, die de natuurlyke gearthcid van de aankoomende Soldaaten meefterlyk kennen, by hen aan Boord, niet alleen met Wyn, maar ook met allerley voortbrengfelen, die voor Oog, Mond en Maag dienftig zyn, en aldus ging de Handel aan, en duurde zo lang als er gefpens op de Schoenen waaren.

De Heeren Monfter Commiffariffen wierden door den Kapiteyn op Wyn onthaalt, en vocren t'zaamen onder een driemaal herhaald Hoezee van 't volk naar de wal. By het afgaanzeyde de Kapiteyn, dat hy my naricht zoude geeven, en ik intuffchengeen gebrek lyden, maar myn Nooddruft neemen moest. De Heeren Commiffariffen naamen de Monfterrol meede, en de Kapiteyn de Brieven van de Heeren Bewindhebberen der Kamer Amfterdam, aan den Gouverneur en Raaden van de Kaap. Nu ruste ik van myn werk, dewyl de Zieken naar de Wal waaren, en de Bedeftonden ophielden.

Ik kreeg tyding , dat het Schip *de Liefde* van Kapt. EIKENS reeds hier ter Reede gekoomen was. Waar mede ik volgens de Begeerte van myn Admiraal naar *Batavia* moest reyzen. Ik had hier toe niet veel lust, nademaal ik nu op dit Schip gewoon zynde, aldaar myn Dienst waarnemen konde, en veele weldaaden genoot. Ik zoude ook myn Oeffening in de Hollandfche Taal en in de Zeevaart-kunde, vaarwel hebben moeten zeggen: Hier by kwam nog, dat my *Batavia* als een ongezonde Plaats beschreeven wierdt, welke de Journaal Schryver het Europifch Kerkhof noemde. (a) Ik kwelde myn Herfens daar niet mede, en liet het op de Voorzienigheid aankoomen. Den volgenden Morgen kwam de Onder-Stuurman aan Boord, en zeyde my dat de Kapitein my begeerde te fpreken. Ik voer met de Stuurman naar Wal, die my in 't Oor luyfterde, dat onze Kapitein tot Admiraal van de Vloot in plaats van den Overleeden Admiraal, tot yders verwondering, aangestelt was, en dat ik hem daar over kon gelukwenschen. Wy waaren fchielyk op de Afrikaanfche Oever. Ik ging aanftonds naar myn Nieuwen Admiraal, die by den Toenmaaligen Fiscaal zyn verblyf hielt. Hy kwam my op de Zaal te gemoet; ik deed hem een

(a) De ongezondheyd van *Batavia* komt voornamentlyk daar uyt voort; dat het waater van de Rivier, welke die Hoofd-Plaats bespoelt, booven in 't Land opgehouden word. Alzoo de vuiligheden welke geduurig in de Rivier geworpen worden, niet gelyk voor deeze, naar Zee gevoert worden, maar blyven leggen rotten, en de Lucht befmetten.

{Vertaaler.}

een Gelukwensching, en hy was zeer vergehoegt, en vriendelyk jeegens my. Hy gaf my een geschenk van Tien Spaansche Matten, welke my zeer geleegeen kwaamen; alzoo ik niet moet dan twee guldens van myn Amsterdamschen Waardt overig hadde. Toen ik heen ging, begon de Admiraal: „à propos, myn Lieve W. . . . Hoe „ is het met onze Reys naar *Batavia* geleegeen? „ DE HERR. EIXENS, die u zoude medeneemen, is hier. Ik heb hem daar over, voorloopig „ gesproken, en hy is gewillig om U op zyn „ Schip overtooneemen; dog ik wil U gaarne houden, wat kiest gy nu van beiden? Dit was genoeg om haastelyk te Besluiten en Hem te Antwoorden: Waardige Heer Admiraal! ik moest geen erkentenis bezitten voor alle weldaaden en gunsten die gy my betoond hebt, indien ik iers anders begeerde, als 't geen U goedsdunkt, en gy van my begeert. Ik ben U Dienaaren zal by U blyven zonder eenige bedenking.” Hier op gaf hy my de Hand, met deeze woorden: „ Fiat! gy zult het op myn Schip altyd goeds hebben, ja „ zo goeds als ik zelve.” Ik bedankte hem en ging heen.

De eerste Plaats daar ik ging, was 't Hospitaal, om myne Zieken te bezoeken. Ik vond dit Hospitaal zeer wel aangelegd, de Kranten wel beforgt, en die van 't Schip in een beeteren Staat. Zy waaren zeer verheugt dat zy my zagen; ik verhaalde hen, dat ik op 't Schip blyven en de Reys naar Ceylon, zoude doen. Ik ging ook in de zogenaamde Gouverneurs Thuyn; die voortreffelyk is, en tot een ongemene verkwikking voor de Kranten dient; aan wien het

gcoor-

geoorlooft is, in dezelve heen en weer te wandelen. In deezen Thuynd vind men ook onderscheyde zeldzaame Afrikaansche Dieren: geen van dezelve trok myne aandagt sterker dan de *Woud-Ezel*, die graauw en zwart gestreept is, over het geheele Lyf van de Klaauwen af tot de Neus en Ooren toe; alle de Streepen zyn byna van dezelfde Breedte. — De groote Struys-Vogel met zyn ongeschikte Pooten, vond ik daar ook.

Van daar ging ik naar 't Huys van den Kadet *LEFEVER*, zynde van geboorte een *Afrikaan*, die my als een mede-Reysgenoot zeer wel onthaalde; en daar na met my naar 't Kasteel wandelde, alwaar ik voor de eerstemaal vyftien Hottentotten zag. Die Liedden zyn allen op de grond geleegert, hebben rondom zig een bekleedsel; ik hoorde dit Volk praaten, en merkte dat zy ons aanzagen en belagten, maar wie kon hen verstaan? zy rookten Tabak, maar niet op onze wyze, daar ieder gewoon is zyn eïgen pyp te rooken. Deeze hoop gebruikte maar eene pyp, welke gemaakt is van een Klomp Aarde; zonder eenige schikking, en welkers Kop zo groot is als een Hoender-ey; Ieder deedt zo veel trekken als zyn medgezel, de Vrouwlieden rookte zo goed en sterk als de *Mans*. Onder deeze hoop bevonden zig drie Vrouwsperfoonen met kleine Kinderen, die over de Schouders de Borsten hunner Moeders zoogden. Hun huidt was zwart. In gestalte en in Hair, koomen zy met de zwarten van *St. Jago* zichtbaar over een, uitgenoomen dat deeze witter Tandden en kroesfer Hair hebben; tot bedekking hunner Lichaamen gebruiken zy, een onbereyd Vei van eenig Dier, waar mede zy van hun middel, tot beneden

den aan de Kniën bedekt zyn; de overige Lighaams-leeden, uytgenoomen de Schaamdeelen blyven naakt; eenige hadden hunne Armen en Voeten met Darmen van Dieren omwonden, waar door zy allen een onaangenaamen reuk van zig gaven. Deeze waaren van een zeer ver af geleegevreemde plaats gekoomen, en hadden teekens van byzondere Mincraalen laten zien, tot welkers navorfching een groot Kommando afgevaardigt is geweest, dat egtor, gelyk ik naderhand hoorde, niet naar wensch geslaagt is.

Geene andere Natiën dan de Hottentotten hebben de Hollanders gevonden, in dit gedeelte van Afrika, tot hunne groote Vreugd; dewyl geen trouwer volk onder de Zon gevonden wordt. Het geen de Hottentotten door hunne onreynne Levensmanieren hatelyk doct zyn, vergoeden zy hondertmaal door hunne oprechte trouw en liefde tot de Europeaanen. Om deeze reeden worden dezelve niet onder Dienftbaarheyd, veel min in Slaverny, maar in volkoomene vryheyd gehouden. De Hottentotten zyn niet zeer naby de Stad. Zy leeven onder elkander zeer vreedfaam, vriendelyk en eendrachtig, zy bewoonen een ongemeen groot stuk Land, waar in zy hun Vee weiden, zonder daar in bepaalt te zyn, en alleenlyk zorgen zy, dat de Leeuwen en Wolven hun geen Vee ontrooven. Wanneer hun Vee een stuk kaal geweidt heeft, dan gaan zy wederom naar een frifcher Oort, en aldus bewoonen en doorreyzen zy 't Land. De Hollanders neemmen altyd eenige Hottentotten voor het Landwerk in hun Dienft, dewyl zy zich byzonder op de Veehoederye verftaan.

Aan de Kaap woonen de zogenoemde Holland-
sche

sche Boeren, die tegenswoordig over de Agt tot Negen-Duyzent byzondere Huisgezinnen uytmaaken, en tot Vyftig dag-Reyzens van 't Hollandfche Gouvernement Landwaarts in woonen. Een ieder Boer, die men wel een Edelman zou kunnen noemen, heeft, een Diftrikt van anderhalve Duytsche myl in 't rond, in zyn bezit; hier voor betaalt hy jaarlyks Twintig Daalders aan Schatting. Al 't geen hy daar op bouwt, is en blyft zyn eigen. Deeze Huislieden zyn Ryk in Vee, Koorn, Wyn en Ooft: ja hunne groote meenigte van Voorraad is hun dikwyls tot een Last, dewyl zy er zig niet genoeg van ontdoen kunnen; Twee, Drie, Vier, Vyf tot Zes-duyzent Schaapen; eenige Honderde stuks Rund-Vee; Paarden enz. vind men by ieder Boer op zyn Wooning. Geen wonder! dewyl het Vee het geheele jaar door zyn voeder heeft van de vette weide, en niet behoeft op stal gezet te worden even gelyk in Europa; die Boeren toonen hun overvloed, zy zyn Dik en Vet, en hebben een gezonde Rode kleur; zy bouwen ook het heerlykste Koorn, hebben het schoonste Vleesch, den Besten Wyn en de Ickkerste Tuyn en Boomvruchten. In dit alles schynt Afrika zekerlyk Europa te overtreffen; De Eiken-Boom heeft nergens meer lust om te groeien dan hier, alwaar hy ongemeen hoog opfchiet. De grond is in zig zelfs vet, en wordt door een foort van nevel gemest. Van Donder en Blixem weet men hier niet, ook niet van byzondere Ziektens, uytgenoomen de Kinder-Ziekte; die meenigmaal een verwoesting onder de Menschen aanrecht. Eer ik van deeze Land-Lieden afftappe (onder welke ik, toen ik de laatstemaal in Afrika was; de my overig zynde

da-

dagen heb doorgebracht) en naar de Stad te rug keer, zal ik nog aanmerken, dat op yder Hofstede of wooning een Stuk geschut staat, dat altyd gelaaden is, en 't welk zo dra een Schoot van de naastgeleegen Hofstede gedaan wordt, afgeschooten moet werden.

Dit is een Sein, en beduidt dat zy met Geweer en Wapenen ylins naar de Stad moeten koomen. In de Stad en rondom dien Oord vindt men geen eene Jood; en de Afrikaanen gebruyken er ook geen, dewyl zy 't Handwerk der Jooden, zelfs Meefterlyk dryven en veritaan. In de Stad wordt groote Handel gedreeven, wegens de menigte Scheepen, die aldaar aankoomen. Wanneer men ordentelyk Eeten wil, moet men zyn Waardt een Daalder betaalen; 't welk zeer hoog is, in vergelyking dat deze Producten zeer meenigvuldig en goed koop zyn.

De Admiraal liet my, toen ik van myn wandeling te rug gekoomen was, roepen, en zeyde my: „ Ik wenschte wel dat gy weder aanstonds „ naar 't Schip ging. Ik ben ongerust wegens 't „ Proviant, dat voor 't volk dagelyks bepaalt is, „ dewyl ik denk dat daar meede Schelmery ge- „ pleegt wordt: de Kok en Bottelier, maaken daar „ geld van: ik wilde daar wel gaarne agter koo- „ men, en wenschte dus dat gy naar Boord ging, „ die zaaken in het heymelyke onderzocht by de „ Matroozen en Soldaaten, en my met een Briefje „ daar van kennis gaf.” Ik voer nog denzelfden dag naar 't Schip, en zo dra ik daar was, begon ik eenige Soldaaten van langamerhand, op de Leevering, toebereiding en uytdeling van 't Proviant te brengen: deeze kwaamen aanstonds voor de

de zaak uyt, en klaagden, dat zy maar de helft kreegen; en dat de overige helft, tot voordeel van den Kok, Bottelier, en anderen verkogt wierdt; 't zelve zeyden ook eenigen Matroozen, die van deefen handel beeter dan de onnozele Soldaaten onderricht, en ook geheel niet te vreedten waaren. Aanstonds fchreef ik een kleyn Briefje van deeze weinige woorden, om niet verraden te worden: „ Wel Ed. Geb. Heer Admiraal! De Rotten zyn „ by de groote Zeekaarten, gewecft, en hebben „ daar van gegeeten, gelieft fchielyk te koomen; „ ik ben uw Dienaar”. Zo dra de Admiraal dit briefje geleezen hadt, verfhafte hy aan den Proviant-Handelaar alle vryheydt, om hem daar door beeter te vangen en op de daadt te betrappen, zulks gefchiede ook: alzooy te gelyk koopert en verkooper vong, en hun een Prys ftelde, die zy niet gewagt hadden. Hy liet aanstonds, den Kok, Bottelier, Quartiermeester, en den Koksmaat vast fluyten; fprak met my nog iets over de omftandigheeden van het Schip, en ging weder naar de Stad. Inmiddels wierdt de Keuken door een anderen Kok waargenoomen. Den volgenden dag zag men onze Admiraal, beneevens den Opperftuurman, in een Schuit, de andere Stuurlieden, Kadets, en Quartiermeesters, in Barken aankoomen. Zo dra zy Scheep waaren, wierdt de Konftapel geroepen, (deeze was een meede lid van den Scheeps Krygsraad) en in de kamer gelaten, om meede zyn stem te geeven. Ik kon in een Kamertje daar neevens alles hooren. Deeze by een vergaderde Scheeps-Krygsraad, deed eeritelyk een gebedt volgens een daar toe gedrukt Formulier, daar na zelde ieder zyne meening, in het byzonder.

der. Men kwam daar in over een, dat zy aan de groote Raa zouden opgehaalt, en opgehangen worden. De Admiraal zeyde: dat nademaal dit de eerſtemaal was, dat hy als Rechter zat, hy niet gaarne de zwaarſte ſtraffe wilde oeffenen. De ſtraf wierdt dan verzagt, zo dat alle de ſchuldigen Hondert, maar de Kok Hondert en Vyftig Bilſlaagen van de Quartiermeesters en de ſterkſte Matroozen, zoude krygen, 't zy dat zy et van ſtierven of niet. De Krygsraad nam genoeg met deeze verandering. Men ging uit de Kamer op het Dek, alwaar de Executie in hun byzyn verrigt wierdt. Haalende ieder Officier zyn Touwtje van Commando (dat zy op de Wagt gebruyken, indien de Matroozen het Roer niet goed houden). Ik bleef nu altyd aan Boord, dewyl het aan Land zo duur was, en aldus behield ik myn Spaanſche Matten, die ik gelukkig naar Ceylon overgebragt heb; daar zy my zeer wel te ſtade kwamen. Eens voor dat wy van de Kaap vertrokken, ging ik nog naar de Stad, om afſcheyd van de Zieken in 't Hospitaal te neemen. Een van hun, een Kandidaat van Guben weende bitterlyk en zeyde: „ Myn lieve W. . . ! wy „ zien malkander in dit leeven beſwaarlyk weder, „ wat heeft my nu het Reyzen geholpen? Hier „ leg ik nu! gezond worde ik nooit meer: zo als „ ik gevoel en de Doctor my zegt. Ach! waar „ ik in myn lieve Vaderland gebleeven; en had „ ik my niet door de verbeelding, en zelfs ge- „ vormde wanbegrippen, laaten vervoeren! wat „ helpt nu myn ſtudeeren? Myn lieve Ouders, „ (hier begon hy bitterlyk te weenen, zo dat ik „ werk had my ook te onthouden) hoopten aan „ my een Man te zien, die hun tot vreugd zoude

„ strekken, Hoe veel geld hebben zy niet aan my
 „ besteedt? Zonder te morren of te klagen, dat ik
 „ hen zo veel kostede. Eens zond my myne Moe-
 „ der in 't geheym een Brief, waar in vyf Ducaten
 „ lagen, en schreef daar in: dat zy altyd aan my
 „ dagt, voor my zorgde, en voor my spaarde; en
 „ zig ook niet veel bekreunde, of zy by myn
 „ studeeren alles opofferde; indien zy my maar
 „ naderhand als een geschikt Man zag. Het eerste
 „ oogenblik van myn terugkomst zoude de beste
 „ vergelding voor haar zyn. Hoe moet zy nu niet
 „ gestelt zyn, daar zy niet weet waar ik ben! Ja
 „ wat zoude zy niet zeggen, indien zy my nu in
 „ deeze Ellendige Toestand zag”. Ik vertrok niet
 zonder groote aandoening uyt dit Hospitaal, waar
 in veelen den Geest gegeven hebben, die uyt bekeer-
 te tot Scharren, en Rykdommen hun Vaderland,
 verlaaten hebben, en naar Oost-Indien gereyft zyn.
 Onderweeg ontmoete ik Dronke Matroozen, van
 welke ik my met veel moeiten ontsloeg.

De Hofmeester kwam met een vol gelaaden Bark
 van Kaapsche Proviant aan Boord; deeze bestond,
 uyt vyftig Schaapen, dertien stuks Rundvee, een
 goed deel gevogelte, en Tuin-Vrugten. Het Vee
 vermagerde schieelyk, zo, dat niet veel meer dan
 de Huyt en Beenen overbleef; ook stierf er veel.
 Den volgenden Morgen kwam de Admiraal aan
 Boord, en beval, alles tot het vertrek gereed te
 maaken; dit geschiede. Men deedt Negen Kanon-
 schooten, en wy wierden door een gelyk getal van
 de vesting beandwoord; aldus naamen wy ons af-
 scheyd en zeldiden heen.

In de eerste dagen was ons de Wind gunstig,
 zo, dat wy in zes dagen by de vier hondert My-
 len

len afleyden, en indien wy zoo voortgegaan hadden, zoude wy ongemeen ſchiclyk te Ceylon geweest zyn. Maar een zodanig geluk hadden wy niet. Wy kreegen een zwaare ſtorm, die ons zeer ver afdreef; dewyl wy, om ons te behouden, het Schip moeften laten dryven. Toen wy weder onze Cours ſtelden, bevond men, dat wy over de Honderd Mylen te hoog afgeweeken waaren, en wat moeiten wy ook deden, om weder op de rechte weg te koomen; was het in den eerſten aanvang niet mogelyk; dewyl de wind en een hevige ſtorm ons meer dan agt dagen tegen was, waar door wy meer agter dan voorwaars gingen. Blikſem, Donder, ruk-Winden en Reegen, maakten het weeder onaangenaam en laſtig, en voor de licht gekleeden Soldaaten onverdragelyk; dewyl dikwyls een buytengemeene koude ontſtond, die tot het Merg en de Beenderen doordrong. Om voor het volk te zorgen, wierden de Kleedingen, die ten dien eynde door de Ed. Compagnie mede gegeven worden, uytgedeelt. (dog geenzins voor niet, wordende een ieder op zyn Reekening afgekort.) Daar wy nu in deeze dagen weinig verkwikking gehad hadden, kreegen wy eyndelyk een zuivere Lucht; goede wind en bequaam goed weeder. Plotſeling zagen wy een Waterhoos, in de wolken zig verheffen. Wy maakten ons aanſtonds gereed om op dezelve met een Kanonkogel, te ſchieten, ingeval hy ons te na kwam. Deeze Hoos formeerde zig in een oogenblik in de wolken, en ſchoot gelyk een Blikſem naar het water; in Zee zag men een ſterke beweging; waar uyt een groote meenigte waater opgehaaft en in de wolken verzamelt wierd; welke wolken, aanſtonds van kleur veranderden, en zware

wierden, en daar na in regen nedervielen. Dit Regenwater vingen wy in vaten op, dog vonden dat het een zwavelachtige smaak had, waar op een ieder verboden wicrdt daar van te drinken.

Dezer dagen bevonden wy, dat dit stormende weêder veele Zieken onder de Soldaaten veroorzaakt had, en eer nog veertien dagen verliepen, moesten wy vyf van onze Zee-Helden den Haaien geeven: onder deeze bevond zig één, by welke ik my dikwyls vervoegd had, om zyn Ziel te behouden, maar geheel zonder nut; dewyl hy in de vaste meening was, dat hy geenzints op de Reis sterfen, maar in Oost-Indien zyn Fortuin maaken zoude. Dit had hem een Waarzegster verzeekert. Hoe zeer ik myn werk maakte, om hem tyt dien bedriegelyken waan te brengen, en hem beetere gronden voor te houden, was egter dit alles te vergeeffch. De woorden van een Oud-Wyf behielden by hem meer gewicht dan eengezond verstand, en de Heilige Schrift. Ik bedroefde my over hem: maar 't hielp niet; hy zeyde opentlyk: ik moest my over hem niet bekommeren, en myn moeyten maar spaaren, hy zoude niet sterfen. De naaft by hem geleegen Zieken wilden hem van zyn eiginzinnigheid afbrengen, maar dit hielp niets: nauwlyks was ik van hem afgegaan toen hy den geest gaf: offchoon hy maar een Soldaat was, welke men anders op 't Schip met een Hond gelyk itelt, zo had de Admiraal, beneevens de overige Officieren, dien ik deeze omstandigheden verhaalde, met hem een byzonder medelyden. (a)

Na

(a) Hoe veele bedriegen zig niet, zelfs van onze Fatzoenelyke lieden, en voornaamlyk het Jufferschap, die

Na verloop van eenigen tyd en na een uytgeftaane storm, zagen wy het vaste land van de Kust van MADURA. (a) De Soldaaten sprongen op van vreugde, toen de Matroozen *Land voor uit!* riepen; zy wilden voor geen geld beneeden blyven. Den volgenden dag teegen den middag, kwam een *Kattemaram* (b) aan Boord met een Brief van den Kom-

die wannéer zy door eenig Heer ten Huwelyk gevraagd worden, of dat iet wes in Huys vermist word, aanstonds tot diergelyke Waarzegsters als tot Orakels hun toevlucht neemen; om daar door agter het geheim te koomen, of zodanig een Pretendent haar van harten meent, of zy te zaamen zullen gelukkig zyn, en diergelyke dwaasheeden meer; ofte wel in het tweede geval, den Dief te ontdekken, of te weeten waar het vermiste goed is. De Waarzegster die gemeenlyk een doortrapte Feex is, laat niet na het onnozele Jufferschap te blinddoeken, en haar zo wysheen te laten gaan als zy gekoomen zyn, met haer niet anders dan te vleien, en twyffelagtige of raadzelagtige antwoorden te geeven. Het Jufferschap met een ongeruftheid te rug gekeert, beklaagt, Helas! te laat, haare dwaasheid, welker Slacht-offer zy geweest zyn; weshalven diergelyke Pesten, die'er maar al te veel zyn, uit de Maatschappy geweerd behoorden te worden.

(Vertaalter.)

(a) MADURA, ten oosten van de MALABAR, zynde het vaste Land tegens over CEYLON. De Hollanders hebben de geheele Kust in bezit. Tusschen deeze Kust en het Eyland CEYLON is een voornaame Paarel-Vischery.

(Vertaalter.)

(b) Een Inlandsch Vaartuyg aldus genoemd,

Kommandant van *Ponnoknil*, van den volgenden inhoudt.: „ De Kommandeerende Officier van het Schip „ werd verzogt, den naam van 't Schip, van den Bevel- „ hebber, van de Laading, Manſchap, en van de „ plaats zyner beſtemming, en van de tyd van zyn „ vertrek, op te geeven.” Tegen den avond kwaa- men wy op de Reede van *Tutukorin* (a) ten anker, en maakten de Zeilen vaſt. Deeze Reede is zes- en-dertig mylen van *Kolombo* geleegeen, naar welke het Schip beſtemt was, werwaars men met het Schip niet dan na eenige weeken koomen konde; wegens de beſtendige winden die aldaar heerſchen.

Den volgenden dag, deed ik voor myn Gemeen- te de laaſte Aanſpraak en Gebed: na welkers verrichting, de Admiraal my in zyn Kamer deed koomen, en op de volgende wyze aanſprak: „ Ik „ heb U laaſte Redenvoering met opmerkſaamheid „ aangehoort. Ik moet bekenen dat gy uw beroep „ getrouwlyk waargenoomen hebt. Nu zal ik U „ myn gedagten openbaaren, hoedanig ik met U „ voorneemens ben te handelen. Ik zal by de „ Ceylonſche Regeering verzoeken, om nog een „ Derde waak, en U dan voorſtellen: op deeze wy- „ ze hoop ik U wederom op dit Schip te kry- „ gen. Gelukt my dat, zo zult gy ondervinden, „ welke moeite ik doen zal, om U voort te hel- „ pen, wat antwoord gy hier op?” -- Ik! „ Heer „ Admiraal! Ik onderwerp my aan uwen wil, zorg „ ver-

(a) *TUTUKORIN* aan Zee in het Koningryk van *Madu- ga*. De *Hollanders* veroverden deeze plaats op de *Portu- geeſen* Ao. 1658. Hier worden veele Chitsen gemaakt.

(Vertaald.)

„ verder voor my. Gy zyt myn weldoender, ik „ zal altoos uw Dienaar zyn en blyven”. Hy gaf my de hand tot een teeken van zyn toegencgenheid, en hy zeide: „ Zo waarlyk als ik een Eerlyk Man ben, zal ik voor U zorgen, en nog heeden zal ik een brief van aanbeveeling voor U fchryven aan den WEL ED. HEER GOUVERNEUR; dewyl gy beneevens anderen der Equipage ftraks afgehaalt zult worden. Gy staat op den Monfter-rol aangereekent, ter verdere befchikking der Regeering, dog dit is niets; wil de GOUVERNEUR U aanfonds tot een ander einde gebruiken, zo houd ftill, en gehoorzaamt: want zo dra ik den GOUVERNEUR zal gefproken hebben, zullen de onzen in order, en gy in 't kort weder by my Scheep zyn.” Ik vroeg den Admiraal, of op Ceylon ook *Instrumenten* tot de Stuurmanskunft behoorende, te bekoomen waaren? hy antwoorde hier op: dat ik de zyne gebruiken kon; en dat hy my de nodige zoude fcherken, dewyl hy alles dubbelt had.

Den volgenden dag kwam de Kommandant van de vesting *Tutukorin* by ons Scheep, en gaf ten gefchenk een Schildpad, die by de hondert Ponden woog, daar tegen kreeg hy eenige Vleffichen Roo-de Wyn. Men liet deezen Schilpad door onzen Kok bereyden, die dat byzonder verftond. Ik gebruikte daar van een goed gedeelte, maar het bekwam my zeer kwalyk; zo dat ik befloot daar nooit meer van te eeten: welk befluit ik naderhand verbrooken heb, dewyl dit Vleefch een heerlyk geneesmiddel is tegens de *Homorboïden*, en heeft my byzonder daar voor gedient.

De Kommandant moest den volgenden dag, on-

ze Zieken afhaalen, en betere legging en oppassing geeven, dan men aan Boord bezorgen kon; dit geschieden ook, en na verloop van drie dagen kwaamen twee Sloepen van *Kolombo*, die de geheele Equipage (uytgenoomen vyftig Man, welke alleen t' Scheep bleeven, om de Compagnies Bodem naar de Reede van *Kolombo* te brengen) overnaamen. By deeze gelegenheid moest ik teevens mede reyzen: had het aan my gestaan, ik zoude liever by myn Admiraal aan Boord gebleeven zyn. Myn afscheid van den Admiraal was zeer aandoenlyk, en ik storte een vloed van traanen, hem omhelzende: „Met Gods hulp zien wy elkander wederom”. Waaren zyne laatste woorden. De Brief van Aanbeveeling was zeer oordeelkundig ingerigt; hy gaf my die niet over, maar aan den Kommandeur van de Soldaaten, met wien ik my te gelyk in de Sloep begaf en heen zeilde.

Wy moesten een Nagt in de sloep blyven. Myn Vriend, de Kommandeur en ik, bragten die al praatende door; hy was een Liefhebber van de Digtkunst, en hy maakte eenige vaarzen, op onze omstandigheeden. Hy was de Zoon van een Predikant, en had een meer dan gemeene opvoeding genooten. Hy gaf my gaarne in alle gelegenheden den voorrang, zoo als ik ook deed in aanmerking van zyne geboorte, en aldus beweezen wy elkander eene byzondere agting, welke het gemeene volk niet begrypen kon. In zyne Dichtstukken beging hy veele mislaagen; dewyl hy zyne vlugge denkbeelden, meer dan de natuurlyke Leiding volgde; Welke mislaagen ik hem aanstonds toonen kon, zo haast ik zyne vaarzen in onrym bragt. Hier meede hadden wy den Nagt met veel vergenoegen

door:

doorgebragt, en met het aanbreeken van den Dag; vermaakten wy ons met de beschouwing van de Hoofdvesting *Kolumbo*, van welke wy ons nog één goede Myl bevonden, over welke wy drie mylen beezig waaren door de Tegenwinden. Eindelijk kwamen wy op die Reede, welke de beste voor de Scheepen niet is, dewyl by storm en harde wind, de afdryving sterk en de Zee verbolgen is, waar door meenig Schip vergaat.

Wy hadden niet lang ten Anker geleege, wanneer twee Praamen van gedaante als hier te Lande gebruikt worden, en de Sloepen kwaamen, om den Manschap en hunne Kisten aftehaalen: daar nu een ieder naar zyn Kift omzag, moest ik ook om de myne denken; maar een der Soldaaten zeide ons, dat myn Kift open en ledig was. Ik schrikte, ging heen, en vond het aldus. Indien ik ooit wegens het verlies van eenige bezitting ontstelt geweest ben, zo was ik het toenmaals. Ik verstomde, en kon geen woord uitbrengen, en ik zoude ongetwyffelt nog langer in deeze omstandigheid gebleeven zyn, indien myn Vriend en alle naast omstaande Soldaaten niet begonnen hadden my te troosten. Ik wist dat 'er geen één onder hen was, die my niet achtte en eerde, weshalven ik ook geen van hun allep konde verdenken. De dief moest dan onder de Matroozen in de Sloepen zyn; en hadden wy de tyd gehad, de Soldaaten zouden, door een ernstig nazoek, den Dief schielijk gevonden hebben, en 't zoude met hem gansch niet gemakkelyk afgeloopen zyn. De Boeken alleen, en het geen in een zylaadje by myn tien Spaansche Matten lag, hadden zy laten leggen. Ik nam *Woudriaans Kruis-School*, die ik

onder anderen boeken had, in de hand, en zeyde:
 „Myn lieve W O U D R I A A N, door u zal ik my
 „troosten”. Onderweeg wierd geduurig van dit
 voorval gesproken; en wy kwaamen eindelyk
 op het Eiland *Ceilon* te Land.

De Soldaaten gingen naar de Rekruten-wagt, al-
 waar zy drie dagen blyven zouden, en dan naar de
 overige wachten verlegt worden. Ik besloot de
 Soldaaten zagties agter op te volgen. Toen ik
 aldus voortging, of liever vermits my het gaan
 ongewoon was geworden, voort huppelde, —
 kwam iemand op my aan, die zwart en op
 zyn Hollandseh gekleed was. Deeze vroeg my
 of ik den Domine van het Schip was, of ik niet
 eenige Brieven uyt het Vaderland medegebragt
 had, en of ik met hem naar zyn Huys wilde gaan,
 om een Pypje Tabak te rooken? Ik bedagt my
 geen ogenblik om met hem te gaan. Zyn vrouw
 was blank, en sprak niet dan Portugeesch. De
 Man was een Schilder van zyn Ambacht: hy toon-
 de my eenige stukken, die volgens myn begrip
 zeer goed waaren. Hy was nooit in Europa ge-
 weest, dog had veel kennis verkreegen door Boe-
 ken te leezen. Hy was begeerig myn voorneemen
 te weeten; ik zeide hem zo veel ik goedvond. Hy
 meende dat ik myn Fortuin wel maaken zoude;
 hy bedroefde zig, dat hy geen plaats had om my
 te herbergen; dan hy wilde my een goed Logement
 aanwyzen, 't welk hy ook tot myn byzonder ge-
 noegen deedt, my brengende by een zeeker Post-
 houder, die my vriendelyk aannam. Deeze Post-
 houder moest volgens gewoonte, alle Avonden,
 den Heer Gouverneur kennis geeven van de ge-
 wichtigste voorvallen van zyn Post. Hy gaf
 der-

derhalven denzelven avond bericht, dat ik by hem aangekoomen was. De Gouverneur begeerde my den volgenden dag te zien; Ik verscheen. Na eenige vragen, begeerde hy myn schrift te zien. Ik schreef eenige Regels Hoogduitsch en eenige Regels Hollandsch. De Gouverneur betuigde te vreedem te zyn, vroeg verder: Hoe oud ik was? of ik lust had om naar het Koningryk van *Jaffanapamam* te gaan? Ik antwoorde; Negentien Jaaren; en daar heen te gaan, alwaar hy my geliefde te zenden. Hier op beval hy my, van my dagelyks te vertoonen, met geen slechte luiden omtegaan, en dat, wanneer myn gedrag onbesprooken, en ik vlytig in 't leeren was, hy als dan een Man van my wilde maaken. By myn t'huys koomen vroeg ik myn Waardt, den genoemden Posthouder, hoe ver de plaats myner bestemming van *Kolombo* afgeleegen was? Hy gaf ten antwoord: Eén Hondert mylen, en voegde daar by, dat het een ongezonde plaats was voor een Europeër, en niet veel beeter dan *Batavia*. Ik ontstelde oyer dit antwoord, wrong myne Handen en riep: Ach God! wat hebbe ik voorgenomen? De Stuurmans-kunst voort te zetten! wat voor afspraak heb ik met den Admiraal onder vier oogen gemaakt? De Posthouder zag en hoorde myne oprechtheid, begon my te troosten, en ondeckte my teevens: dat hy van den Gouverneur bevel hadt van op alle myne gangen acht te geeven. Ik verbeelde my een middel uytgedacht te hebben, waar door ik den Gouverneur bedriegen, en in myn voorigen staat kon koomen. Zo dra de Admiraal met zyn Bodem aangekoomen zoude zyn: wilde ik my houden, als of ik Ziek en tot de Reys niet in staat was; ik openbaarde dit myn Waardt

Waardt, deeze schudde zyn Hoofd, en zeide: het is hier niet gelyk in Europa, gy zult dra onderzocht en in het Hospitaal gebragt worden. Nu bleef myn eenige wensch, dat de Admiraal schielyk koomen moegt, dewyl niemand anders een verandering in myn zaaken te weeg kon brengen. Maar ach! het hielp my alles niets, hy kwam niet, en ik moest reizen; na dat ik veertien dagen hier geweest was, en my wat uitgeruft had. Het is waar dat de Gouverneur volgens zyn zeggen het zeer goed met my meende; dewyl hy op het getuigenis van den Postmeester, niet alleen zig zeer tevreden toonde, maar my ook onderscheiden maalen Vyftig Daalders liet aanbieden. Maar dit alles was buiten myn plan, en ik wierd naar een Heydensche Woestyn gevoert, voor welke my alle vrees be kroop, zo dra ik er aan dagt.

Wat zoude ik doen? Ik troofte my met God, en reysde voort, op een slecht erbarmelyk Vaartuig, dat een Heydensch Koopman toe behoorde; gelyk ook alle de Lieden Heydenen waaren, uytgenoomen een oud Man, die een Europeër was, en alhier in het Land veertig Jaaren had doorgebragt; met welke ik alleen spreek kon. Dertig Mylen moest ik met dit Vaartuig afleggen, waar meede drie dagen verliepen, en dat met het grootste gevaar; dewyl deeze lieden niet wyd van den oever vaaren, en aanstonds by harde Wind de Zeilen stryken, om niet te diep in Zee of te dicht aan den oever te koomen. Den eersten dag hadden wy haast Schipbreuk geleeden; dewyl het Schip door onvoorzigtigheid der Matroozen op een Klip stootte, en wy het Roer verlooren: alle de Zwarten sprongen in Zee, om door het Zwemmen

hun

hun Leeven te behouden, en lieten my met den Europeaan alleen. Deeze Man begon erbarmelyk te schreyen, tot God en zyne Heiligen; hy riep met alle macht tot zyn Geley-Engel, en de Heilige lieve Vrouw; haalde zyn Rooze-Krans voor den dag, om daar meede zyne aandacht te ondersteunen; maar door de groote angst, feilde hy in de coraalen, waar van nu en dan, meer dan Tien te gelyk door de Vingers gingen. Ik aan myn kant verrichte myn Godsdienst-Oeffening in 't verborgen. Een goed uur waaren wy in deezen toestand geweest, dat de Zwemmende Zwartten op het zinken van 't Schip wachtten; en dewyl het zelve booven bleef, kwaamen zy weder naar het zelve. De oude man riep hen in hunne Taal toe: zy zouden het Roer weder trachten aan te maaken, en op het Schip koomen: dewyl hy geloofde dat het zonder merkelyke schaade er afgekoomen was. Schielyk waaren zy allen wederom op het Schip, en wierden zodanig van myn Reysgenoot verwelkomt, dat ik er van ysde, zo schrikkelyk begon hy te vloeken. Ik geloofde dat ik hem daar over iets moest zeggen; waar by ik op zyn Gebeden tot de Heiligen en op zyn Roozenkrans kwam. Hy brak toornig af, en verwees my met deeze woorden: „ Gy zyt een Wys-Neus, dewyl ik be- „ merk dat gy van geen Rozenkrans nog Heyli- „ gen houdt; gy wild verstandiger zyn dan onze „ Priester! gy jongeling, laat eerst u Baard was- „ schen, en praat dan van zulke dingen: wat „ zyt gy voor een snaak?” Het Scheepje was intusschen aan de gang gebragt, de Wind was ons gunstig; zo dat wy deezen dag twaalf Mylen afleiden; des avonds liep men zo dicht aan den oe-

ver als men kon, en men wierp twee houte Ankers uyt, aan welke een steen gehegt was. Des morgens vroeg vervorderden wy onze Reis, en kwaamen tegens den middag aan een Oort, genaamt *Kudermalle*. Hier wierpen zy wederom het Anker, en voeren allen met een Bootje aan Land: de oude en ik gingen ook mede, om het aldaar gevonden wordende Heylige Graf van een afgestorven Heidenfch Heylige te zien, waar van de oude na dat zyn Toorn gestilt was, my een beschryving gegeven heeft: dat de aldaar begraven Heylige, een gestreng en Heilig leeven gevoert heeft, volgens de wyzen aldaar gebruikelyk; dat alle Heydenen die deezen weg reyzen, hier aan Land koomen, om hun Gebeden en Offer te verrichten, en dat dit Offer door een aldaar zig ophoudende Heydensche Priester, zo dra die Liederen heen zyn, weggehaalt wordt. Toen ik aan dit graf kwam, het welk slegts van Aarde opgeworpen en aan beiden zyden met een steen bezet was, zo verwonderde ik my ongemeen over den Ernst en Aandacht, welke onze Scheepslieden by het leggen met hun aangezigt op de Aarde toonden, waar meede zy een goed half uur doorbragten. Zy scheenen den verstorven alles op te biegten en te verhaalen, en hem om geluk op hunne reys te bidden. Daar na gingen zy op een goeden afstand van het Graf, maakten Vuur, bereyden Spyzen, en bragten daar van een groot gedeelte aan den verstorvene: zy naamen ook Bloemen, waar meede zy het graf verzierden. Des avonds bereyden zy Brandende Lampen met Olie, en staaken die op het graf aan, en bragten den halven nacht in vollen aandagt daar meede door. Na dat de Heydenen hun pligt by het graf van hun-

hunnen gestorven Heyligen volbragt, en het Scheepje zeilvaardig en aan den gang gebragt hadden, zetteden wy onze Reys naar het Eyland *Manaar*, (a) alwaar wy nog des avonds ten anker kwamen. Onze oude Reisgenoot was hier t'huis; en ik wierd denzelven avond by den Kommandant gebragt, die my vriendelyk ontving, en tot den negenden dag onderhoud bezorgde.

Den tienden dag nam ik myn Reis met een sterk gezelschap aan. (b) Ik bevond my in een recht moedige omstandigheyd. Myn Reys-goed was gering, vermids ik myn voorraad die ik niet meer nodig had aan den Kommandant gegeeven had; uit hoofde

(a) *Manaar* een kleyn Eylandje Noord-Oostelyk van Ceylon, tusschen het vaste Land van Asien en Ceilon. (*)

A. D. H.

(b) Dewyl de Engte tusschen *Manaar* en Ceilon zeer smal is; zo zal deeze Reis zonder twyfel te Land geschied zyn.

A. D. H.

(*) Het Eyland *Manaar*, legt één groote Myl van *Ceylon*; waar van zy door een Canaal afgescheiden wordt; op de Noorder Breedte van 8 grad: 27 Minuten en 98 graden 45 Minuten lengte. Dit Eiland is 5 Mylen lang en 2 Mylen Breedt, zeer bevolkt, heeft uitgenoomen een Stad van dezelve naam, nog 6 grooten Dorpen. De Stad *Manaar* is maar een open vlek, en pronkt met verscheiden prachtige Huizen door de *Portugeezen* gebouwt. De *Hollanders* veroverden dezelve in 1658 op de *Portugeezen*. Het brengt allerlei soort van vruchten, visschen, gevogelte en Rundvee voort. Voor deeze was alhier een Paarelvischery die nu naar *Tutucorin* verplaat is. (Vertaelder.)

den van zyn onderrichting, dewyl de Opzichter my geduurende de Reys van Leevens-onderhoud moest voorzien, zonder dat ik daar voor behoefde te betaalen; welk berigt my geheel zorgeloos maakte. Teegen den Middag begon men zig tot de Maaltyd te bereyden; maar nooit was ik zodanig in myn meening bedroogen als deeze keer. 't Gezelschap was druk bezig met Mond en Tapden, toen ik nog als een leedige Aanschouwer stond. Ik vroeg den Opzichter waar dat myn Eeten was? Hy gaf my vriendelyk ten antwoord: dat, wanneer ik wat had, ik naar myn smaak mede Eeten konde. Ik voerde dien hoffelyken Man te gemoet: dat hy wel wist dat ik geen spys met my voerde, en dat wanneer de Kommandant my niet gezegt hadt, dat hy als Opzichter my op de Reis moest verzorgen, ik my gewiffelyk niet op weg begeeven zoude hebben. Ik verzogt hem: dat hy my teegen betaaling iets zoude geeven; dewyl ik zonder spys onmogelyk leeven, en meede gaan konde. Hier op gaf my die goede Man ten antwoord: dat hy zoo min spys voor; als zonder geldt had; dat 'er hem niet aan geleegeen was, hoe ik het maakte; dat hy niet, maar ik, daar voor zorgen moest. Ik zweeg stil. Het Avond-maal wierd ook eindelyk opgedifcht, myn Maag kreeg daar zo veel van als des middags. Ik was zeer moede, maar de Honger verdreef den slaap.

Hoewel myn Lighaam ongemeen ligt te draagen was, wilden myne voeten evenwel niet voort. Tot den middag hield ik het nog uit; wanneer ik een besluit nam, om aan die plaats, alwaar wy rusten zouden, de Weerelt vaarwel te zeggen. Wy kwamen eindelyk aldaar, ik leide my neder, en sprak

tot

tot de Aarde aldus: „Hier zal ik myn Leeven
 „eindigen, gy zult my nu niet langer te dragen
 „of te voeden hebben. Mogt gy nu, als myne
 „Moeder, my in uwe Schoot neemen, en houden,
 „op dat de wilde Dieren my niet verscheuren en
 „verslinden.” Daar nu de Reyzigers begonnen
 te Eeten, kwaamen twee derzelve, de één, een
 Venetiaan, en de tweede een ander. Italiaan naar
 my toe; zy hadden een weinig Spysse, en overreeden
 my, om het zelve aanteneemen, en om my te ver-
 frisschen; eerst wilde ik niet, dan naderhand be-
 greep ik, dat ik God vertoornen zoude, wanneer
 ik zulks niet deed. Zy bragten my water, waar in
 zy een weinig *Spiritus* gemengd hadden. Ik moest
 aldus Eeten en Drinken, zy beurden my op, en
 beloofden my voort te helpen, al zouden zy my
 dragen. Ik kwam weder by, zo dat ik in beweeg-
 ging bleef. Deeze Liederen, die niet van myn Re-
 ligie waaren, beweezen Barmhertigheid aan my,
 en deelden hunne portie bestendig in drie deelen,
 welk dan zo veel oytmaakte, om een arm Schep-
 sel in 't leeven te behouden.

Des Zondags namiddags kwam ik te *Jaffanapatnam*,
 voor de Hoofstad genaamt *Nossa Senbora de*
Milagro (a) aan. De Wachthebbende Officier
 kwam

(a) Deeze Portugeesche Naam, is in 't Duitsch:
Onze lieve Vrouw die wonderen doet. — *Ceylon*, is
 gelyk alle *Oost-Indische* Bezittingen, door de *Hollan-*
ders den *Portugeezen*, die zig aldaar eerst nedergezet
 hebben, ontnoomen. *Jaffanapatnam* is een der zes
 Koningryken van dit Eiland, en behoort den *Hollan-*
ders. Het legt het Noordelykste.

A. D. H.

E

kwam uit de Vesting naar my toe, vroeg myn Naam, en waar van daan ik kwam. Toen ik hem geantwoord had, zeide hy my: dat reeds wegens my aanschryving gekoomen was. Hy stapte wat sterk voort; ik zeide hem: dat ik uitgehongert was, en geen kragten genoeg had, om hem te volgen. Hy had medelyden met my, greep my onder den Arm, en bragt my in zyn Huis; liet aanstonds Peeper in Waater koken, en eenige ligte Spys voor my bereyden. Hy moest met my, als met een eerstgebooren Kind, leeven. Wel by de veertien dagen was deeze goede Landsman myn verzorger, en hy zoude het ongetwyffelt nog langer gebleeven zyn, zo hy niet op Kommando had moeten gaan.

Hy sprak in myn teegenwoordigheid met den Spysmeester van 't Hospitaal, wien ik zelve aanbod geld voor uit te geeven. De Man scheen niet ongeneegen, maar zyn Vrouw was niet te beweegen, nog door Bidden nog door Geld. Zy kon my niet helpen, was haar volkoomen besluit, het welk ik beantwoorde met te zeggen: „Dan, kan myn Godt my helpen”, en ik ging aanstonds uit de Vesting, verders door de daar niet ver van daan geleege Stad, tot dat ik aan eenige kleine Hutten der Malabaaren kwam. Hier zag ik aanstonds een Zwarte op my aankoomen, die my vroeg: wat ik zocht en wat ik begeerde? Ik zeide: ik zoek hier, indien het mogelyk is, den Honger te verdryven, dewyl ik geen Spys voor geld weet te bekoomen. Hy noodigde my om naar zyn Hut te gaan. Ik volgde met vreugd, en na een goed uur, onthaalde hy my op een geregt van groene blaaden, die ik met smaak nuttigde. Ik vroeg

vroeg die Perfoon, die reedelyk wel Hollandsch sprak, of hy my daagelyks tweemaal een weinig Spys bezorgen konde? Hy nam dit aan. By myn heen gaan gaf ik hem ongeveer twee stuyvers; maar hy zeide: „Neen! ik neem niets. Indien gy eens „een vermogend Man in dit Land wordt, en ik „dan nog leeve; dan zal ik voor deeze Maaltyd „voldoening begeeren.” Ik begon te lachen, maar hy verzeekerde my, dat hy aanstonds van my een goed denkbeeld opgevat had, en ook niet anders van my denken konde. Hy ging met my naar myn wooning, en toen hy die gezien had, ging hy te rug. Deeze Heiden is een Maand lang myn Spys-verzorger geweest, en heeft meer zorg voor my gedraagen, dan meenig Christen voor zyn meede Christen zoude doen. Altyd, wanneer hy merkte dat ik niet veel nuttigde, be- toonde hy zyn ongerustheid, en bad my dat ik hem dog zoude zeggen, wat my beeter smaakte. Deez' Perfoon leefde nog, toen ik naar 't Vaderland te rug keerde. Ik heb hem, toen ik in beeter staat was, verscheyde maalen in myn Huis laten koomen, en ben ook nu en dan zyn gaff in deszelfs Hut geweest, maar de eerste maaltyd is altyd een schuld geweest, die open bleef.

Myn Bevelhebber, die my naar deezen oort gezonden had, kwam nu ook alhier, en nam zyn voorige Regeering over. Ik verscheen aanstonds voor hem, maar hy kende my in den eersten opslag niet meer; eindelyk vroeg hy my: Hoe het met my ging, en waar van daan ik er zo eljendig uitzag? Ik antwoorde hem: dat wanneer ik gewecten had, dat het my in deeze Landen zo slegt zoude gegaan hebben, ik wel zorge gedraa-

gen zoude hebben van nimmer hier gekoomen te zyn; dewyl ik haast van Honger gestorven was. Hy zeide: dat ik nu daar voor niet meer behoefde te zorgen, alzoo hy my rykelyk van Levensmiddelen zoude doen voorzien. Ten dien einde liet hy aanstonds eenige Vleschen Wyn en Bier, benevens Ect-waaren naar myn Wooning brengen; en wanneer dit verteert was, zoude 'er meer volgen. Ik bedankte hem daar voor, en verzogt om een betere Wooning, die geschikt was om myne Letter-oeffeningen voort te zetten. Ik verkreeg myn verzoek, en ging heen.

Den volgenden Avond, liet een der aldaar staande Predikanten my roepen. Ik vond hem alleen. Hy bewees my veel vriendelykheid, en ondervroeg my, zeer naauwkeurig: Waar van daan waar na toe enz. Hy beklagde my dat ik zyne meening nog niet goed getroffen had. Daar ra voer hy schrikkelyk uit, op den Gouverneur. Hy bood zig aan om my te helpen, dat ik van hier zoude geraaken; dewyl die Menschen-Beul (zo noemde hy den Gouverneur) my tog niet verder zoude voort helpen; maar oorzaak wezen van het vergrooten myner rampen. Ik, die tot nu toe geen reeden had om myn Bevelhebber te beschuldigen; veynde; en zeide intusschen: dat ik my, op zyn voorslag zoude bedenken. Den volgenden Morgen liet my de Gouverneur door zyn *Ordonnanz* roepen; deeze vroeg my wat ik dog gedaan had? dewyl de Gouverneur zo schrikkelyk op my aanging. Ik, die nergens van wift, kon op niets denken. By myn verschyning vroeg de Gouverneur my: of ik gister avond by den Predikant P. . . . geweest was. Ik: ja. Hoe ik daar

daar gekoomen was? Ik: hy had my laten roepen. Hy: wat de Predikant met my gesproken had. Ik: van onderscheyde onderwerpen, als: hoe oud ik was, waar ik gebooren, en van welke gezindtheid ik was? wat ik geleert had enz. De Gouverneur: Heeft hy nergens anders van gesproken? Ja, het kan zyn; maar daar heb ik geen acht op gegeven: antwoorde ik hem. De Gouverneur: wat heeft hy van my gezegt? wat was ik er voor een? Hoe beschreef hy my teegens U? Hier wilde myn tong niet meer spreken. Hy wierdt Toornig en Boosaardig; ik begon te zidderen; en alles wat ik uitbrengen kon, was, dat ik om verschooning bad; dat ik my niets kon te binnen brengen; dat myn gedagten verward waaren. Hy liet my een weinig rust, maar herhaalde aanstonds zyne vraagen. Daar ik my nu onkundig hield, en niets wilde zeggen, maakte hy my een Compliment dat my door Merg en Breenen ging. En hoe ik toenmaals van hem weg, en van de groote Steene Trappen gekoomen ben, weet ik nog heeden niet. — Een schoone Inleiding tot myn Fortuin! dagte ik, hier uit kan ik my regt, de gevolgen daar van voorstellen! — De Predikant wien ik dit alleen te danken had, liet my in den Nagt om Twaalf Uuren door een zyner Slaaven roepen. Hy beklagde my zeer; een Oudwyf had in een naast aangeleegen vertrek zyn Reeden aangehoort, en nog dienzelfden avond, toen zy van zyn Dogter afgegaan was, den Gouverneur aangebragt. Wat my was wedervaaren, was hem bekend. Hy prees myn stilzwygentheid, en zwoer, dat ingeval ik wilde, hy tot myn vertrek gereedheid zoude maaken. Ik hield hem met my te bedenken op. — Den

volgenden morgen wierd ik voor twee Heeren, der Regeering gedagvaart. Die my door strikvraagen zогten in het net te krygen; maar ik was op myn hoeden.

Zy begreepen dat ik meester over myn Tong was, en begonnen derhalven my ernstiglyk te bedreigen; zy wonnen hier ook niets meede. Ik hield my daar by; dat ik op alles geen acht geslaagen had: dog dat ik dit wist, dat ik geen kwaad Woord gesproken had, dat zy met my konden doen het geen hen geliefde. — Zy stelden nog verscheide listige Europeers in 't werk, dog alles was te vergeefs. Ik wilde liever sterven, dan den Predikant beklappen; dewyl deeze zig in drift versprooken en ik aanleiding tot die Taal gegeven had. De Gouverneur liet my na eenige dagen weder voor zig koomen. In 't eerst was hy zeer bedaard in zyn vraagen; maar ik bleef altyd my zelf gelyk, en ik vleide als een Bedelaar om my te verschoonen, en de misdaad eens ander niet toe te reekenen aan een ellendig en gering Mensch, die haast van honger en gebrek omgekoomen was, dat ik liever wilde sterven, dan een getuigenis geeven van een zaak, waar van ik geen volkoomen bewustheid had. Hier op kreeg ik myn afscheid, dat ik om byzondere reedenen, niet zal verhaalen. — Toen ik wederom t'Huys was, begon myn boos Hert, in verwyffeling te raaken. Maar een yverig gebed, en het leezen van Christelyke Boeken, herstelde my weder. Ik had vast beslooten alles aftewagten. Myn onschuld maakte my altyd stoutmoedig; meenigmaal konde ik die zaak als een kleinigheid aanzien.

Zes weeken verliepen 'er, dat men my geen
woord

woord meer zeide. Ik raakte in vergeetenheid, en ik hield my alleen, van alle Menschen afgezonderd, en oeffende my in de Hollandsche en Portugeesche Taalen. Dit tydftip heeft my van een byzondere dienst geweest, om in het vervolg stilzwygender te zyn, en acht op my zelve te geeven, zo dat ik yder woord meer als eenmaal overwoog. Door deeze Oeffening onderscheide ik my van het gemeen, en verworf daar door de achting van een yder.

Op een zekeren Dag kwam een Slaaf my noodigen, om meede naar zyn Heer te gaan. Ik ging meede, en dagt, het zal zeekerlyk de Fiscaal zyn; maar het was de Inspecteur over de Gebouwen. Hy ontving my ongemeen minzaam, hieldt my ten Eeten, en ondervroeg my naauwkeurig naar myne omstandigheeden. Hy merkte aanstonds myne agterhoudentheid, zwoer my getrouw te zyn, en betuigde my te willen helpen. Ik ontdekte hem alles; hy troofte my, en nam my in zyn Huis. Hy liet nog dien zelfden avond myn Armôedje haalen; hield my by zig, en maakte my tot zyn Vriend. Hy was een ryk Man, en had geen Kinderen. — Eindelyk behaagde het de Voorzlenigheyd, het hert van myn grooten en gevreesde Bevelhebber tot my te veranderen. Deeze liet my weder roepen. Ik verscheen, dog met meer onverschilligheid dan voorheen. Hy vroeg my, of ik my nu beeter bedagt had? of ik geloofde, dat hy, en niet de Predikant, myn Bevelhebber was? Ik verneederde my, en bad, dat hy my wilde verchoonen. Hy zeide eindelyk: „Nu, „ het kan zyn, ik zal het U vergeeven, en in't vervolg zien, hoe gy jeegens my gezind zyt.

„de ik U rechtzinnig, zal ik myn Beloften aan U
 „volbrengen. U gewezen Admiraal heeft voor
 „U sterk gesproken, en ik heb hem beloofd, U
 „te helpen.” Ik: „Ja Wel Ed. Heer! dit heeft
 „hy my ook in een Brief gemeld.” De Gouver-
 neur: „Zo? heeft hy ook aan U geschreeven?
 „dien Brief wilde ik wel gaarne zien?” Ik: „O
 „Ja, ik heb hem bewaard, en zal die aanstonds
 „gaan haalen.” De Gouverneur: „Het heeft
 „geen haast; wanneer gy weder komt, kunt gy
 „denzelven meede brengen. Over drie of vier da-
 „gen kunt gy 'smorgens om 7 uren wederkoo-
 „men, en als dan zal ik 'U zeggen, wat gy doen
 „moet.” Hier meede ging ik heen, en kwam de
 trappen beeter af, dan de voorige keer. Myn
 Huiswaardt, wagtte my met ongedult, en verheugde
 zig met my. Na verloop van drie Jaaren onder-
 vond ik eerst, dat hy myn voorpraak geweest was.
 Hy had de gansche zaak ten mynen besten by den
 Gouverneur, alwaar hy ingroote achting stond, ge-
 keerd, en hem verzeekert, dat ik geen beeter proef
 van myn getrouwheyd geeven konde, en aldus
 met vrucht in het Cabinet konde gebruikt wor-
 den.

Na drie dagen ging ik weder by den Gouver-
 neur met den laatsten Brief van den Admiraal. De
 Gouverneur nam my meede naar zyn Comptoir,
 en toonde my aldaar een Tafel, aan welke ik moest
 schryven. Hy gaf last aan zyn Geheimschryver, van
 my eenige gemeene Papieren te doen copiëeren,
 opdat ik langfamerhand in staat zou worden. Dee-
 ze Man, die een gebooren Graaf was, beloofde
 zulks: maar zo dra de Gouverneur zyn ruggekeert
 had, zeyde hy my zyn gedagten, aldus: „Ik weet
 „ in

„ in 't geheel niet, wat dit met U beduiden zal;
 „ gy zult immers nooit tot eenige stand koomén;
 „ om het werk te verrigten, dat hier voorvalt,
 „ dewyl gy een Duitscher zyt, en! de Hollandsche
 „ Taal nog niet verstaat. De Gouverneur zoude
 „ beeter doen, wanneer hy U helpen wilde, dat
 „ hy U onder de Soldaaten plaatste, dan kondt gy
 „ nog Officier worden.” Ik beantwoorde zyné
 Redden kort, en even onverschillig.

Een Jaar lang had ik aldus doorgebracht, wan-
 neer ik weeder een doorn in de voet bekwam, die
 my elf Maanden kwelde. Daar waaren uit het
 Schryfvertrek twee Duizent Ryksdaalders gestoo-
 len; ik wierd daar over verdagt gehouden, dewyl
 ik my dien tyd een schoon nieuw Kleed had doen
 maaken. Men deed veel onderzoek, om in my
 den Dief te vinden, maar te vergeefs; geen won-
 der! ik was onschuldig, en wist van den Diefstal
 zo min, als dat ik dezelve gedaan zoude hebben. Men
 geloofde, maar in 't geheim, dat ik waarlyk de Dief
 was; ik moest de grootste afgunst smaaken; ik
 wierd slimmer behandelt, dan de slegtste Hond, en
 indien men zig niet voor de weerelt geschaamd had,
 God weet, wat ik zou hebben moeten ondergaan.
 Gedurende deezen tyd treurde ik my byna dood,
 verging gelyk een schaduw, en begon myn eige
 Leeven te haaten. In deeze onbeschryfelykellen-
 dige Daagen, had ik gelyk gezegt is, elf Maanden
 doorgebracht, wanneer op een morgen de Gouver-
 neur my teegen kwam, en my op deze wyze
 aansprak: „ Vergeef het my; ik heb U nadeel ge-
 „ daan”. Ik verschrikte, en wist niet wat dit be-
 duide. Eindelyk kwam de Gouvernante, die my
 de zaak verklaarde. Toen merkte ik eerst, onder

welk een verdenken ik geweest was. Om my weder te vrede te stellen, gaf men my een nieuw Kleed, en eenig Linnen.

Een heimelyke vrees bleef my bestendig by, zo dat ik hartelyk verlangde, om naar een anderen Oort te koomen. Hier toe had ik geen andere hoop, als op de wederkomst van den Admiraal. Deeze kwam eindelyk weder aan; hy schreef my, dat, dewyl hy binnen veertien dagen naar de Kust van *Koromandel* moest vertrekken, het hem leed deed, niet in de gelegenheid te zyn, van my in dien tyd te zien. Hy wenschte my veel Heil en Zeegen op Ceilon. Door deezen Brief verloor ik alle hoop, en wierd zo treurig, dat ik in eenige dagen nog Eeten nog Drinken kon. Op het vraagen van den Gouverneur wende ik myne Onpaffelykheid voor. Hy wilde dat ik my een afwending en verwisseling van gedagten zoude maaken; gaf my een Schiet-geweer en een Tolk meede; en liet my aldus in het omleggende Land omwandelen. Wy verdwaalden egter, en daar kwaamen verscheidene Zwartten om my heen, die my wilden neder-vellen. Dog door een Nood-Leugen hielp ik my uit dit gevaar; en aldus kwamen wy eerst den volgenden avond t' Huys. Wegens deeze ontmoeting wilde de Gouverneur niet meer, dat ik my in diergelyk gevaar begaf. — Nu moest ik verklaaren, of ik my bequaam wilde maaken of niet; het was nog tyd, dewyl men niet toestaan konde, dat ik als een Lediglooper niets verrichtte. Ik was met my zelve verleege? Tot het Soldaaten-leeven, al wierd ik ook Officier, had ik geen lust. En een Man te worden, die verscheidene Taalen kan, in 't Kabinet Staats-Zaaken

te

te behandelen en te helpen bestieren, scheen my geheel onmogelyk; en ik moest zelve bekennen, dat het oordeel van den Geheim Schryver niet geheel zonder grond was. Men wilde een vast besluit van my hebben; en dewyl ik dat niet geeven kon, zo was het gedaan. De Geheim Schryver maakte my een regt vriendelyke buiging, toen ik myn Affcheid uyt het Comptoir ontving.

Nu was ik wederom vry, en ging over de Negen Maanden lang, werwaarts ik begeerde. Deezen tyd gebruikte ik regt om te leeren. En door deeze geleentheid geraakte ik in een Briefwisseling met een Majoor. Myn Correspondent kwam eens, op een onverwagte tyd, naar my toe, en maakte zyn opwagting by den Gouverneur, by wien hy my meende te vinden. Dewyl hy my daar aan 't Hof niet zag, nog iets van my hoorde; vroeg hy: waar ik dan was? Men gaf hem kort ten antwoord: dat dewyl ik niet bekwaam kon worden; zy my hadden laten gaan. Deez' Heer, was verwondert, en betuigde dat hy wegens my andere gedagten had, en naar zyne Briefwisseling met my, oordeelen moest, dat ik zeer wel gebruikt kon worden. Hy toonde myn laatste Brief, dien hy by zig had, en waar in ik myn Noodlot Allegorisch voorgestelt had. Men maakte opmerking over myn Schryfstyl; men riep den Geheim Schryver, om zyn Oordeel daar over te vellen. Deeze begreep, dat ik dien Brief volgens een opstel naa geschreeven had. De Majoor verzogt daarop, om my te haalen. De Gouverneur vroeg my: by myn inkoomen, waar ik my ophield, en wat ik deed? ik antwoorde: „Ik oeffen my in de Hollandsche en Portugeesche Taalen, en heb ook een aan-
„ vang

„vang met de Malabaarfche gemaakt. Nu wierd ik over den Brief ondervraagt. Ik verzeekerde, dat ik die zelve gefchreeven, en opgefteld had; dog ik had geen luft om de Allegorie (van een Wolf die door looze Voffchen heen en weer geleydt wierd) te verklaaren. De Gouverneur ging met den Majoor aan een zyde; en by hun terug komt zeyde hy: „ Gy kunt hier blyven, en weder in „ myn Comptoir gaan als voorheen. Wel dra komt „ gy zo ver, dat ik U gebruiken kan.” Ik ging nu weder in 't Comptoir, alwaar my de Secretaris geen welkom heete.

De Gouverneur zag myne vlyt. Alle Morgen, fpak hy zeer vriendelyk en zeer vertrouwende met my, en zeyde eyndelyk: „ Kan ik my van „ uwe Trouw, Gehoorzaamheid, en ftilzwygent- „ heid verzeekert houden?” Ik: „ Ja! hier op „ wil ik myn arme Ziel, en alles tot pand gee- „ ven.” Hy: „ Zoudt gy my dat wel dooreen Eed „ by de Heylige Drieëenigheyd willen zweeren?” Ik: „ Ja!” Hier meede moest ik zweeren, alvoorens my Galg en Rad tot een straf vóorgehouden te hebben, indien ik ontrouw wierd. Op deezen Kabinets-Eed gaf hy my een Sleutel over, en bragt my tot eene geflooten Boeken-Laade, waarin alle zyne geheime Papieren, en Instructien, behelzende de waare grondreegelen, volgens welke een yder in Ooft-Indien geregeert wordt, in de beste ordre en ftaat gevonden wierdt. „ Hier uit kunt gy leeren „ en bequaam worden; zo dra ik bemerke dat Uwe „ begrippen toeneemen, zal ik U cenige aanmerkin- „ gen over de voornaamfte zaaken, die daar in voor „ koomen, maaken”. – Door deeze aanleiding was ik binnen eenjaar in ftaat, om in zaaken van Regeering
ge-

gebruikt te worden, waar van een onverhoopt voorval my dwong een Proef te geeven, voor dat ik 'er gedagten op had. By deeze geleegenheid maakte de Gouverneur my een zeer vriendelyk gezicht, en zeyde: „Ik had my nooit zo veel van „U durven belooven. Nu zyt gy zo ver dat ik „U gebruiken kan.” Hy liet my tot bewys van zyn te vreedeneid een Zilvere Degen, met een geborduurde goude Draagband, en een Kleed van blauw Fluweel maaken. Hy stak zelve den Degen aan myne zyde, en zette my een ongemeene kostbaare Hoed op, zeggende: „Nu zyt gy een Kavalier.” Des middags wierd my een Stoel aan Tafel regt teegen over den Gouverneur aangewezen, in plaats, dat ik zedert eenigen Tyd aan een andere Tafel gezeeten had. Des Namiddags ging de Gouverneur wandelen; Ik moest meede gaan, aan zyn Linkerhand, daar ik te vooren heen en weder geflentert had. De anderhalf Hondert Slaaven des Gouverneurs, kwaamen my geluk wenschen. Ik verkreeg een Wooning in het Gouvernement, en eenige Slaaven tot myn Oppassing. Ook kreeg ik een schoon Rypaard. De Gouvernante gaf my een Geschenk van fyn en zuyver Linnen. Aldus kwam Geluk, Gunst, en alles wat Aanzien geeven of verwekken kon, te gelyk.

De Heer Graaf, maakte my evenwel een regt gek Kompliment wegens myn verhooging. De Gouverneur die aan de Deur staande, dit Kompliment aangehoord had; stelde zig tusschen ons. Hy gaf den Secretaris de scherpste bewyzen, en verwytingen, dat hy my te onrecht vervolgt had, door van my zo veel kwaad gesprooken, en by alle geleegenheden getracht te hebben, my in Ongunst te bren-

brengeu. Hy moest nu weeten, dat ik zo hoog in Eer en Stand was als hy, (uitgenoomen zyne Geboorte) Om kort te gaan, de Gouverneur was zo gramftoorig, dat hy hem nog den zelven dag zyn affcheid uyt het Kabinet wilde geeven. Hy zeide: die twee Heeren verdraagen zig niet. De een is te Hoogmoedig, en de andere kan de Kaart. Ik hoorde deeze reeden aan, en deed een goed woord voor den Secretaris, dewyl ik my voor alle voorkoomende zaaken niet in staat bevond, zorge te dragen; ik moest nog Ondervinding hebben. Myn Hooge Voorstander liet zig overreeden. En hier door behield ik den Secretaris nog een half jaar, en ik zoude hem nog langer gehouden hebben, indien hy zig zagzinniger gedraagen had. Hy misgreep zig zodaanig tegens zyn, en mynen Heer, dat deeze hem plotseling uyt het Kabinet tot den rang van gemeen; Klerk in de Kancelery verwees. In welken rang hy na verloop van een jaar onder my stond, dewyl ik eerste Klerk wierd, en in deeze Qualiteit had ik een volkoomen bevel over hem. Ik heb my inderdaad niet schuldig gemaakt, van kwaad met kwaad te vergelden; waar door ik hem beschaamde. Kort voor zyn Overlyden liet hy my om vergiffenis verzoeken: ik betuigde, dat ik 't hem langen tyd vergeeuen had, en beloofde zyn Vrouw een Maandelykfeh inkoomen uit myn eige Zak te zullen geeven; het welk ik, na zyn sterven, ook nagekoomen ben.

Myne Omftandigheeden wierden hoe langer hoe gunstiger. De Geldkas, waar in eenige Tonnen Gouds waaren, wierd my toebetrouwt. Men hield niets voor my te rug. Myn Weldoender begon
zyn

zyn geheel geheim aan my te openbaaren. Hy wist dat ik de Kunst van Zwygen verstond. Hy stond s'Morgens om vier Uuren op; dan moest ik by hem koomen; en met hem Koffy drinken, en een pyp Tabak rooken. Als dan kwam het Uur waat in hy de Staatszaaken overleyde, en met my sprak. Wanneer dit gedaan was, kwam zyn Gemalin te voorschyn, in welkers tegenwoordigheid van geene zaaken der Regeering nog van *Private Correspondentie* gesproken wierd. Dus leefde ik by, en met mynen Heer; een Man die het Hoofd was van een geheel Koningryk, dat tweemaal zo groot als *Saxen* is, en waar van de Inwoonders volkoomen Onderdaanen zyn; die zeeven Vorsten onder zig heeft, welke jaarlyks eenmaal voor hem met den diepsten eerbied, en ootmoedigheid verschynen, en Reekenschap van hunne Regeering geeven moeten; een Man die over Leeven en Dood magt heeft; die een Zwaart in de eene en een Scepter in de andere Hand voert. — Dit kan ik van de Oost-Indische Kabinetten, opentlyk voor God en myn gemood, tot Roem der Hollandische Natie zeggen, dat ik in dezelve geene andere Staats-Maximen geleert, gezien, en gedaan heb, als zodanige, waar door de Christelyke Religie, het onpartydige Lyf-Land- en Burger-regt bevordert; en de Rust der Onderdaanen verzeekert wordt. Hier meede besluit ik de verhandeling deezer Staats-geheimen; en herinner my mynen gedaanen Eed, waar van ik nog niet ontslaagen ben.

Over de Zes jaaren waaren 'er verloopen, toer ik in beeteren Toestand geraakte. Deeze jaaren zyn Leer- en School-jaaren geweest, in welke ik meenige zware Les by een slechte behandeling

ge-

geleert heb. Myn Hooge Weldoender deed zyn best, om my weder by hem te hebben, door Wel-
doen het geleeden verdriet te vergeeten, en my
geheel te overtuigen, dat hy my eerde. Hy be-
zorgde my nog een By-ampt, dat jaarlyks over
de drie Hondert Ryksdaalders opbragt. Het Ampt
was: Alle de Schriften, die voor het aangaan van
een Proces voor één der Gericht-Collegien dienen
moesten, als Memorien, Requeften enz. bevoorrens
te onderzoeken, en te zien of zy bestaambaar wa-
ren, en dan dezelve te onderteekenen. Dit Com-
missariaat bragt my in groot Aanzien aldaar. Ik
bedankte voor alle de Geschenken, waar door zy
my wilden van 't regte spoor doen afdwaalen, en
was het mogelyk my weder ten onder te brengen.
Men kan met een gewigtige Post, door Eerlykheid,
stoutmoedig worden, en zo ver koomen om alle
menschen-vrees te verbannen. — De Gesteltheid
van yder Collegie, als der Policie, Justitie, Land-
zaaken, Civil, Wees- en Kerken-Raad, hebbe ik
in het Kabinet gezien, en geleert: hoe wydt een
ieder zig uytstrekt, wat hy doen, en niet doen kan.
Alle deeze Collegien heb ik doorloopen. Alleen
zal ik het gewigtigste myns verrigtingen in de
laetste Jaaren met stilzwygen voorby gaan, en nog
zeggen: dat ik ongemeen veel moeiten, arbeid
en groote last gehad heb, in een heet Land, dat
onder de zeevende Graad-Breedte legt, waarin ik
zonder myn gewoon Beroep meenige onaangena-
me Commissie, voornaamentlyk in den Oorlog, die
vyf Jaaren geduurt heeft, heb moeten doen en uit-
voeren. Welke moeite my ook beloont is, en in-
dien ik langer had willen blyven, men my ook
zonder twyfel door verdere verheffing nog meer
ver-

vergolden zoude hebben; dewyl ik niet alleen by zyne Excellentie den Gouverneur Generaal van Neêrlands-Indiën, maar ook by Zyne Majesteit den Keyzer van *Kandia* bekend was; uit hoofde dat ik niet weinig toegebracht had, tot herstelling eener gewenschte Vreede. Zo Gelukkig was ik nu: myn Weldoender was my oprecht geneegen; ik was gezond, en myn Geldbeurs bevond zig ook zeer wel. De Gouverneur begeerde nog eene zaak van my, namelyk, dat ik trouwen zoude: hy liet my zyn Broeders Dogter, die hy in Huys had, en wier Ouders verstorven waaren, aanbieden. Ik bedankte daar voor; weshalven ik een goed halfjaar eenige verandering in de geneegenheid mywaarts ondervinden moest; welke veelligt nog langer zou hebben geduurt, zo niet deeze Bruid met een Gouverneurs Zoon schielyk getrouwt was. Het is waar, dat ik door dit Huwelyk myn tydelyk Geluk en Aanzien vergroot zoude hebben: maar ik was bevreesft voor zwaarder dingen, die ik stilzwygende voorby gaa.

Zestien Jaaren ben ik by myn Weldoender geweest. Hy vervulde aan my zyne beloften, en bragt my in Aanzien. In de laatste jaaren, was ik een volkoomen Liefeling, en zo geacht, dat ik in zyn Huis, booven zyn eigen Kinderen, den voorrang had. Zyne jaaren naamen toe, hy begon rust te zoeken, en wierp zo veel hem mogelyk was, den arbeid op myne schouders. Hy teekende gemeenlyk zyn Naam op wit Papier, en liet my voor de uitvoering zorgen. Ik pleeg hem te zeggen: „ Gy waagt te veel.” Hy antwoorde my altyd hier op: „ Gy zyt myn Toe-Gezant; „ een zodaanig, Man heb ik altyd begeert te heb-

„ben.” In der daad was ik, by al myn Heerlykheid, niet dan een Lastdraager, die meest alle Nagten, wanneer andere Lieden slapen, zyn Hoofd breeken moest. In drie volkoomen jaaren heb ik ééne Zondag vry gehad, zonder de Pen te gebruiken of te dicteeren; alle overige zyn werkdaagen geweest. Ik begreep, dat ik het op den duur niet uithouden kon, en besloot daarom, om my by geleegenheid van myn Weldoender los te maaken. Hy ondernam een Reys naar *Batavia*, met zyn geheel Huisgezin te doen; om zyne Kinderen aldaar beeter voort te helpen; 't welk ook gelukkig uitgevalien is. Hy zelve, en zyne Gemaalinne hebben naauwelyks een jaar geleeft. Tot deeze Reys wilden zy beide my gaarne overhaalen; met aanbod van eenige Duizent Daalders: maar ik kende *Batavia* te wel, en bleef daar ik was; het Goud was niet in staat om my naar myn Dood te brengen. By hun vertrek betuigden zy allen, hoe zeer zy my beminden en waardeerden.

Ik moet nog een geval verhaalen 't welk gebeurde, toen ik eens met hem op zyn Buitenplaats genaamt *Harte - Lust*, was. Op een Namiddag, kwam een hoop Zwarten, wel Hondert Man sterk, alle voorzien met groote Sabels en Spiessen, zonder daar toe vryheid te vraagen, op den Gouverneur aanrukken: die eeven van zyn middag slaapje opstond; zy begeerden op staande voet, eenige Duizend Daalders, of zyn Hoofd. Ik, die daar teegenwoordig was, liep ylings naar onze Lyfwacht, die toen uit Twaalf Européers, en twee Officieren bestond; dewelke tot een wacht voor de Buitenplaats diende. Ik liet my met den Kaerel die het woord voerde in één gesprek

ſprek; om aldus tyd te winnen. Midderwyl was de Gouvernante weg gevluht, en had onze Lyfknechten te zaamen geroepen; deeze kwamen van alle kanten aan, om hun Heer die omcingelt was, te behoeden. Ik zag, dat het nict zoude gaan, dewyl onze Soldaaten met hun gelaaden Geweer nog niet waaren aangekoomen; daarop riep ik tot de Lyfknechten: „ Hou! wat wilt gy doen? Deeze Lieden, doen een geregte Eysch; zy zyn van den „ Keyzer, en moeten noodwendig Geld hebben. De Gouverneur zeide hier op: „ Lieden, zyt gerust; maakt my plaats; ik zal u die Som uit „ myn Kamer haalen.” De Roovers geloofden dit, lieten den Gouverneur vry, en eer zy het verwagten, schooten de Soldaaten op hen, waar door 'er Zeeven in eens vielen; Tien wierden 'er gevangen genoomen; de overigen reddden zig met de vlucht. Wy lieten aanstonds de gevangenen naar de Vesting in zeekerheid brengen, en van daar een Kommando Soldaaten tot onze beschutting koomen; ook kwaamen onze overige Lyfknechts by ons. Het had voor het overige niets meer te beduiden, en wy konden den volgende Nacht veilig slaapen.

De Gouverneur heeft by zyn afscheid betuigt: dat ik voor myne Vyanden ten besten gezorgt heb. Hier meede bcoogde hy den Secretaris en Spysmeester, van welke laatste ik verhaalt heb, dat hy my nog voor gelt nog voor goede woorden eenige Eet-waaren wilde geeven. Deeze Kaerel, die voor my geen Mensch, maar een gevleeschde Duivel geweest is, kwam na verloop van agt jaaren te *Jaffanapam*, en verzogt om een vermeerdering van inkoomen. Ik, die met de Hand vol papieren

by den Gouverneur stond, herkende dat On-mensch, en vraagde hem: „ Of hy nog zo een vervloekt „ Hart teegen zyne naaften omdroeg, als toen „ ik met hem gereyft heb. De Gouverneur zag my aan en vroeg: „ Is dat die Kaerel, die zo „ godloos met u gehandelt heeft? Ik, Ja! Deeze „ is 't." De Gouverneur brande van yver, riep zyn *Ordonnanz*, met deeze woorden: „ Breng „ deeze terstond naar de wacht, en zeg den Offi- „ cier, dat hy hem onder den Brisfch moet goo- „ jen, tot op nader bevel." Tot den Kaerel zeide hy: „ Gaat uyt myn oogen, gy Menschen Moor- „ der; ik zal u een zodaanige verbetering doen gee- „ ven, waar aan gy, geduurende U leeven, zult ge- „ dagtig zyn." Ik begon toen voor hem te spreek- ken, en bevryde hem gelukkig van zyn straf. Dee- ze Kaerel zeide daar na aan veelen: dat ik zyn En- gel geweest was, want dat hy anders er zo wel niet zoude afgekoomen zyn. My dunkt, ik heb hier in beeter gedaan, dan dat ik gezogt had wraak te oeffenen. Want, wat konde het my nu dog helpen? De Honger had ik tog geleeden.

Het voortreffelyk, en volgens myn meening het beste Eiland *Ceilon*, legt niet ver van de vaste *Kust van Koromandel*, en is zeer waarfchynelyk daar aan vast geweest, 't welk best te merken is aan een plaats die men *Adams-Brug* (*) noemt, alwaar het zeer ondiep, en maar een smal Kanaal tusschen beiden is, door welke de kleine vaartuigen paffee- ren

(*) Een Zandbank tusschen *Ceilon*, en het vaste Land.

A. D. H.

ren kunnen. Men gift dit Eiland, in den omtrek op driehondert Geographifche Mylen groot. Het heeft verſcheiden Voorgebergts en Zee-boezems. Men vind daar de ſchoönſte, beſte en zeekeſte Havens, die voor de Scheep-vaart kunnen gewenſcht worden; voornaamentlyk, aan de Ooſt-Zyde, de Haven van *Trinkonmale*, alwaar over de Hondert Scheepen volkoomen zeekeſt leggen; deels wegens de Hooge Bergen, aan de eene zyde, anderdeels wegens de ſterke veſting, aan de overzyde. De Haven heeft de gedaante van een Schootel, en een naauwen ingang. (a)

De

(a) De Stad, die zeer wel beveſtigd is, is gebouwt op een By-Eiland, 't welk zig naar Zee uitſtrekt. De Baſtions beſtryken den weg van de *Pagode Berg*, en het inkoomen: aan geene zyde van de Baay word de Haven beſchermt door de Sterkte *Ooſtenburg*, welke op de Krui van een Berg gebouwt is; gelyk meede door het Eyland *Dwars in de weg, en Compagnies Eyland*. De Baay is van zeer veel aanbelang voor de Ooſt-Indiſche Compagnie; niet uit hoofde des Koophandels; maar om zig te verzeekeren van den Kuſten van het Eyland: om daar door niet alleen de ſluikhandel met andere Mogendheeden te beletten; maar ook daar door voortekoomen, dat geen andere Natie aan de Ooſtkuſt eenige vaſtigheid bekomt; waar door de Handel ondermynt zoude worden, en de Compagnie het Beſte hunner Bezittingen verliezen zoude; maar, om dat in deeze Haven alles gevonden word, wat van een Haven kan begeert worden, zynde omringt met hooge Bergen en Boſſchen, welke tot calſatering der Scheepen dient. Ook leggen de Scheepen alhier beyelligt voor alle Winden, en in volkoomen zee-

De Grond is zeer verscheiden: men vind plaatsen die ongemeen vrugbaar, en tot voortbrenging van allerley gewassen bequaam zyn; op andere louter Steenen, Aarde en Rotfen. Op alle plaatsen

kerheid. De Engelschen, en Franschen hebben verscheiden maalen getracht, meede voet op dit Eyland te krygen, zo met list, als met geweld. In het Jaar 1670, wierd de Heer DE LA HAYE door den Koning van Frankryk aangesteld, tot Bevelhebber van een Vloot uyt vyf Oorlog-Scheepen, een Fregat, en drie Fluit-Scheepen, bestaande; om daar meede naar Oost-Indien te steevenen. Men gaf voor, dat deeze Vloot diende, om den Heer DE LA HAYE te doen erkennen als Gouverneur Generaal van het *Eyland Bourbon*, en vervolgens alle Fransche Bezittingen in de Oost opteneemen: maar het geheime oogmerk deezer toerusting was, om *Trincomale*, of eenig andere plaats op het Eiland *Ceylon* den Hollanders afhandig te maaken. Deeze Vloot kwam den 22 February des Jaars 1672, voor *Trincomale* ten Anker, en zoude zig zeekerlyk van deeze Plaats meester gemaakt hebben; indien de Gouverneur van *Ceylon* RYKLOF VAN GOENS, niet met een Vloot van veertien Scheepen den 15 Mey was verscheenen, die den Onder-Koning in zyn voorneemen dwarsboomde. De Keyzer van *Ceylon* had reeds ten behoeven van Frankryk afgestaan, de Baay van *Trincomale*, *Cotiary*, &c. welke laatste plaats de Fransche Onderkoning aantonds in bezit nam, en aldaar de Fransche Vlag waayen liet. De Hollandsche Bevelhebber kante zig daar tegen: er vielen verscheyde Schermutselingen voor, tusschen beyde partyen; en had de Ziekte onder 't Volk, en gebrek aan voorraad, niet meede geholpen, zo zouden de Franschen zo gemakkelyk niet van daar ver-

fen vind men, zeeker op tien of meer voeten diepte, een doorgaande Rotz leggen, welke doorboord zynde, goed water opgeeft. Voor 't overige vind men Bergen, Dalen, en schoone Rivieren van zoet water, die vol Visch, en edele Gestcentens zyn; voornaamentlyk wil men, dat in één Rivier niet ver van *Kandia*, allerley Steenen, uitgenoomen de Diamant, zouden te vinden zyn.

De

dreeven zyn geworden. De Onderkoning de zwakheyd van zyn Macht ziende, en niet willende bloot staan, dat al zyn Volk door den dood weggesleept wierdt, nam het besluit van te vertrekken; om aldus het overige deel van zyn manschap te spaaren; gelyk zy ook den 9 July van het zelve jaar het Anker ligten, en uit de Haven voor by de Hollandsche Vloot zeilden. De Engelschen hebben ook meermaalen getracht, in den Handel met de Hollanders te deelen, 't welk geduurig door de wakkerheyd der Gouverneurs belet is geworden. Geen wonder dan! dat de Engelschen die het aanbelang van deeze plaats te wel kennen, by de uitbarsting des Oorlogs, hunne Wapens derwaarts hebben aangevoerd: welke dan ook de Stad *Trincomale* en het Fort *Oostenburg*, stormenderhand, door den Admiraal HUGHES den 11 Jann: 1782. ingenoomen hebben; waar door de Engelschen buiten twee Oost-Indische Compagnie Schepen, die in gemelde Baay ten Anker laagen, een groote hoeveelhcyd van Mond en Krygs-behoeftens, Buyt maakten. De Franschen onder het Bevel van den Heer DE SUFFREN DE ST. TROPE, *Lieutenant-Generaal van 's Konings Zeemagt* in de Oost, heroverden deeze Stad den 30 Augustus, en het Fort *Oostenburg* den 31 Augustus 1782, na een aanval van weynig dagen, wanneer zy zig by verdrag overgaaven.

(Vertaald.)

De kostbaare Kaneel groeit hier ongemeen, men vind dezelve nergens zo fyn en goed als hier. Deeze edele Plant schynt liever uit de natuur dan door de cultuur voort te queeken. De Raaven welke zeer gaarne de roode, seherpsmaakende vrucht van den Kaneel-boom eeten, zyn hier de beste Hoveniers; want zy slokken den kern met een in, en loozen dezelve overal onverteert; alwaar zy door de vettigheyd schielyk wortels schiet, en uitkomt. Daarom mag niemand, op zwaare straffen, een Kraay schieten of andersints om 't leeven brengen. De Hollanders vervoeren jaarlyks van deeze Kaneel negen Duizent Baalen, elke Baal van 80 W netto. Zy bekoomen dit product byna voor niet, men zoude meer bekoomen indien de Boom een nieuwe Bast zettede, maar zy verdort aanstonds, zo dra men de Schil afgenoomen heeft. Dan, men kan ligt begrypen, dat de aanwas groot moet zyn, dewyl jaarlyks zo groote meenigte ingezaamelt word. De wasdom van deeze Boom is niet overal gelyk, maar naar evenreedigheid van den grond, sterker of zwakker. Wanneer men de Plant laat groeyen, zo word zy een aanzienelyke Boom; maar hoe grooter de Boom is, hoe slegter zyn schors word: diergelyke Schillen zyn alleen goed tot Distilleering van de Kaneel-oly. Het zeggen, dat men de Kaneel-struiken van verre ruiken kan, is zonder grond; nademaal ik verscheiden maal door zulke Bosfchen gereyft heb, zonder de minste reuk gewaar geworden te zyn. Wanneer de jaarlyksche Leevering geschied, koomen allen de Kancelschillers, die men *Che-laffen* (a) noemt, te zaamen; die dan yder van de

Com-

(a) RAYNAL, (Histoire des Etabl. des Indes Tom. I.)

Compagnie een stuk Lynwaat tot een geschenk bekomen. By deeze geleegenheid houden zy een Kluchtspel, volgens hunne wyze, 't welk niet onaangenaam is te zien.

De Peeper, komt hier op eenige plaatsen, redelykvoort, en heeft veel overeenkomst met het SOLANUM LIGNOSUM DULCAMARA, of GLYCYPICRIS, *Hoe langer hoe liever, of Bitter zoet.* De Korrels zitten te zaamen als Wyndruiven. Wanneer dezelve ryp zyn, plukt men ze af. De Indiaanen leggen de groene Peeper in Azyn, en gebruiken dezelve wanneer hun maag ontfelt is. De Peeper groeit egter zo goed niet als op de Kust van *Malabaar*, by *Cochin* en *Venezuela*, hoewel de wyze van behandeling op Ceilon dezelfde is. De *Kardemon* wil op Ceilon niet groeien; het schynt dat deeze grond niet voor dezelve geschikt is, men heeft daar toe veel werk nodig, en de arbeid word niet beloont, die men daar toe aanwend. Op de Oost-kust van *Java* wast hy beeter.

De Koffy-Boonen schieten daar tegen beeter op. Zy waschen op een fruk twee aan twee te zaamen, en zitten in een huysje, dat zig opent, zo dra de Boonen hunne volkoomen rypheid hebben. De Inwoonders van Ceilon maaken van deeze vrucht in 't geheel geen gebruik.

Thee en andere fyne Speceryen, vind men hier niet. Men heeft Proeven genomen, om dezelve voort te teelen; maar het heeft niet willen gelukken. Met de Suyker is het evenen zo geleegen; als een

1.) zegt: de laagste Classe of Kaste, hiet *Cbalias*; deeze moeten het Kaneelhout hakken.

A. D. H.

een zeldzaamheid kan men dezelve wel hebben; maar niet in die hoeveelheid, als op de Bataviafche velden.

De Ryft komt hier in tegendeel zeer goed voort. Deeze word met een ronde Ploegfchaar, die geen diepe vooren maakt, weggeploegt. Men kan de Ryft jaarlyks driemaal zaajen, en inoogften; want ze word naa verloop van vier maanden ryp. De Dorfch-vloer is by de Indiaanen niet bekend, zy laaten 't gewas op den Akker, waar het gewasfen is, door het Vee uittrappen. Men koppelt 'er vier aan vier te zaamen, en men dryft die zo lang over het Koorn heen, tot dat het Zaad geheel uit de Halmen is. Aanmerkelyk is 't, dat dit Vee geen onreinigheyd van zig geeft, zo lang het aan deezen arbeidt is, 't welk ik meer dan hondertmaal met opmerkfaamheid waargenoomen heb. Wanneer het Koorn op deeze wys gedoricht is, word het uitgestuift; in Zakken gevult; op de Beesten gelegd; en naar Huis gebragt. De Inboorlingen verrigten hunne inzaameling met groote omzigtigheid, waar by zy maatig, steeds op hunnen gewoonen trant leevende, gemeenlyk denzelfen dag den Armen van hun Veld-zegen wat zullen mededeelen.

De Aarde brengt hier aan onderscheide plaatfen, zeldzaame Planten en gewasfen voort. Inzonderheid een zoort van Wortel van een blaauwe, geele, en witte Kleur, die meelachtig en niet kwaad van fmaak is. De Gember waft op Celloon zo goed als in *Mecklenburg*, insgelyks de groote Gras-Wortelen, ook heeft men daar een foort van vrucht, die onze Aard-appels oogfchynlyk gelyk is, *Batakas* genaamt: gelyk ook een ander foort,

foort, dat men *Kotto Kolingo* noemt, welke beide door de Europeaanen gaarne gegeten worden. Rooven alle hier te vinden Aard-gewassen, geeft men hier een soort van Karrels, veel gelykende naar ons Mostertzaat, den voorkeur. Deeze vrugt legt in de aarde. De Landman noemt ze *Man*. De smaak is onvergelykelyk, en ik kan dezelve by niets vergelyken. Het woord *Man*, heet in de Landstaal Sand.

Men vind hier een groote overvloed van Medicinaale Kruiden, en Wortelen; ook zyn de Inwoonders zeer ervaren in de Genees-kunst, en byzonder in de Heel-kunde.

Onze Europische Tuin-vruchten worden met een goed gevolg op Ceilon geteelt; als geele Peen, witte Kool, geflooten Kool, Bloemkool, Uyen, Slaade, en Komkommers, (deeze zyn zelfs beeter dan hier.) Meloenen, Kalabassen, Pietercelei, Zeldery, en meer andere. De Europeaanen zoeken deeze voortkweeking meer en meer te bevorderen; en ik geloove, indien men van veele Wortels of Planten, goede en frische Zaaden overbrengen konde, nog veelen aldaar opschieten zouden. Maar de weg is te ver, en de hitte te groot, dan het Zaad kan verdraagen. Men vind hier veele en onderscheidene Boomvruchten, maar geen Europische. De voornaamste is de *Mangos*: de Boom die dezelve draagt groeit zo hoog als een middelmatige Eike Boom. Deeze vrucht, welkers gebruik in geene deelen schadelyk is, heeft van yder Boom een byzondere smaak; en men kan geen twee *Mangos*-Boomen van eender smaak vinden; dezelve heeft by eenige een aangename, tot een volkoomen zuure, by anderen heeft dezelve een zoete tot zelf een

een Honing-zoete smaak. Met het afvallen verliezen zy haar zoetigheid, en behouden alleen een scherp zap. Deeze vrucht is ook voor 't oog zeer aangenaam; dewyl zy verscheiden kleuren heeft, als rood, geel, groen, wit met rood, en geel gespikkelt. Zy is gemeenlyk zo groot als een vuist, en zeer vast. Meest alle de vrugten aldaar duuren na dat zy ryp zyn niet lang. Deeze *Mangos* kan men maar eenige weken goed houden. Tweemaal in 't Jaar word deeze vrucht ryp.

Men heeft hier ook den *Ananas*. Maar dewyl deeze in Europa genoeg bekend is, gaa ik dezelve met stilzwygentheid voorby. Dog zal hier een geval van deszelfs geneezende kragt verhaalen. Daar was op Ceylon een Europeaan ziek, welke dag en nacht badt, dat men hem dog een *Ananas* zoude brengen, maar de Artz verbood hem zulks. Hy fierf na eenige dagen, en men liet hem openen, wanneer een zeer groote worm in zyn Maag gevonden wierd, die begonnen had om dezelve te doorvrecen. Men herinnerde het verlangen van den Overledenen, en men liet eenige druppels *Ananas-sap* op den Worm vallen, waarvan hy aantonds fierf. De *Pumpelmus*, is ook een Ceilonsche vrucht, een middelmatig menschen hoofd groot, heeft een Schil, zo vast als een Citroen, welke men afschild, en dan vind men een zuiver roode te zaamen zittende weken Kern, die men met of zonder Wyn eten kan. Deeze vrucht is ongemeen verfrischende: de Boom, die dezelve voortbrengt, is niet grooter, dan onze Hazel stammen.

De *Granaat Appel* verciert meest alle Ceilonsche Tuynen; hy toond door zyn barten, den tyd aan, wanneer men dezelve tot verkwikking gebruiken

ken kan. Zyne Roode Korrels zien 'er prachtig uyt: dat de Indiaanen daar van zo veel kunnen maaken, als 'er van verhaalt word, dat heb ik niet konnen merken.

De welsmaakende Vygen, die den Landman gaarne om zyn Stulp ziet waschen, zyn veel aangenaamer, dan de voorschreeven Granaat-Appels. Deeze Vygen zyn niet van het zelve foort, als de Portugeesche, en die in Duitschland groeijen; maar geheel daar van onderscheiden. Men vind 'er aldaar over de twintigderley soorten, doorgaans van een aangenaame zoete smaak. Zy zyn in zoetigheid, en in groote zeer onderscheiden, men heeft 'er van anderhalf-vierde-El, een vierde, een half vierde, en zo vervolgens lang, en verders zo dik als den Arm van een Een-jaarg Kind. (a) De Schil is doorgaans geel, en het inwendige wit, meer meelig als waterachtig: deeze Vygen vind men aan een Tak tot vyftig meer of min, na dat zy groot of kleyn zyn zitten. De Boom die ze draagt, heeft geen Hout, maar is van een Sponsagtige Zelfstandigheid, en moet geduurig waater hebben, heeft aan Bronnen en Rivieren de beste groei. Dezelve Steel brengt maar eenmaal Vruchten voort, dan sterft hy, maar intusschen koomen uit zyn Stam verscheide jonge Looten; op dat men hem zyn rust zoude laten, en van zyn Kinderen in korten tyd weder Vygen hebben kan. De Blaaden van deeze Boom, zyn prachtig om te beschouwen,

(a) De bepaaling van de Dikte der Vygen, is vry algemeen, met die te vergelyken by den Arm van een Een-jaarg Kind; want hoe veel verschillen de Kinderen van een jaar niet in Groote en Dikte?

wen, en van een zeer weeke Stoffe. Zy zyn gemeenlyk over de twee Ellen lang en een El breed, en dienen den Landman tot Schootel en Bord, als hy Eet. De Inwoonders maaken met deeze Vygen de beste geschenken; dewyl zy weeten dat de Europeaanen dezelve gaarne nuttigen. De *Rollowei*, (een geflagt waar van wy nader zullen spreeken,) snoept gaarne van deeze Vygen, terwyl de Landman rust: om welke reeden dezelve geplukt worden, voor haar volkoomen ryphed.

De *Gamboze*, is meede een wel fmaakende vrugt. De Europeaanen eten deeze zo gaarne als de foppige Peeren, hier te Lande, met welke zy zeer veel overeenkomt heeft; zy is vleefchkleurig, en heeft de groote van een Hoender-Ey, zy heeft maar een groote Pit, die tot derzelve voortplanting dient.

Men vind in de Wilderniffen op zeer hooge boomen een Vrucht, zeer veel overeenkomende met onze geele Pruimen; zy overtreffen in fmaak en zoetigheid ver de Rozynen. De Indiaanfche Kinderen eten deeze gaarnen; ook eten de wilde Zwynen deeze vrucht zo veel, als de Zwynen de Ekels hier te Lande.

Itifchepalam, is een vrucht van groote, en aanzien, als de Europifche gemeene Kersfen, maar in fmaak daar van verfchillende.

Jake of *Zuur-zak*, vind men in de meeste Thuinën van Ceilon. Deeze Vrucht wafcht op een aanzienelyke groote Boom, van een middelmaatige dikte, en hangt aan dezelve even gelyk een opgeblaazen zak, is groen, en knobbelig van fchaal, inwendig geel, en in verfcheide huisjes afgedeelt, welke yder een byzondere kern heeft; die met de *Kaftanje*
in

in kleur en in smaak, volkoomen over een stemt. Deze vrucht is aangenaam zoet, wafcht, zo groot als een groote Water-Emmer, en kan twintig en meer ponden weegen. De Hollanders hebben aan dezelve den naam van *Zuur-zak* gegeven, om daar meede aantetoonen, dat dewyl hy groot en zwaar is, de Boom het zwaar heeft, om dezelve te draagen.

Daar word nog een aantal andere Vruchten in de Ceilonsche Tuynen gevonden; van welke ik den *Adams-Appel* alleen nog zal beschryven; om dat hy, wegens zyn schitterende en heldere roode en geele kleur de Koning van dezelve verdient genaamt te worden. Zyn uiterlyk gedaante wekt den aanschouwer aan, om dezelve te nuttigen, dog hy is niet alleen onbruikbaar, maar teevens vergiftig. Deze Appel heeft zyn naam van zyn gedaante ontleend, die aan de eene zyde rond, en aan de andere kant plat is, als of dezelve afgebeeten was. De Portugeezen gelooven vast, dat deeze Appel dezelve foort is, waar van onze eersten Voorouders in het Paradys gegeren hebben; ja zy willen zelve, dat het Paradys op Ceilon geweest is. Deze meening willen zy op den volgenden grond bewyzen. Op den ongemeen hoogen Berg *Adams-Pieq* genaamt, vind men twee zwaare graf-zerken, volkoomen eens zo groot, als de gewoone graf-zerken, met een ingehouwen Opschrift, dat tot nog toe, niemand heeft kunnen leezen, of uitleggen. Onder deezen steen zoude Adam en Eva rusten, en als de eersten van het Menschelyk geslacht met een zodanige Hooge Eerplaats, bevoorregt zyn. (a)

Op

(a) De ongegrondheid van te stellen dat het Paradys op het Eyland Ceylon zoude geweest zyn, blykt

Op deezen Berg verrichten de Heydensche Priefters hunnen Godsdienst, en houden aldaar altyd een brandende Lamp. Men verhaalt nog dat dezelve Adam en Eva van daar naar de Malabaarsche Kust gewandelt, en een Brugge over dat kleyne waater zoude gehad hebben, welke men nog heedendaags Adams-Brug noemt. Veel ligt mogen onder deeze steenen de stamvaders van de Inwoonders deeses Eylands leggen, maar hoe zy eigentlyk op dit Eiland gekoomen zyn kan men niet zeggen. Of zy Visschers geweest zyn, die door den Wind derwaarts

van zelve, wanneer men de gelegenheid van dit Land vergelykt met de Beschryving, die Mozes van den Hof EEDEN geeft. Het is zeekerlyk niet met een volkoomen zeekerheyd te bepaalen, de nette plaats, alwaar deeze Hof gelegen heeft, dog dit wecten wy, dat in de zelve vier Hoofd-Rivieren waaren. Men kan op het geheele Eyland Ceilon geen plaats vinden, alwaar men een zamenloop van vier Rivieren heeft. Waarschynelyker is het, dat het Parady in *Armenien* of daar omtrent geweest is, en dat de alvernielende tyd, de Beddingen, en Loop der Rivieren zodanig verandert zal hebben, dat de plaats daar door onkenbaar geraakt is. De Rivier *Eupbraat* en de *Tigris*, zyn allerwaarschynelykst twee van die Rivieren; gelyk de zeer geleerde Heer BACHENE in zyn HEYLLIGE GEOGRAPHIE aanmerkt, alwaar men omstandiger Berigt nopens de gelegenheid van het Parady vinden kan. Men wil ook dat ADAM, en EVA, naden val, op het gezicht hunner naaktheid zig met de Vygen Blaaden, hier booven baldz. 93. beschreeven, zouden gedekt hebben.

(Vertaalder.)

waars gevoert zyn, dan of zy-toen Ceylon met de Malabaarsche Kust nog vereenigt was, zig derwaars begeeven hebben; zal ik niet onderzoeken.

Ik koom wedertot de Boomen, en zal onder deeze den *Citroen-Boom* de voorkeur geeven. Hy groeit hier niet hoog, maar schiet zo veel te meer takken, en draagt zo lang tot dat hy sterft. Men vind in ieder jaartyd, rype, half rype, aankomende Vruchten, en Bloessens aan den Boom. Men bereydt meest alle verkoelende dranken met deeze vrucht. Zy dient algemeen tot verfrissching, en wordt ook ingemaakt. Hier heb ik altyd Gods hooge Wysheid moeten bewonderen, zoo duidelyk daar in doorstralende, dat in een Land, alwaar de Hette bestendig is, hy ook voor een verkoelend middel gezorgt heeft.

De *Kokus-Boom*, wordt hier in een talryke meenigte gevonden. Zyn noot, die twee vuisten groot is, heeft een weeke schil, en in dezelve een witte Kern, een vinger dik, rondom het midden waater, en werdt onderscheidentlyk gebruikt. Men kan deeze kern ongekookt Eeten; zy heeft een goede smaak. Wanneer deeze tot spys bereyd wordt, raspelt men dezelve klein, en drukt'er het Olyachtige sap uit, 't welk eeven gelyk melk uitziet, en Kokusmelk genaamt wordt: hier meede worden allerley moeskruyden, ingelyks Vleesch, Visch, Kreeften enz. toebereid. Men perst uit deeze Kern ook Oly, dewelke des nagts gebrand wordt. Deeze Boom heeft een schoon aanzien, dewyl hy van onder tot boven van een gelyke dikte is, en geen Bladen dan aan zyn top heeft, welke Bladen vyf, en meer ellen lang, twee goede Ellen Breed, en in streepen van drie vingers breed afgedeelt zyn. Tusschen dezelve hangen de Kokusnoten aan een steel tot

tien meer of minder in getal te zaamen. Vier of Vyf zulke steelen wasfchen aan een Palmboom; welke men in hun voorkoomen *Meiang* noemt, en over welke de Landman zig verheugt, wanneer hy die ontdekt; alzoo zy een deel van zyn voedsel uitmaaken. Decze *Meiang* of Scheuten, worden wanneer zy een half-el lang zyn, aan het eynde een weinig afgefneeden: als dan beginnen zy te druipen; geeven een wit vocht, 't welk men in een daar toe bereyde Pot, die daar aangebonden is, opvangt; om den dorst daar meede te lesschen: ook om Brandewyn of Azyn te stooken. Indien de Eygenaer hier by zyn voordeel beeter vind, dan dat hy de Kokusnooten verkoopt, zo trekt hy zyn genot van den Boom door zyn vocht aftertappen, in voegen als booven gemelt is. Want het is natuurlijk, dat zo lang de *Meiang* druipt, hy geen anderen Vrucht geeven kan. Het Hout van deezen Boom deugt nergens anders voor, als om een zwak vuur te onderhouden. De Bladen gebruikt men daar en teegen, tot 't maaken van *Caresingos*, waar meede men zig teegen de Zon bedckt. (Wanneer deeze Bladen twee aan twee in elkander geflooten zyn, worden zy *Caresingos* genaamt.) Deeze Bladen dienen ook tot spys voor de Olyphanten, welke dezelve dagelyks op hunne stallen in groote meenigten moeten gebragt worden; dewyl deze Dieren overeenkomstig hunne groote al heel wat gebruiken kunnen. De buitenste en eerste schaal van deeze Noot, welke gelyk een Bast is, legt men eenigen tyd in 't waater, tot dat zy week wordt, daar na klopt men dezelve tot dat zy de gedaante verkrygt van bruin paarde Hair; hier van worden Touwen, ja zwaare Anker, en Kabeltouwen voor

de

grootte Scheepen gefponnen; welke in deugt ver-
re overtreffen die geene, welke uyt de Europifche Hen-
nip bereyd zyn; dewyl zy niet alleen veel fterker
zyn, maar ook zo ligt niet afbreken. De Cinga-
leezen gebruiken geen ander Touw, dan dat uit
Caier (zo noemen zy den bereyden Baft) gemaakt
is. *Huone* Beezems, tot reiniging van derzelve
Hutten, worden ook van deeze *Caier* gemaakt.
Het is zeer bezwaarlyk, om op deeze Boom zonder
takken, welke de grootfte Eikenboom in Hoogte
overtreft, te klauteren. Men hangt een stuk Leeg
voor de Borft, bindt zyne Potten agter op den
Rug, koppelt zyn Beenen op een wydte van een
voet te zaamen, en aldus omarmt men den Boom,
en klimt op dezelve even gelyk een Beer.

De *Palmboom*, die men ook wegens zyne vrugt
Pannegaisboom noemt, zal ik nu befchryven; ik
houde die voor den Koning van alle Boomen, en
het doet my leed, dat ik in derzelve befchryving
zyne fchoonheid niet genoeg uitdrukken kan. Ik
begin met zyn wortel. Deeze fchiet hy in een ge-
lyke zeer grootte meenigte lynregt, diep in de aarde,
en heeft dezelve gedaante van gemeen Riet. De
ftam is zeer effen, gelyk de Kokusboom, onder en
booven even dik, Jaarlyks maakt deeze Boom
een fcheut; zo haast deeze is voortgekoomen,
werpt hy de Bladen van den ouden fcheut af.
Hier door kan men genoegzaam zien, hoe oud hy
is, en dient daar door zyn Bezitter tot een teeken
van zyn eigen geboorte; want het is alhier ge-
bruikelyk by den geboorte van zyn kinderen een
zodanige Boom te planten, die hun, wanneer zy
groot worden, aangetoond wordt, op dat zy daar
door hunnen Ouderdom zouden kennen. Het

kwam my in het eerst vreemd voor; dewyl my dit onbekend was, dat wanneer ik deeze of geene Malabaar naar zyn Ouderdom vroeg, ik tot antwoord kreeg: dat hy zo oud was, als zodanige Palmboom. Ik wierd de eerstemaal, dat ik dit antwoord kreeg, gramstorig, en vroeg dien geen die het my gegeven had: of hy my voor de gek wilde houden? — Hy verschrikte, viel my te voet, en smeekte my, dat ik dit van hem niet zoude denken; hy wist het niet anders te zeggen, als hy gedaan hadt. — Rooven aan den Top heeft deeze Boom een ronde Kroon; zyne Bladen vertoonen zig gelyk waaiers, waar meede de Dames hier te Lande aardiglyk, voor haare tedere Aanzigjes, en door de zonderlinge voorwerpen die daar opgeteekent zyn, hunne Minnaars zonder spreken, lustige Denkbeelden weeten inteboezemen. Tusschen deeze gewaaerde Bladen brengt hy zyne *Crumba* of zyne Scheuten voort, aan welke hy zyne vruchten zet, vyftien ook meer en minder in getal, en zo groot als een Kinderhoofd, donker geel, ook wel geheel geel van kleur. Deeze Vrucht noemt men *Pannegai*, en zy valt af, wanneer zy haare volkoomme Rypheyt heeft, gelyk de Boom-Vruchten hier. Zy is zoet van smaak, heeft een dunne fyne Schaal, is doorgaande draadig. De Malabaaren stillen door dezelve hunnen Honger en Dorst, en zy bereiden uit het Sap een *Punat*, welke met onze Honing veel overeenkomt: deeze verköopen zy aan vreemden, en ook aan hunne Landgenooten; behoudende zy daar van ook een gedeelte, tot hun eigen onderhoudt. In deeze *Pannegai* word een Kern gevonden zo dik als een Kinder-vuist; deeze Kern wordt in de aarde gelegd, eengedeelte van dezelve wordt

ge-

gebruikt tot aanplanting: het overige wordt door-
gesneden en gedroogt, voorts klein gestooten en
tot wit Meel gemaakt, 't welk evengelyk wit ge-
bult, Meel ziet, en ook tot ondscheiden spysen
dient, uitgenoomen Brood. Met dit *Colengen*
Meel, voorziet de Huiswaardin der Malabaaren,
haar Tafel gedurende het geheele jaar, want droog-
zynde blyft het goed. Maar, op dat de Landman
van deeze zyne Leevens-Boom verder nut mooge-
hbben, zo necmt hy eenige *Crumba*, hoedanige de
Boom 'er verscheiden voortbrengt, en trekt uit de-
zelve een Sap, namelyk de zogenaamde Palm-Wyn,
byna op dezelve wys, als van de Kokus-Boom
gezegd is. Men maakt door overhaaling daar van
Brandewyn, de schoonste Azyn, en Zuiker; waar-
toe niet anders nodig is, dan dat de aarde vaaten,
die tot de Zuiker Fabricq gebruikt worden, van
binnen op den Bodem met Kalk besmeerd moeten
worden. Het overige verricht de Natuur zonder
eenige bystand. Het is waar, dat deeze Zuiker met
de fyne Sneeuw Witte Zuiker, welke uit het Zuiker-
Riet gehaalt wordt, niet vergeleeken kan worden;
dewyl deeze meer naar het zwarte dan naar het
witte helt, maar zy is evenwel van een zoete smaak-
en wordt tot het zelve eynde gebruikt. De Soldaa-
ten gebruiken geen andere als deeze, dewyl zy zeer
goed koop is. De Bladen van deeze Boom die-
nen over het algemeen den Cingaleezen, en anderen
Volkeren op de gansche Kust van Malabaar tot Pa-
pier; waar op zy met een yzere Pen schryven. Zy
snyden, en scheuren die Bladen volgens hunne na-
tuuriyke reepen, en maaken daar van een Blad
van twee vingers Breed: deeze stukken zyn aan-
beide eynden rond. Zy geeven daar aan een gedaan-

te volgens hun welgevallen, dog niet booven de El lang; dewyl de Bladen niet langer waschen. Tot het schryven gebruiken zy hunne beyde handen; want zy houden het Blad in de Linkerhand, tus-schen den Duim en den voor-vinger, en in de Regter-hand met een geslooten vuist de Pen, die zy met den Duim beweegen; op welke wys zy ongemeen schielyk schryven kunnen, en het Blad teevens weeten voort te schuiven. Van deeze Bladen maken zy al het geen zy nodig hebben, als zakken, Emmers, Speeltuig voor de Kinders; bekleeden hun Huis, en omheinen hunne Thuinen daar meede, en ge-bruiken dezelve tot een beschurting voor de Wind, Reegen, en Hette. Boven in den top ter lengte van een half-el, vind men den Boom teer en wit, dit noemt men de *Palmiet*. Deeze laat zig kooken, is van een aangename smaak, en laat zig met graag-te eeten. Deeze *Palmiet* kan men ook in Azyn leggen, en lang bewaaren, om zig daar meede te verfrischen. Tusschen de Bladen en deeze *Palmiet* vertoont zig een wonderlyk gewas, het welk per uitziet als of het geweeven was, dewyl het uit duizende van klyne veezels, en draaden, die kruis-wyze door elkander leggen, bestaat. De Landman maakt hier van niet weinig zyn gebruik; het dient hem tot fyne Zeeven, en tot onderlaagen, wan-neer hy zagt slaapen wil. Hy kan ook zyn schaa-melheid daar meede dekken, maar doet het tegen-woordig niet meer, dewyl hy de konst van Lyn-waat te maaken geleert heeft. De Stam van dee-zen Boom word tot Sparren geklooft, en kan, wanneer het voor de Reegen beveiligt is, eenige Hondert jaaren duuren; het bestaat uit enkele zwarte vaste draaden, die zig door elkander weeven,

Men

Men dryft hier meede een grooten handel, waar meede meenig een ryk wordt. De Kern is ongemeen hart, en wordt door een smeulend vuur tot een kool gebrand, welke koolen in de Smederyen gebruikt worden; en daar meede wordt allerley soort van Yzer, Zilver en Goudwerk vervaardigt; ja zelfs Klokken en Kanon meede gegoeten, gelyk ik zelve gezien heb. Om niet alle de nuttigheeden van deezen Boom aan te haalen, zo zal ik dezelve in een woord te zaamen brengen; dat een Mensch aan deeze Boom alleen genoeg heeft, om zyn leeven volgens de wyze aldaar gebruikelyk te houden, en ik dwaal in geenen deele, wanneer ik deezen Boom, den Boom des Leevens, in het Ceilonsche Paradys noeme.

Men vind 'er verscheiden Boomen, welke Oly geevende Vrugten draagen, als daar is de *Illipeer-Boom*, wiens Vrucht byna uit ziet als de Olyf, uit welke men in *Portugal* de zogenaamde Boom-Oly perst; aan deezen Boomen vind men meer Vruchten dan Bladen, waar door veelyds de Takken breeken. De *Margozy-Boom*, wiens vrucht iets kleinder is, dog zyn Oly is dies te sterker; aan deeze Oly wordt door de Indiaansche Geneesheeren een wonderlyke werking toegeschreeven. Ik heb dezelve aldaar gebruikt, en bevonden, dat die het geheele Lighaam door werkt, en van alle kwaaden vogten zuivert. Indien men deeze Oly onvervalscht kon overvoeren, zouden wy mogelyk gelyke wonderen als de Malabaaren met dezelve kunnen verrichten. Die geenen welke des morgens eenige droppels van deeze Oly inneemt, zal teegens allerley vergift beveiligd zyn. Deeze Boom heeft een zeer hart Hout. Met derzelve Blad n

rookt men de Ceilonsche Vliegen weg; voedt een soort van vliegend Diertje, in en tusschen de Bladen, even als de Sprinkhaanen hier te Lande; en komt met onze Linden-Boom in groote overeen.

De zwarte *Ebbe-Boom*, wiens hout de Draajers hier zeer wel bekend is, groeit aan de Oost-zyde van dit Eyland zeer hoog; voor cenige hondert Jaaren hebben de Beeldhouwers op Ceilon zig meer van het zelve bedient, dan teegenwoordig. Men vind nog verscheyde Huyscieraaden van dien tyd, die volgens de kunst bearbeyd zyn. Daar men nu beeter hout in de dikke Bofichen vind, word dit hout overal niet meer gebruikt; maar het zogenaamde *Calmander*, *Gouvernies*, en nog een derde soort van hout, wiens naam my in de Ceylonsche Taal vergeten is. De aart van dit hout is zeer fyn, bruin, en geel vlammig, booven alle Europeische houten ver te agten. Het heeft een natuurlijke glans, zo dat men 'er zig in spiegelen kan; en het geen voor de Kunstenaars het beste is, het is zonder knoesten.

Veele, en meerdere soorten van Boomen, vind men in de groote, en dikke Bofichen, waar in men verscheide dagen reyzen kan, zonder iets anders dan groote, en dikke Boomen te zien, die van anderen onderscheyde struiken en doornen hebben, en aldus een prachtig, en vreeslyk Bosch vertoonen. De meeste deezer Boomen, die met de voorgaande geen gelyk hebben, gaa ik voorby, en merk nog maar eenige aan, als

De *Duivels-Boom*, welke dien naam draagt, niet om dat hy den mensch tot spys dient, maar om dat hy de groote Vleer-muizen voedt, en de meeste Eere van de Malabaaren geniet: Niet om derzelve

VOOR-

voortreffelyke schaduw die hy werpt, maar om dat de Bygeloovigen hem voor uitsteekend houden. Aan en onder deezen Boom offeren zy hunnen Afgod, PEU; om dat hy hun geen kwaad zoude doen. Deeze Boom is van een geheel andere gedaante als andere Boomen, dewyl van zyne takken wortelen koomen, die naar de aarde buigen, zig daar in vast hegten, en aldus te zaamengroeien; waardoor de Boom met 'er tyd een ongemeene dikte verkrijgt. De dikste die ik gezien heb, was in het rond over de 25 Ellen, en ik wil wel gelooven, dat 'er gevonden worden, welke veel dikker zyn. De eigentlyke naam van deeze Boom, is Melk-Boom, dewyl hy vol Sap is, gelykende naar dikke Melk. De Europeaanen hebben zekerlyk hem dien eersten naam gegeven, om dat onder dezelve den Duivel geoffert wordt.

De *Tamarinde-Boom* is onder de wilde Boomen byzonder te kennen aan zyn groote, en veel om zig hebbende uitgebreide Takken, waar door hy de Liefhebbers naar zig lokt; om van deszelfs verfrischende vrucht te plukken. Geen verfrischerder drank kan men in zodaanig klimaat hebben, als die men van de frische, en rype *Tamarinde* verkrygt, wanneer men op dezelve zulver waater, met wat Suyker giet. Met deezen drank heb ik my in de laatste Jaaren dat ik daar kwam, daagelykch verfrischt, en my daar by ongemeen wel bevonden.

De *Arreck-Boom* is meede een van de schoonste. Men kan van dezelve de schoonste Laanen maaken, groeit een arm dik in de hoogte, en draagt zyn takken aanden Top. Zyn vrucht hangt even gelyk een Wyn-trosch aan een steel, is geel, en zo groot als een Hoender-ey. De schaal is wat dik, en wan-

neer die afgenoomen wordt, heeft de vrucht de gedaante van een Muskaat-noot. Zy wordt veel gebruikt om rood te verwen, dog wordt meest gekaauwt door de Indiaanen, en veele Europeaanen, die een foort van Bladen *Beetel*, genaamt, met wat Kalk daar by neemen, den Mond daar meede reynigen, en de Lippen daar meede rood verwen. Deeze spys, welke alleen voor den mond en niet voor de maag is, wordt in hooge waarde gehouden. Een yder vrouw het zy van aanzien of niet, heeft daar voor een byzonder kisje of doosje, welke zy altoos by zig draagt, gelyk meenig een zyn Pater Noster. Veele verspillen tot verdriet van hunne Mans hier aan al hun vermoogen, en zyn daar aan zoodanig verkleeft, gelyk het schoone geslacht hier te Lande aan de Koffy, en willen liever een maalyd eeten dan dit tydverdryf ontbeeren.

De *Kapoks-Boom*, heeft met onze Walnooten-Boom een byzondere gelykenis, zyn vrucht is egter zeer verschillende, zy is smal, een hand lang, vol wol, hier meede vult men de Matrassen en Kussens, dewyl deeze wol grover, en sterker dan de Boomwol is, die op struiken groeit, en in vergelyking met de *Kapok*, een kleyn huisje heeft, waar in de wol beslooten legt. Het verschaft een byzonder vergenoegen, zulk een Bosch met rype Boomwol te zien: geen versch gevallen sneeuw ziet zo blank als deeze wol, die daar op zig vertoond.

De *Talpat-Boom* wascht hier ook, en pronkt met zyn ongemeene groote Bladen, waar van men Zon en Regenchermen maakt, dit Blad is over de El lang en breedt, en zo dicht dat men een ganschen dag in den Regen gaan kan, zonder nat te worden. Men zoude hier veel ongemakken moeten
on-

ondergaan, indien men deeze Bladen niet had. De Lieden van den middelstaat gebruiken zodanig fcherm, naar welke de Boom *Talpat* genaamt wordt, tot staatsfy, want het zoude een fchande zyn, indien hy, zonder een *Talpat* door een zynér slaaven agter zig te doen draagen, over straat ging. Het is de mode, dat de *Talpat* nagedraagen moet werden, zelfs wanneer 'er geen Zon nog Maan fchynt, en 'er geen Regen valt.

Zo min als het Ceylon aan vrucht draagende en andere nuttige Boomen ontbreekt, zo min ontbreekt het aan kostelyke Bloemen, waar meede de jeugt zig vermaakt, en meer werk maakt dan hier te Land. Het moet een flegte Juffrouw of Dame zyn, die haar hoofd niet met eenige welriekende Bloemen verfiert heeft, wanneer zy een bezoek aflegt. Ik zal dezelve niet alle befchryven, dewyl ik niet weet, waar meede ik deeze Bloemen hier te Land zal vergelyken. Tot een derzeiver vind ik een vergelyking namelyk de *Fuli de Lacran*: zy heeft de gedaante van een Schorpioen, valt in het witte, en heeft een fcherpe reuk, dog maar alleen aan een deel, die met de angel van den Scorpioen veel overeenkomt, zynde het overige gedeelte geheel zonder reuk. Men vind Bloemen die men het geheele vertrek door-ruiken kan, en veele groote Boomen, die fchoone Bloemen draagen.

Nu zal ik tot de Diéren overgaan, om ook ietwes van deeze te zeggen. Ik begin met de grootfte, namelyk den *Olypbant*, waar van ik 'er verfeiden van 6 Ellen hoog gezien heb. Dat zy allen zo groot niet zyn, kan een yder wel denken. Een pas geboorene houdt niet booven een El, en aldus neemt de hoogte toe. Dit Dier is niet alleen het grootfte, maar

maar ook het verftandigfte onder de Dieren konde dit Dier fpreken, zo zoude het aan veele eenvoudige Menfchen gelyk zyn. Dit zeggen, en denken alle de geenzen, die den Aart en Natuur van den Oliphanten grondig onderzocht, en lange Jaaren met dezelve omgegaan hebben. In de wyze van voortteeling volgt hy den Menfch; het welk weegens de gefchaapenheid van 't wyfje zyn kan. Het Mannetje heipt tot dat einde het Wyfje op haar rug leggen. Vindt hy by haar een gewillige voldoening, zo helpt hy haar na 't volbrachte werk, met zyn fnavel gewillig op; want zy kan onmogelyk alleen opftaah, maar heeft zy hem in het begin geweygert, zo laat hy haar leggen, en gaat heen. Hoe lang het Wyfje draagt, weet men tot heeden niet met zekerheid te zeggen; ik heb om dit te wecten vergeeffche moelten aangewend: dat zy ongemeen oud worden, heb ik aan een Tamme geziel, die in het Jaar 1717 op Ceylon gevangen was, en in 1768 nog leefde, en tot tugtiging beneevens andere Dieren met groot nut gebruikt wierdt. Zy houden zig in groote meenigte by een, en een ieder Man heeft zyn Wyf, by welk geen andere koomen mag; zo lange niet yder Man een Wyf heeft, ftryden zy; wanneer een man afgeslaagen wordt, en geen wyf bekomt, zo word hy raazende en dol, en brengt alles om, wat hem voorkomt het zy Menfch of Dier. Een zodanige noemt men *Ronkedor*, en is voor de Reyzigers gevaarlyker dan hondert anderen. Men wil dat de Ceylonfche Olyphanten de beste, en voornaamfte in rang zyn, dewyl zy hun Kop, en Hals hooger, dan die van elders draagen, en dat de anderen, wanneer zy elkander ontmoeten, voor hen buigen zullen. Dit laafte heb ik nooit ondervonden. Men deelt de-

ze

ze Dieren in drierley Klasse , als *Mannen*, *Majanis* en *Wyven*: de twee eerste zyn van het Mannelyk geslacht; de laatste hebben twee Borsten tusschen de twee Voorpooten zitten; waar meede zy hunne Jongen voeden. Zy gaan niet kruis-wys met de pooten gelyk de viervoetige Dieren, maar met beyde hun pooten gelyk, waarom zy ook niet hard loopen kunnen. Dat de Olyphant een Aschgrauwe Huit heeft, glad zonder schubben is, en maar eene plaats tusschen het Oog en Oor heeft, daar men hem met een kogel doodschieten kan, is meer dan al te wel bekend. De wyze hoe hy gevangen en tam gemaakt wordt, is het, geloof ik minder: weshalven ik daar van verscheide wyzen zal aanhaalen.

I. Men heeft reeds voor langen tyd hier Korahl (a) gebruikt, waar in de meeste gevangen wierden. Dit Korahl moet men zig voorstellen als een groot Visschers net, met twee voor elkander staande vleugels, die zig in een Beurs eindigen. Deeze vangt geschied deels door de Natuur, deels door Kunst, in dicht by een geplante sterke boomen, en alwaar een Ruimte is, met paalwerk toege maakt, op dat de Olyphant nergens zou kunnen uitwyken. Zo dra men nu van den Boschjaager bericht ontfangt, dat een goede troep Olyphanten daar omstreeks is, zo moet aanstonds het Hoofd der Cingaleezen eenige duizend mannen leveren. Met deeze weet men langfamerhand de opgespeurde troep,

(a) *Korabl*. Dit Cingaleesch woord hiet volgens SALMON en van G O C H, *Tegenswoordige Staat van Indostan en Ceilon pag: 293*, zo veel als Olyphants Jaagtuig.

A. D. H.

troep, naar de opening van het Korahl, het welk een ongemeen groot pleyn uitmaakt, te voeren. Heeft men deeze eens zo ver, dan is het Spel gewonnen. Op dit Pleyn koomen alle de Manschappen te zaamen, maaken een vreesfelyk geraas, met Mond en Hand-Instrumenten, en brengen de geheele troep Olyphanten, die zig vreeszaam te zaamen houd, tot in het enge ruym, 't welk men speel-Korahl noemt. Hier wordt een kordon getrokken van zes tot zeeven Duifent Menschen, die een geweldig vuur, en daarby een groot geluid met Trommels, Schalmyen enz. maaken, waar door de Olyphant schuw wordende, zyn gang niet agter maar voorwaars, naar het smalle Ruym of nood-Korahl neemt. Deeze engte sluit men met een groot heevig vuur, en maakt daarby een groot geschreeuw, waar door den Olyphant verdooft naar vryheid zoekt, en door zyn sterkte zig die wil verschaffen; hy beproeft aan alle zyde de sterke beschutselfen, maar ondervind dat hy met zyn sterke snavel de groote Boomen niet omwerpen kan; waar over hy dan boos wordt, en begint te blaazen uit al zyn macht. Hy merkt dat het vuur nader komt, dan waagt hy zig in de smalle uitgang des Korahls, en dewyl hy aan derzelve eynde de tamme Olyphanten ziet staan, geloof hy zyn vryheid gevonden te hebben: deeze smalle gang langs welke maar een Dier gaan kan, is booven gedekt, op welk werdek eenige ervaaren Olyphant-jaagers zyn, die het dier met hun Handwerktuig (welk in een stok, waar aan een kromme haak met een spits is, bestaat:) tot aan het einde voortdryven. — Zo haast deeze hier is, neemt men de Sluitbalken, waar meede de uitgang geslooten is, weg, en maakt

den

den uitgang ruimer. Nu verheugt zig de Olyphant gelyk een gevangene die uitgedrooken is. Hy neemt dan een groote sprong; maar dan dwingen de twee naast hem staande tamme Olyphanten (die men Jaagers of Zielverkoopers noemt) hem stil te staan, en sluiten hem tusschen beiden, wil hy niet staan en gehoorzaamen, zo beginnen zy hem op het Bevel huns Meesters zodanig te slaan met hunne snaavels, dat hy alles van zig werpt wat hy natuurlyk by zig heeft. Wanneer hy nu merkt, dat hy uit het geweld van zyn vatters niet koomen kan, zo geeft hy zig over, en laat zig voeren aan een wat afgeleegen Boom; waar aan men hem met zyn agter voet door een sterk touw van onbereyd Elands en Hartevel vast bind; zo staan laat; en de Tamme Dieren te rug voert. Indien men nu op deeze wyze, eerst één uit het Korahl gchaalt heeft, zo volgen de overigen gewillig, dewyl zy alle hun vryheyd daar door hoopen te krygen, nademaal zy van de gevangeneeming des eersten niets verneemen. Is de Jacht van deeze Dieren volbragt, zo ziet men hen alle aan Boomen gebonden. In deezen staat moeten zy eenige daagen blyven staan en honger leyden, en daar door leeren dat zy gevangencn zyn. By yder Dier worden Liederen aangestelt, die hetzelfde van Voeder voorzien, op dat het daar door Menschen leert kennen. In 't eerst ziet hy zyn oppasscher grimmig aan; maar na eenige dagen wordt hy makker, en gedooft dat men hem aan het Lyf komt. Hy leert ook schieelyk de spraak van zyn bevelhebber kennen, en hem volgen; ook gedooft hy, dat men hem een sterk touw aan den Hals legt, en daar meede aan een Tamme koppelt, en ter Stal voert.

voert. Men verricht dit op de volgende wys. Een Tamme Olyphant krygt aan yder zyde eert Wilde, ook wel wanneer de Tammen zeer groot zyn, twee Wilden aan yder zyde. Op de Tammen zit een Kornak met zyn Gespile-Haak, waar meede hy aan het Hoofd van het Dier wyft, welke weg dat het gaan moet, en alzoo de gevangenen ter Stal voert, in welke men sterke Boomen of Paalen slaat, aan welke men dezelve met hun agter Beenen vast bind, zorgdraagende dat zy niet by elkander koomen kunnen; dus blyven zy staan, worden dagelyks met Kokus-Bladeren gevoedert; en eens daags door de Tammen naar het waater gevoert; tot dat de tyd komt om dezelve ter Markt te brengen, en te verkoopen. Dat deeze Jacht meer moeite, en onruft dan de Jachten welke hier te Lande door de Grooten gevoert worden, onderheevig is, zal men gemakkelyk kunnen besluiten; dewyl men hier geen Honden nog Schietgeweer gebruiken kan: 't geen my het meest van alle verwondert heeft in deeze Jacht, is de groote stoutheid van den Olyphant-Jager, die met zodanig verschrikkelyk Dier zo goed weet om te springen, als een des afgerigste Jager met zyn Jachthonden hier te Land. Deez' Kornaks of Jaagers, krygen een kleine belooning; maar die geenen welke dezelve zaamen dryven, krygen daar voor alleenlyk een Dag op hun Kerfstok; welke van hunne Heerendiensten worden afgeschreeven.

II. Een andere wyze van Vangen, gebruiken de onder schatting staande Zeeven Vorsten; (waar van ik in het voor by gaan gesprooken heb, (*) toen

(*) Bladz. 79.

toen ik van de uitgetrekte Macht eens Gouverneurs handelde.) in hunne onderscheiden Landen. Zy maaken een diepen put van een vaam groot, op zodanige plaatzen, alwaar de Olyphant gewoon is zyn voedzel te zoeken. Deeze Kuilen worden met lichte takken belegd, met groene Bladen bedekt, en in het midden met zodanig voedzel voorzien, tot 'twelk de Olyphanten een byzondere neiging hebben. Zo dra hy dit ruikt, komt hy derwaars, en vindt zig ongemerkt gevangen. Hy ontzet zig over zyn val, bezint zig eindelyk, en werpt alle die dingen weg, die hem bedrogen hebben, en met hem neergevallen zyn; zoekt of hy uit dien Kuil koomen kan, maar hy bevint, dat hy te zwaar is; schreit, en wil van zyn soort geholpen worden; ziet er eindelyk koomen, en meent van deeze hulp te krygen. Het geschiedt ook; maar deeze welke Tam zyn, en hem door Touwen er uitslepen moeten, maaken hem gevangen, en leveren hem te gelyk in handen van hunne Meesters. Mort hy hier over, en begeert hy zyne vryheid, zo krygt hy slaag, en wordt zo lang geklopt, tot dat hy zich gewillig overgeeft, binden, en heenvoeren laat, werwaars men wil. By het uithaalen maakt men de kuilen aan de eene zyde wat vlakker, op dat zy zig zelven helpen kunnen, want anders was het niet mogelyk, zulke groote Dieren zonder kwetsing daar uit te haalen.

III. De derde en laatste wyze van Vangen, welke de aldaar zo genaamde Mooren (*) die volgens den

(*) Het zyn geen Mooren, of Neegers, maar een soort van Mahomedaanen, zo worden zy by SALMON

den Koran leeven, in 't werk stellen, en daar door hun schatting aan de Hollandsche Compagnie betaalen, bestaat daar in. Deeze lieden die doorgaans van een sterk Lichaamsgestel zyn, gaan in drooge tyden, wanneer de Olyphant uit gebrek aan waater, deeze en geene plaats om zyn dorst te lesschen zoekt, op de Jacht vier aan vier; verzelt van hunne jongens die zy teevens tot die Jagt aanbrengegen; zoeken het Bosch door, tot dat zy eenige Olyphanten vinden. Zo dra dit geschied, zoeken zy de grootste van dezelve uit, gaan op deeze af, en tarten hem, op dat hy op hen zoude aankoomen. De Olyphant wil dan den verstoorder van zyn rust uit het Bosch verdryven. De dapperite en geoeffenste van deeze Lieden, heeft een stok van zwart Ebbe hout, een el lang in de handt; hier meede begint hy met den Olyphant te vegten, die met zyn Snavel naar den stok slaat. De Moor weert alle de slaagen af, springt gins en herwaars; de Olyphant wordt boos, en doet zyn best, om den Schermmeester zyn geweer, en leven te beneemen: deeze wordt van de andere geholpen, hebbende aan yder zyde één, terwyl de vierde van agteren aankoomt met een strik, en zyn gelegenheid waarneemt, om dezelve aan de agter voet van dat dier

en van Goch (*Tegenswoordige Staat van Indostan en Ceilon Bladz. 271*) genoemd: „De Mooren of „Indlaanſche Mahomedaanen.” De naam kan nog van den tyd der Portugeezen, gebleeven zyn; want deeze zогten na de verdryving der Mooren uit Spanje, dezelve in Afrika op, en noemden alle Mahomedaanen die zy vonden, Arabiers, of Mooren, *Moras*.

A. D. H.

dier te werpen. De jongens koomen dicht aan dat dier, terwyl hy voorwaars zyne bezigheid erf opmerkzaamheid met den ftok heeft, en brengen zeer fchielyk den ftrik om de poot van het dier, dryven hem zo lang voort, tot dat zy een gefchikte Boom vinden, om hem daar aan vafte te binden; dan gaan twee van henlieden naar Huys, haalen een tamme Olyphant, binden de wilde daar aan vafte, en brengen hem op de ftal.

Op deeze drie onderscheyde wyzen worden de Olyphanten op Ceylon gevangen: die daar van anders denkt, die bedriegt zig in zyn meening. Het is myne gewoonte in het geheel niet om met ymand te ftryden; want ik laat gaarne een yder zyne begrippen volgens zyn eygenliefte vormen, en neem het in het geheel niet kwalyk, indien men myne ondervinding verdagt houdt, of anders van my mogt denken, dan ik zelf van my weet. Maar dewyl ik twintig jaaren lang geleegenheyd gehad heb, veele Olyphanten van naby te zien, niet alleen in hunnen vryen, maar ook in hunnen gevangen ftaat, onderhouding, verkooping, en gebruik: zo verneeme ik van deeze dieren zo veel kennis te hebben, als de beffe Roskammer van de Paarden; en durf het vryelyk waagen, nog wat van deeze dieren uyt ondervinding te verhaalen.

De Verkooping gefchied in het Koningryk *Jaffanapatnam* eens jaars; en wel in de maand Juny. Hier van worden de Kooplieden van de Malabarfche Kuit in tyds door Bekentmaakingen onderricht, waat in men gewoon is, de gefachten en groote van die dieren te onderscheiden. De beftemde koop of marktdag gekoomen zynde, worden alle de dieren buiten gebragt, en in zekere

Lootfen afgezondert, groote, middelmaatige, en kleyne afzonderlyk. Een yder Loots heeft zyn Nommer. Deeze trekken de Kooplieden uit een goude of zilvere fchaal. Wanneer zulks verricht is; bereekent men volgens een voorleggende Prys-Courant den Prys van yder Loots, en men trekt de Rabat voor de gebreeken af; als, gebrek aan Nagels aan de Pooten, (die 18 in getal moeten zyn;) een fcheur in de Ooren, een korte en stompe staart, enz. By welke verrichting, de fchryver met zyne Klerken, van geen der Kooplieden eenige reeden te hooren heeft; want zy verftaan de Prys-Courant, en de Rabat grondig. Zo dra dit verricht is, en de Kapitaalen in de Compagnies Kas getelt zyn, dan word door den Gouverneur die Kooplieden een Eer beweezen, van door hem met Rozenwaater uit een goud Koelvat befprengt te worden; en een yder ontfangt uit zyne eige hand een Ceylonfche Bloem, en word daar na met *Sandelbout* beftreken; voor deeze Eerbewyzing maaken die kooplieden een diepe buiging: en hier mede is de markt yolbragt. Daar zyn jaaren geweest, dat men by de Hondert Olyphanten op eens verkogt heeft; waar by de Compagnie veel gewonnen heeft; nademaal een Dier van zes ellen hoog, en dat geen gebreeken, en teevens twee groote Tand en heeft, over de Twee duyzent Daalders komt te ftaan. De Jagtdieren of Jaagers worden nergens verkogt, en men gebruikt gemeenlyk daar toe die gecnen, welke gebreeken hebben. De Cingaleezen koopen geen Olyphanten, dewyl zy dezelve niet gebruiken kunnen. De Kooplieden koomen van andere Oorden, alwaar die Dieren beeter gebruikt worden. Zy worden deels tot ftaatfie der Grooten gebruikt, die

die een of twee van deeze voor hun Paleys hebben staan; deeze Wachters worden in 't gemeen met een kostbaar Kleed van geborduurde Stoffe omhangen, en op de groote Tandén wordt hun een goude of zilvere Spits met Edele Gestéentens bezetgestelt.

Zy worden ook gebruikt in de Oorlogen, tusschen de Inlandsche Vorsten: als dan zyn zy voorzien met zwaare Ketenen aan hunne Snavels, en aan elkander vast gekoppelt; wanneer zy van een goede dienst zyn, indien zy wel aangevoert worden. De Indiaanen weten dit dier raazende en dol te maaken, door een drank die zy uit *Opium* bereyden, zo dat zy niets verchoonen wat hun voorkomt. Pylen of Snaphaans-kogels kunnen hun niet wonden. Hy wordt ook gebruikt tot straffing van misdaadigers, en hy volbrengt zyn zaak volkoomen, indien hy daar opafgericht is. Hy neemt den tot den dood verweezen misdaadiger met zyn Snavel op, gooit hem in de hoogte, vangt hem op zyn Tandén, en brengt hem zo om 't leeven; maar moet de misdadiger niet gemartelt worden, zo leydt hy hem voor zig neder, en trapt hem met den voorvoet op eenmaal zo, dat hy verpletterd is. Moet hy geen doodstraf lyden, zo werpt hy hem in de hoogte, en laat hem op den grond vallen; dat mensch valt dan somtyds gelukkig, maar is meest kreupel. Deeze dieren worden ook tot den arbeyd gebruikt, met laat hen met hunne agterpooten de zwaarste Balken vobrtsleepen, en allerley zwaare werken doen.

Hy dient ook om op te ryden. Ik heb zelve eenige maalen daar van de proefgenoomen, maar geen behaagen daar in gevonden, dewyl hy te veel stoot,

Men kan de Olyphanten ook kunsten leeren, en daar in overtreft hy ver alle dieren. Met verwondering heb ik 'er aldaar gezien, welke zo cierlyk en behendig met hunnen Snavel weeten omtegaan; ja zo vaardig als een Mensch zyn hand gebruiken kan. Hy weet een Doek, waar in spys naar zyn smaak is, volkoomen los te knoopen; en het geen daar in is, uyt te haalen; ook wanneer men iets in zyn zak heeft; zo dat geen Mensch het behendiger en onmerkbaarder doen kan. Een Bal werpt hy in de hoogte, en vangt die weder, enz.

Twée zeldzaame dingen, welke ik voorzeeker weet gebeurt te zyn, en die ik bezwaarlyk zoude gelooven, indien een ander my dezelve verhaalde, zal ik nog tof besluit aanhaalen.

In myn tegenwoordigheyd, wierd den VIDAN (*) volgens jaarlyksche gewoonte Bevel gegeven, om met zyn Lied en Jaagers de onlangs gevangen Olyphanten aftehaalen, en naar stal te brengen. De Gouverneur vermaande hem, alle voorzichtigheyd te gebruiken, op dat de geheele kudde dieren gezond, en wel over zoude komen. De VIDAN reysde voort; op zyn terug-reys vondt hy een afgeslaagen dier, een fogenaamde *Runkedor* (waar van ik reeds gesproken heb. (**)) Hy maakte zyn besten Jaager, die hy *Schilli* (een Liefeling) noemde, los; en zeide: gaat en neemt uw vermaak met deez' Man, maar brengt hem met U te rug. Hiermeede liet hy dit tamme Wyfje gaan; de *Runkedor*

(*) VIDANO, heet volgens SALMON en van GOCH, *Tegenw. Staat van Indostan en Ceilon, bladz. 289* Een Opperhoofd der Chillas.

(**) Hier voor bladz. 108.

dor ging met haar van de andere Olyphanten heen, die men eenige Mylen verder weg voerde. Des avonds kwam men aan een Vefling, alwaar zy den nacht doorbragten, en voeder vonden. Des anderen daags meende de Kommandant (die een Duitscher was) dat de VIDAN zyn reys zoude voortzetten; maar hy bleef, en verzogt om nog wat meer voeder, dewyl hy nog op zyn Wyfje *Schilli* bleef wagte. De Kommandant liet zig de toefland der zaaken verhaalen, lachte den VIDAN uit, en zeide: ik geloof dat uw hersens verbyftert zyn; gy moet vertrekken. De VIDAN hielt fterk aan, om tot den volgenden dag te blyven, en verkreeg het eyn-delyk. In de nacht kwam zyn *Schilli* met haar Minnaar gelukkig aan; men koppelde hem met haar te zaamen, waar toe hy gewillig was, en aldus bragt men hem den derden dag gelukkig op de ftal. Men was verwondert over dit geval: de VIDAN met eenige van zyn KORNAKKEN bekrachtigde het zelve; en yder ging deeze *Runkedor* bezien. Hy was een duim hooger dan zes Ellen, had voortreffelyke Tandens: hy wierdt verkogt voor 2500 Daalders.

De tweede gefchiedenis is de volgende. Een Landman, die aldaar op een plaats woonde, waar men byna dagelyks de Olyphanten gewoon was heen te voeren, om dezelve te doen drinken, en voor zyn Hut pleeg te zitten; had een Olyphant in het oog gekreegen, die hy nu en dan eenige Vyge-Bladen (die de Olyphanten gaarne eeten) gaf, en welke deeze hem uit de hand nam, waar meede deeze Man zig ook in 't eerst vergenoegde. Eens kreeg hy in den zin, om de Olyphant te bedriegen, hy wikkelde een fteen tuffchen de Vygen-

Bladen, en sprak tot den Kornak: ik zal deeze keer dat dier met een steen voeren, die zal in zyn Maag duuren. De KORNAK riedt hem dit af: hy zal zo dwaas niet zyn van dien in te slikken; denkt niet, dat hy zo dom is. De Landbouwer sloeg dit zeggen in de wind; reikte den steen over; de Olyphant nam hem, bragt hem met zyn Snavel in zyn Mond, maar liet hem aanstonds vallen. Ha! riep den Kornak: heb ik het niet gezegt, dat hy hem niet zoude inslikken? en met deeze woorden dreef hy voort, om die dieren te doen drinken, en kwam weder te rug. De Landman zat nog daar; en op 't onverwagst ging de Olyphant op zyde, wierp zyn Snavel om dit Mensch, trok hem naar zig toe, wierp hem ter neder, en trapte hem op eenmaal dat zyn Ingewanden uit zyn lyf sprongen, en dat hy stierf.

Men vind hier Paarden van een voortreffelyke Arabische Ras, en tot derzelve voorteeeling heeft men hier een gelegenheid, welke in de geheele wereld, niet beeter kan gevonden worden. Want men heeft hier drie van elkander onderscheyden kleyne Eylandjes, genaamt *Ilbas de Cavalos*, waar op deeze Dieren in het wild loopen; op de grootste zyn de Merrien met hunne Hengsten; twintig tot vyf en twintig van de eerste, worden voor yder Hengst gereekent; welke laatste het even als de Olyphanten met hun Wyven maaken, dewyl zy geen andere neevens hen toelaaten hun getal Merrien te dekken; op het tweede Eyland brengt men de jonge Hengsten, en op het laatste de jonge Merrien; vyf Jaaren moeten deeze oud zyn, eer men die op het eerste Eyland overbrengt. Deeze Paarden gebruiken de Hollanders, en houden ook

jaar-

jaarlyks daar van Markt, daags na de verkooping der Olyphanten. Geen Paard word onder de Hondert Daalders verkogt; men schiet dezelve liever dood, dan dat men dien prys zoude verminderen: Maar wil iemand na zyn gevallen 'er één uitzoeken, zo moet hy voor ieder 150 Daalders betaalen. Deeze Diefen loopen gelyk gezegt is in 't wild, en moeten wanneer men dezelve hebben wil, opgevangen worden, 't welk met zeer weinig moeiten geschied. Men heeft hier ook een Koraal in 't rond van steen gebouwt, in welke men de Paarden dryft. Dan wyft men die geene welken men hebben wil. De Inboorlingen aldaar, loopen schielik agter het Paard, voorzien van strikken van agt vaam lang, en een vinger dik; in een vollen Ren werpen zy hem den strik om de agter-poot, en houden hem dus vast, of maaken hem met het loopen schielik moede. Men kan dit niet zonder vergenoegen aanzien, dewyl deeze Paardenvangers zo afgericht zyn, dat zy nooit zullen feilen in het werpen van den strik. Hun Jongens leeren zy die kunst met een loopend Mensch, waar van ik aan my zelven de proef heb doen neemen; ik had maar te zeggen aan welke arm of voet ik den strik hebben wilde. Deeze wordt bereyd uit een gewas, met de Hennip hier teland veel overeenkomst hebbende, dog wel tienmaal sterker en duurzaamer; uit dit wilde gewas, maaken de Visschers ook hunne Netten, en vangen daarmede de grootste Visschen. Weegens deeze Paarde-Eylanden, moet ik nog aanmerken; dat men op geheel Ceilon nergens, maar alleenlyk daar het *Manna*, gelyk ook de *Bezoarsteenen*, beneevens een kostbaare *Heide wortel* vind; deeze laatste word

Chain genaamt, waar meede men het beste rood verwen kan.

De Landman op Ceylon bedient zig van geen Paarden, maar gebrúikt voor het Landwerk de wilde Buffels, welke zy vangen; Tam maaken; en voor den Arbeyd houden. Waar by zy beeter hun voordeel vinden als de Landlieden hier te land met hunne Ossen; die eerst verscheydé Jaaren moeten gevoed worden, eer zy die gebruiken kunnen. De Buffel is een lomp Dier, heeft sterker, en groover knokken dan ons Rundvee, is graauw van kleur gelyk de Olyphanten, draagt zyn Hoornen nederwaars, welke meer plat dan rond, en sterk gestreept zyn. Hy is zeer heet van aart, en is gaarne in 't waater daar hy in gaat leggen. Offchoon hy volkoomen getemt is, zoekt hy zig dog altoos zyn vryheyd weder te bezorgen, en zyn Meestersaantegrypen. Deeze dieren heb ik op myne Landreyzen meer dan de Olyphanten gevreeft, tot dat ik het middel leerde kennen, om hen te verjaagen. Dit bestaat in een geluid dat men met den Mond maakt; waar op zy uit al hun magt aan 't loopen gaan. Men wil hoopen, dat de Buffels zo lange zullen duuren als het Rundvee, waar van men op Ceylon onderscheyden soorten vind, die van onse Runderen aan Hoornen en in gedaante eenigfins verschillen. In het Jaar 1763, heb ik twee witte Ossen gezien, welk yder agt voet en 2 duim hoog (Rhynlandse maat) waren. Deeze beyde Ossen wierden tot een gescherk den Koning van *Achim* gezonden. De inboorlingen willen liever zelve sterven, dan een Koebeest om 't leeven brengen.

Het Eland-dier is daar teegen schroomelyker dan

dan de gevaarlyke Buffel: deeze maakt zig aanfonds weg zo dra hy een menfch ontdekt. Hy onthoudt zig in de dikke Ceylonfche Boffchen, en wordt zelden gefchooten; dewyl zyn Vleefch te hard, en alleen het Merg uit de Beenknokken eetbaar is. Zyn Huid wordt overal niet gebruikt, wordt weggeworpen: in 't kort men houd niet veel van dit Dier.

Om Harren te bekoomen, geeft men nog wel eenmaal 's jaars zig de moeiten; namelyk wanneer het aan waater in de Boffchen ombreekt, en het Wild gedwongen wordt naar de Vyvers, die nog wat Waater hebben, te gaan. By deeze Vyvers maaken de Schutters diepe groeven, zetten zig paar aan paar in dezelve, en befchieten zo dat Wild, het zy Varkens, Harten, Rheën of Elandsdieren. 't Is jammer, dat men wegens de groote Hette geen gebruik van het wilde Varkenvleefch maaken kan, 't welk men in zo grooten overvloed hebben kan. Van de Harten fnydt men het befte Vleefch, inzonderheyd dat van de Lenden; laat het in de Zon droogen; klopt het tuffchen twee fteenen dat het muf wordt, en men eet het aldus met een weynig zout tot een Banket by de Thee. De Europeaanen noemen dit aldus toebereyde Hartenvleefch *Apoftel*; waar in ik weinig overeenkomt of beteekenis vinden kan.

De Steenbok, het welk een aangenaam Diertje is, dat op 't Veld graaft, wordt meer dan ander Wild gejaagt: dewyl hy zagt Vleefch heeft, 't welk gebraden goed fmaakt, beeter dan van de Haazen, die men overal by hoopen vind, en welker Vleefch fchadelyk voor de gezondheyd gehouden wordt. Tot enkel vermaak vangt men nu
en

en dan 'er eenige met Netten, om hunne Sprongen te zien; laat ze dan weder loopen; of men geeft eenige daar van aan de Honden. De Haazen zouden nog menigvuldiger in de Boffchen, en Velden zyn indien zy niet een groote Vyand, en vervolger hadden aan de zogenaamde Vossen of Schakals; deeze Dieren rooven hen de Jongen, en overvallen ook meenige Oude in den slaap. Deeze Vos is volkoomen gelyk aan de Europeaanfche, uitgenoomen dat zyn Hair wat langer is, en in het graauwagtige valt. Men vind hem het meefte hier van alle Dieren. Wanneer de plaats, alwaar SIMSON eens het Koorn der Philiftynen door Vossen liet verderven, zo vol er van geweest is, als Ceylon op veele plaatfen is, zo moet 't hem weinig werk gekoft hebben, om een zodanig getal, als de Historie ons vermelt, te vangen. (a)

De Leeuw vind men op het geheele Eyland niet, maar daar teegen Beeren en Tygers in meenigte. De Beer is zwart van Hair, en volkoomen zo groot als de Poolfche, zyn voedsel beftaat uit wilden Honing; die veel kragtiger is, dan hier te Land. Tamme Byen heb ik nergens gezien, maar veel

(a) De Vossen, door Simfon gebruikt waaren zekkerlyk *Schakals*, de Hebreeuwfche Naam is *Scbugal*, en de Perfifche *Schagal* of *Schakal*. Men zie hier over MICHAELIS *Aanmerkingen over het Boek Richteren*, *Capit. XV. v. 4.* (‡)

A. D. H.

(‡) Indien men vergelykt *Neb. 4. 3; Pf. 63. v. II.* ziet men klaar dat deeze plaats van SIMSON veele Vossen opleeverde.

(Vertaalder.)

veel wilden. Men hoort zelden dat de Beer den Reyziger aanvalt. De Tyger heeft men meer te vreezen; en men moet wel toezien, om niet van hem overvallen te worden, dewyl men wegens zyne scherpe klauwen, niet ligt los kootmen kan. Dit listig dier loert op den Mensch even gelyk een Kat op de Muys, daar hy nooit van vooren maar altyd van agteren of van ter zyde, zyn aanval doet. Merkt hy dat men hem ziet, en zig gereed maakt om wederstand te bieden, zo gaat hy stil heen. In het Bosch, brengt hy veel jong Wild om het leven, en voed zig meeft van hun Bloed. Die nooit geen Tyger gezien heeft, kan zig een witte, en geele gesprikkelde Kat voorstellen, die de groote van een groote Hond heeft.

Het groote Steekel-Varken houdt zig ook in het Bosch op, het is zo Boos-aardig, dat wanneer men hem naderen wil, hy met zyn steekels die meer als een vierde El lang, wit, en zwart gestreept zyn, opsteekt. In zulke dieren vind men, dog onder de hondert naauwlyks een, een gewas het welk men een steen noemt, en dat daarom zeer raar, en duur gehouden wordt. Deeze steen heeft meer de gedaante van een sponzig gewas, als van een steen.

De Krokodil, laat zig zo wel in de Boschen als in het Waater zien, men vind er gemeenlyk een-te te zaamen. Hy heeft overal een vrye pas, dewyl geen Dier hoe genaamt durft onderstaan hem aantevallen wegens zyn hardschobbige Huyd, welke met geen yzer te doorbooren is; 't welk ik met eyge handen, met één yzere Breker aan verscheyde te vergeefs gepoogt heb te doen. Hy is ongemeen groot; de grootste, die ik gezien heb,

was

was twaalf voet lang; hy heeft vier pooten, wel gelykende aan menschen handen, en vier Oogen; twee onder, en twee booven zyn Hoofd; welke lang en sterk gelyk een Snoeke Kop is, in welke men geen Tong, maar een ruim keel-gat, en Tandenvind, die naukeurig in malkander passen, en zo sterk en scherp zyn, als of zy gevylt waaren. De Middeldikte is naar evenreedigheid der lengte, de staart is zo lang als het geheele Lyf. Weegens zyne korte pooten kan dit Dier op 't Land niet sterk loopen, maar is in 't waater des te gaauwer, en weet den Mensch daar beeter te beloeren; want hy is byzonder op Menschen-vleesch gestelt. Zyn Voeder bestaat in Vleesch, en Vifch; Kruyden bemint hy niet. Wanneer hy een goede prooy gehad heeft, waar door zyn Tandenvol zitten, zo begeeft hy zig aan den Oever, klappert met zyne Tandenvol teeken; waar op aanstonds een Vogel, die men Krokodil Vogel (*a*) noemt, naar hem toekomt, en terwyl de Krokodil zyn Kaaken wyd uitstrekt, hem het Vleesch tusschen zyne Tandenvol uithaalt, met zyn Snavel, die daar toe zeer geschikt, sterk en lang is. Deze Vogel is byna van gestalte als de zogenaamde Blauwe Raaf (*b*) alhier. — De jaegers van den Gouverneur scheppen altoos vermaak om de Krokodillen te vangen, met een yzere ketting, waar aan een groote dikke haak is vastgemaakt, waar aan een doode Hond gebonden is, die men dan in 't waater werpt; wanneer hy zig vast gegeten heeft, hebben tien sterke Liedenvol hun werk om hem uyt het

(*a*) Trochilus,

A. D. H.

(*b*) Mandelkraay,

het waater te trekken; heeft men hem uyt het waater, zo moet men zig nog in agt neemen, om hem niet te naby te koemen. Want hy wordt geheel woedende, spert zyn Kaken open, en slaat met zyn staart heen en weer. Hy heeft een wecke plaats, alwaar hy met een Snaphaans kogel kan gedoodt werden, namelyk alwaar het Bekkenneel aan den Hals eyndigt, welke plaats de jaegers tot hun punt neemen, en daar op zo lang schieten, tot dat hy den laastten snik geeft.

De ervaaren Cingaleezen willen bewyzen, dat uyt den Krokodil, nog een ander geslacht voorkomt; welke men op het Land, en niet in het wa- ter vind, en het welk veel overeenkomt met den Krokodil heeft, uitgenoomen dat de schubben, zo groot, en hart niet zyn. Dit geslacht wordt uit de eyeren van de Krokodil door de Zon uitgebroeidt. Dat Dier heet *Leguan*; (a) heeft zyn woning op de Aarde, welke het zo uitholt als een Das hier te Lande. Zyn Voedsel bestaat uit Wortelen, Kruiden, en Voogels. Dit Dier wordt meer gezocht dan de Krokodil, dewyl men zyn vleesch een geneezen- de kragt toeschryft. Teegen zyn vervolgers ge- bruikt hy dezelve list als de Vos. Hy maakt ver- scheide in- en uitgangen van zyn Hol, en verwy- dert zig zelden ver van daar.

Een

(a) Deeze is een onschadelyk soort van groene Ha- gedysfen over de 5 voeten lang, die ook op de West- Indische Eylanden gevonden worden. Men zie *LEIS- TENS Britt. Amerika bl. 377*. Het is de *IGUANA GRO- NOV*:

A. D. H.

Een wonderlyk Dier heb ik in deeze Boschen leeren kennen, het welk men *Faullenz* noemt. (a) Het is niet groot, heeft een breed gezicht, roode oogen, vier voeten, de pooten der Kikvorschen niet ongelyk. Dit Dier kan zo goet langs de Boomen als op de Aarde gaan, maar hy gebruikt over yder tred die hy doet een vierde Uur.

De groote *Bosch of Wood-Slang* (b), die men in het oostelyk gedeelte van dit Eyland vindt, weet ik niet beeter te vergelyken, als met de groote Mastboom. Deeze groote vreesfelyke Slang doet niet ligt iemand schaade, alzoo hy zwaar in het loopen is, en men hem ligt kan ontgaan. Desselfs Voedfel, bestaat uit wilde Byen, welke hy door zyn ademhaaling, weet naar zig te trekken, zodat deeze Diertjes daar door zig ten prys geeven. Een Dier als een tweejaarig Kalf slingert hy om, en flokt het geheel in zyn Maag, waarom hy *Zuig* en *Ringslang* genaamt wordt. Een Soldaat van geboor-

(a) Het is zonder twyffel de *Kukang* of de *Trage Maki*, van CEILON. Men ziet ZIMMERMANS *Geogr. gest. der M. en der viervoetige Dieren*, Boek 2. bladz. 212.

A. D. H.

(b) Ik kan zeer gepast alhier een Boek aanhaalen, dat, hoewel 't maar een Schoolboek is, evenwel verdient het Lees-Boek van veele Menschen te zyn: De *VORUBINGEN* (*Berlin* 1780) 1^e *Tb.* 1 *S.* 28 *und f.* Die *BOA* of *REUS-SLANG*, is oogfchylyk de hier beschreeven soort. Hy is ook (wegens zyn *Ratel*) de *Ratel-slang* (by LEYSTE *S.* 63.) En daar moeten aldus meer Slangen zyn, wier beet vergiftig is, want de *BOA* is volgens LEYSTE een zogenaamde *Aard-Ratelslang*; die niet ratelt.

A. D. H.

boorte een Franfchman, ondernam eens van de Hollandfche Compagnie tot de Cingaleezen over te loopen; maar dewyl hy die Taal niet verftondt, en aldus niet kon te kennen geeven, wat zyn begeerte was, zo lieten deeze hem gaan, tot dat hy in de handen der Malabaaren kwam, die hem aan een uitgestelde poft overleeverden, van waar hy als Arrestant naar de Hoofd-Vesting wierdt overgevoerd. Deeze Franfchman, die de Portugeefche Taal volkoomen magtig was, moest ik onderzoeken, en dewyl wy met zyn dood niet gedient waaren, liet ik hem onder voorwendfel van dronkenschap, onfchuldig verklaren. Hy weende over zyn gelukkig ontfag, en verhaalde my zyn geleeden rampspoeden, die hy in zyn omfwerpen had moeten ondergaan, en waar door hy wegens zyn ontrouw genoeg geftraft was. Onder anderen, dat hy eens vermoeid zynde, zig op een Legerboom had neergelegt, en aanftonds bemerkte had, dat de Boom onder hem begon te beweegen. Hy was ylings opgeftaan, zag toen, dat de geheele Boom in beweeging was, en dat aan het eynde van den Boom, de Kop van een verfhrikelyke groote Slang te voorfchyn kwam; waar op hy zig aanftonds weg maakte, en door hem by geluk niet nagevolgt wierdt.

Men vindt nog een foort van Slangen, de dikte hebbende van een Pypenfteel, een grootedrie vierde El lang, groen van kleur, en zynde de vergiftigfte, waarom een yder dezelve fchuwet. — De *Cabelflang* (a) heeft men hier ook by hoopen ter dik-

te

(a) Men zie de *VORUBUNGEN* *Tb. 1. S. 29.* alwaar het danfen, en op de Staarten ftaan van deeze Slangen zeer goed befchreeven, en verklaard is. De Por-

te van een menschen arm. Deze soort wordt door de Slangenvangers afgericht om te dansen: hy springt daar mede om, en geeft hen dan hun voedsel. Wanneer zy deeze geleerde Slangen willen doen dansen, speelt hy eenig Musiek op zyn *Rambamme* (een Handtrommel), zingt daar by, en laat de Slangen, tot tien in getal of minder, uit hunne hooien koomen. Deeze Slangen gaan in de hoogte op hunne staarten staan, die krom gebogen leggen, breyden hunne kaspels uit, even gelijk als een Bril, en maaken onderscheydene bewegingen met hun lange Lyf en Kop. De Dansmeester begint tuschen die Slangen als tuschen zyne Schoolieren te dansen, maakt konst-sprongen, grypt dan deeze, dan geene Slang, neemt de kop in de mond, en laat die weder los, en eindigt aldus het spel; het welk ik meenigmaalen gezien heb, en waar van ik de eerstemaal met schrik bevangen wierd. Een soort van Slangen, die men *Rottevangens* noemt, verrigt hier te lande het werk der Katten, namelyk zy vangen de Rotten in de Huysen, waarom men ook deeze Slangen niet stoort, maar gaarne in Huis heeft, dewyl zy ook nooit een Mensch kwaad zullen doen. Het is grappig te zien, wanneer de Slang een Rot jaagt; de Rot begint aanstonds te schreeuwen, en kan het niet ligt ontkoomen, dewyl de Slang een sterke ruk maakt, en daar door de vlucht der Rotten bepeemt.

Men vind hier tweederley soorten van Rotten,
de

tugeesche Naam COBRA DE CABELO beduidt *Haarslang*, dewyl zy aan de kop een *Haarsierfel* hebben, dat zy dan opblaasen.

A. D. H.

de eerste geheel zwart, en de andere geheel wit. Het gemeene volk der Malabaaren eet die gaarne, en werpt daar van niet anders weg dan den kop, en den staart. Van de Slangen maaken de Inwoonders over het algemeen meer werk, als van de overige Dieren; nytgenoomen de Aapen. De Slangen voeddenzy; en onderhouden die in hunne Hutten, ja laaten die zelve met hen eeten; dit heb ik eens met een sonderlinge opmerkzaamheyd aangezien, by een Heydensche Kluyzenaar die ik bezogt, om met hem over de Godheyd te spreken. Toen deeze eeten wilde, riep hy zyne *Pamba* (Slang); zy kwam van 't dak naar beneden, alwaar hy en ik zaaten. Hy reykte haar toe van zyne spyzen; zy nam ook zelve van zyne Vygebladen, en hieldt tevens het middagmaal. Hy vroeg: of ik zulks ook wel zoude durven onderstaan? Ik antwoorde: neen, want ik ken uwē Slang, en zy my niet, en ik denke dat zy dieren zyn gelyk anderen in hun geslacht; geen mensch, veel min gelyk God. Met dit antwoord was de Kluyzenaar niet te vreedden, dewyl hy de Slang goddelyke eygenschapen wilde toegeschreeven hebben. Na dat de slang genoeg gegeten had, gebod hy dezelve weg te gaan. Deeze Slang was volkoomen zo dik als myn arm.

Men heeft plaatsen, alwaar de Slangen een Ryk of Republicq maaken; op een zodaanige hebbe ik my eens met de grootste vrees gevonden. Het was op een middag niet lang na den eeten, dat ik ging wandelen, en my schieltyk van een meénigte Slangen van middelmatige dikte omcingelt vond. Zy naamen hun trek van het Zuyden naar het Noorden, agter, en voor my heen. Ik begon te roepen,

ſchielyk kwam een Zwarte toefchieten, en ſprak tot my: dat ik maar geheel ſtil zoude blyven ſtaan; dat zy my niets doen zouden; dewyl zy een andere plaats tot hun verblyf wilden zoeken, en hunne oude plaats verlieten. Ik bleef ſtil ſtaan, en zag verſcheyde honderden voormy voorby trekken. Het zoude onmogelyk zyn, aldaar te wonen zo geruft als teegenswoordig, weegens de veelvuldige Slangen, zo niet de Voorzienigheyd ook teegens derzelver beet Geneesmiddelen, en hen een Vervolger geſchaapen had, waar door de Slangenbeet minder te vreezen, en de al te groote vermeerdering van hun geſlagt in dit heete Klimaat getemt wordt.

Men heeft hier niet alleen Slangenhout, Bladen, Kruiden, en een Kalk, teegen de Slangenbeet, zo dat men daar voor niets te vreezen heeft; maar ook een Dier, dat een gezwooren Vyand der Slangen is. Deeze is zo groot als een Kat, dog wat ſpitſer van Hoofd, heeft korte beenen en is grauwwan Hair. Men noemt het *Mungus* (a) Wanneer ik dit Dier met betrekking op de Slangen, met onze Jagt-Honden op de Haazen vergelyk, zo treffiſt het beſte. Zo dra de *Mungus* een Slang ontdekt, gaat hy er aanſtonds op los, en zoekt dezelve in zyn nek te grypen. De Slang weert zig ook zo goed als hy kan

(a) MUNGUS of MONGUS behoort tot het geſlacht der MAKI, hy woont elgentlyk op *Madagascar*, maar EDWARDS en PENNANT zeggen dat hy ook op dit Eyland gevonden wordt, 't geen door den Auſteur bekrachtigt wordt. ZIMMERMANS *Geogr. Beſchr. B, 2, Bladz. 214.*

A. D. H.

kan en byt hem; de *Mungus* den Beet voelende laat de Slang los, eet in aller haast een Kruid, dat hem tot een tegen-gift dient, komt woedende wederom; en vecht zo lange met de Slang, tot dat hy haar overmeestert, en dood gebeeten heeft. De *Mungus*, en de *Kraay*, worden niet in de diepe Bofchen, maar op die plaatfen welke door Menschen bewoond worden, gevonden. Dit is niet zo ik vermeen by geval; en de vernuftigste der Heydenen op Ceylon hebben hier van gegronde gevoelens. Hoe de Slangen by voorteeeling zig te zaamen slingerden, en dan kop tegen kop houden; hoe zy Vorfchen vangen, en hun voedsel zoeken, opgrocien enz. is overlang bekend geweest, en behoest geene beschryving. Ik zal nog alleenlyk melden: dat de Cingaleezen de Slangen het gift ontnemen, door wegneeming van de gift blaasjes, die tusschen hunne Tandden zitten, en daarna met dezelve omspringen als met een Aal. De Engelschen wanneer die by geval op het Eyland koomen, vangen de Slangen; snyden hende Kop af; trekken hen de Huit af; Kooken, Braaden, en eeten hen met smaak. Dat zy met Azyn, en Peeper toebereydt, aangenaam smaaken, heb ik zelve ondervonden.

Nu koom ik tot de beschryving van een geslacht, dat de meeste Heydenen voor vervloekt houden, ik meen de *Apen*, die in verscheide soorten onderscheydenzynde, meer op de bewoonde plaatfen, dan in de diepe Bofchen gevonden worden; dewyl de Tuinvruchten, en insonderheid de soete Vygen hun aangenaamer smaaken, dan de gemeene Vruchten die in de Bofchen groeien. Daar zyn in 't algemeen op Ceylon drierley soorten. In het Kon-

ningryk *Jaffanapatnam* maar een soort, dat men *Rolloway* noemt. (a) Deeze is graauw van Hair, en volkoomen zo groot, als de grootste Jagthond; voor het overige is deeze aan de kleyne Aap volkoomen gelykende. De Landman lydt van deeze vervloekte Dieren, die in groote meenigte omzwerven veeltyds groote schaaden; dewyl zy het zomtyds zeer grof maaken. Zy ontrooven hun de Vruchten, de Rys, en *Punat* (b): zy verzetten zig hier niet teegen; nog vervolgen hunnen dief niet, maar bedroeven zig nog, indien zy hooren of zien, dat een Aap door een Europeaan gewond of omgebragt is. De *Rolloway* weet, dat de Landman hem alles toelaat, en daarom bezoekt hy hem zomtyds wel in zyn slaap-vertrek. Maar daar wordt hy niet geleeden, wegens de Vrouw en Dogters, want men weet dat hy veel van een snoepreysje houdt. Alle andere vryheden worden hem toegestaan; veeltyds gebeurt het, dat de *Rolloway*, een kleyn kind den zwarten ontnemt, en daar meede op een Boom klimt, het bekykt, en zonder eenige beschadiging beneden brengt, en op die plaats legt, van waar hy het genoomen heeft. 't Welk een goede voorbetekenis voor een zodanig kind is, en de Ouderen iets groots inboezemt. Wanneer het Wyfje gejongt heeft, wordt de jonge
Aap,

(a) De ROLLOWAY of PALATINAFJE by ZIMMERMAN
Tb. 2 194. zy woont ook in *Ginna*.

A. D. H.

(b) PUNAT, PUNATA is een soort van Koek uyt de rype Vrucht van de Wyn-Palm; men ziet LINNÆ
Plantzen Syst. Deutsch Nurnb. Tb. 1. S. 58.

A. D. H.

Aap, van alle aanwezende groote Aapen beschouwt, die in het rond zitten, en het elkander toereiken; als dit geschied is, zo komt de Moeder weder, en leyt het aan haar Borst, waar aan de jonge zig vasthoudende, zuigt; meer volgens de Menschelyke dan dierelyke aart of wyze. Indien men deeze Aapen op een Boom gedreeven, en onder schoot heeft, zo verschuilt hy zig tusschen de Bladen, en Takken; zo de Boom hoog, en tot zyn voordeel is, zo kan men lang mikken, en schieten, eer men hem raakt. Maar werdt er een of ander geschooten, en valt die dan beneden, als dan blyft geen Aap meer op een Boom daar omstreeks, maar koomen allen beneden, en trachten zig door de vlugt te redden. Door de Honden kan men hen niet vangen; dewyl zy voor hen bevreesd zyn, en gaan loopen. Ziet hy, dat hy op de Boom niet wegschuielen kan; dan werpt hy alles naar beneden, wat hy by zig heeft, en los krygen kan, het welk zeekerlyk geen aangename Reuk van zig geeft. Terwyl ik daar was, ontdekte men eerst, dat hun Vel kon bereyd, en tot schoenen gebruikt worden, 't welk door een Ruffische Leer-Touwet uitgevonden wierdt. Als men de *Rollowais* op het vlakke Land vindt, dan ziet men de grootste altyd op Schildwagt staan, die zo dra zy onraad vernemen, een teeken door een geschreeuw geeven, waar na de geheele troep zig rigt, en zig wegmaakt. Ik zal nu, dewyl men zyn Huyd tot een nuttig eynde weet te gebruiken, aanhaalen de manier, om hem het beste te vangen. Men neemt een Kokusnoot, die nog in zyn seliaal, en zwaar is; maakt aan het eynde een gat, zo groot dat de Aap zyn Poot daar in brengen kan: in de

Noot ftoot men wat met een Mes van den kern los, en laat die zo leggen. De Nieuwsgierige, dog teevens lekkere Aap, vind deeze Noot, beziet het gat, en bemerkt door dezelve de kern van dezelve; deeze luft hy gaarne, steekt daar op zyn Poot in het gat, hy grypt het stuk van de Noot, hier door maakt hy een dikte met zyn Poot, die hy niet te rug haalen kan; hy houdt wat hy gevat heeft vast, en zo blyft de Noot aan zyn vuift hangen. Hier door wordt hy onvermoogend; om schielyk voort te gaan, en geraakt aldus in de Handen van zyne Vyanden. Was de Aap schranderder dan zoude hy zyn vuift schielyk uit dit gat zoeken te krygen, en een zo groote zot niet zyn, van zyn vryheyd, ja zyn Leeven zelve voor een Noot op te offeren.

De twee andere soorten van Aapen, zyn zo groot, als een middelmatige Kat; waar van de eene zwartachtig, en de andere rood bruin van Hair zyn.

Een klein springend Diertje genaamt *Tbele* (a) vindt men hier gemeenlyk in de Huizen, hetzelfde kan zig aan de muur zo vast houden, als op den grond door zyne scherpe pooten. Voor deeze Dieren, die veel overeenkomt met een magere kikvorfch hebben, is men doorgaans bang; dewyl men wil verzeekeren, dat wanneer hy ymand op het Lyf springt, een zodaanig daar van Lamheyd, en een Beroerte zoude bekoomen. Ik was eens zeer ontfeld; wanneer ik my in een aanzienelyk gezeld-

(a) Wel ligt de vliegende Hagedis, een viervoetig klein Diertje dat een groote Sprong doet, en in Oost-Indien leeft. BLUMBACHE *Natur geschichte Blad.* 267.

A. D. H.

zeldfchap bevond, die plotfeling zeer bang begonnen te fchreeuwen: *Tbele! Tbele!* uit elkander vloogen, en my, die dit niet verftond, en ook niets zag, alleen lieten. Men riep my eindelyk om ook by hen te koomen; en toen ik hen volgde, onderrichten zy my eerft van deeze zaak. Niet minder bang zyn de Inwoonders voor de *Scorpioen*; deeze vind men vry talryk, aan eenige Oorden, inzonderheyd daar ter plaatfe alwaar Lyken begraven zyn. De Europeaancen, die meeft alle fchoenen draagen, hebben by dag van deeze dieren niet te vreezen. Maar de Inboorlingen die blootvoets gaan, dies te meer. Men fterft wel niet van zyn fteek, maar deeze veroorzaakt een ontzaggelyke ontfteeking in 't Bloed, zo dat men mid-delen daar tegens moet gebruiken.

De *Tarantel*, of gehoornde Spinnekop, is ook gevaarlyk, en zeer yffelyk te zien, daar zyn er van een Hand groot, zonder de pooten: de Hoor-nen zyn bruin, en zyn Lighaam ruig.

De *Ameife (a)* die geheel wit, en middelmaatig groot zyn, doet aldaar veel fchaaden aan de Kleed-
ren, die men aan den wand laat hangen, zy koo-
men in eene Nagt, met zo groote meenigte nyt de
aarde te voorfchyn, dat zy in ftaat zyn, een geheel
kleed te doorvreeten. Over deeze Dieren klaagt
een yder Mensch, zo wel de Inboorlingen als de

Eu-

(a) De witte *Ameifen* of *Houtluisen*, gelyk zy van de Hollanders, en Franschen genoemt werden, zyn een bekende Plaag in Ooft-Indien.

A. D. H.

Europeaanen. Ik zelve heb een gedenkftuk van fchaade door hen bekoomen.

Aan tamme en nuttige Byen ontbreekt het hier niet, en het zal niet noodig zyn de tamme te befchryven. De Schaapen kan ik niet voorbygaan. Dit by ons woldraagend Vee, heeft hier geen Wol, maar Hair gelyk de Honden, 't Is over het algemeen aanmerkelyk, dat de Schaapen, hoe verder men in de warme Landen komt, hoe meer Haar dezelve hebben. (a) Wel licht daarom, dewyl de Mensch de Wol aldaar zo zeer niet dan in koude Klimaatē nodig heeft. Waarlyk de Voorzienigheyd heeft een byzonder voedfel voor yder Inboorling in zyn Land bereydt, en ook genoegsaame kleeding voor zyn Lyf beforgt.

Op Ceylon gebruikt men geen Dons of andere Veeren; zy zyn hier ook niet veel byzonders; want de Zwaan wordt hier niet gevonden, en de Ganze Veeren zyn weinig nut, ook houdt men niet veel van hun Vleefch; zy loopen in 't wild.

Dewyl ik nu tot het Veder of Plum-Gedierte gekoomen ben, zal ik nu van den Gans, waar van men drie onderscheyde foorten vind, als de *Brand-Gans*, *Krop-Gans*, en de *gemeene Gans*, tot den *Paauw* overgaan.

De *Paauw* is hier zeer gemeen; men vindt deeze Dieren aan veele Heydenfche Tempels, ftoutmoedig en zoo gewoon, dat men hen niet van daar krygen kan.

De *Oyevaar* is ook hier, maar een weinig van de

(a) Deeze aanmerking, word bekrachtigt door ZIMMERMAN *Geogr. Befcb.* 163 2 und §. 166. 6.

de Europische onderfcheyden. Waar dezelve henen trekt, heb ik op myn Reys geenfins kunnen ge-
 waar worden; dat hy zig aldaar op de Schcepen
 zoude laaten zien, wordt door de kundigfte Schippers
 voor geen waarheid gehouden: de Ceilonsche *Oyevaar*
 gaat nooit heen, gelyk ook niet de *Zwaluwen*,
 die men het geheele jaar door ziet.

De *Kalicutifche Haan* is hier veel grooter, en vet-
 ter, als in Europa; een warm klimaat is zyn Moc-
 derland.

Daar zyn hier veel Roofvogels, als de *Steenuil*, de
Adelaar, de *Valk*, en een witte *Havik*, die men
Ruckendief noemt. De *Havik* is de Malabaarsche
 Propheet; want indien zy 's morgens vroeg geen
Havik over hun hoofd zien vliegen, zullen zy geen
 reys of andere zaak van gewicht dien dag onder-
 neemen.

Een fchoone *Veld-Haan*, en *Hoer*, is hier ook;
 de Haan heeft goud-geele Veederen. Een regt
 zeldzaame Hoer heeft men hier, dewelke dubbelt
 gefnaveit, en zo groot als een Gans is.

Eenden zyn hier van verfcheiden foorten; een
 groote *Manillifche* van twaalf ponden zwaar;
 de *Turkfche*, alle Europifche foorten, en een zeer
 klein foort dat men *Felingen* noemt, en het beffe
 van fmaak is; doorgaans heeft het Vleefch van
 alle Dieren die eetbaar zyn, een geheel andere
 fmaak als in Europa; uitgenoomen het *Eende*
 Vleefch, 't welk volkoomen met elkander over-
 eenftemt. Men vindt hier ook *Raaven*, namelyk
 zwarte: witte heb ik 'er niet gezien. De *Woud*
 en *Moeras Snip*, beneevens nog een ander foort
 van *Snippen*, zyn hier overvloedig, en ook een
 over groot getal van kleine Vogels, die door
 hun-

hunne Vederen de onze in fraaiheid overtreffen, onder welke de *Groene Duif* uitmunt, die een roode Snuit, en Pooten heeft, en in de Zonneschyn de Oogen doet schitteren. Niet minder de *Groene Papegaaï*, die een vuurige roode kring om zyn Hals heeft, en weegens het groen, zeer sterk schynt. Deeze Papegaaï leerd zeer goed praaten. Ook is hier nog een Vogel, die in zyn geslacht, zwart, rood, of gansch wit, en niet grooter dan een *Zwaluw* is; deeze heeft maar eene Veer in zyn Staart, die krom geboogen, en drie vierde deel El lang is. De *Koekoek* is 'er ook; maar geen *Nachttegaal*.

Ook nog een betere *Haan*, die niet alleen kraayen, maar ook vechten kan. Deeze Haanengevechten worden veel geoeffend, veel geld daar meede gewonnen, en verspeeld; dit is een Recht dat de Ed: Compagnie tot voordeel der Armen jaarlyks verpagt. De Haanen-gevechten worden op de volgende wyze gevoert. Men bindt de Haan een scherp werktuig van een vinger lang, aan yder poot daar hy zyn spooren draagt, met een fyne draad vast, men neemt hem met beyde Handen op, en voert hem driemaal tegens zyn vyand met wien hy vechten moet aan, die op gelyke wyze aangevoert wordt; daarna zet men beyde Kampvegters neder, die zonder om te zien, woudende op elkander aanvallen, en zo lang vechten, tot dat een van hun neergevelt is; waar op de Overwinnaar zig boven den Overwonnen stelt, en kraayt. (a) Op zodanige Haane-gevechten stellen de

(a) De *Haanen-gevechten*, en de *Weddingschappen* zyn even eens in Engeland. A. D. H.

de Liefhebbers weddingschappen, en geeven voor yder weddingschap den Pachter vier Schellingen. Deeze Haan wordt, wanneer hy zwarte veederen heeft, den Duivel tot verzoening opgeoffert. (a)

Niet ver van den Oever vindt men *Zoutpannen*, op een vlakke, welke by hooge vloede overstromen, en die onderscheiden laagen vol maaken, waar van een goed gedeelte blyft by het afgaander Zee: 't welk door de Zon in die Pannen gedistilleert, en tot het beste Zout gemaakt wordt, zonder dat menschen handen daar by iets toebrengen. Dit Zout is zo wit als Sneeuw.

Op den Oever der Zee, vindt men een meénigte van de zeldzaamste, en schoonste *Hoorns* en *Schulpen*, en het is als of men een Kunst-Kabinet van Naturalien voor zig heeft. Men vindt 'er groote middelmaatige, kleine, zeer kleine, witte, gekleurde, gemarmelde, gestreepte met onderscheide kleuren, zo kunstig gedraait, dat de beste Kunstenaar, ze nooit namaaken kan. Meer dan honderderley *Mosfel-Schelpen*, paar aan paar. Men neeme een enkele van een paar, en men vergelykt 'er duifenden daar neevens, men zal 'er geen eene vinden, die daar op passen zal. Deeze Mosselen zyn in groote, gedaante en kleur van elkander onderscheiden. Verder de *Kauris* (b) die men hier te

Lan-

(a) Dit vind men ook by SALMON en van GOCH, S. 326.

A. D. H.

(b) Het is een soort van Porceleyn *Slakken*, CYPRÆA MONETA. LINN. De wilden in Afrika, en Asia neemen deeze tot hunnen Staats-Munt, maar tegenswoordig niet zo gaarne, en over het gemeen zo hoog niet als voormaals.

A. D. H.

Lande Slangen-Koppen noemt, en op Paardetui-
gen zet, insgelyks in onderschide soorten, grootc,
gestalte, en kleuren. In deeze *Kauris* bestaat het
geld der Inwoonders van de *Maldivische Eylanden*,
waar meede zy in hunnen Staat zo goed te regt
koomen, als wy hier met goude Ryders.

Aan het Strand vindt men ook veele Versteening-
ningen, zelfs van Dieren; als versteende Kreeften,
Visfen, en diergelyken: verders Krystallen, zoo
hard als een Rots, Koralen die in gedaante als
Boomen groeien. De Koraalsteen wordt veel tot
de Vestingbouw gebruikt, waar toe hy ongemeen be-
quaam is; dewyl men hem met een Kanon-Koogel
nietkan doen springen; alsoo hy zagt is. Men maakt
van dezelve ook Kalk; deeze Kalk is wel goed,
maar evenwel niet zo fyn, en sterk als die uit *Paar-
rel-Mosselen*, en andere syne Zeegewassen gebrand
wordt.

De *Paarekvischery* geschiedt op de volgende wy-
ze. De plaats alwaar de *Parekvischers* zig verzaame-
len, is een ronde Bogt of Baay, gelyk een halve
Maan, die men *Kondatje* noemt; uyt deeze loopen
de *Paarekvischers* uit, wanneer zy een goede Land-
wind hebben: indien zy twee Zeylen gebruiken
konnen, leggen zy schiclyk de vyf Mylen af, om
op de Banken te koomen. Hier maaken zy hunne
Zeylen vast, en werpen één houte Ankeruit. Zeeven
uit een getal van veertien maaken zig gereedt, binden
een steen om hun middel, en ter zelve tyd op die
plaats een strik, die wat langer dan het water diep
is; neemen yder een Net, maaken het aan hunhals
vast aan de linkerzyde, en gebruiken de linkerarm
om het Net te houden, en te bestieren: bidden hun-
nen God aan om hulp, en springen alzoo in Zee.

De

De steen helpt den Duiker om schieelyk naar de grondt te koomen; hier scheidt hy in aller haast twee of op zyn hoogst driemaal de Mosselen in zyn Net, trekt dan aan de strik die zyn makkers in de hand houden, en wordt aanstonds door hen naar booven gehaalt. Hier door bevindt zig de Paarelvischer weer in zyn Vaartuig; in het welk hy zyn Net met Mosselen uitgooit, bestrykt zyn Neus en Mond, waar uit hem het Bloed loopt, met een geel Saffraan wortel, ruft een weinig, en vervordert zyn arbeid op deeze wyze tot aan den middag; wanneer de andere zeeven die tot nu toe maar opgetrokken hebben ook een beurt krygen. Teegen den avond haalen zy hun Anker in, maaken de Zeylen los, en loopen met een schoone Zeewind weder naar de Bogt van *Kandaje*. Niet ver van den oever is een groef, waar in zy hunne gevischte Mosselen brengen, des nagts eeten zy een weynig, en rusten tot des middernagts, wanneer zy door een Canonschoot gewekt worden, om met de opkoomende Landwind weder naar de Paarelbanken te kunnen vaaren. Aldus geschiet deeze Paarelvischery. Deeze *Mossel* zal ik liever *Oester* noemen, dewyl zy daar meede meer overeenkomt, alzo zy meer in het ronde, dan in het lange valt. Kundigen willen stellen, dat de *Paarel-Oester* ontstaat door den invloed van een zoet Mineraal in het zout Waater. Hier van versta ik niets; maar dit weet ik, dat aldaar, alwaar de Paarelbanken leggen, werkelyk een Rivier van zoet Waater zig ontaakt. De aangroeying van de *Paarel-Oester* zal ik in eens met het Vorschenzaad vergelyken; wyl het 'er zoo uitziet, en door een slymachtige stoffe te zamen hangt. Dit zaad wordt in meenigte gevonden, en zoude tot een groo-

grooter meenigte *Paarel-Oesters* aangroeyen, indiën het niet door de *Vischen* gestoort, en voornaamelyk door de groote roofgierige *Haayen* opgegeten wierde.

De *Oester*-laagen zyn niet overal eeven dik op de *Banken*, maar zyn verdeelt, eeven als een gekruide *Beuken Boom*. 't Schynt eeven als of de *Oester* een *Wortel*, *Stam*, en *Takken* heeft, waar aan zy draadachtig te zaamen hangen, en aldus tot hunne volkoomen ryphcyd wasfen. Want men heeft opgemerkt, dat zy, zo dra zy in hunnen natuurlyke zamenhang gestoort worden, een yder *Oester* op zig zelve niet meer groeit, maar zo blyft als hy was, als of zy van een leevendige *Boom* getrokken waaren. Schoon zoude het voor de *Ed: Compagnie* zyn, indien deeze kostbaare *Oesterboomen* in hunnen wasdom niet gestoort wierden, maar hunne volkoomen ryphcyd bereyken konden.

Veertien Jaaren heeft de *Paarel-Oester* noodig, om ryp te worden, en met volkoomen *Paarlen* bezet te zyn. Wanneer men zig daar op verstaat, kan men de ouderdom van een *Oester* ten naaften by zien, gelyk aan de *Hoornen* van een *Hart*. In dien tuschen tyd, groeijen ook geduurig jonge *Paarel-Oesters* onder de ouden; waarom 'er ook by ieder *Vischery*, volkoomen, middelmaatige, en kleyne gevischt worden. De *Paarlen* vind men in het vleesch van den *Oester*, een, twee of meerteevens, zonder dat zy aan de *schaal* vast zitten, of met haare *Moeder* (de zogenaamde *Paarelmoeder*) verbonden zyn. Men kan ook niet merken, dat de *Paarlen* in het dier tot een deel van dezelve, als oogen enz. dienen: ook heeft zy met de vleesche-lyke deelen geen gemeenschap. Myns oordeels ont-
staat

staat de *Paarel* uit de zelfstandigheyd van den *Oester* te gelyk, en neemt dan eerst zyn aanvang uit de Moeder, wanneer deeze haare volkoomentheyd verkreegen heeft. die stoffen niet meer gebruikt; zoo dat uit die stof de Paarlen gebooren worden. In welke omstandigheyd de Paarlemoeder dan werkelijk de gebooren wordende Moeder der Paarlen is. Hier in worde ik versterkt door de ondervinding, dat veele *Oesters* één of meer Paarlen aan de Moeder hebben zitten, maar die ooyt, wanneer zy losgemaakt zyn, een zodanig zuiver waater, als de Paarlen die van zig zelve gewasfchen zyn, hebben. Men heeft van hen de groove zelfstandigheyd van de uitwendige schaal afgenoomen; waar van de ronde, en vry leggende Paarel, geen gedeelte kan afgenoomen werden, maar een zuivere en fyne fap tot derzelver wasdom moet gehad hebben. Dog daar blyven nog groote geheymen over, als: waarom niet alle *Oesters*, die hunne volkoomen Jaaren hebben, met Paarlen bezet zyn? Waarom in weynige zeer groote, en in anderen van denzelven ouderdom geene gevonden worden? Waarom de zuiverheyd of het waater, zo ongelyk tusfchen de eene, en de andere is?

In de groeven, waar in men de gevischte *Oesters* werpt, blyven zy leggen tot dat zy beginnen te rotten, en daar door een zoo schrikkelyken stank verwekken, dat die nergens by kan vergeleeken worden, en waar by de Duivelsdrek aangenaam is. Men mag niet aan het openen der *Oesters* gaan, voor dat de geheele Visfchery voleynd is, welke dertig daagen duurt; en waar toe 130 Vaartuigen gebruikt worden, yder met 14 Duikers of Visfchers bemant, die dit handwerk grondig verftaan, en toe

betaaling voor hunnen zwaaren arbeyd alle de *Oesters* bekoomen, die zy des Zondags avonds van yder week vangen. Met deeze Paarlen, welke de *Vischers* onder de hand verkoopen, zoekt meenig een zyn voordeel. Ten dien eynde vindt men van veele plaatfen eenige duyzent Menschen by een verzamelt, die teevens veele goederen met zig voeren, en een soort van Koophandel dryven. Meenig een kan op deeze wys met een Daalder ryk worden, indien het geluk hem dient; het gaat daar meede even als met de Lotery. De arme *Europische Soldaaten*, waar van 'er eenige *Compagnien* slegt geleegert zyn, om toc te zien, dat alles geschikt toegaat, zien deeze byzondere Handel meede aan, en wenschen zig gelukkig, zo zy mede koopen kunnen, om (gelyk zy van veele hooren) deeze weder met groot voordeel te verkopen, maar daar toe kunnen zy niet geraaken; hunne handen zyn hun volkoomen gebonden, en zy hebben zo veel niet, dat zy voor zig een pyp Tabak, veel min Paarlen; koopen kunnen.

Drie Jaaren worden in het gemeen met de *Vischery* doorgebracht. De *Compagnie* dryft die niet voor haar eyge Reekening, maar verpacht die. Het eene Jaar gelt zy meer dan het andere, het tweede meer dan het derde; men reekent doorgaans de *Paarel - Vischery* op vyf of zesmaal hondert duyzent Daalders. Wanneer de *Pachter* de *Oesters* laat openen, (het welk door *Zwarten* geschied, die dit werk geheel naakt verrichten, en alle avonden onderzocht worden, of zy ook Paarlen van waarde in haar ooren, mond of van agteren verborgen hebben), en die groeven verlaten heeft: verkoopt de *Ed. Compagnie* die groeven nog voor eenige
Duy-

Duizende Guldens, aan Lieden, die de kleyne verwaarloosde Paarlen, 't welk men gruis noemt, uit het Zand ziften, en daar by zeer wel hun rekening weeten te vinden.

Men zal veellicht vragen, waarom men drie Jaaren met Paarel-visfchen doorbrengt, daar dog maar dertig daagen gevifcht wordt? om dit te verklaaren dient: dat men weegens het weér geene andere Inrichting maaken kan, want men heeft daar ter plaatfe een zeekeren tyd van 't Jaar (die ik niet melden zal, op dat geene Roovers, welke men onder de Vifchers aldaar wel aantref, daar van gebruik zouden maaken.); wanneer men tweederley winden heeft: de een die des middernagts van Land, en teegens den avond een, die uit Zee komt; waar door de Vifch-Schuiten, fchielyk naar, en van de Banken (van welke ik nog minder zal zeggen op welke hoogte zy geleegeen zyn) koomen kunnen.

Met de Sayzoenen is het geheel anders geleegeen op Ceylon dan in Europa. De verdeeling van Winter en Zoomer is ook aldaar, naar maate dat het daar zeer heet is. In het midden van October begint de Noorde-wind te waayen, en veroorzaakt een verschrikkelyk weér van Donder, en Blikfem; zo dat het fchynt als of de Hemel en Aarde een enkel vuur is, 't welk eenige daagen aanhoudt. Dan krygt men Reegen, hoedanige ik hier nooit in zwaarte en veelheyd vernoomen heb, dewelke tot het midden van December duurt. Deeze noemt men de eygentlyke Reegen of Wintertyd, en dan kan het meenigmaal zoo koud worden, dat men denkt te bevriezen. In het midden van April neemt de Noorde-wind, die tot hier toe, dan met meer, dan met minder kragt gewaait heeft, met het zel-

ve weêr van Donder, en Bliksem als het aangevangen heeft, een eynde. Waar op de Zuyde-wind met een zodaanige snelheyd waayt, dat men meenigmaal werk heeft, om op zyn beenen te blyven staan. Op de zanderige plaatfen maakt hy wolken van Zand, die hy gints en herwaarts dryft, zo dat men Oogen, Mond, en Neus toe houden moet.

Deeze Zuide-wind houdt aan tot het midden van October: andere Winden zyn hier niet. Ik kan my herinneren, dat in zodanige Regen-tyd, ik ingeen veertien agter een volgende dagen Zon, Maan, of Sterren heb kunnen zien. Men kan wel begrypen, welk een hoeveelheyd waater deeze Reegen moet aanbrenghen. De Cingaleezen bekoomen hun waater op eenmaal, waar meede de dorst van Menschen, en Dieren moet geleest worden, zoo dat zy by vervolg van tyd met hun voorraad spaarzaam moeten leeven. Dit geschied ook; want zy hebben door natuur en vlyt de schoonste Dyken om hunne velden, en groote Waater-Tobbens van meer dan hondert Emmers waater; 't welk zy met gloeyend staal goed houden. Daar deeze Winden kunnen doorwaayen, daar is het een reedelyk, goed, verdraaglyk Klimaat voor een Europeaan; maar op die plaatfen: alwaar dezelve niet koomen kunnen, wegens de hooge Bergen of Boffchen daar is de hitte onverdragelyk voor hun. Daar zyn vele Posten, die men in zodanige ongezonde dagen met Europeaanen moet bezetten. Ik heb niet zonder medelyden diergelyken op zodanige plaatfen, in hunne ellendige omftandigheeden beschouwt; die was het mogelyk geweest liever in hun Vaderland gebedelt zouden hebben. Wat hier misdaan is, moet daar geboet worden.

De

De Regeerende zwarte Keyzer van dit Eyland, voert den Titul van de grootfte, onoverwinnelyke, en gefaarte. Deeze *Cingaleefche* Keyzer zoude zyn oorfpronk uit *Siam* hebben; en de aldereerfte Keyzer zoude onder het wervelbeen niet wyd van agteren, een vleefig gewas van een goede voet lang en twee duim dik gehad hebben; waar van daan de Titul van gefaarte Keyzer, oorfpronkelyk is, die zy tot nu toe behouden hebben. Dit heeft my een Minister des Keyzers zelve verhaalt: (die zelfde zoude my, indien hy in't Leeven gebleeven, en ik langer aldaar gebleeven was, gelegenheid verfchaft hebben, om myne opwagting by zyne Keyzerlyke Majesteyt te maaken; want hy liet my zeggen, dat ik in een gunstig aandenken by hem stond.) Deeze eerfte gefaarte Keyzer toen dertyd, dat Ceylon maatig bevoikt was, met eenige *Siammers* te Scheep aldaar aangekoomen zynde, wierdt door de Cingaleezen als een uitmuntend en heylig Mensch ontfangen. Hy verkreeg by de Cingaleezen het hoogfte aanzien, waar in hy zyne Nakomelingschap gehouden heeft; die naderhand hunne Macht vergroot, Wetten gegeven, en aldus de gansche Overheerfching bekoomen hebben. Zeer waarfchynelyk is het, dat de eerfte Regenten in *Ceylon* meer het aanzien van Priesters, dan van Keyzers gehad hebben; dewyl men onder de oude overblyfselen niet dan Afgodendienft bemerken kan: uit welken hoofde zy hunne Regenten als hunne Hogen-Priesters gedenkteekens hebben opgericht. Alwaar men Tempels, Afgooden, Altaaren, en geen Paleyzen, of Kroon, of Scepter vindt, daarzoekt men zekerlyk een Priester, en geen Keyzer; en dus is het op *Ceylon* gestelt. Wanneer de *Ceylonsche* Key-

zer eigentlyk de Opperheerschappy bekoomen, en begonnen heeft een Keyzerlyk Hof, en Vesting tót zyne zeekerheyd te bouwen, heb ik niet kunnen ontdekken. 't Is genoeg dat zy begonnen een aanzienelyk Huys van Kalk, en Steen op een eenvoudige manier te bouwen, welk heeden nog staat, en *Kandia* genoemd wierdt; gelyk ook de Keyzer nog teegenwoordig Keyzer van *Kandia* heet. Dit *Kandia* (a) legt byna in het midden van het land, waar over de Keyzer zyn bevelvoert. Hy is van het geheele Eyland, uitgenoomen het Koningryk *Jaffanapatnam* (b) gebiedend Heer. Aan de Ed. *Hollandfche Oost-Indifche Compagnie* zyn door zyne Voorouders, alle de Kusten, en Kolonien die de Portugeezen van hun bekoomen hadden, Erfelyk in vollen Eygendom afgestaan. Hier over zyn onderhandelingen gemaakt, en daar door heeft de Ed. Compagnie drie Duitsche Mylen van den Oever landwaarts in, rondom dit Eyland het Land verkreegen.

De Portugeezen konden zig gelukkig agten, dat zy zo een voortreffelyk Eyland ontdekt hebben: zy vermeerderden hunnen Handel, en bouwden zodaanige Vestingen, die voor den *Kandianers* vreeslyk en onoverwinnelyk schynen moesten. Toen deeze ingereedheyd waaren, wierden zy stoutmoedig en overtrèden de Grenzen van het Natuur, en Volks-regt, maatigden zig het Opper-Rechts-gebied aan, en begon-

(a) *Kandi-Uda* zegt KNOX, heet de Kruip eens bergs; en daar van daan komt de naam van *Kandia*.

A. D. H.

(b) Het behoort den Hollanders.

A. D. H.

gonnen den Keyzer en zyn geslacht gering , en verachtelyk te behandelen , stonden hem naar 't Leeven , wilden zig van het geheele Eyland meester maaken , en daar na alle de Cingaleezzen den Roozenkrans door vuur of staal doen bidden .

Zy zochten dit eerstelyk door list , waar toe het gesleepe toenmaals veel vermoogend verstand der Jesuiten dienen moest . Het gelukte hun egter niet . De Keyzer van *Kandia* , en zyne Onderdaanen bemerkten , dat de Portugeezzen het tocleyden , niet zo zeer op het Geloof , maar veel meer op hun goed en bloed ; en stelden zig hier teegens . Hy vondt zig eyenwel te zwak ; dewyl hy geen Kruid nog Lood had , en ook de Europeefche Krygskunde niet verstondt . Hy besloot aldus zyn toevlucht tot de Hollanders te neemen , die toenmaals op Oost-Indien begonnen te vaaren , en zig te *Batavia* gevestigd hadden . Deeze voorzigtige Natie kon hier niet aanstonds op besluiten ; dewyl zy eerstelyk de gevolgen moest overleggen . Ook zoude hier van niets gekoomen zyn , indien de Tyd , en omstandigheeden niet meede gewerkt hadden . Het gebeurde namclyk , dat de Staat met den Koning van Portugal in een bloedige Oorlog ingewikkelt was , en daar door zig geregtigd vondt , om de Portugeefche Staaten in Oost-Indien aan te tasten . Hier van maakte de Oost-Indische Compagnie met bystand van de Republicq gebruik , nam deel in den Oorlog tusschen de Kandiaanen , en de Portugeesen op Ceylon , en voerde met de eerste gemeenzamerhand de Wapenen teegens de laaften . De Portugeezzen telden dit in den aanvang niet , dewyl zy zig op hunne sterke vestingen , en groote macht verlieten , en de Kandiaanen als weerloozen , en de Hollanders als

niets beduidende aanzaagen. Men dreef allerley spotterny, en men vleyde zig alle de Hollanders tot gevangenen te maaken. De Portugeefche Juffrouwen vermaakten zig over den zwier, die zy met de Hollandfche witte Slaaven zouden maaken, wier sterke knokken byzonder konden dienen om haar te draagen. Zo dra de Hollandfche Soldaaten, en Matroozen dit hoorden, ontfak hun moed, en zy zwooren allen hunnen kragten Intefpannen, en was het mogelyk, liever driemaal te fterven, dan zig tot Slaaf van de Portugeefen te doen gebruiken. De tyd viel deeze Oorlogsgezinde lieden lang, voor dat zy aangevoerd wierden; dewyl men eerftelyk zorgen moest van met den Keyzer klaar te zyn. Men ging tot dat einde met den zelve eerst een onderhandeling aan, die de Keyzer beneevens zyn Ryks Minifter onderteekende, en waar by zy gezaamentlyk verklaarden, dat de Hollanders, voor hun hulp teegens de Portugeefen, niet alleen alle de Kolonien voor eeuwig, en in vollen eygendom zouden bezitten, maar dat zy ook zo lang Zon, Maan, en Sterren aan den Hemel fcheenen, met niemand hoe genaamd, eenig Verbond of Onderhandeling buiten de Hollanders maaken zouden, die alleen hunne Vrienden, Befchermers en Bondgenooten zyn, en blyven zouden. Toen dit zyn beflag had, en dat de Hollanders met zeekerheyd wiften, wat de vergelding, voor hunnen zuuren arbeyd zoude zyn, vatten zy de Waapenen op; de Soldaaten en Matroozen kreegen Snaphaanen, Piftoblen, Saabels, en lange Meffen. De Revelhebber, beval aan den Eerwaardigen Predikant **BALDEUS**, zyn pligt als Leeraar te betragten, 't welk hy ook by alle gelegenheden, als een regtgeaarde Veldt-prediker

ge-

gedaan heeft. Ik heb de meeste van zyne gedaane Redenvoeringen in het oorspronkelyke geleezen, en de meeste plaatsen gezien, alwaar zy uitgesproken zyn geworden. Met vergenoegen heb ik my deezen voortreffelyken Man herinnert. De voornaamste Leeger-Hoofden der Hollanders, zyn geweest, de Heeren **COSTER**, **ROTHAAS**, en **RYKLOF VAN GOENS**.

. Ik wil alle de gebeurtenissen van die Oorlogen, die my door het leezen bekend geworden zyn niet verhaalen: maar zal alleenlyk een plaats aanhaalen uit een eigenhandig agter gelaaten *Memoriaal* van den Heer **VAN GOENS**. „ Ik beelde my in, (zegt „ hy:) dat de Portugeezen geen zonderlingen Moed „ tot het Oorlogen zouden gehad hebben, en dies- „ wegens ligt te overwinnen zouden zyn geweest; „ maar ik heb het teegendeel ondervonden. Want „ ik moet bekennen, dat indien de wonderbaare „ Almagtige Hand Gods niet meede gewerkt had, „ ik met myn geringe Krygsmacht, zeer weinig „ ja niets zoude uitgevoert hebben, dewyl ik te- „ gen Hondert Portugeezen maar éenen Hollander „ aanvoeren kon Myne Soldaaten, en Matroozen „ hadden voorgenoomen te sterven of te overwin- „ nen, en zy hebben ook geen Vuur nog Staal ge- „ vreeft. Myn meeste werk met hen heeft daar „ in bestaan, om hen in Slach-Order te houden; „ dewyl de drift hen veeltyds nyt elkander bragt. „ Op het Eyland *Manaar* vond ik aan den Oever „ een groote overmacht, teegen welke ik myn „ Manschap aanvoeren moest. Het scheen my on- „ mogelyk toe, om hier iets uttetrichten. Ik stel- „ de hen de groote Maecht der Vyanden, die ik „ door myn Kyker ontdekte, voor oogen en zeide:

„Het gaat niet, laten wy te rug keeren; des
 „Vyands macht is eenige duizenden, en de onzen
 „maar eenige hondert mannen sterk. Dit alles
 „hielp niets; zy baden eenstemmig, om de lan-
 „ding, en den Krygstogt te onderneemen, want dat
 „zy hoopten schielyk de Heeren Portugeezen uit
 „elkander te dryven. Ik voldeed aan de begeer-
 „te van myn Volk, om hen in dien luim te
 „houden. De geheele Aanval was verzelt met
 „de heevigste woede, die van Menschen teegens
 „elkander kan plaats hebben. In een half uur
 „was de Portugeefche macht in verwarring, en
 „moest naar de Vefting wyken, alwaar wy hen
 „weegens het vuur van de Wallen niet konden
 „volgen. Deeze aanval, welke een der heevigste
 „geweest is, hebben de Portugeezen een Tyran-
 „nifch Bloedbad genaamt, en zyn door dezelve
 „teegen ons volk vol angst, en fchrik geworden
 „zo dat zy, na dien tyd, niet meer hebben dur-
 „ven/ftaan.”

By de overgaaf der Hoofdvefting in het Koning-
 ryk *Jaffanapattam*, vroeg een Hollandsch Soldaat,
 die de Portugeefche Taal verftond, aan een Jefuit:
 „Heer Pater, wanneer zult gy wederkoomen?”
 deeze gaf hem tot antwoord: „wanneer uwe zon-
 „den, zo groot ja grooter dan de onzen zullen zyn.”
 Hoe groot de zonden van de toenmaalige Portu-
 geezen op Ceilon geweest is, kan men uit een zaak
 opmaaken. Namentlyk wanneer een Portugeefch,
 na zyn believen deez' of geenen Cingaleefch dood ge-
 flaagen had, en maar by het Lyk eenig gelt ge-
 leydt had, durfde niemand onderftaan, den Dood-
 flaager iets aantewryven, want hy wierdt voor de
Jufitie, en allerley Gerichtelyke aanspraaken vryge-
 sproo-

ſprooken. Toen nu de Hollanders de gezaamentlyke Portugeefche Macht verdrceven hadden (a), zo trachten zy daar na evenwel door verradery aldaar wederom voet te zetten. Zy ſteden door de liſtige aanvoeringen van de Heeren Paters, onder ſcheyden proeven in het werk, maar zy wierden allen in tyds ondekt. Dit veroorzaakte dat men geen Portugeeſen meer duldde; zy alle gingen naar de Kuſt van Malabaar op welke zy een plaats ingenoomen hebben, en nog hedendaags bewoonen, namelyk Goa: (b) daar oeffenen zy hun geloof, maaken Kandidaaten, en zenden die als Miſſionariſſen door gansch Indien.

De veſtingen en andere plaatſen, die de Hollanders op de Portugeeſen veroverd hebben, zyn de volgende: *Kolumbo, Gale, Matura, Hangwelle, Negumbo, Kalbere, Kaſſum, Trinkonomale, Baitkoola.*

- In het Koningryk *Jaffanapatnam* zyn de plaatſen: *Jaffanapatnam, Manaar, Hamenbiel, Puntodas Pedras, Ponnoryn, Elexart, Beſchutter, Peil, Lewwe, Montoue, Kaiſchiai, Klali, en Pulveranikaſſo.*

. De Keyzer van *Kondia*, zag zig nu van zyne Vyand en vervolgers bevrydt, vergenoegde zig over den ge-

(a) In het Jaar 1658. waaren de Hollanders, volkoomen meeſter van het Eyland.

A. D. H.

(b) Goa in het Koningryk *Viſapour* op de Kuſt van *Cuncan*; de Hoofdstad van de Portugeefche Indien, alhier is de Reſidentie van den Onderkooning en Indiſche Raadt.

(Vertaaler.)

gelukkigen uitflag, van zyn getroffen verbond met de Hollanders, aan welken hy een Gezandschap met kostbaare geschenken zondt, die door de Hollanders met de grootste Eere ontfangen,* en met Teegen geschenken te rug gezonden wierden. Welk gebruik tot op den huydigen dag plaats heeft, en onderhouden wordt. De geschenken die de Hollanders bekoomen, worden op Twintig Duyzend Guldens waardig geschat. In het jaar 1758 wierd te *Jaffanapatnam*, terwyl ik daar was, het eerste Jubelfeest van de Hollanders geviert.

De Ceylonsche Keyzer is in zyn teegenwoordige gelegenheid, een Souverain Heer van één der voortreffelykste Eylanden der bewoonde weerelt. Hy woont in het midden, en de Hollanders houden rondom zyne stranden, en oevers den wacht; op dat hy niet door eenigen Vyand onverhoopt overvallen wordt. Ziet hy zig daar door te veel bepaalt, en heeft hy geen vryheyd om met andere Natien te handelen, wat is daar aan gelegen? Hy is dog daarom Keyzer, en zyne zeekereyheid moet hem hooger, en waardiger zyn dan eenige voordeelen, waar door zyn Heerschappy gevaar loopen kan.

De Ceylonsche Keyzer regeert zyne onderdaanen, de waare Cingaleezen, (a) volgens bepaalde Wetten, die door verscheyde wakkere Regenten zyn ingesteldt, en by de Cingaleezen voor heylig gehouden worden. De Lasten die hy zyne onderdaanen opleydt, zyn draaglyk, en zoo ingerigt, dat
zy-

(a) De Cingaleezen zyn de Inwoonders van het Eyland Ceylon.

zyne Inboorlingen hem gehoorzaam zyn, en alle achtung bewyzen. Het staat den gemeenen Man vry, wanneer hy den Keyzer ontmoet, of by de eene of ander geleegenheid aantreffen kan, zyne bezwaaren teegen de Grooten of de Regeering voor teleggen, welke hy aanneemt, en door onpartydige Commissariffendoet onderzoeken. Vindt hy de Grooten schuldig, zo laat hy, zonder aanzien van Perfoonen recht, over hen oeffenen.

Zelden, ja byna nooit, ziet men den Keyzer, alleen uit zyn Paleys, in de omleggende plaatfen op een Olyphant of op een Paard ryden, of in een *Andol*, (een draagtafel, welke aan een krom gewasfchen *Bambusboom*, welke van binnen hol, zeer ligt, en ongemeen sterk is, hangt; en zo groot is dat men daar in geheel uitgestrekt leggen kan.) maar altyd door zyne vertrouwelingen vergezelt. Hy gaat volgens de wyze van zyne onderdaanen gekleed, draagt een foort van Hoed, ook een Muts; een Hembd, Borstrok, en daar over een Rok, van vooren, en agteren met knopen bezet; een stuk Lynwaat; een broek; geen kousen, nog schoenen, maar een foort van Pantoffels, die van vooren krom oploopen gelyk de fchaatsen: daar in beftaat hun grootste pracht, want zy laten die op verfcheyde wyze doornaaijen en ftikken. By Regenachtig weder hebben zy houte Plankjes, *Tfchirpen* genaamt, onder hunne voeten, voor en agter staan dezelve drie vingers breed in de hoogte; in het midden zyn zy dun; booven is een fmalle knop, waar meede zy de *Tfchirpen* vastmaaken, en in het gaan voorwaarts brengen.

De Keyzer is de *Budifche* gezintheyd toegedaan, gelyk ook de meeste Grooten des Ryks en de Cin-

galeezen zyn (a). Hy gelooft aan de veelheyd der Goden, en aan de straffe, en belooning na dit leeven. De goede werken, en het offeren dienen tot verzoening. Hy doet hulde, door zyn teegenwoofdigheyd in den Tempel, aan de gulde Beelden, en bid dezelve aan. Tot het bezoeken van zyne onderscheyde Goden, waar onder een den voorrang heeft, hebbende de gestalte van een Aap, heeft zyne Keyzerl. Majest. overvloed van tyd, en geleegenheyd; dewyl hy geen Gezantschappen aftewagten heeft, als eens jaars van zyn Strand-Bewaarders de Hollanders, die zig voor hem vernederen, en met de eene voet knielende voor hem verschynen. De Heylige Priesters, die heymelyk met zyne Goden verkeeren, maaken doorgaans zyn gezelschap uit, en onderhouden hem over de geheyme kennis zynner Goden naar hunne Eygenenschappen en Regeering.

De Keyzer van Kandia, en zyne Onderdaanen de Cingaleezen, zyn in geen en deelen van de slegtste klassen der Menschen, die ik heb leeren kennen: 't is waar, zy hebben een zwart vel, waar onder evenwel een Menschelyke ziel woont. Het Klimaat onderscheydt hen van ons in voedsel en kleeding. Daar zyn gebouwen, die op een andere wys dan onze Kerken ingericht zyn, tot verrichting van den Godsdienst: daar in neemt hy geen Boek mede, gelyk de Christenen, maar hy zegt daar het geen hy denkt, en zyn God voordraagen wil. Hier toe be-

(a) *Buddo* of *Budso*, de Insteller van deeze gezintheyd, welk van *Siam* uitrok, en tot *Japan* zelve, zig een aanhang gemaakt heeft.

bereydt hy zig te vooren, wafcht, en reynigt zig, en gaat in geen Drink-Huizen, wanneer hy ter Tempel gaan zal. Hy verfchynt nuchteren; en werpt zig neder zo lang hy is, aangezien hy zig niét waardig acht, dat hy zynen God zoude aanzien. Zy geeven gaarne aan hunne Armen; maar inzonderheyd aan de Heyligen, die zig van allen arbeyd ganfchelyk onthouden, en zig maar alleen met heylige oeffeningen bezig houden; het Land omwandelen, en hen geduurig voorhouden dat God koomen zal. Zy neemen eene Vrouw: deeze laat haar kinderen zelfs zuigen, en brengt die op volgens hunne wys; en bezorgt hen van Voedfel, en kleeding. Hy betaalt den Keyzer zyn fchatting, leeft vreedfaam met zyne Nabuuren, en werkt vroeg en laat in zyn beroep. Op Feefdagen trekt hy zyn beste klederen aan; gaande op andere dagen by den arbeyd flecht gekleed, Aldus is het met de Cingaleezen gefchaa- pen, die onderdaanen des Keyzers van Ceylon zyn. By deeze Liedén zal ik my niet langer ophouden, alzoó ik hunne Taal niet ken; maar liever van de in het Koningryk *Jaffanapatnam* zig ophoudende Malabaaren, die my door den omgang beeter bekend zyn, nog wat zeggen.

Deeze Malabaaren zyn oorfpronkelyk van de Kuff van denzelven naam; hebben met de Cingaleezen geen gelykenis, en ftaan onder de Macht der Hollanders, die hunne Souveraine Heeren zyn: zy draagen maar één ftuk Lynwaat, 't welk zy van den Navel, meeft tot aan de Knien om't Lyf winden. Beyde geflachten gaan even eens gekleed; Man en Wyf. De voornaamfte omwinden hunne Schouders met Lynwaat, en draagen nog daar én booven een Doek om het Hoofd, met een Turk-
fche

fche Tulband veel overeenkoomende. De gemeene man, durft zyn manier van kleeden niet veranderen, nog die van de voornaamste navolgen. Wat de Malabaaren vande Godheyd gelooven, en op wat wyszy van de Ziel denken, hebben de Deensche Missionariffen (a) zo omftandig beschreeven, dat het overboodig zoude zyn, my daar meede intelaaten. Van deeze Menschen moet men getuigen, dat zy zig veel moeiten geeven, en zig het niet laaten bezuuren. Ik ben zelve in *Tranquebar* niet geweest, dog ik weet het door een gelegenheyd grondig, alzoo ik op myn Reys onderscheidenmaal den Heer SCHWARTZ heb aangetroffen; en den Heer GERIKEN (b) kort na zyn aankomft op Ceylon heb leeren kennen. 't Is jammer, dat men van de Inboorlingen zelve aldaar geen volkoomen Zendelingen maaken kan, waar door men, indien het mogelyk was, ongemeen verder koomen zoude.

De *Jaffanapainamsche* Malabaaren, onderscheyden zig in spraak, Zeeden, en Godsdienst van de Malabaaren op die Kust, zo zeer, dat zy elkander niet volkoomen verstaan kunnen. Deeze offeren niet alleen vlytig, en oeffenen goede werken, maar zoeken nog daar en booven jaarlyks eenmaal een gemeene Reiniging van hunne zonden te verkrygen, door eene zogenaamde Heylige vloed, in hunne Taal *Ramafuram* genaamt. In deeze vloed moet
zig

(a) *Te Tranquebar.*

A. D. H.

(b) Van deeze heeft men een goede beschryving zynre Reyze van *London* naar *Ceylon*.

A. D. H.

zig eerst een van hunne Heyligen, die daar toe gehouden wordt, verzuipen: wanneer dit geschied is, en het waater daar door een reynigende kragt bekoomen heeft, werpen zig alle de omstanders niet een groot geschreeuw in de vloedt, op dat hun God *Rama* hunne zonden zal wegnemen. Zy reynigen hun Lichaam, en meenen daar door de reynheyd van hunne ziel te behouden. Men vindt onder de Malabaaren lieden, die door een streng vasten hun Lyf geweldig tuchtigen, en zig zelve kastyden, gelyk de vroomen Roomschegezinden Christenen doen; die nooit zitten maar altoos staan, zo by Nagt als by Dag. Eenigen breeken zig een of ander Lid in het Lyf aan stukken (a) om daar door geduurig pyn te hebben. enz. Onder deeze Liederen houdt men geen Missionarissen, maar de Predikanten gaan eenmaal s'Jaars het Land door, en houden aan yder Kerk onderzoek, I^e. naar het getal van de ter Doop gebragte kinderen zeedert het laatste kerke-besoeke. IIe. dat allen die zig willen doen trouwen, moeten verschynen met een getuigschrift van den Schoolmeester, dat hunne drie zondagsche Proclamatien gegaan zyn; waar op de Predikant hen trouwt, en van yder Paar eenig gelt krygt. IIIe. dat hy alle jongelingen, die agtien jaeren oud zyn, uit het School neemt, en hen tot het doen van Heerendiensten, en in het Hoofd-gelt opschryft. Tot agtien jaeren moogen alle Jongelingen als School-jongens vry van alle belasting gaan: hier door heeft een geldzuchtige Predikant de schoonste geleegenheyd, om zyn voor-

(a) De Bekende *Fakirs*, een soort van Oost-Indische Bedelmonniken, en *Flagellanten*.

A. D. H.

voordeel te doen, dewyl een zodanig jongeling zeer gaarne een Daalder, en meer geeft, wanneer hy als Leer of School-jongen mag doorloopen, en daar door van alle Dienstbaarheyd bevrydt is. IVe. Dat de Predikant by deeze gelegenheyd den Schoolmeester vermaandt, van hun dienit getrouw te behartigen. Hier moet men weeten; dat de Schoolmeester te gelyk het ampt van Notaris onder de Malabaaren waarneemt, en voor hen allerley Contracten, Obligatien, en diergelyke Instrumenten maakt, waar van hy een Protocol houdt. Door deeze eerste handelwys bekomt men alleenlyk gedoopte Heydenen, die voor het overige de Afgodische, en Bygeloovige Godsdienst van hunne Ouders opvolgen. Men heeft in voorige tyden meer werk gemaakt, en tot onderwys der Jeugt opgerigt een GYMNASIUM MALABARICUM, het welk eger weeder in verval geraakt is. Ik heb dit voor het grootste gedeelte vervallen gebouw, 't welk een ongemeene goede plaats heeft, met opmerkzaamheid beschouwt, en ik weet niet, of de weinige yver, dan of de gedagte, dat de Tyd, wanneer de volheid der Heidenen ingaan moet, nog niet gekoomen is, de oorzaak van deszelfs verval is. Het is jammer, dat de jeugt geen beter onderwys ontfangt. Kon dit geschieden, zo ben ik verzekert; dat men uit de Malabaaren veele geleerde Mannen zoude zien voortkoomen: want zy hebben byzondere vaardigheid om iets te begrypen, en te leeren. De Malabaarsche Kinderen leeren het Schryven en Leezen te gelyk, alzo de Schoolmeester hen op de grond in het zand de beëlfentissen der letters voormaakt, welke zy zoo lang namaaken, tot dat zy dié vaardig kennen. De Rekenkunde leeren zy

zon-

tender de getallen, alleen uit het hoofd zoo volkoomen, dat men zig moet verwonderen. De Ouders zorgen over het algemeen meer voor hunne Kinderen dan de Europeaanen; zy doen hun best, dat de Kinderen, zoo haast zy, lezen, en schryven kunnen, goede lange Ooren, die hen op de Okfelen hangen bekoomen, en hem Ambagt leeren, op dat zy hen in hunne Neering of Handwerk gebruiken kunnen. Zy brengen hen niet by vreemden om een Handwerk of Kunst te leeren; want daar is een zoodaanige Inrichting, en Land-ordening onder hen, dat de Kinderen, al wilden zy gaarne, geen ander profesie, dan die van hunne Ouders leeren moogen. Die een Goudsmit is, moet zyn Jongens te Goudsmeeden leeren: de Akkerman voedt zyn Jongens by den Akkerbouw op, en zoo gaat het in alle Staaten. Deeze Inrichting is een vaste, en onverbreekelyke Wet, die door niemand overtreden wordt (a), waar door de Jeugt veel vroeger en beter tot hun Ouders Handwerk bekwaam, en in staat is als hier te Land, alwaar veele Jongelingen een lange reeks van jaaren verspillen, eer zy op het rechte spoor zyn, wat zy leeren willen. Daar de Malabaarsche jonge lieden geen geleegenheid hebben, om op wat anders te denken, als op het geen zy hunne Ouders zien maaken; daar zy bestendig met hen omgaan, en gevolglyk hun de kunst afzien, en leeren namaaken; zo vindt men Jongens van twaalf Jaaren, die reeds zo geoeffend zyn, als veele Meesters van veertig Jaaren, in Europa. Het

Va-

(a) Even gelyk by de oudste Aziatische Volkeren volgens het getuigenis van *Herodotus*.

Vaderlyk gezag is zeer groot, zo dat een Kind zyn Vader voor een God aanziet, en alles zig laat welgevallen, wat hy van hem begeert. Deeze zoekt voor hem ook een Bruid uit, dit doet de Vader by tyds, en ziet dan in zyn Famille om; want buiten deeze gaat hy nooit. Heeft hy 'er een naar zyn meening gevonden, zo spreekt hy met de Ouders of Voogden, over het Huwelyks goed (’twelk meest in een stuk Land, eenig Vee, en wat geld bestaat) Dan wordt de Schoolmeester, beneevens het hoofd van ’t Dorp, waar onder de Bruid woont, geroepen; deeze moet het Huwelyks Contract vervaardigen, het Huwelyks - goed opteekenen, en het als getuigen teekenen; komt de Vader t’huys, zo verhaalt hy zyn Vrouw desfelfs verrichting, die dit weder haar Zoon verhaalt, en daar meede te vreden is. De Moeder bezoekt nu haar aanstaande Dogter; by deeze gelegenheyd overleggen zy onderling, wanneer de voltrekking van het Huwelyk plaats hebben kan. Indien een ongeraadpleegd Kind aan dit overleg van zyn Ouders niet wil voldoen, zo moet hy zig getrooten, van ongehoorzaam, en erfeloos verklaart, en tevens van de Famille ontflooken te worden. Indien hy wilde onderstaan eenige vyandschap te offenen tegen zyne Ouders, zo wordt hy gevat, en streng gestraft. Zodanige ontaarden vindt men veel onder die, wier Ouders vroeg gestorven zyn, en met hunne Voogden niet te vreden zyn, maar liever naar hunne zinnelykheyd handelen willen, zig wegmaaken, en makkers die op dezelve wys denken, opzoeken. Uyt deeze ontstaat een troep, welke zig met Rooven, Steelen, Hoereeren, en Boeleeren ophoudt, en de rust- en vreedelievende Malabaaren veel

veel fchaade toebrenge. De Zuipers, Speelders en Dansers koomen meede uit dit geflacht voort; want de Malabaarfche Huisman zal nooit Zuipen, Speelen, veel min Dansen; maar het voor de grootfte fchande reekenen. By myne verkeering met de Malabaaren, wierd ik eens tot een teeken van een byzondere geneegentheyd te gaste genoodigt; als ook eens op den 10 April, wanneer het Nieuwejaar der Malabaaren invalt, waarby het prachtig toegaat. Voor de wooning van myn Waardt, die een voornaam Man was, bevonden zig een meenigte arme Lieden, die op een Aalmoes hoopten; eyndelyk kwam een bende Dansers, en Danseresfen met hunne Speel-Instrumenten, die de Europeaanen *Duivels-Halsbanden* noemen. Toen ik deeze zag aankoomen, vroeg ik myn Gastheer: of hy na het eeten ook zouden dansen? Deeze Man wierdt hier over zeer bedroeft, en verleegen, en zeyde my: hy had nooit geloofd, dat ik hem zodaanig beleedigt zoude hebben, alzo hy liever fterven dan dansen wilde, dat laatste was zyn eer te na: hy wilde zyne eerlyke Ouders geen fchande na hun dood aandoen, en met 't uitveegfel van de Menschelyken Maatschappy omspringen. Ik antwoorde: „Ey nu, myn lieve vriend, laaten wy dan te zamen dansen!” Hy verzogt my te zwygen en liever van iets anders te praaten. Ik zeyde: „In dien gy niet dansen wil, waarom hebt gy dan deeze troep laaten koomen?” Hy: „Zy zyn van zelve gekoomen, om een maaltyd eeten te krygen, en dewyl van twee kwaaden, het dansen beeter dan Steelen, en Rooven is, zo worden deeze Dansers, en andere Gochelaars geleeden.”

De meeste Kunsten, en Handwerken, die in Euro-

pa gedreeven worden, worden ook door de Malabaaren geoeffend; zeer weynige alleen uitgezondert: b. v. Paruikemakers, en Kappers; want de Malabaaren draagen geen Paruiken, en hunne vrouwen geen Fontanges. Daartegen is deeze Natie meer dan de Europeaanen in Clasfen onderscheiden; want daar by ons, niet dan Regenten, Adel, Burger, en Boerestand is, zo vindt men aldaar wel twaalfderley standen. Het Priersterlyk geslacht is het hoogste, het Wachters, en Draagers-geslacht het laagste; deese lasten onderscheyden zig wederom in twee Clasfen; want de hoogste Classe draagt niemand anders dan de Opperbevelhebbers in zodanige *Andols*, als ik by den Keyzer van Kandia beschreeven heb. (a) Deeze Draagers noemt men *Cbiviasfen*; zy draagen een wit Kleed tot op de waaden, en een Tulband. In de Krygs-onlusten heb ik my van deeze lieden doen draagen in afwezigheid van den Gouverneur, maar anders nooit. Een yder geslacht blijft by de zyne, en vermengt zig nooit met een ander. Niemand van een hooger geslacht zal met ymand van een laager geslacht eeten of drinken voor al het gelt des weerelts. De Adel stinkt van Hoogmoed, en twift altyd met de *Braminen*, die niet tot de Malabaaren behooren, en van zig zelve hooge gedagten vormen, en aldus den Malabaarsche Edelman niet uit den weg gaan willen; waar by de Fiscaal altyd te doen heeft. Deeze Malabaarsche Adel is onder de Portugeesche Regeering ontstaan, en alleenlyk bedagt, om gelt te krygen; want zy prenten die Liederen in, dat het ongeschikt was, dat zonder een byzondere voorrang

de

(a) Bladz. 157.

de eene Malabaar over den anderen als Hoofd en Opzichter gesteld zou worden. Alle de geenen welke als Hoofden of Opzichters van een Dorp zig verheeven zagen, moesten geadelt worden. Dit beviel den eenvoudigen Malabaar; hy vroeg: hoe veel een zodanig Adeldom moest kosten? Men zeyde hem: eenige hondert Daalders. Die deeze Som by de hand had, maakte een begin, 't welk op de volgende wyze verrigt wierdt. De Gouverneur nam een fyn Zilver Blaadje, liet op dezelve den naam van een zodanigen Malabaar, die zig wilde doen veradelen, schryven; en den Titul van DON voor aanstellen. Dit Blaadje bond hy met zyn eyge hand den Malabaar, die voor hem knielen moest, op het voorhoofd; leyde de Handen op zyn Schouder, en zeyde: „gy zyt DON, gy zult DON leeven, en sterven.” Hier meede kon de Malabaarsche Edelman heen gaan, en een ander maal wederkoomen, wanneer hy zig tot een Hoofd aangesteld wilde zien, waar toe hy wederom gelt moest geeven. Door deeze uitvinding, hebben de Portugeezen veel gelt den Malabaaren afhandig gemaakt; want alle die de gestelde Som by een konden krygen, lieten zig veradelen. De Hollanders hebben het draaglyker gemaakt, en den Titul van DON voor 50, 25, ja eindelyk voor 10 Daalders, verkogt. (a) De Brominnen, die van het koopen der Malabaarsche Adeldom weeten, en op hun geboorte

(a) De Hollanders geeven de Asiatische, en Afrikaansche Volkeren alle belaggelyke bynaamen tot een Titul, als *Pieter pas op*; waar by nog onderscheyd gemaakt wordt, tusschen *Groote of kleyne Pieter pas op*. VERBA VALENT SICUT NUMMI. A. D. H.

te hoogmoedig zyn, willen geen onderscheyd tus-
schen een zodanigen Edelman, en een ander Mala-
baar maaken, waar over de Malabaarsche Don zig
stoot, en wederom daar op trotsfert, dat de *Bra-
minnen* zig in hun Land ophouden, en hen het
voedsel ontnemen, en aldus zyn zy het zelden
eens. De *Braminnen* zyn de grootste Goden-die-
naars onder de Heydenen; listig, bedrieglyk, en
vuil, en maaken een gezindheid onder de een-
voudige Malabaaren uit, gelyk voor eenige Jaaren
in Europa heeft plaats gehad, en mogelyk nog zou-
de stand grypen, zo niet wyze inzichten dit belet
hadden.

Van den Malabaarschen Landman moet ik nog
zeggen, dat hy in zyn beroep vlytig is, des's mor-
gens vroeg opstaat, met zyn Slaaven aan den ar-
beyd gaat, en des avonds na Zonnen-ondergang
zig ter rust begeeft; de Slaaven, die hy niet gebruikt,
laat hy gaan, om hun eigen bestaan te zoeken,
die dan zelve een geslacht uitmaaken, en zig voe-
den; zy zyn egter verbonden te verschynen, wan-
neer zy geroepen worden. Deeze Slaaven kan hy
verkoopen indien hy wil; hen vry maaken, waar-
toe hy hen maar een vrybrief ter hand stelt. Men
vindt onder de Slaaven, die van hun Meeſter weg-
gezonden zyn, verscheyde Boeven, die zig van de
Roof geneeren, alzooy geen eygendom bezitten.
Maar is de Slaaf goed, en vlytig, dan verhuurt hy
zig by een of ander Heer; zyn geldgierige, en mis-
gunstige Meeſter zoekt doer list het overgewonnen
hem te ontnemen, waar uit meenigmaal onhey-
len ontstaan.

De *Malabaren* hebben hun eigen Recht, 't welk
van de Heidensche Vorsten, die voorheen dit Land

geregeerd hebben, herkomstig is. Volgens deeze Wetten kan hy, wanneer hy geen Kinderen heeft, tot zyne Erfgenaamen aenstellen, die geene welke hy begeert, zonder dat ymand van zyn nabestaande zig daar teegen durft verzetten. Op deeze grond worden armen kinderen aangenoomen, en als eigen behandelt. De Dogter heeft meer voordeel by de Nalaatenschap van haare Ouders; want zy krygt buiten haar Huwelyks-goed doorgaans de helft van de Nalaatenschap haarer Ouders. Koomen de Ouders in verval, ja zelve in schulden, dan moeten de Zoons alleen daar voor staan, dewyl de Dogters nooit van haare Bruidschat iets te rug geeven. Men heeft getragt daar in eenige verandering te maaken, maar dit heeft niet kunnen geschieden. Ik heb met verstandige Malabaaren daar over gesproken, en tot antwoord bekoomen, dat ingeval hier in een gelykheid gemaakt wierdt, haare Dogters zoo ligt niet aan den Man zoude koomen, en meer gevaar van verleidt te worden, zouden onderworpen zyn. De jongste Zoon behoudt altyd het Regt van de Bezitting van het Huis. Voor 't overige worden zy naar de Hollandsche Wetten geregeert; die hun Heerendiensten en Hoofdgelt opleggen: verzuimt hy zyn Heerendienst, dan geeft hy tot Boete een Hollandsche Schelling. Zoo de omstandigheden het vereischen, moeten zy ook buyten gewoone diensten doen. De Eetwaaren, die hy leevert, worden hem volgens een bepaalden prys betaalt.

Daar zyn nog een ander soort van Malabaaren, *Wedas* (a) genaamt, die zig in de woeste Boschen, en Hoo-

len

(a) *Wedas* of *Bedas*, (ten onrecht schryft RAY-

len ophouden, en zig aan de Hollandsche of Keyzerlyke Regeering niet willen onderwerpen. Deeze leeven vry, in het wild, zonder eenige Maatschappy, evengelyk de dieren; en vlieden zoo wel voor Europeaanen als voor de Malabaaren, en Cingaleezen. In de Landen der Malabaarsche Vorsten, brengen zy dikmaals veel onheil te weeg, overvallen de Inwoonders, die zy plunderen, ja ingeval van teegenweer wel dooden. Dit Volk geneert zig met Wortelen uyt de aarde, Boomvruchten, en wilde Dieren, welker vleesch zy ongekookt eeten, en ook deels in de wilde Honing ter bewaaring leggen. De plaatsen daar zy zig ophouden, zyn gevaarlyk te bereyzen. Men weet niet, dat dit schadelyk Volk eenige Godsdienst heeft, nog eenige Wetten of schikkingen in acht neemt; het is een hoop Vrygeesten, die hun booze wilde natuur opvolgen. De Portugeesen hebben getracht zoo wel als de Hollanders, om dit Volk onder gehoorzaamheid te brengen; dog dit is niet moogelyk geweest, deels wegens de dikke Bofchen, deels wegens het ongezonde Climaat, waar in zy zig op-

hou-

NAL, *Wadas*.) zyn volgens KNOX, en anderen, een Natie dewelke omzwerft, zonder Huifingen; vry, en in de Boschen om dwaalt. Zy zyn egter geen Perffich volk, want zy hebben een, en dezelve Taal met de anderen Cingaleezen. (PAUW, *Rech. sur l' Amer. part. 51, pag. 10.*) en hunne blanke kleur komt van hun onthouding in de Boschen, waar de Zon niet doordringen kan. ZIMMERMAN, *Geogr. I. S 81.*

A. D. H.

houden, en daarenbooven moeylyker dan eenig wild Gedierte te vangen zyn.

Onder de gefchikte Malabaaren woont een geflacht Zwarte Turken, die men Mooren noemt (a). Deeze volgen de leer des Alkorans, gaan meeft op zyn Arabifch gekleedt; en zyneven gelyk de Jooden in Europa. Zy doen geen ander bedryf, dan den Handel, koopen, en verkoopen, en zyn daar in zeer gefleepen, en toe gefchikt. Door hunnen Handel kunnen de Malabaaren hunne Kleynodien, als Goude Oor-Ringen, Hals-Koraalen, Arm- en Beenringen bekoomen, en wanneer het de nood vordert verkoopen, en tot Geld maaken. Deeze Mooren weeten by de Compagnie, de gemeene Europeaan, en in het gemeen by yder een, hun Credit te houden; en men ziet hen nooit voor den Rechter verfchyner. De Compagnie maakt van hun veel gebruik; inzonderheyd by de waardeering van Koopwaaren. Niemand verftaat zig zo op de waarde van de Edele Gefteentens, en Paarlen dan zy; ter wyl

(a) Een benaaming van de Geographifche onkunde, geen Mooren, als of zy neger-zwart waaren; (maar zy zyn zwart eevengelyk alle Indiaanen van deeze Breedte) geen Turken, als of zy van een Tartarifche oorfprong waaren. Maar alleenlyk blootelyks, dewyl zy van het Mahomedaanfche geloof zyn, wierden zy eerftelyk door de Portugeezen, en daar na door de Hollanders Mooren genaamt. Mogelyk zyn het Arabiers, of andere Afiatifche volkeren, en mogelyk maar een Klaffe van de aldaar woonende inwoonders. HORSCHELMAN (*Polit. Staat der Vereenigde Nederlanden B. 2*). zegt: de Kooplieden aldaar heeten *Cbits* of *Cbittys*.

A. D. H.

wyl zy ook de Paarlen booren, en door hunne fyne Rekenkunft altyd, by een te houden Parelvischery uit een zeeker getal, groote, en kleyne Oesters nauwkeurig genoeg de waarde berekenen kunnen, zo dat de pachters zig daar op durven verlaaten. Hunne rekenkunft oeffenen zy uit 't hoofd, waar in zy de zwaarste gebroken getallen kunnen deelen. In hunne Huyshouding, om dat zy doorgaans meer dan ééne Vrouw hebben, ziet het zo schoon niet uit, als by de Malabaaren, met welke zy nooit in gezelschap eeten zullen, of schoon zy gelyk deeze, zonder leepcl of mes het eeten met de hand in de mond brengen.

Deeze drie onderscheyden volkeren, namelyk de Braminnen, Malabaaren, en Mooren, maaken de inwoonders in *Jaffanapatnam* uit. Waar onder de Malabaaren eygentlyk de Stam, en Landman is. Men kan deeze drie, ongekleed zynde, volkoomen aan de Natuur onderscheyden. De Braminen hebben een gele huid, en zyn goed in 't Vleesch; de Malabaar is zwart, heeft lang hair, en geene waden; de Moor is zwart, en zwaar, heeft een geschooren hoofd. Met alle deeze volkeren heb ik verkeerling gehad. De Moor heeft my eens een Eer beweezen, dewyl ik een Alkoran in de Malabaarsche en Duitsche Taal by my had, welk boek zy allen met eerbied kusen, wanneer ik het hen toonde. Men kan uit den *Koran*, wanneer men zig daar toe verleedigt, een zeedenleer te zaamen stellen, die voor een Christen niet schadelyk zou zyn, indien hy daar na leefde; het Fabelachtige daar uit latende. In den Oorlog teegen den Cingaleeschen Keyzer, hadden wy by de tien Compagnien Mooren als Soldaaten in dienst genoomen, die door hunne ey-

ge

ge Vorsten aangevoerd wierden. Met deeze deden wy meer, dan met vyf Regimenten Europeaanen; waar door dit volk zig in een volkoomen achtung gefelt heeft. De Landlieden der Malabaaren zyn het, welke ik aan myn kant, of fchoon zy Heydenen zyn, het meefte beminne; hoopende dat de Alderhoogfte nog t'eeniger tyd zig over hen zal erbarmen: in hun ganfchen aart hebben zy, wanneer zy in benauwde omftandigheeden zyn, iets natuurlyks om ymand tot medelyden, ja tot weenen te beweegen, indien men de kragt van de taal zelfs niet volkoomen verftaan kan. Dus ben ik eens tot fchreyen bewoogen, wanneer God dat Land met een zeer duure tyd, en daar op volgende Pest ftrafte, die agtien hondert duyzent menfchen wegfleepte. De arme Malabaaren kwamen op de Vlakke Velden te zaamen, alwaar zy het ftof der aarde in de hoogte wierpen, en ellendig tot den God aller Goden fchreyden: dat hy zig dog wilde ontfermen over de aarde, indien zy zyne genade niet meer waard waaren. De God de Bemiddelaar zoude dog met de andere Goden fpreeken, en niet zwygen, want anders moeften zy allen vergaan, enz.

Ik zal nog iets zeggen aangaande hunne begrafeniffen. De Braminnen verbranden hunne Dooden, verzaamelen de Afche in Potten, begraven dezelve in de Aarde, en beftryken hun voorhoofd met Afch van verbrande Koemift. De Malabaaren winden hunne Lyken in een Linnen doek, en leggen die zonder Zerk ongeveer anderhalve voet in de Aarde op hunne Kerkhooven. De Mooren fluiten een Lyk in een planke huisje, begraven het, en zetten een of meer fteenen beneevens een witte vlag boven het graf.

Van

Van de Malabaaren moet ik de *meysjes*, die de fyne Chits met haar handen maaken, in de gunst van alle Europeische Dames, die zig met deeze Chitzen verciereu, aanbeveelen.

Nu ga ik over tot de waardige Hollandfche Natie op Ceylon. Deeze beftaat uit allerley foort van Volkeren, die in dienst van de Ed. Compagnie aangenomen zyn, en doorgaans met de naam van Hollanders door de Inwoonders beftempelt worden, die weynig of geen begrip hebben van de in Europa plaats hebbende onderscheyde ftaten. Deeze gemengde Hollandfche Natie wordt onder een Klaffe Europeaanen begreepen, maar die weder in onderscheyde klaffen gedeelt is, maar de oorfprong der kinderen; als een kind van een Europeifche Vader, en Moeder behoort tot de Klaffe die men *Puffiz* noemt; een kind van een Europeifche Vader, en een *Puffizin*, noemt men *Caffiz*. Een kind van een Europeifche Vader, en Inlandfche Moeder noemt men *Meffiz*. Deeze drie klaffen worden naast de Hollandfche Natie gefteft. De Mannen kleeften zig op dezelfde wys. De Vrouwen van de laafte Claffe hebben een byzondere dragt, en moogen niet gekleed gaan, als de eerfte. Onder deeze drie klaffen heeft men nog twee onderscheyden, als de *Tupaffen* en *Liber-tinen*. De eerften koomen van flaaften door de Portugeezen eens vrygegeeven, en de laafte van door de Hollanders losgelaaten flaaften. De Mannen kleeften zig gelyk de Hollanders, en hunne Vrouwen gelyk de *Meffizen*. De laafte klaffe wordt dagelyks grooter, dewyl een Europeaan van rang dikwyls een flaaft zyn vryheid geeft, tot belooning zyner trouw, dog niet by zyn leeven, maar na zyn dood by Testament; dewyl men een trouwe flaaft niet

niet gaarne heen laat gaan, zo lang men leeft. By zodanige vrygeëving moet men hem ten minste 10 Daalders meede geeven, om zyn nooddrufst te zoeken. Een ieder Europeaan die een Ampt bekleed, moet een of meer flaven hebben om zyn ahting te houden, 't welk geen goede inrichting is; het was beeter, dat men vrye lieden gelyk hier te Land gebruikte, dewyl de Slaaven niet alleen een ontuchtig leëven voeren, maar ook meest doorgaande valsch, en ontrouw zyn. — Het aanfootelykte daar van is, dat men zyne Slaaven niet tot de Christelyke Religie kan opbrengen, dewyl zy dan vry verklaart moeten werden; want als Slaaven worden zy niet gedoopt, of tot het Heylig Avondmaal toegelaaten. Ik voor my, heb agt Lyf-eygenen gehad, dien ik wilde gedoopt hebben; maar nademaal de Hollandfche Predikant zulks volgens zyn Instructie op verlies van zyn Ampt niet dorst te onderstaan; zo liet ik hen door een Roomfche Missionaris doopen, en zorgde by myn vertrek, dat zy by goede Liedenkwaamen. Veele Slaaven vergeeten zig dikwyls teegens hun Heer, en brengen denzelven door vergift om't leëven, alzo zy geleegenheid hebben om dit gift uit onderscheyde gewassen te haalen; indien dit gebeurt, wordt zodanige Slaaf met gloeyende tangen tot dood gebragt. Daar teegen vergeeten zig ook veele Heeren teegens hunne Slaaven, die men zo zwaar kan kaffyden als men wil, dog niet doodflaan durft. Het gebeurt wel eens, dat men het niet gewaar wordt. Het staat een ieder Heer vry, zyn Lyf-eygene te kleeden, gelyk hem behaagt; maar geen Hoedt, Kousten, en Schoenen mag hy hem doen draagen, al was het de Gouverneur of de eerste in
aan-

aanzien. Hy kan hem verkoopen, maar aan geen Heyden; by de verkoop moet de Slaaf voor den Notaris verschynen, en mondeling verklaaren zyn Slaafachtige dienstbaarheyd, anders wordt de koop voor nul en geener waarde gehouden.

De Regeering der Compagnie bestaat op Ceylon in drie onderscheyde Persoonen: de eerste heeft zyn Residentie in de Hoofdvesting *Kolumbo*; de tweede in *Jaffanapainam*; de derde in *Gale*. Gaat de eerste af, dan volgt de tweede hem op, en zo de derde. Een ieder representeert den staat der Compagnie, die hem daar toe door Instructien gerechtigd heeft. In Politie zaaken heeft een ieder magt de Raads-vergadering, die buiten hem uit agt personen bestaat, te overstemmen, en de geheele zaak waar over geraadpleegt wordt op zig te neemen.

In de Rechts-oeffening staat het hem vry, de uitspraak des Fiscaals in Crimineele gevallen te veranderen, namelyk de straffe te verzwaaeren of te verminderen. Geen Misdadiger wordt ter dood veroordeelt, ten zy hy zync misdaad zelf bekent heeft; wordt hy door getuigen overtuigt, en wil hy niet bekennen, zo wordt hy gepynigt. Heeft hy niets tot zyn verschooning intebrengen, zo wordt hem het Dood-vonnis drie dagen te vooren aangekondigt, om zig ter dood te bereyden. Deeze aankondiging geschiedt door twee Commisfarissen, en den Secretaris, welke door den Gerechtsboode voorgestaan worden met een Zilver Schild, waar op het Justitie waapen staat, op zyn Borst, en een Doornestok in zyn Regterhand. Deeze aankondiging heb ik al dientyd, dat ik by het Justitie weezen geweest ben, verricht, en altyd bevonden, dat de Delinquant, het zy Christen, Mahomedaan of Heyden, een natuurlyke

lyke vrees voor den dood had. De Predikant komt dan by hem. Het vonnis moest ik voor de Justitie-Kamer ten dage van het Gerecht in tegenwoordigheid van de Justitie-raaden den Deliquant voorlezen, overluid zoo hard mogelyk. Op één jaar heb ik het twaalfmaal verricht; de overige jaaren minder. De Executie geschied in de beslootten Veffing; teegens den avond wordt het Lichaam afgenoomen, en naar de buiten Galg of Rad gebragt, en de vogels tot aas gegeven.

Men gebruikt het Zwaart niet overal by de Executie; ook rabraakt men niet op een Rad gelyk hier te Land, maar men laat hen de beenen met een Yzere-Koevoet aan stukken slaan; de meesten worden met de Koord gestraft. Het zakken of in de Zee smyten wordt ook geoeffend. Het Brandmerken geschied niet aan het Voorhoofd, maar op den Rug.

De Rechten in Crimineele gevallen, zyn de Keyzerlyke Statuten (a), en voornaame Rechtsgeleerde Schryvers, waar onder de groote CARPZOVIVS, in de Hollandsche Taal gevonden wordt. Een zuiver Recht wordt door de Hollanders geoeffend, en ik zoude niemand raaden enige zylyngsche inzigten aan te vangen. Ceylon heeft hier van een scherp voorbeeld opgeleeverd in de Persoon van den Gouverneur, PETRUS VUIST, die uit eenige oogmerken een gemeen Soldaat had doen pynigen, waar over hy naar *Batavia* opgeroepen, en

(a) Zonder twyffel het Roomsche-Recht, hetwelk ook wel het Keyzerlyke genaamt wordt.

aldaar gevierendeelt, tot asfche verbrand, en in Zee gegooit wierdt. Het gemartelde Menfch heeft men een jaarwedde toegeleyd, en desfelfs Zoon op kosten van de Compagnie laaten Studeeren. Tweemaal ter week moeten de Justitie - Raaden zaamen komen. Binnen zes weken moeten de Crimineele zaaken afgedaan zyn, ten zy de bewyzen uit gebrek van de vereifchte Perfoonen, niet zoo fchielyk by gebragt kunnen worden. De Vonniften, en de uitgeoeffende Crimineele Procesfen, moeten jaarlyks naar *Batavia* overgezonden werden: vindt men daar eenige mislagen, zo moet daar van reekenschapgegeeven worden.

Nog iets weegens de Eeden by de Procesfen. De Luterfche, en Gereformeerde Christenen leggen den Eed af, volgens een daar toe gemaakt Formular, waar by zy de Heilige - Drie - Eenheid tot getuigen aanroepen. De Roomfch - Catholyke Christenen doen het op het Euangelium van Johannes, en wel op den Text: DAT WOORD IS VLEESCH enz: waar op zy hun Regterhand leggen.

De Mahomedaan op zyn Koran, waar op hy beyde zyne handen, en om zo te fpreken zyn geheele ziel legt. Hy buigt voor dit Boek zo diep als voor de hoogfte Godheyd.

De Bramin, die een Order-band over zyn halve Lyf draagt, grypt den Band met zyn Regterhand, en zegt; „ Zo waarlyk ik deeze Band draage, tot „ aanwyzing myner gezindheyd, en dezelve vafthoude, zo waaragtig zy ook myn getuigenis” Op deezen Eed kan men zig zo volkoomen niet verlaaten, als op die van de Malabaaren: Deeze verschynt met zyn jongfte Kind; (heeft hy 'er geen, zo neemt hy 'er een van zyn Famille,) legt het
plat

plat op de Aarde, stelt zig over het zelve, heft zyne handen in de heogte, en roept zyn God aan: Dat deeze, ingeval hy onwaarheyd spreekt, hem niet alleen, maar ook het kleyne Kind, ja zyn geheel geslacht van de Aarde verdelgen wil. Alle vloeken moogen op hem vallen, terwyl hy nog spreekt; hy mooge niet ter zynent wederkeeren, in denzelfden staat als hy geweest is, maar onderweg vallen, en ongelukkig zyn. Met deeze aandrang: *Dit hebbe ik gezegt*, besluit hy.

De Civiele Procesfen hebben een byzondere gang. De Aanklager brengt zyn zaaken voor, door een Request of Memorie. Hier op krygt hy verlof; om zyn party teegens de volgende Rechtbank te citeeren. Deeze Notul wordt in de civiele rol gebragt, en de Citatie nog den zelfden dag door den Secretaris uitgevaardigt, die dezelve aan den Gerechtsboode overgeeft, welke dezelve aanstonds bezorgt; of door de onder hem staande Lieden doet beforagen, die tot een bewys van hunne verrichting een teeken van den Geeiteerden moeten medebrengen. Verschynt de Verweerder, zo verfoekt hy afschrift van de teegen hem ingerichte bezwaaren, en veertien dagen tyd om zig te bedenken, en te antwoorden. Brengt hy na verloop van deezen Termyn zyn antwoord, zo verzoekt de Aanklager insgelyks veertien dagen, om daar op te Repliceeren. Is dit verricht, zo eischt de Raad, bewyzen in FORMA PROBANTI te produceeren. Als dan houdt men nog na vereyfsch van zaaken *Interrogatoria*, en Antwoorden. Alle deeze stukken worden by den Raad ter onderzoek overgeleevert; daar op worden zy ten Tafel gelegd, en by den Raad het Vonnis daarover gemaakt: In deeze moet de Raad

volkoomen overeenstemmen, zy mogen wel Debatteeren maar niet Discreperen. Teegens den volgenden Regtdag worden de partyen geciteert, som de uitspraak met openstaande deuren aantehooren; vindt een derzelve zig beswaart, zo kan hy appelleeren, 't welk zelden of nooit geschied; dewyl het Appel te *Baravia* vyf hondert Mylen ver moet geschieden; verschynt de Aangeklaagde niet, dan wordt de eisch van den Aanklaager na dat hy zyn party viermaal heeft doen citeeren voor recht verklaart. Een zodanige verklaring kan binnen een jaar in welken tyd de Sententie *in Statu Quo* blyft, wederroepen worden, wanneer beweezen kan worden, dat de Partyen afweezend zyn geweest toen de citatien gedaan zyn. Alle Actens, moeten kort zyn, en alle onnodige zaaken daar in vermyd worden. Deschryver moet duidelyk, en omstandig de zaak beschryven, en zyn arbeyd niet hooger doen betaalen dan geoorlooft is; daarom moet hy yder schrift met zyn hand onderteekenen, met melding hoe veel hy voor zyn schryven bekoomen heeft. Ook moet de President, en yder Lid van den Raad tegenwoordig zyn, indien men hen in gevallen van onrechtmatige behandeling by den Gouverneur beklagt. Geen wonder, dat zodanig een Staat behouden, en bevestigd blyft.

De gezindheeden van de Christelyke Religie onderscheyden zig, even gelyk in Europa, in drie onderscheyden Klassen. Dit onderscheyd wordt egter zo ver niet uitgestrekt, als hier op veele plaatsen, daar een styve Leeraar een onderscheyd van Hemel of Hel, voor onderscheyden gezindheeden maakt, waar door de eigentlyke Religie meer leydt dan bevordert wordt. Het Evangelium dult het onkruid

Onder de goede planten, en laat niet toe dat men het uitroeid of verbrandt. De groote Leermeeſter zegt zelve, *laat het waſſen*; maar de Menſch wil verſtandiger zyn, en alles uit een zelfde oogpunt beſchouwen. De Hollandſche Regeering dult een vryheyd van geweeten. Maar zy wil dat de openbaare oeffening van den Gereformeerden Godsdienſt niet geſtoort werdt. De Evangeliſche, en Catholyke Chriſtenen mogen dezelve volgens hunne wyze oeffenen. Is hy trouw en regtſchappen in zyne dienſt, dan maakt hy geen groot onderſcheyd. Religie-verſchillen dult hy niet in zyne Staaten. Onder de gemeene Europeaanen, vindt men Menſchen die een roekeloos leven voeren; want zy weeten, dat zy aldaar onder zo een geſtreng opzigt van een Predikant niet ſtaan. Aan twee zoodanige zag men eens een merkwaardig voorbeeld. Deeze beyde waaren Matroozen, die hun dagelykſch werk van het vloeken maakten, en eikander in 't verzinnen van nieuwe vloeken den loef wilden aſſteeken. Deeze beyde wierden, terwyl zy over de uitvinding van een nieuwen vloek een vergenoegen toonden, door den Equipage-meeſter gelaaſt, met een Boot naar een Schip op de *Kolombiſche* Reede te vaaren, en van dezelve een Onder-Officier, wiens teegenwoordigheyd vereyſcht wierdt, aſtehaalen. Zy gehoorzaamden aan het bevel, en ziet! terwyl zy byna twee Snaphaanschooten van den Oever waaren, verzonken zy beyden in 't gezicht van verſcheyde menſchen, by ſtil en aangenaam wêer, zonder dat zy weder te voorſchyn kwamen.

Regt, en Godsdienſt leggen de grondſlagen van de Hollandſche Regeering, tot welk een Opper Regent

al zyn verstand, en wysheid aanwenden moet, om den Staat, en deszelfs kostbaaren handel in goeden stand te houden. Een van myne Landslieden, die ik uit achting noemen zal, de Heer JULIUS VALENTIN STEIN (a) verstondt dezelve grondig, en wierdt daar door zo hoog verheeven, dat hy Directeur Generaal te *Batavia* gestorven is. Was deeze Man nog eenigen tyd in het leeven gebleeven, zoo zoude hy gewisfelyk de eerste Persoon van de Regeering van geheel Hollandsch Indiën geworden zyn (b). Welke Instructien de Politique Regeering heeft, om zig in oorlog, en vrede daar naar te schikken, verzwylge ik; dewyl ik reeds gezegt heb, dat het Cabinet, waar in wylen myn Gouverneur my opgetoogen heeft, by zyn vertrek geslooten is. Wil de Voorzienigheid, dat ik weder derwaarts gaan moet, zoo zal ik ook gaarne de laatste uren myns levens daar aan besteeden, en gelooven, dat ik niet alleen om myn Vaderland, maar ook om de Hollandsche Natie te dienen, geroepen ben.

Van den Handel zal ik nog iets zeggen. uyt Europa laat de Compagnie onderscheide Koopwaren naar Ceylon brengen, meest tot gebruik der Europeaanen, welke dezelve liever uit hun Vaderland, dan van Ceylon begeeren; en gaarne voor een Westphaalsche Ham 8. of 9. Daalders; voor een Kaas 3, tot 4 Daalders; voor een fles Rode

(a) Een Rastocher van geboorte.

A. D. H.

(b) De Eerste plaats in de Hollandsche Indiën is: Gouverneur Generaal, de tweede Directeur Generaal, beide resideeren zy te *Batavia*.

A. D. H.

dewyn 18. tot 20 g^{ld}; voor een Kangoede Franfche Brandewyn 2 Daalders geeven. Met dierge-lyke zaaken bemoëdt zig de Compagnie niet, maar de Scheeplieden, die daar uit een goed voor-deel weeten te trekken. De Ceylonifche Producten zonder onderscheid vallen in de handen van de Compagnie. De Keyzer is verbonden, zyne Pro-ducten aan geen ander dan aan hun, teegens betaa-ling te leeveren. Van deeze Producten verhandelt de Compagnie een gedeelte op Ceylon, en in de Indiën; het overige wordt vervoert naar Holland. Met hun Inkomsten kunnen zy hunne Huishou-ding op Ceylon tamelyk houden.

Myn vertrek van *Jaffanapatnam* over *Colombo*, en *Gale* gefchiede op deeze wys: des avonds genoor ik een afscheidmaal, by de *Jaffanapatnamfche* Re-geering; des 'smorgens om 9 uren ving ik myne Reys aan. De Heeren van de Regeering geleiden my, beneevens een meenigte andere vrienden, ook ftonden aan den Oever, alwaar ik in myn Vaartuig trad, veele Inwoonders. Zy beweenden allen myn vertrek, en wenschten my veel Heil en Zeegen op myn Reys. Een oude Heyden zeide: „Uwe God lieve Heer, wil u gezond heen „en weder geleiden, veellicht zie ik uw nog „wederkoomen”. Den volgenden dag kwam ik te *Manaar* aan, alwaar de Kommandant my zelfs te gemoet kwam, vriendelyk ontfing, en my in zyn wooning bragt, alwaar ik my voorgenoomen had, ééne nagt te blyven, dog wegens zyn veel bidden moest ik de Kersdagen daar door brengen. Daar

op zeylde ik met een Inlandsch Vaartuig naar *Kolombo*, en was haast op deeze vaart verongelukt. De *Tandel* (Bevelhebber) kreeg de Koorts; de Matroozen begonnen onder elkander te twisten; willende de een voor den ander niet aan het Roer staan. Hier door was men het Vaartuig geen meester, en de baaren zouden het zelve schier omgesmeeten hebben. Ik sprong op, zette de bloote Degen op de Borst van den *Tandel*, en zeyde in hun Taal: „Hond! nu zult gy ook met my ster-ven.” Dit verschrikte hem, dat hy naar 't Roer sprong, en gaf zyn Lieden bevel om het zeyl te laten waayen: zulks geschiede in aller haast, en hier door wierden wy behouden. Na de volbrenging van deeze moeyelyke Reys bedankte de *Tandel* my, voor de gelukkige geneezing van de Koorts, dewyl hy zeedert dien tyd geen Koorts meer gehad had, en vroeg my: of het ernst geweest was, om hem te doorsteeken? Ik zeyde: neen? ik wilde my, en U behouden, en dit is my gelukt. Te *Kolumbo* maakte ik myne opwagting by den Gouverneur, die my beloofde, van de drie naar het Vaderland bestemde Scheepen, tot myne Reys een zodanige te verkiezen, welke ik begeerde; ook kreeg ik aanstonds na gedaane keus, een bevel aan den Kapiteyn, van voor my de Cajuit tot myn gemak in te ruimen. Daarna bezogt ik gezaamentlyk de Heeren der Regeering, ook den Opper-Rector van het *Kolombische GYMNASIUM*, die een byzondere Vriend van my was, en by de vreedens onderhandelingen met den Keyzer van Kandia, de Vertaaler van myne Schriften in de Cingaleefche Taal geweest was. Dree? Man toonde my zyn ontwerp, tot verbetering van het onderwys der jeugd, waar op ik naar myn ge-
rin-

zinge vermoogens hem myne gedagten mededeelde. Deeze nam hy aan, en vleyde zig, van my binnen twee Jaaren weder op Ceylon te zien, alzo hy vast geloofde, dat ik, om aan de Ed: Compagnie in Holland van de Ceylonfche Staat der zaaken verflag te doen, reysde. In dit denkbeeld waaren er veelen; dewyl zy myn post te fchoon aanzagen, om die zonder gewichtige redenen te verlaaten. De fraaye Boek-drukkery bezogt ik ook, en vond, als Heer over dezelve, een Man, die met my op een Schip uit Holland naar Ceylon, als gemeen Soldaat gereyft was. Van deezen Boek-drukker vernam ik, dat de geheele hoop uitgenoomen drie gestorven waaren. Nu moest ik nog een Reysje naar *Gale* afleggen, eer ik my aan Boord begeeven kon. Lang konde ik my te *Kolombo* niet ophouden, alzo de tyd, in welke de Retour-Vloot uitloopen moest, zeer naby was. By het voorbygaan van de Wacht wicrdt my door de Wacht-Parade de Eer beweezen, dat zy voor my het Geweer prefenteerden, welke eer ik by myn aankomft aldaar niet genooten had. Ik reysde van *Kolombo* (a) naar

(a) *Kolombo*, of ook wel *Columbo* is de Hoofdplaats van het Eyland Ceylon, alwaar de Hollandfche Regeering, en Gouverneur hun verblyf houden; de groote Raad of Raad van Pollicie, geeft bevelen aan alle de Comptoiren die op het Eyland zyn. De Stad heeft veel van haaren ouden luifter verlooren; men ziet 'er nog de overblyffels van veele groote, en prachtige Gebouwen, dewelke door ouderdom of door Belegeringen vervallen zyn. De Hollanders veroverden deeze op de Portugeezen na een Befegering van zeven Maanden in het Jaar 1656. De Haven is zeer goed

naar *Gale*, (*b*) en kwam den volgenden dag daar aan. Hier wierdt my geen minder Eer dan te *Kolumbo* bewezen. Drie dagen had ik nog tyd om aldaar te vertoeven: deeze verliepen ſchielyk. Ik voer met den Kapiteyn aan Boord van het Schip *Zuid-Beveland*, het welk ik verkoozen had, en het welk ik eeven zo groot vond, als dat waar meede ik uitgereyft ben. De Kapiteyn bragt my in de *Cajuit*, die ik ruim en goed vond, waar by hy zeyde: „ dat ingeval ik daar in eenige gemakken „ meer begeerde, ik maar te beveelen had; dat ik „ altoos tegen hem goed gezind mogt blyven, en „ dat hy hoopte dat ik in het Vaderland koomende, „ geen reeden van klaagen tegens hem zoude heb- „ ben?”

voor Scheepen van middelmatige groote; de groote moeten op de Reede blyven leggen; welke een half uur van daar is. Met dit alles is deeze plaats de aanmerkelykſte die de Hollandſche Compagnie op dit Eyland bezit, om dat op deeze plaats de Caneel hetbeſt, en in de grootſte overvloed valt.

(Vertaalter.)

(*b*) *Gale* of *Punto-Galle*, een Stad ten Zuyd-Weſten van 't Eyland *Ceylon*, dezelve is groot en wel verſterkt, en van al het nodige voorzien; de Ingang van de Baay is zeer gevaarlyk, wegens de meëneguldige Rotzen, en zoude een van de beſte zyn, indien dezelve niet aan de Weſte Winden, die ſomtyds met groote ſnelheyd waayen, bloot geſtelt was. De Huizen van deeze Stad zyn wel gebouwt, de Straaten recht, pronkende met verſcheide fraaye ſteenen Gebouwen door de Portugeezen geſticht. De Hollanders veroverden deeze Stad op de Portugeezen den 13 Maart 1640.

(Vertaalter.)

„ben”. Ik antwoorde: „Lieve vriend, zyt daar voor niet bevreesd, een zodanig Man ben ik niet. Schenkt God ons een gelukkige Reys, dan ben ik volkoomen te vreden.” De overige Scheeps-Officieren complimenteerden my ook.

Dus verliet ik met dit Schip de Ceylonfche Oever, herdenkende aan den langen tyd, beneevens de zuure vlyt, en arbeydt, die ik op dit Eyland agter liet. — Een Aap, een groene Duif, en een Papegaai nam ik van daar meede. — De Kapiteyn greep den Spreekhoorn, en beveelde: „windt het, Anker op, en maakt de Zeylen klaar.” De Matroozen sprongen toe, werkten, en zongen de Ceylonfche Juffrouwjtjes een afscheid-lied. Wy wendden het Schip, keerden Ceylon den rug, en het Vaderland het gezicht toe. In de eerfte dagen was wind en weér goed, waar door wy ook tamelyk voortgingen. Ik ondervond op myn Horologie, dat dag en nacht niet meer gelyk op Ceylon even lang was, dewyl de Zon voor zes uren op, en na zes uren onderging.

Binnen veertien dagen bevonden wy ons onder de Linie. Hier moesten wy vyf volkoomen weeken als voor anker leggen. Deeze tyd viel ons niet alleen lang, maar de lucht was ook heet. Eynde-lyk bekwaamen wy Wind.

Tot hier toe hadden wy aangenaam, en heet weder gehad; de lucht wierdt wat frifcher; eynde-lyk kreegen wy harde wind, die de voorbode van een heevige storm was, die wy haastelyk vernamen, en vier en twintig uren aanhield. Deeze liep zonder eenige fchaaden af, en wy behielden onze Masten en Zeylen, dewyl wy tyd hadden gehad om ons te bereyden. Na deeze storm kreegen wy een

een uitneemende voordeelige Wind, twintig dagen lang, wanneer wy wederom van een vreesfelyke storm overvallen wierden. Men wierdt bevreesd, dewyl het Schip zwaar beladen was, en zig niet genoegsaam opgeeven kon. Ik begaf my uit de Cajult naar boven, om in de zelve de vreesfelyke slagen der Golven niet meer aantehooren. De Kapiteyn verloor alle hoop, en met hem de overige Officieren; uytgenoomen de Onder-Stuurman, die op zig nam, om ingeval men zyn zin deede, het Schip te behouden. Ik, die dit mede aanhoorde, zeyde: „Vriend! in naam van myne Heeren Meesters „wordt u zulks geoorlooft; gebruik in deeze om- „standigheeden uw weetenschap, en verstand. Ik „zal daar van berigt geeven, en voor alle verant- „woording staan.” Dit Mensch wende zig tot de Capiteyn en vroeg: of hy daar toe vryheyd had? de Capiteyn antwoorde: dat hy zoude doen gelyk ik gezegt had. Hy ging uit de Kamer, zette zig plat op het Schip neder, (want te staan was niet mogelyk) riep de bevaarenste Matroozen, en gaf hun de beste woorden, om een Zeyl onder aan de voormast vast te maaken. Men ondernam zulks, en bragt daar meede over het half uur door. Zo haast dit geschied was, ondervond men dat het Schip beeter begon te ryzen. Men maakte er nog een klaar, 't welk ook gelukte en door dit middel wierden wy behouden. De Opper-Stuurman, een Man van een groote inbeelding, en winderige reeden, liet zig overal niet zien, dan toen de Storm gedaan was. Ik vroeg hem hier op: wat men ten tyde van 'het uyerste gevaar op een Schip te betragten heeft, zyn Rang of het Schip te behouden. Volgens de wil vanzyne Heeren Meesters

hcb.

hebben de geringste Matroozen verlof, zelfs een Kapiteyn voor by te gaan, om een middel tot redding in gevaar aan te grypen, waar een oogenblik genoeg is om zig behouden of verlooren te zien.

Hy kon verzeekert zyn, dat ik genoodzaakt was, om de zaak in haar volkoomen dagligt aan myn Heeren en Meesters in Holland voor te leggen: zulks vorderde myn Ampt, en Pligt. De Kapiteyn erkende zelfs, dat volgens zyn Instructie, ingeval het Schip aan de golven, en baaren by storm overgegeeven wierdt, hy aan een jongen verlof moest geeven, om zyn verstand te gebruiken, zonder het hem te vragen. De Opper-Stuurman wierdt bang en stil, want hy wift wel dat ik geen Soldaat of Matroos was, zyn verleegenheyd wierdt nog grooter toen hy hoorde, dat ik daar op aanhield; om in het Journaal de omstandigheeden aanteteekenen. Hy begon my goede woorden te geeven, en bekende, dat een natuurlyke bevreesheyd hem in zyn Kamer gehouden had. De Kapiteyn zocht my te overreden, om my van myn besluit af te trekken, dewyl anders niet veel goeds van den Opper-Stuurman in het Vaderland zoude geworden zyn; indien gezien wierdt, dat de Onder-Stuurman in zyn wachtyd dit verricht had. Ik hield den redder bestendig de hand boven het hoofd, en volvoerde myn voornemen, dog zo dat het licht verandert kon worden. En hier door wierdt de hoogmoed betengelt.

Na het bedaaren van het weér, zagen wy ons in drie dagen aan de Afrikaansche Wal, maar terwyl wy ons hier over verheugden, overviel ons allen een doodelyke schrik; want de Wind, en de Stroom voerden ons zoo dicht by den Oever, dat men met een Slingersteen zeeker op de Wal gooi-

jen kón. Hier zag men de dood voor oogen: men draayde, en wende het Schip, maar het konde niet koomen daar wy het heen stierden. Erbarmelyk was het te zien, hoe de een, en ander schreide; eyndelyk veranderde de Wind, die ons naar Zee voerde. Deeze plaats is een der gevaarlykste op de geheele Indische Reys, deels wegens de groote Zandbank, die aan de Afrikaansche uithoek eenige hondert mylen in Zee loopt, en wegens de zamenloop van beyde kanten der Zee, een groote branding veroorzaakt; anderdeels om dat, indien men deeze Bank, die men *Agula* noemt, wil ontgaan, men te diep in de Zuid-Zee vervalt, waar men niet weinig voor de Stormen te vreezen heeft, en alwaar jaarlyks eenige Scheepen blyven. Negen dagen hadden wy weder een gunstige windt, die ons behouden in de Haven van het Voor-Gebergte *de Goede Hoop* bragt. Hier ging ik aan Land, maakte myn opwachting by den Gouverneur, die ziek lag, en by de overige Heeren van de Regeering. Ik nam myn intrek by den Fiscaal die my meede naar zyn buiten-goed nam, en met my aldaar Paaschen hield. By deeze gelegenheid bezocht ik met hem de plaats, alwaar de Constantia-Wyn groeit; hy verhaalde my, dat deeze Wyn zyn naam ontfangen had, van een uit steen gehouwen vrouwen-beeld, dat op de bovendorpel van de Deur eens Eygenaar stond, met naame *Constantia*. Deeze Wyn is de beste van de Kaap-Wynen.

Ik

(a) Op alle Geographische Zeekaarten vindt men deeze Bank geteekent, de Portugeezen naam is *Cabo Agulhas*, &c.

A. D. H.

Ik bragt hier een geheele Maand door, en verfrischte my geheel. Had ik de begeerte om naar myn Vaderland terug te keeren, kunnen overwinnen, zo zoude ik zeekerlyk daar gebleeven zyn, 't welk my de Fiscaal voorloeg, en een gelegenheid toonde om myn leeven aldaar vergenoegd te doen doorbrangen. By myn vertrek verzorgde ik my van Wyn, Beshuit, ingeleyde Vruchten, Amandelen, Rozynen, en diergelyke meer. Ook liet ik aldaar myn Slaaf met een zoeken inzicht agter.

Daar ons Schip van alle noodwendigheeden voorzien was, naamen wy onze Reys weder aan, wy kwamen in de zogenaamde Kroos-Zee. Dit Kroos is een gewas, dat op het waater dryft, en veel overeenkomst heeft met de Mos, die hier aan de Boomen groeit, gekruild 'er uyt ziet, en van onderen een wortel heeft. Dit Kroos is zeer dicht in een beslooten, en bestaat een plaats ver over de vyf hondert Mylen, in welke men zelden of nooit eenige storm ontmoet. Van dit Kroos visfen de Matroozen dagelyks, om de wonderbaare diertjes die daar in gevonden worden te bezien, dewelke uyt een slymachtige zelfstandigheyd zo groot als een Menschens vinger bestaan; en in gedaante zeer onderscheyden zyn. Met derzelve beschouwing hielden wy ons, zo lange wy in deeze groene Zee zeylden, dagelyks bezig.

Na veertien dagen voeren wy voorby het Eyland *St. Helena*, alwaar de Engelschen een Volkplanting hebben, en de Hollandsche Scheepen niet durven koemen. Wy waaren zo naby, dat wy de in den Haven leggende Scheepen zien, en onderscheyden konden, dat aldaar verscheyden reyzen het

Ca.

Canon geloft wierdt. Welken handel de Engelschen hier dryven, daar ben ik door ondervinding zo min van onderriecht, als welke Producten het Eyland opbrengt.

Schielyk kwaamen wy by het Eyland *Ascension*. Dit is maatig groot, maar wegens deszelfs logging by de Linie, zeer heet, en onvrugtbaar, om Menschen te voeden. (a) Het is evenwel niet-lee-dig; maar wordt van enkel gevogelte bewoondt, welke by dag in Zee vliegen, en des avonds naar hun wooning trekken; daar zyn een onbeschryvelyke meenigte soorten, indien ik van Millioenen spreek zo kom ik nog te kort. Twee, tot tweehondert en vyftig Mylen trekken zy ver in Zee, daar zy tot een teeken van nabyheid van Land dienen.

Wy pasfeerden daar op zonder storm, en onweer de Linie naar het Noorden; wy lavcerden onder dezelve vier wecken, tot dat wy weder een goede Noordewind bekwaamen, die ongemeen heet was; 't welk ik niet gelooven kon. Decze bragt ons tamelyk ver heen.

Toan

(a) De groote onvruchtbaarheid van de grond, komt niet door de nabyheid van de Linie, en de groote hette, als wel door de rotsagtige, en de geheel door vulcaanen verbranden grond, zo dat die niet anders is, dan Lava, Puimsteen, en gebrooken Rotfen. Een naauwkeurige beschryving van dit naar en woest Eyland, methaar meenigte Vogels; gelyk ook van *Sr. Helena*, die insgelyks uyt Lava bestaat, vindt men by FORSTERS *Reyze rondom de Aarde*, II. D. *Blad. 433. tot 448.*

A. D. H.

Toen wy deeze plaats verlieten, kreegen wy een fitte van volkoomen zes weeken, waar op een yder aan het murmureeren ging; want als een Schipper geen wind heeft; is het even zo verdrietig, als dat een Voerman lamme Paarden heeft. Eyn-delyk kreegen wy weder een koeltje, dat ons in zeven dagen by de vyfhondert en vyftig Mylen deed afleggen. Hier merkte men, dat een zwaare storm gewoed had, voor dat wy 'er kwaamen; dewyl wy verfcheyde stukken van Scheepen zagen dryven. De waarheyd wierdt ons door een Amerikaanse Vifcher bevestigd, die door deeze storm verflaagen was, en drie groote Scheepen met Man en Muys had zien vergaan. Hier wende ik my tot den Kapiteyn, die in naam een Christen was, en ook in het gevaar op de Afrikaanfche Kust genoeg *Jefus! Jefus!* riep: maar hier na, zo dra het gevaar verdweenen was, weder alles vergat, zwaar vloekte, en niet teegenftaande myne vermaaningen zeer te onvreeden over de Goddelyke befchikkingen was.

Met vreefelyk weér van Donder en Blikfem, bezeylden wy de Spaanfche Zee: hier ontmoetten wy twee Portugeefche Scheepen, met een ryke Lading van Goud, en Zilver, die zy in Amerika ingenoomen hadden. Niet lang daarna verfcheenen drie Hollandfche Oorlog-Scheepen, die op ons kruisten, en ons in den mond van het Canaal tufchen Engeland en Frankryk convojeerden. Wy maakten een *Salvo* van 25 Kanonfchooten, die zy met 9 beantwoorden, en door een daar toe gebruikelyk Sein onzen Capiteyn aan hun Boord riepen. Deeze ging met een Sloep naar een van die Scheepen over, en kwam na eenige uren te rug, en bragt ons de tyding van een plaats hebbende Vrede mede. Toen wy ons in het Canaal bevonden, ver-

lieten ons de Oorlog-Scheepen, en gingen weder te rug, om de andere verwacht wordende Retour-Scheepen op te zoeken. Het verlangen om in het Vaderland te rug, te komen, wierdt van dag tot dag grooter. Een yder sprak: „Ach was ik dog „daar! Ja, nu zal het niet lang meer duuren enz”. Een Engelsche Postschuit kwam by ons aan Boord, vroeg de naam van 't Schip, van waar het kwam, en werwaarts het bestemt was, om in de Nieuws-papieren zulks te melden. Wy gaaven hem de verzogte berigten. In twee dagen kwaamen wy door het Canaal met een voordeelige wind. De Noord-Zee vond ik zo onstuimig niet als op mynuitreys.

In deezen tyd vroeg ik een Soldaat, die in myn Kajuit kwam, om dezelve volgens dagelyksche gewoonte uit te veegen: wat hy goeds uit Oost-Indien bragt, en hoe veel geldt hy daar overwonnen had. Dit Mensch, die van geboorte een Hes, en van Handwèrk een Bakker was, antwoorde my: „wat zoude ik als Soldaat, die steeds op de wacht „gestaan heest, mede brengen? Een half gezond „Lighaam is myn rykdom, die ik verkreegen heb. „By de Compagnie heb ik niets te goeds, als het „geen ik op de Reys verdient heb. Ik heb my „genoeg moeten behelpen. Had ik het te vooren „geweeten, ik zoude voor Oost-Indien hartelyk „bedankt hebben. Liever wil ik myn Brood in „myn Vaderland bedelen, eer ik weder naar Oost- „Indien reysen zal.” Ik zeyde: „; dat niemand „vanzyn Landslieden deeze zyne Taal gelooven, „maar integendeel, dat hy een groote schat „medebrengen zoude.” Ha! zeyde hy: „Ik zal „het niemand verhaalen, hoe ik gevaaren ben. „Laat een ander ook de proef neemen, en om „derzoeken hoe het in Oost-Indien toegaat.” Geen

wonder dat Oost-Indiën by weynigen in Europa bekend is, dewyl de meesten zig daar van een verkeerd denkbeeld vormen, en van daar zotte zaa-ken hooren verhaalen, en gelooven.

De Noord-Zee waaren wy gelukkig zonder storm doorgekoomen; en wy zeyden nu regt naar *Rammekens*, een oude Vesting niet ver van *Middelburg*. Hier wierpen wy het Anker, en eyndigden daar mede onze Reys. Na verloop van eenige uren kwaamen twee Heeren Gecommitteerden van de Ed. Compagnie aan Boord, om het Volk gezamenlyk af te danken. Deeze wenschten my geluk over myn behoudene aankomst, en vroegen my: „Of ik niet geneegen was om langer in hun dienst te blyven? Zy wilden gaarne myn begeerte opvolgen, om my in een gelyk Character wedet naar Ceylon of naar een ander Comptoir te zenden, dewyl ik dat Climaat gewoon was, en on- dervinding in hun dienst bekoomen had.” Ik bedankte, en wende voor: „Dat ik myn Ouders in Duitschland zocht te verheugen, en niet kon besluiten om my in Holland op te houden.

Voor het overige was het my een groote Eer geweest, van twintig jaaren lang in hun dienst geweest te zyn, waar in ik alle trouw, gehoorzaam- heyd, en vlyt naar myn geringe vermoogens aangewend had.” Zy antwoorden: „Dat zy daar van overtuigd waaren, en deswegens liever wilden, dat ik bleef, dan dat ik naar Duitschland ver- trok.” Zy ondervroegen my naar verscheyde Staats omstandigheden, die ik hun beantwoorde. Op myn aanhouden verkreeg ik myn afscheyd, met deeze Clausul: „Dat ten allen tyde, wanneer ik daar toe geneegen was my maar aan te melden had, ’tzy my weder gaarne gebruiken wilden.” Geduu-

rende deeze onderhandeling hadden eenige ſchelmanen in myn Kajuit zig van een gedeelte van myn Equipage, wel 300 Daalders waardig, meeſter gemaakt, 't welk ik de Heeren Gecommitteerden te kennen gaf, die zelfs-aanſtonds het Schip lieten onderzoeken: Maar dewyl het avond was, konde men het onderzoek niet voleynden. Ik wenſchte myn Dief een gelukkige Reys, en begaf my naar *Middelburg*. In welke ſchoone Stad ik tuſſchen twaalf en één Uur aankwam. Den volgenden dag maakte ik myn opwagting by eenige Heeren van de Ed. Compagnie, aan welke ik eenige geheyme zaaken te beſtellen had, zy waaren met my niet volkoomen, te vreedden, dat daar ik hun zaak leerde kennen ik nu van hen afgang. Ik verontſchuldigde my en beloofde weder te koomen. Myn oogmerk was ook dadelyk zo; daarom vertrok ik met haaft naar Duitschland en liet alle myne zaaken daar. Van deeze Reys uit Holland, vind ik niets merkwaardigs te melden, als dat met een goede goud Beurs het hier beeter, dan in Ooſt-Indien te reyzen is; dewyl men hier overal goede Herbergen vindt, waar voor de Poſt paarden gewoon zyn ſtil te houden, en daar alles meede voeren moet, wat men nodig heeft. Aanmerkelyk was het, dat ik op denzelfden dag, namentlyk den 13 September, weder in Holland kwam, als toen ik uitgevaaren was.

By myne aankomſt in myn geboorte Stad, vond ik niet het geen ik gemeent had: de mynen waaren reeds overleeden. Ik had my dus in myn verbeelding bedroogen. Een zwaare ziekte ſtoorde my in myn ontwerp, en bragt my op een weg, die ik zal zwygen en beſluiten met te zeggen:

SOLI DEO GLORIA.

A A N

AANHANGSEL,

INHOUDENDE

AANMERKINGEN

OVER HET

KOMMANDEMENT

V A N

JAFANAPATNAM.

**AANMERKINGEN
OVER EENIGE PUNTEN,
BETREFFENDE HET
KOMMANDEMENT**

V A N

J. A. F. A. N. A. P. A. T. N. A. M.

B E N E E V E N S

Aanwyzing, eeniger Middelen tot verbetering, Eerbiedig overgegeeven, op Last van den Hoog Ed. Groot Achtb., Hoog en Vergebienden

H E E R

PETER ALBERT VAN DER PARRA

**GOUVERNEUR- GENERAAL
VAN NEERLANDSCH-
INDIEN,**

D O O R

D E S S E L F S

Onderdaanigsten Dienaar

Des Ondergeteekenden.

Het is de plicht van een rechtſchapen Dienaar, het voordeel van zyne Heeren, en Meesters getrouwelyk te behartigen, en den poſt, in welke hy geſtelt is, naar zyn uiterſte vermoogen waar te nemen: zo heb ik ook (zonder eygen lof geſproken) gedurende den reeks van Jaaren, dat ik de Eer gehad heb, de Ed. Compagnie te dienen, in verſcheyde my aanvertrouwde zaaken, myn uiterſte vlyt aangewend, om my hier omtrent geruſt te ſtellen. Ik heb ook zeedert myn verblyf alhier myne gedagten laaten gaan, op den tegenswoordigen in verſcheyde opzigten vervallen toefland, van dit ſchoone, zeer aanzienlyk, en voor de Ed. Compagnie aanmerkelyk Commandement, om U Hoog Edl. pryſenswaardig oogmerk, waar meede gy my belaſt heb, te vervullen. Ik ben door ouderdom, zwakheyd, en afneeming van het gezicht, 't welk my den arbeyd moeyelyk gemaakt heeft, te rug gezet in myne dagelykſche beezigheeden; dog ik hoope, indien het mogelyk is, dat myne geringe voorſlagen nog iets tot verbetering zullen by brengen. Ik doe het des te liever, om dat ik weet, dat U Hoog Ed. volgens U voortreffelyk Character, den Dienſt der Ed. Compagnie boven alles ſtelt, en gevolgelyk ook oude, en getrouwe Dienaars by uitſtek bemind.

Zonder my in een Geographiſche Beſchryving van het Commandement, nog in de geheele Huys-

202 AANMERKINGEN - OVER

houdelyke bestiering, met zyne byzondere omstandigheden intelaaten, zal ik blootelyk die punten aanhaalen, welke volgens myn gering begrip verbeterert moeten worden.

DE **COMMANDEURS** zyn hier eenigen tyd minder in aanzien geweest, zedert dat zy door de Ceylonsche Regeering aangefchreeven worden, Aldus is hun aanzien, en ook zyn hunne voordeelen zeer beperkt, en vermindert. Meenigmaal is een Commandeur in verleegeuheit, voornamentlyk in zaaken die meer van eyge overleg, en spoediger uitvoering dan van voorschriften afhangen, om zig buiten alle berisping te houden, Zekerlyk zoude een Gouverneur, die de zaaken meer met verstand, dan naar vooroordeelen, en eygenzinnige leydingen beschikt, daar voor zorgen, dat zyn Character, die hem in Rang de naaste, en wel de Tweede in het Ceylonsche Ministerium stelt, op geenerhande wyze gekrenkt wierdt. Wanneer de driten over het vernuft heerfschen, dan ontmoet de **GOUVERNEUR**, in weerwil van de zorgvuldigste waarneeming van zyn pligt de smerelykste ontmoetingen; die veellicht geen plaats zouden hebben, indien de Huyshoudelyke gesteltheit die anders wel gezien is, met de plaatselyke nauwer verbonden was. Ook zoude ik gelooven, dat hy, wien een plaats aanvertrouwt wordt, veel achtzamer zyn zal, wanneer de zaaken enkel tot zyn verantwoording staan. Plaatselyke instellingen vorderen teegenwoordigheit: daar door konnen die voorvallen onderzocht, beschouwt, en overwoogen, en daar tegeu de by hand zynde Middelen, zo ver zy strekken kunnen, aangewend worden. Een afweezige kan dan niet aansonds

stonds by de hand zyn; dan volgen uittellingen in plaats van dadelyke uytvoering. Zeer loffelyk was aldus de oude instelling, volgens welke een Gouverneur met den Commandeur raad-pleegde; de eerste wel is waar op een gebiedende, en de andere op een onderwerpene wyze, dog zo, dat de zaaken meer dan tegenwoordig door raadpleging, en mededeeling van wederzydsche gedagten geschieden. Deeze wyze is zekerlyk alleen geheel in onbruik geraakt; vermoedelyk door de meening van de geringheyd van een Commandeurs Character, in de eerste plaats, en in de tweede plaats, door de groote zwakheyd, en onvermogen der geenen die deeze plaats bekleeden; maar op deeze wys heeft de Commandeur den vereychten kring, om zynen dienst uittebreiden, waar door hy teevens meer verplicht zoude zyn, om over den toestand van zyn Commandement zorgvuldiger te denken; waar van verscheyde Instructien, Memorien, en Vraagstukken, die hier nog gevonden worden, een spreekend bewys opleeveren. Op zodanige voorstellingen, en bedenkingen, of aan de Ceylonsche Regeering, of den Gouverneur byzonder, ontfing hy dan bescheyden, die meer tot aanmoediging, dan tot afschrikking in het vervolg strekten, wanneer zelf zyne voorstellingen niet aanneemelyk gevonden wierden. Men ziet klaar uit deeze papieren, dat zedert den tyd van het verval deezer loffelyke inrichting, de volgende Commandeurs, weinig of in het geheel niet zig bemoeid hebben, om eenige zaaken van gewicht de Regeering ter overweeging overteleveren; alzoo zy zagen, dat zy tegenswoordig uit andere oogten als voortyds beschouwt worden, dat geen Lof meer daar door te verkrygen is;

is; en bepaalen zig aldus, om hunne gegeven bevelen, zy mogen uitvoerlyk zyn of niet, te vervullen gedurende hunnen dienst.

Natuurlyk moet het aanzien grootelyks afneemen, wanneer een Bevelhebber geen macht heeft, de Bediendens van hem volgens eyge goeddunken aantestellen. Ja, wanneer hem voorgeschreeven wordt, hoe veeln onder hem daar zyn moeten, en hy niet durft te bestaan, in plaats van een welke zyn tyd voleynd heeft, of afgestorven is, zyn leedige plaats door een ander te doen vervullen. Ter naauwer nood kan een **COMMANDEUR** een Soldaat tot Corporaal, en een Matroos tot Quartiermeester aanstellen; maar geen Sergeanten, nog ymand anders van deezen rang, die zyn bepaalden tyd uitgedient heeft, eenige verhooging geeven. Zoude het niet geschikter zyn, van deeze macht aan die van den Commandeur te trekken? Waar door dan de dikwyls gehoorde veragtelijke woorden, als: „wat kan een **COMMANDEUR** doen? „Niets, wanneer ik deezen of geenen Heer by den „**GOUVERNEUR** heb, tot myn voorspraak, zo behoef „ik my om den **COMMANDEUR** niet te bekommeren,“ en diergelyke redenen meer, een eynde zouden neemen. Daar door kan ook onmogelyk het aanzien van den Opperbevelhebber lyden, dewyl zodanige aanstellingen altyd de Regeering ter goedkeuring moeten overgegeeven worden, en de Commandeur voor zyn aangestelde lieden staan moet. De Dienst zoude in het gemeen daar by winnen, dewyl die dan meer onder de oogen van den Commandeur staat, terwyl het gemeen grooter ontzag voor deeze zoude hebben, en hy hen ook sterker tot trouwheyd aanspooren konnen. Voormaals had een

Com

Commandeur de macht om naar goedvinden, de onder hem staande open zynde plaats van Posthouder te begeeven, zonder de Ceylonfche Regeering daar van bericht te geeven; dewyl zy alleenlyk tot het huyshoudelyke behoorde; naderhand moest hen bericht gegeeven worden, en verzoek geschieden om genoegeneeming. Dit laatste heb ik onlangs opgevolgt, dewyl ik voorheen van myn Voorzaat die hier oud geworden is, de nodige onderrichtingen, die men niet genoegzaam uit de papieren zienkonde, daar over ingenomen had; alleenlyk wierdt my geschreeven, dat ik buiten de paalen gegaan was.

Hoe zeer het Character van Commandeur verkleint wordt, kan men zien onder anderen, dat wanneer ik in het voorjaar by geleegenheyd van de *Paarelvijschery te Kondatje* aan de Heeren Commissarisfen schreef, en de oude gewoone Titul gebruikte van **BYZONDERE GOEDE VRIENDEN**; 't welk die Commissarisfen, (onder welke de eerste de Heer **DESSAVE** uit dit Commandement was,) te gering vonden, en zy my dit in hun antwoord verweeten, dewyl tusfchen myn, en hun Character geen zonderling onderscheyd was: daar en boven was het antwoord niet rechtstreeks aan my, maar ('t welk van Brieven, die met Compagnies Zegel bezegelt zyn, en aan de Regeering gezonden worden, ongehooft is) onder Couvert van een byzonder persoon namentlyk den Secretaris gezonden, om aan my afgegeeven te worden. Een beschimping, die des te onrechtmatiger is, dewyl de eerste Commissaris onder den Gouverneur staat.

Dog genoeg van de Post van een Commandeur. Ik zal nu ter zaak stuks wys overgaan.

De

De Godsdienst is, helaas! zeer gering, zo dat men weynig waare deugdſame Chriſtenen, vroom in Wandel, en Handel, hier aantreft. Met de Inwoonders ziet het er nog beklaglyker uit, en men vindt geen de minſte kennis van 't geloof by hen. Zy worden Chriſtenen genoemd, en zyn aldus opgeteekent; maar de meeſten, ja byna allen, zyn maar gedoopte Heydenen, die ten deelen nog het Heydendom, den Beeldendienst, en anderdeels de voetſtappen van het Pausdom volgen. Zedert hondert en acht Jaaren heeft de Ed. Compagnie dit Koningryk in bezit, en zo lange zyn er Leeraars gezonden, om deeze in Duifternis, en in de Schaduw des Doods leevende volkeren te onderwyzen. Maar men ſtaat verſeld, dat niet tegenſtaande die tyd, moeite, en koſten, de Chriſtelyke Religie zo weynig is uytgebreydt geworden; voornamentlyk wanneer men in aanmerking neemt de goede gelegenheyd des Lands, en de gehoorzaamheyd der Inwoonders, welke inzonderheyd in den Oorlog met de Cingaleezen dit getoont hebben. De geene welke nog tot de Belydenis van de Gereformeerde Kerk zeer na by gebragt waaren, gaan weder tot het Heydendom over; en het is zeker, dat wanneer de manier van onderwyzen niet verandert wordt, en volgens de manier van de Trankebaarſche Miſſionarijſen geſchied (a), dat men in het

(a) *Trankenbar* (want zo moet men eygentlyk ſchryven) legt op de Kust van *Koromandel* op 11 graden Noorder Breedte. Het behoort beneevens een diſtrict van 20 Dorpen, aan de Ooſt-Indiſche Deenſche Compagnie. Koning Frederik VI. van Denek

het kort, het geheele Christendom geheel in een Heydendom zal verandert zien.

Jaarlyks worden de Inlandsche Kerken, en sogenaamde Schoolen door de hier beroepen Predikanten bezogt; en evengelyk beyden van de Malabaarsche aankomst, en alzo de Landstaal als hun Moedertaal kundig zyn, zo doen zy dog verder niets als blootelyk doopen, trouwen, en de Schoolkinderen naar een paar gebeden, en vraagen examineeren. Wanneer het hoog loopt, worden de aanwezende gemeenen, eenige Zedenregels voorgehouden,

marken besloot Missionarissen of zendelingen tot voortplanting des Christendoms te zenden, en in 1705, in Novemb. gingen de eerste twee van *Coppenbage* te Scheep, en kwamen in July 1706 te *Tranquebar* aan. Men wende ook moeite aan om van *Berlin* en *Halle*, Missionarissen te verkrygen; te *Halle* wierdt naar een Teekening een Malabaarsche of *Tamulische* Drukkery aangelegt; en in *Halle* worden nog de Berichten der Missionarissen gedrukt. Maar dat, gelyk de Schryver hier na zegt, te *Halle* onderwys in de *Tamulische* taal gegeven wordt, is bezyden de waarheid. Met het Missionaris werk is het aldus geleegen: 3 Kerken zyn aldaar gebouwt, verscheyden Schoolen aangelegt, 2 Malabaarsche Landpredikers, 18 Malabaarsche Catechiseermeeesters uit die zelve Natie opgekweekt. De yver van veel Missionarissen is zekerlyk te pryzen; of haare instelling, en hunne daden dit ook verdienen! dit is een vraag? Zeer uitvoerig zyn de aangehaalde Berigten van de Staat der Missionarissen: de Hoofdzaak vindt men kort by *WALCHS Neuester Kirchengeschichte*, III. S. 75. f.

A. D. H.

den, 't welk zelden met aandrang geschied. Maar gestelt, dat ten tyde van het Kerkenbezoek in yder Kerk een gepaste Redenvoering gedaan wierdt; zo zoude het op lange na niet genoeg weezen, en aldus zoude jaarlyks maar eenmaal in yder Kerk gepredikt worden. De Ed. Compagnie heeft de Leeraars een ruyme bezolding toegelegd; maar waar door (de goede niet te na gesproken) veelen nog trager geworden zyn. De Predikant zy zo voornaam, en zo bequaam, om met de arme Inwoonders te spreken, en hen te leeren; zo zien zy by een zodanig Kerkbezoek meer op de daar uit ontstaande Eer, Staat, en Voordeelen; dan om Zielen te gewinnen. Men vindt in de oude papieren, dat men eenmaal op de verbetering hier over bedagt geweest is; men had daar op in den aanvang van deeze Eeuw alhier te *Nallubr* een zeer groot en schoon SEMINARIUM gesticht, om de Malabaarsche Jeugt daar in te onderwyzen, en van hen daer na bequaame Schoolmeesters te maaken. Deeze heylzaame stichting heeft niet lang geduurt, het zy uit gebrek van bereyking van het oogmerk of aan ondersteuning, of aan yverige Leeraars; men ziet nu nog de overblyfselen van dit gebouw. Hier van daan worden eenige Malabaarsche Jongelingen naar *Kolombo* gezonden, om in het aldaar zynde SEMINARIUM in de God-geleerdheyd onderweezen, en daar na tot Schoolmeesters, en andere dienften gebruikt te worden. Het schynt als of de tegenswoordige Ceylonsche Regeering deeze instelling weder oprichten wil, nademaal zy onlangs vier of vyf van de bequaamste Jongelingen van Malabaarsche afkomst van hier gezonden heeft. En altoos kan men van aldus opgekweekte menschen

ſchen meer verwagten, als van die geenē, welke uit het gemeene ſoort, zonder geleerde kennis, tō zodanige, in het Chriſtelyk Geloof onweetende, Schoolmeesters aangeſtelt worden. Deeze verwagting zoude hooger ſtygen, wanneer men nog buiten dien eenige Leeraars (Proponenten) beriep, en in yder Provincie een derzelve aanſelde, om niet alleen des Zondags, maar ook om by elke voorkomende gelegenheyd, aan dat volk eenvoudige aanspraaken te doen. Deeze moesten de Malabaarſche taal kennen, en behoeften daar en tegen geen Hebreuwſch nog Grieks of Latyn te leeren, welke talen te veel tyd wegneemen, en gelyk het ſchynt te hoogdravend zyn. De Deenſche Miſſionariſſen worden uit gebooren Europeaanen uitgekooren, en leeren op de Univerſiteyt te Halle de Malabaarſche Taal; teevens hebben zy, om zo te ſpreken, de Chriſtelyke Religie met de Borſt ingezoogen. Daar hun Wandel voorbeeldig is, en zy met andere Chriſtenen omgaan; zo worden zy ook van de Inwoonders met groote aandacht aangehoort als derzelve Broeders naar het vleefch. Deeze laaſten, inſgelyks tot het leeren aangezēt, zyn niet altoos van de waarheyd der Religie overtuigt: maar beoogen meest weereldſche winſten Amptshalve, en gaan tot de verlooren Schaapen, om voor zig eenig wol te bekoomen. In ons Vaderland moesten inſgelyks Liedē in de Malabaarſche Taal onderweezen worden; en wanneer zy als Miſſionariſſen of Proponenten overgezonden wierden, zo moesten zy een Inſtructie bekoomen, waar door zy van een ander Predikant onderſcheyden zyn, maar anders tot getrouwen Diēnaars van de Kerk aangeſtelt worden.

Ik koom nu tot den *Justitie-Raad*: Deeze moet alle week wegens de menigvuldige Twisten der Proces-zieke Malabaaren vast vergaderen. Van den loop der processen zal ik niets melden, maar een punt aanraaken, dat volgens myn meening verandert moest werden, namentlyk, de Executie der Vonnissen tegens Schuldnaars. Daar toe gaan twee meede leeden van den Raad, beneevens den Fiscaal, en den Secretaris naar het Land, en yder van hen trekt twee Ryksdaalders voor hun daggeldt, op kosten van den armen Schuldenaar: deeze moet verder nog betalen, het draagersloon, voor de bagagie van deeze Gecommitteerden, waar van het getal zomtyds over de 100 beloopt, waar van yder negen stuyvers geniet; buiten het geen de Secretaris en Bode voor buitengewoone kosten genieten. Ook worden by zodanige gelegenheden veelen ongeregtigheden gepleegt, door de bedienden van deeze Commissarissen, welke zig op het aanzien van hunne Héeren verlaatende, geen kleyne Rol tot eygen belang speelen. Deeze manier van Vonnissen ter uitvoer te brengen was voor deezen niet in gebruik; toenmaals ging de Secretaris met de Boode alleen op het Land, om de verkooping te houden, 't welk nog door den Secretaris van het Landschap verricht wierdt. Dit gebruik is waarschynelyk ingevoert, om de leeden van den Justitie Raad meer voordeel toetebrengen; maar dewyl de arme Inwoonders, die tegenswoordig minder lasten dragen kunnen, dan voor deezen, daar door zeer gedrukt worden, zoude het een werk van barmhertigheyd zyn, dit op den ouden voet te herstellen, en den Secretaris wat nauwer te bepaalen, aan wien een Instructie voorgescreeven kon

wor-

worden, waar naar hy zig by de uitvoering der Vonnissen moest schikken; waar door alle wanorder, en zulke groote kosten voorgekomen zouden worden. De Justitie Raaden van de Commissie konden tevens een matige belooning voor hunne moeiten by het onderzoek beëedigen, en verhooren ontfangen. Indien eenige geschillen ontfonden, waaron de Executie moest uitgesteld worden; zo vercyfcht de pligt van het Gecommitteerde Lid, dat hy deswegens aan den Raad schryft, om nadere verklaaringen te bekoomen. Dit alles kon de Secretaris verrichten, de overige punten, als Borgstelling by de Citatie, waar mede het vry slegt toeging, heb ik op een beeteren voet gebragt.

De Handel der Ed. Compagnie is hier niet aanmerkelyk, wegens het geringe vertier van Vaderlandsche, en Indische Waaren. Maar de winst die daar van getrokken wordt, en in het verloopenen jaar by het sluiten der Reekening 10927 gld, 6 ft. 8 penn. bedraagen heeft, kon eeniger maaten vermeerderd worden, indien men altyd van die waaren voorzien was, die hier het meeste gezogt worden; als kope-re Japanfche staven, Peeper, en Koffyboonen, waar aan men meestendeels gebrek heeft. In dit Jaar is van het eerste 15000 ponden, en van het tweede 7000 ponden meer, dan in voorrige jaaren verkogt, en daar is nog maar zeer weynig over. De oorzaak waarom de Regeering niet meer van die begerde waaren doet koomen, moet toegeschreeven worden aan de Resten, welke by de Jaarlyksche Reekening opgegeeven worden, zonder dat 'er een Rest plaats heeft. Deeze Handelwys heb ik reeds in zo verre verbeterd, dat men jaarlyks den aatften Augustus, de Reekening naukeuriger dan

112 AANMERKINGEN OVER

voorheen gaat op neemen, dewyl men toen blootelyks naar de Reekenboeken de berigten opstelde, en men zig weynig bekommerde over het getal, gewicht, en hoeveelheid der Resten, zo dat men die in het geheel niet kende. Ik heb dikwyls gedacht op de verbetering van alle die articuls, maar tot nu toe niets kunnen vinden. Men moet dus met de kleyne winst te vreedden zyn; daeren tegenwint de Compagnie aanzienelyke Sommen op den Handel met de Olyphanten. Niet tegenstaande deeze zedert eenige Jaaren vervallen is, zo heeft deeze egter in 't voorgaande Jaar heel wat opgebracht. Deeze Som zoude nog merkelyk meerder hebben kunnen zyn, indien men van meer grooter, en mannelyke dieren voorzien geweest was. Ik vinde in de Papieren, dat men van tyd tot tyd veel over dit stuk geschreeven, dog de gewenschte verbetering niet in het werk gestelt heeft. Het moet onder de toevallige dingen gerekent worden, en hangt grootelyks van de Rust of Onrust op de Kust van *Koromandel* af. Ik ben zeer veel bedagt geweest om deezen handel verder uit - te - breyden, maar heb niets gevonden dat niet door anderen voorgesteld is. Wat ik naar de tegenwoordige gesteltheyd van zaaken voor de Ed. Compagnie het voordeeligste geloov te zyn, is; dat de oude door den Hoog Edelen Heer Commissaris VAN RHEEDE vastgestelde markt-prys wedet ingevoerd wierdt, zo, dat de zwakke engebrekelyke Dieren, welke na het eyndigen van de markt als uitschot overblyven, de Kooplieden met een dubbeld Rabat wierden aangeboden, en die dan nog overbleeven dood geschooten wierden, ingeval

gee-

geene daar onder waaren, die tot Jagtdieren konden gebruikt worden. De Prys van evengemelde, en die door wylen zyne Excellentie den Heer IMHOFF bepaalt is, verscheelt zeer veel met malkander. De laatste is veel voordeeliger dan de eerste; maar als men het wel inziet, zo wordt men gewaar, dat dit meer schyn dan wezentlykheyd is. Want de Ed. Compagnie heeft volgens de eerste prys een grooter aftrek gehad, waar door zy, vermits de menigte, meer gewonnen heeft; daar tegen is na de invoering van de laatste prys de aftrek veel vermindert, en alzo zyn een menigte Dieren blyven staan; welke den landman eerst tot een drukkende last, wegens de bezorging van het voder, en daar na de Ed. Compagnie zelfs schadelyk geweest zyn. Ik achte de invoering van den ouden prys des te noodiger, dewyl het in het algemeen aangenoomen is, dat de prys der waaren naar de menigte der liefhebbers zig rigt. Indien de Kooplieden op de Kust van *Koromandel*, niet met Olyphanten uit *KITTA*, en andere plaatsen voorzien wierden, dan zoude men meester van deezen handel kunnen worden, en konde dan by de laatste bepaalde prys blyven. Tegenswoordig moeten wy liever wat laten vallen, om hen door een matige prys weder aan te lokken. Niet weynig zoude hier toebrengen, een liefde-ryke, en inneemende wyze van behandeling der Kooplieden, welke by den handel wel niet veel te beduiden hebben, dog van gewicht zyn, alzo deeze lieden, door een minzame gulhartige bejeegening getroffen worden, en alzo vergenoegt weder heen gaan.

De Paarden Handel is zomwyl voor de Compagnie zeer voordeelig, want men heeft Jaaren gehad,

op welke men, uitgenoomen de onkosten van den flal te *Kolumbo*, veel gelt daar mede gewonnen heeft. Dan zeedert eenige jaaren heeft men geen Ry-paart ter markt kunnen brengen; alfoo zy wegens den Oorlog, alle naar *Kolumbo* moesten gezonden worden, waar door de Fokkery zeer bezwaart is geworden, uit hoofde van een zonderling plan, dat onder de voorige Regeering, vanden Wel Edelen Heer Gouverneur VAN ECK, door een zeekeren SCHWEINHAUBER ontworpen, daar op hier gezonden is, met bevel van het uittevoeren, hoewel het volgens de geleegenheid der Paarden - Eylanden ondoendelyk was. Ik zal my, dewyl het zelve door den teegenwoordigen Heer Gouverneur verworpen is, niet verder daar meede inlaaten, maar liever over de geschaa-penheid van de Stoeteryen, en derzelve verbeetering uitweyden. De tot de stoetercy bestemde Eylanden zyn, van alle hier gevonden wordende, de beste. Dan op het Eyland *Delft*, vindt men een hoofd - gebrek, 't welk daar in bestaat: dat ten tyde van de Zuyd-Mousson, in het droogen Saysoen, daar geen waater genoeg is, 't welk anders by de Noord-Mousson in overvloed gevonden wordt. Dit gebrek veroorzaakt somwyl een groote sterfte onder de Paarden, gelyk in het Jaar 1758 aldaar 159 stuks gestorven zyn. Toen ik nog den dienst van een *Desave* (Stadhouder) waarnam, bezigtigde ik zelf de gemelde Eylanden, waar op ik aanstonds op middelen bedagt was, om dit gebrek te verhoeden. In het eerst geloofde ik, dat het verdiepen der Slooten en Kanalen daar toe zoude dienen; maar dit was te vergeesch. De ondervinding leerde my ras, dat zy by een dieper graaving zout waater geeven zouden, 't welk van de ongemeene laagte deezer Eylanden komt

komt, weshalven zy ook by hooge vloedén, en stormen uit het Noord-westen meestendeels worden overstromt. Slooten zyn 'er ook genoeg; en wanneer haar getal al vermeerdert wierdt, zoude het dog niet helpen; dewyl dezelve oorzaak, welke de eene droog maakt, de andere ook alle zoude uitdroogen. Het niet sterven van deeze Dieren moet dan blootelyks aan den Reegen toegeschreeven worden.

De Paarden zyn voor het overige van een middelmatige grootte, en alzoo zy zeedert eenigen tyd wat kleynder zyn, zo is het tegenwoordige soort niet van het beste aanzien. Het blykt uit de Actens, dat men voortyds onder de Regeering van den Wel Edelen Groot Achtbaren Heer SCHRÖDER, als Gouverneur, op dit stuk ernstig bedagt geweest is. Men sloeg toenmaals voor, om Perzische, en Arabische Hengsten te doen koomen, om daar door een grooter Ras te krygen; gelyk ook om een afzondering van eenige Stoeteryen op het Eyland *de twee Broeders*, alwaar de afgezonderde jongen Hengsten loopen, aan te queken: dit laatste wierdt aanstonds in het werk gestelt; maar het eerste in het Jaar 1764, wanneer men zeeven stuks moedige Hengsten van *Kolombo* eerst hier, en daarna naar het Eyland *Delft* liet brengen, om dezelve in de Stoetery te gebruiken. Dit laatste wierdt weder omvergeworpen door den reeds bovengenoemden SCHWEINHAUBER. In den eersten opslag zoude men moeten denken; dat tot het voortqueeken van een moedig soort van Paarden geen ander middel was, dan de verzorging van zodanige Hengsten; maar wanneer men die zaak in het algemeen begrypt, zal men het tegendeel vinden. De Ed. Compagnie

heeft door inkoop van deeze Paarden groote onkosten, welke tegens de daar van koomende voordeelen niet opweegen kunnen. Deeze Paarden zyn de weyden van dit Eyland niet gewoon, maar doorgaans op Stal aan de Kribben opgevoedt; dan worden zy door de verandering van levenswys zo vermagert, dat zy op dezelve wys als zy gewoon zyn moeten behandelt worden. Intusfchen worden de Stoeteryen met Inlandsche Hengften belegt, welke daarna, wanneer de groote Hengften wederom los koomen, en in de Stoeteryen koomen, hen zodanig byten en slaan, dat deeze met wonden overladden, neervallen, en dan weder op nieuws op Stal gebracht moeten werden. Ofschoon zy grooter van gedaante zyn, kunnen zy egter tegen de Inlandsche Hengften niet op; en daar zyn van gemelde Perfische Hengften veelen gestorven, en de overige waaren in slegten toestand. Het beste, en voor de Ed. Compagnie het min kostbaarste middel, tot verbetering der Paarder-teelt, is naar myn gedachten: dat men I. het getal Merrien wat grooter neemt, zo dat yder Hengst 15 of 16 Merrien krygt; dat deeze Hengften uit de grootste, en moedigste van de geheele hoop uitgezocht werden, na dat zy een halfjaar op Stal gestaàn hebben, en aan het voeder gewoon zyn. II. Dat de Merrien die onder de 14 of 15 Jaaren zyn, uit de andere weggenomen, en doodgeschooten worden. Want ofschoon zy nog veulens kunnen voortbrengen, zo hebben zy egter geen kragt genoeg om hen te doen zuigen, waar door de veulens meest al sterven; en die nog in het leeven blyven, een kleyn en slecht Ras geeven.

Door dit middel zoude volgens myn meening,
de

de Stoetery in weynig Jaaren aanzienelyker zyn, en men geen vreemde Hengften meer nodig hebben, die de Ed. Compagnie hoog te staan koomen by den inkoop; alzoo, indien de verbetering oorspronkelyk gemaakt wordt, de gevolgen zekerder en natuurlyk beeter moeten zyn; dan moeten zodanige Merrien doodgeschooten, en niet verkogt werden; gelyk wel eerder hier geschied is; op dat geen byzondere Perfoonen anders een middel tot hun voordeel, en tot schaden van de Ed. Compagnie, mogten uitdenken,

Van deeze Paarden-Eylanden, ga ik overtot de veruitgestrekte *Wanni* (a) welke uyt zes onderscheyde Landschappen bestaan, als: *Pannemgammo*, *Carrekatemule*, *Kannawelpattu*, *Mulpattu*, *Muliawalle*, en *Tinnemarrewaddy*, van welke het eerste het grootste, vruchtbaarste, en volkrykste is. Hoe veel Olyphanten de *Wanniasfen* uit yder Landschap jaarlyks leveren moeten, zal ik hier niet aanhaalen; dewyl het een zaak is, die door hen lieden onder elkander verhandelt wordt. Liever zal ik aantoonen de wyze, hoe men deeze Vafallen behandelen moet, ten opzichte van het waare voordeel der Ed. Compagnie, om de gevolgen voortekoomen, die men in voorgetyden heeft zien gebeuren, en waar by de Compagnie altyd meer verlooren, dan gewonnen heeft. In eenige oude Papieren, en voornamentlyk in de

Me-

(a) *Wanni* heet by KNOX: een der 32 kleyne Provincien, welke ten Zuyd-westen van *Jassanapatnam* legt, daar komt niets uyt voort. By SALMON en VAN GOCH, heet het: de *Wannis*, grenzen aan de *Wedas*, en staan meest onder de Hollanders.

A. D. H.

218 AANMERKINGEN OVER

Memorien van den Hoog Ed. Heer ZWAARDEKROON, vindt men deeze liedenal te nederig gefelt, en ingelyke graad met de naamen van *Majoraal* beftempelt (*b*); welke naam zeer verfcheyden is van een Leenman, en naar welke beteekenis men deeze Menfchen als andere *Majoraals* zoude kunnen behandelen. Dit zoude egter zeer fchadelyk zyn; gelyk deeze beftempeling ook aan de onervaaren gelegenheyd gegeven heeft, van deeze menfchen met verachtelyke oogen aantezien, en te behandelen. Dit voelden zy, wierden geraakt, en begonnen hun Opperhoofd aantehangen, en wederfpanning te worden, het welk niet gefchied zoude zyn, indien deeze lieden meer zachtmoedigheyd als ftrengheyd was betoont. Dan zoude de Ed. Compagnie beeter gevaaren zyn, grooter credit gehad, en hun achting ongefchonden behouden hebben; ook zoude het dan niet nodig geweest zyn, om tot de wapenen toevlucht te neemen. In hunne natuurlyke omftandigheeden, moeten deeze menfchen zo wel volgens hunne geboorten, als hunne bezittingen, aangezien worden als Regenten, welke onder bevel aanzien, over een erfelyk Land, en volk gebieden. Men kan de Erfelykheyd van henniet ontneemen, nog aan een ander geeven, die geen waare afstammelingen van hen zyn; ten zy dat zy hun Erfregt door trouwloosheyd verbeurt, en zig onwaardig gemaakt hebben, om langer in den Rang van getrouwe Vafallen te blyven. In dit geval is het niet meer dan billyk, die *Parreweney* van een

zō-

(*b*) Mogelyk een Indiaanfch woord, 't welk een Slaaf of Lyfeygene beteekent.

A. D. H.

zodanige aan een ander, die ook uit het *Wanniasfen* geslacht afstamt, over te draagen. Gelyk dit dan ook, van tyd tot tyd van ervaren gebieders waargenoomen is, evenwel niet zo volkoomen, dat een yder van de nakoomende zyn waar aandeel, aan de nalatenfchap altoos bekoomen heeft, 't welk voornaamentlyk door onkunde in de Geflacht-Régisters, en aan het overwicht der Rykdommen moet toegefchreeven worden. Daar door is veel twift en oncenigheyd ontstaan, welker bylegging veel moeyten, en arbeyd gekoft heeft. Men heeft zig in de gefchillen tusfchen de *Wanniasfen* moeten mengen, en hunne verbittering heeft door niets anders, dan door het bloed van hunne partyen konnen gefilt worden; om dit onheyl voor te koomen, heeft men een befchryving van de gezaamentlyke *Wanniasfen* gemaakt, met aanmerkingen, door wie een yder Provincie voorheen is geregeert geworden, om daar door des te beeter de Erf-opvolging te kennen. Deeze befchryving is, als een aanwyzer, daarna in het Jaar 1760. in de tegenswoordigheid van de Wel Ed. Heer SCHRÖDER, voortgezet, en zal verder voortgezet worden. Deeze voorzigtigheyd in de Régeering deezer Vafallen is hoog noodzakelyk, in dier voegen dat men de middelweg houdt, dat men niet te streng nog te toegéevend is, alfoo het eerfte om de aangehaalde reedenen van flegte gevolgen is, en het laaftte hen nalaatig in het doen van hunnen pligt maakt. Hier in zyn zy in voorige tyden zo nalaatig geweest, dat men geen middel zag om hunne lafting in te vorderen, en zich getroosten moest by sterfgevallen, hunne reekening in de boeken aftefchryven. Om in 't vervolg ten deezen opzichte zekerder

der te zyn, heeft men in laater tyd als een vaste wet vastgesteld, dat altyd een der *Wanniasfen* hier, als Gyzelaar, in het Casteel moet blyven tot Borg voor de andere *Wanniasfen*, door welk middel men hen meer in bedwang heeft. Deeze op zig zelve zeer loffelyke instelling, is naderhand weder in verval geraakt, en de *Wanniasfen* hebben een middel uitgevonden, om deezen band los te maaken. Het heeft my geen geringe moeite gekost, de voornaamste van de tegenswoordige *Wanniasfen*, welke *Daudirgre Agelisan Puwinellemapane* heet: en welke by overneeming van myn Kommandement nog verscheide Olyphanten aan schatting schuldig was, en eerst door myne voorzaaten, en daar na door my zelve opontboden was, dog nooit wilden verschynden, hier te krygen; en nog meer, na zyn verschyning, om zyne ten agterenzynde posten gelyk te maaken. Hier toe heb ik hem egter zonder scherpe middelen te gebruiken, gebragt; en op eenmaal zo vereffend, dat de geheele *Wanni*, by het slot der laatste Boeken, niet meer dan 9 Olyphanten ten agteren waaren, 't welk niet noemenswaardig is.

De inrichting wegens de *Wanniasfen*, welke ik nodig en dienstig houde, bestaat voornaamentlyk daar in: dat, alzo zy wegens opgeworpen zwaarigheden jaarlyks niet herwaarts koomen kunnen, zy borg stellen moeten, door Perfoonen die onder het bewind van *Jaffanapatnam* staan, en zulks zo wel voor hun persoon als voor hunne jaarlyksche schatting. Deeze Borgen moesten zoo wel verplicht zyn voor de personeele verschyning, zo die geëyscht wordt, als voor het bezorgen der agterstalen in te staan: verders indien ymand van het geslacht

flacht der *Wanniasfen* zig in den Huwelyken flaat begaf, zo moest hy daartoe een uitdrukkelijk ver- lof by den Kommandant haalen, en daarby opgee- ven, van welke afkomst de Bruid, en Bruidegom, en beide Ouders zyn. Hier door zoude behoed worden, dat de *Wanniasfische* flam niet verder ver- basterde door het trouwen van jonge Meysjes, uit *Wannifche* Ouders aan een geringe Kaffe, gelyk zeer verkeerdelyk reeds twee Huwelyken op deeze wyfe zyn gefchied, om was het mogelyk door dit Canaal, beneevens de oorfpronkelyke *Wanniasfen*, een flap tot de Regeering der *Wannifche* Linie te be- koomen. Hier uit kan niet anders dan een groot quaad, en nadeelig Cabaal ontflaan; alzoö de oor- fpronkelyke *Wanniasfen* niet zullen toeflaan, dat anderen van een lager geflacht en afkomst neevens hen regeeren zullen. Alzoö ik over het eerfte punt van deeze, tot verbeetering by de Cey- lonfche Regeering voorflaagen gedaan heb, zo zal ik van de *Wanni* myn afscheid neemen, en richte myne aanmerkingen naar de weftelyke Oever van deeze Kuff, en eerftelyk naar het Landfchap

Carreije en *Ponnoreyn*, alwaar men een wyd uit- geftrekt Land vindt, bequaam ter Landbouw, waar van eenige flukken woefl blyven, om dat 'er geen Inwoonders zyn te vinden. Daarom is deeze ftreek Land, volgens de meening van zyn Exell: den Heere VAN IMHOF, tot een vyfde Landfchap nog niet kunnen gemaakt worden, (a) en daar toe

(a) Het Koningryk *Jaffanapatnam* beflaat uit vier Landfchappen of Provincien, namentlyk: 1o. *Wellis- gamme*, ten Noord-weften; 2o. *Warmoratie*, ten Noord-

toe ſchynt voor het toekomende geen groote hoop te zyn, alzo de Inwoonders van de andere Provinciën, wegens het brak waater geen geneegenheid hebben, om zich daar neêr te zetten. De Compagnie heeft intusſchen by het verkoopen der meeste Landeryen groot voordeel, dog daar teegèn hunne Onderdaanen groote ſchaaden; alzo veele Koopers uit armoede, alle de Kooppenningen binnen den bepaalden tyd niet konnende opbrengen, het daar op betaalde verliezen moesten, naar inhoud van het Koop-Contract, het geen ten gevolge had, dat deeze onbetaalde Landeryen alzo blyvende leggen, door de Compagnie ingetrokken wierden. Maar de geenen welke vol-uit betaalt hebben, moeten naar 's Lands gebruik, en volgens Koop-Contract met een Land-rente belegt, maar van de tienden bevryd zyn: en daar dittotnu toe, nog niet geſchied is, zo valt het zeer hardt, en moeft zo haast mogelyk een bepaaling gemaakt worden. Ook zoude wel goed zyn, een naauwkeurige nameeting voorteneemen, op dat men weete, hoe veel Landeryen eigentlyk nog onbetaalt, en te beleggen zyn, en teevens, op dat Kooper en Verkooper hun bewyzen kunnen toonen.

Dewyl ik hier van Landeryen ſpreek, zo kan ik niet nalaaten, nog iets van een andere ſoort te melden, welke men *aangevoegde Landeryen* noemt; deeze zyn zodaanige welke van de *Majoralen* uitgegeeven worden; en welke de Inwoonders in een onzeekere bezitting hebben. Deeze goederen worden

naar

Noord-oosten; 30. *Tenentoratie*, ten Zuid-westen;
40. *Padschilepati*, ten Zuyd-oosten.

A. D. H.

naar hunne opgaaf gewaardeert, en zodanige Liedden die daar toe de naaften zyn, en dezelve op hoop bebouwt hebben, overgelaaten, het welk met de billykbeyd over een komt. Dewyl dit Articul regtstreeks van de opgaaf van het Inlandsch Hoofd of van de zogenaamde *Majoralen* af hangt, op wiens trouw men zig niet veel verlaaten kan; zo twyfel ik, of deeze handeling zo recht toegaat, en de Compagnie daar door niet benadeelt wordt. Dit gewaar te worden, is niet wel mogelyk, dewyl men niet weet, hoe groot, en waar die Landeryen gelegen zyn, welke op de voorfz. wyze door den een en ander verkreegen worden. Het was te wenschen, dat, wanneer ymand in het bezit van eenig goed komt, van dezelve een naauwkeurige meeting en beschryving gemaakt wierdt, ter welker tyd men de gemelde Hoofden beeter op de handen zoude kunnen zien; dog ik moet teevens bekennen, dat het een zeer zwaarwichtig werk is, deels wegens de uitgebreydheyd des Lands, anderdeels uit gebrek aan Liedden des kundig; en men zoude dog teevens de *Majoraals* als aanwyzers noodig hebben. Intuschen heeft men een premie uitgeschreeven voor den geen welke aantoot, dat zodanige Landeryen, zonder dat de Compagnie daar voor betaalt is, bezeeten worden.

De Domeynen, welke hier nog een zeer aanzienelyk Inkoomen opbrengen, en by de laatste verpachting voor 160888. gls. 16 ft. aangestaan zyn (welke somme volgens het laatste Jaar 9319 gls. en 9 ft. meerbedraagt) zouden hoger gebragt konnen worden; en wanneer men daar toe een stap wilde doen, zoude het in het vervolg meer tot nadeel dan tot voordeel uitvallen. Want de Pacht is reeds

zo verhoogt, dat de Tabak, die voorheen met 15 percent bezwaart was, op 25 Daalders gesteegeen is, en de overige koopwaaren die bevoorens op 7½ percento gestelt waaren, tot op 15 perc. verhoogt zyn. Men kan dus wel te vreden zyn, wanneer de Pachten zonder merkelyke daaling op den tegenswoordigen voet gehouden worden, te meer daar de *byzondere Handel*, ten grootsten deelen in verval is, zo dat buiten de weinige Inlanders, welke hier nog jaarlyks koomen, om Tabak te verhandelen, en om de weynige waaren van de Kust van Koromandel, alwaar zy hunne van de Malabaaren medegebragte goederen gemeenlyk omzetten, hier ter markt brengen, geen andere kooplieden meer gezien worden. Voor deezen pleegen jaarlyks, onder anderen ook eenige Ryscheepen uit *Ganjam* hier aantekoomen, waar door de *Bankesauls* (de Magazynen van de gemeene) met goede voorraad voorzien wierden. Deeze kleyne Scheepjes naamen gemeenlyk kleyne Olyphanten te rug voor hun vracht. Ik heb naukeurig de oorzaak van het wegblyven deezer Kooplieden onderzocht; maar niet anders kunnen gewaar worden; als dat men geloofde, dat de in 'zwang gaande Monopolie in den Koornhandel de schuld daar van geweest is. Ik laat dit aan zyn plaats, en wil myne voorgangers niet lichtvaardig beschuldigen, maar liever wenschen, dat deeze lieden hun oude, en voorige weg wederom hervatten zullen.

Het getal Barken, by de Inwoonders van dit Kommandement is op verre na zo groot niet als in voorige tyden; alzoo dezelve zig naar den Handel richt. Dit is ook niet te bewonderen, dewyl hier niet veel te handelen valt; weshalven my ook deeze
lic.

lieden, op myn aanspooring tot meerder bedryf, antwoorden: dat zy hunne rekening daar by niet vonden. Niet tegenstaande dit, hoop ik dit stuk bloeiender te zien, en de Inlandsche Schippers te beweegen, op hunte rug-reys, die zy altyd ledig doen, Koorn van de Kust hier te brengen. Voornamentlyk hoop ik dit, door sterke verzendingen en verhinderen van den *Sluikhandel*, te bekoomen. Inzonderheyd indien myne geringe maatregelen hulp vinden, en met de nodige middelen ondersteunt worden. De gelegenheyd tot den *Sluikhandel* in dit Kommandement is ongemeen groot, dewyl het vaarbaar waater zig zo ver uitstrekt, en de stranden zo gemakkelyk kunnen genadert worden, van *Trinkonomale* af, tot aan de hoek van *Karedivu* (een Eyland, dat voor de Residentie *Kais* legt) en van de hoek van *Kalimune* tot voorby *Manaar* heen. In de eerste streek zyn verscheyde Zeeboezems, die men met de Compagnies gewoone sloepen, en andere Vaartuigen niet bevaaren kan, dog het is de plicht van het Wacht-Schip, op begeerte voor de bestemde prys, alle moeiten zig te geeven. Het zoude dus de kosten, en moeiten wel waardig zyn, eenige byzondere Vaartuigen om daar te kruiffen, te laten maaken; van licht hout, met voorraad voor de manschap voorzien, tevens zo dat men riemen daar op gebruiken kon, op de wyze van een *Galcy* of ander snel zeylend Vaartuig, om zo wel by stil als by winderig weeder voort te kunnen koomen, en de moerassige plaatfen des nagts te kunnen bezoeken. Deeze Vaartuigen zouden met beeter gevolg, het geheele jaar door, het strand bevaaren kunnen, namelyk in de Zuyd-Mouffon van *Trinkonomale* tot *Karedivu*, en de

Noord-Mouffon tuffchen deeze plaats en *Manaar*. De daar op geplaatfte Matroozen moesten by yder kruistogt uitgewiffelt worden, om de hoop levendiger te houden, en den yver meer te ontsteeken, nademaal de tot hier toe gehouden aanmoediging zeer ongefchikt is. Daarom pleeg de manfchap by flegt en regenagtig weëder het woud tot een fchuilplaats te zoeken, en in drooge tyden, om hun pot te kooken; ook zoude goed zyn, eenige wachtposten aanteffellen; voornamelyk in de *Wanni* op de plaats die men *Muletivu* noemt, welke gelyk ik uyt de oude papieren zie, zeer gefchikt tot den fluikehandel is, en waar van daan de *Wanniafferi* zeer ligt de voortbrengfelen van Ceylon aan de fluikehandelaars van de Kuff van Koromandel, en wel van de hoek van *Toputunne*, verkoopen kunnen. Daarom is in oude tyden aan deeze plaats, namentlyk by *Muletivu*, een fchans aangelegt; maar hoe ver deeze den fluikehandel aldaar mag geftoort hebben, is ligt te denken. Verders tuffchen *Puntopedro* en *Kuredivu*, in welk diftrikt de *Kaumatams* zyn, Lieden die Compagnies-brieven van hier naar, en van Koromandel brengen, en daar by teevens onmerkbaar veele Contrabande waaren overvoeren, gelyk onlangs uitgekoomen is. Deeze Posten moesten behoorlyk met de vereyfchte, en fcherpe Inffructien voorzien zyn, en geduurig onderzoek doen. Men kan hier van meer verwagten, indien men door onbekende perfoonen heymelyk daar op paffen liet; alzo een strandwachter met de onder hem fttaande lieden aangezet zoude worden om te verhoeden, dat met de aankoomende, en afvaarende Vaartuygen geen waaren in het geheym aangebragt of vervoerd wierden. Dit is

anders niet ligt te ontdekken, dewyl het waarſchynelyk des nagts geſchied, waar toe de Oever en de naby gelcegen kleyne Eylanden zeer geſchikt zyn; of gelyk de Weſt-kuſt van de *Wanni* oudtyds met zodanige wachtpoſten zyn bezet geweest. De koſten deezer poſten zouden myns oordeels wel uit de aangehaalde goederen konnen gevonden worden, en zullen niet overſtygen het punt der *Spaarzaamheid*. Van dit Articul moet ik bekennen, dat niet tegenſtaande ik in het Huishoudeelyke alles ten naaukeurigſte in acht neem, de uytgaave eger altoos de bepaalde grenzen te booven gaat. Dit geſchied voornamentlyk wegens de begonnen veſtingwerken, en zeekerlyk zo lang die duuren, kan men met de gemaakte bepaaling niet toekoomen. Daar tegen kan men wat uytzuynigen aan de Gebouwen der Bediendens van de Compagnie. De kleyne ſchaadens, welke daar aan voorvallen moeſten op koſten van de bewoonders herſtelt of gemaakt werden, 't welk met de billykheyd niet zoude ſtryden, dewyl zy te vreden moeſten zyn, dat de Compagnie hun vrye wooning geeft. Maar nu moet alles op Rekening van de Compagnie geſtelt worden; verders konden de beyde Huyzen in de Stad, waar van het een door den Heer *Deſſawe* en het andere door den Heer Fiſcaal bewoond wordt, verkogt, en daar tegen aan dezelve Huyshuur gegeven worden. Het zyn beyde Huyzen, niet door de Compagnie geſtigt, maar van byzondere perſoonen gekogt, en daar na, alzo zy leedig ſtonden, door de genoemde Heeren bewoont geworden. Tegenswoordig komt het onderhoud aan de Compagnie hoger dan de Huyshuur te ſtaan.

By de Wees-Kamer vind men hier een aanzien-

lyk Capitaal wegens de Intressen, die aan de Capitaalen der weezen gewonnen worden. Deeze loopen ten voordeele van de Kamer, en vermeerderen geduurig; alzo de weezen maar jaarlyks 6 percent ontfangen. Ik vind geen eene reeden, waar door de Weeskamer ooit in verval zoude kunnen geraaken, en geld tot ondersteuning noodig hebben; dewyl de Leeden derzelve, en voornamentlyk de Secretaris verbonden is, voor de zee-kerheyd van het geld der weezen te zorgen, gelyk dit dan ook altyd geschied. Het genoemde over-ichot kon in de Compagnies kas koomen, en tot ondersteuning van het zeer vervallen *Arm-buys* dienen kunnen, zo dat het zelve in het vervolg de Intressen trok. De Armkas is tegenswoordig nauwelyks in staat, om de arme leden-maaten van de Gereformeerde Kerk, benevens de onbruikbaaren, en vervallen Slaaven het nodige onderhoud te befragen. Dit komt daar van, dewyl een toereykend Kapitaal van den Armkas, 't welk hier by de Compagnie in *Deposito* stond, naar *Colombo* is verplaaft, waar door de Armkas de Maandelyksche Intressen daar van ontbeeren moet, en dus nu nog maar een vry minder Capitaal overig heeft, 't welk deels by byzondere perfoonen uitstaat. Billyk zouden de Inkomsten tot ondersteuning der armen blyven, daar de inzameling geschied, dewyl doorgaans het oogmerk van den geever zig meer tot eene plaatselyke als tot eene algemeene ondersteuning uitstrekt; ten zy in byzondere gevallen, waar in dan de hulp tot ondersteuning van vreemde Armen vereyscht werdende, een byzondere gift kon gegeven worden, gelyk overal in Europa geschied. Ook geloove ik, dat buiten het gemelde Fonds

on-

onder anderen voor de *Krygs-kas* nog wat te vinden zouden zyn, (welke tegenswoordig leedig is.) Indien de *Pasfagiers*, die met de *Compagnies Booten* af en aan vaaren, iets tot voordeel der *Armen* gaa-ven, 't welk niet onbillyk zoude zyn, of hun zwaar vallen, alzoo zy met *Compagnies Vaartui- gen* hun *Reys* doen, zonder eenig *Vragtloon* te gee-ven, en zelfs minder gevaar dan op particuliere *Scheepen* onderworpen zyn.

De gebouwen der *Compagnie* zyn in een zeer flegten toestand, voornamentlyk de *Hollandfche Kerk*, welke anders een kostbaar, en aanzienelyk gebouw is, gelyk mede de *Inlandfche Kerken*, en de *Kerkhooven* op het *Land*, waar van eenige reeds ingevallen zyn, aan welke zedert het *Jaar 1758*. geen noemenswaardig onderhoud gedaan is, alzoo meest alle de *Muuren*, op twee der flegfte na, tot de *vestingwerken* gebruikt zyn. Men heeft aldus moeite genoeg gehad, om met de slechte ar- beyds lieden het *Commandeurs Huys*, en andere by het *Kasteel* staande *Huyzen*, staande te houden, om niet in een *puinhoop* te vervallen. De *Com- pagnie* zal aangaande de *Reparatien*, zwaare on- kosten moeten doen, en de *vernieuwing* van eeni- ge gebouwen moeten uitstellen, zo lang het maa- ken der *vestingwerken* duurt. In het *Jaar 1758* is de genoemde *Hollandfche Kerk* opgenoomen, en toen geoordeeld, dat zy van booven moest verbee- tert, en met nieuwe balken voorzien worden. Zo- danig een uitstel is des te beklaglyker, alzo de *Compagnie* meer verliest, als zy winnen kan, door het verdiepen der *gragten*, en door het aanleggen van een bedekte weg by de *Vesting*, nademaal dit

330 AANMERKINGEN OVER

werk meer oppervlakkig als gegrond is aangelegt, waar door de Compagnie een aanzienelyke fom verspilt, en derzeiver arme onderdaanen een drukkende last oplegt, die zy nog verscheyde jaaren zullen voelen. Ik heb myne aanmerkingen aan den Wel Ed. Heer Gouverneur FALK medegedeelt over dit werk, in hoop, dat beslooten zoude worden, van met het verdiepen der grachten een eynde te neemen. Maar toen de Ingenieur BROHIER kort na de afzending myner aanmerkingen schieelyk naar *Colombo* vertrok, en met zyn Wel Ed. over dit werk mondeling gesproken had, zo wierdt ik in myn verwagting bedroogen. Daar op kwam kort een bevel, om het getal arbeeyders, welke toenmaals vermindert, en op 300 menschen gestelt was, weder als voorheen op 600 Man daags te stellen, en dezelve beneevens twee Vaartuigen, en een nieuwe Metzelaars-baas, aan de gemelde BROHIER te leveren, die gewis zal verzeekert hebben, dit werk in korten tyd tot stand te zullen brengen. Offchoon dit bevel behoorlyk waargenooten is, en daar door alle hindernissen uit den weg geruimt zyn, zal dit werk egter nog wel zo veel tyd kosten, als het reeds geduurt heeft, uit oorzaaken, welke ik in myne aangehaalde Aanmerkingen voorgestelt heb, die ik hier neevens tot U Hoog Gercede beschouwing in voege, en aan het wys en doorzigtig oordcel Uwer Hoog Ed. eerbiedig onderwerpe.

(*) AFSCHRIFT DER AANMERKINGEN.

De kosten van dit werk zullen aanmerkelyk hooger loopen, alzo eene yder arbejder daaglyks een *Medied* Rys of maandelyks een *Parn* bekomt, en ook voor de gemelde Vaartuygen huur betaalt moet werden.

Hier mede gaa ik over tot de beschouwing van de *Kaudabische*, en van voor *Aripo* en *Manaar* leggende Paarelbanken, want hoewel die niet meer gelyk eertyds door de Boekhouders van dit Commandement, maar door die van *Colombo* behandelt zullen worden, kan ik egter niet nalaten myne gedagten daar van te melden, te meer om dat zy in het voorleeden jaar in myne teegenwoordigheyd zyn onderzocht. Ik merk daar omtrent aan, dat het niet goed is, dat zy jaarlyks onderzocht worden, nademaal de Oesters, gelyk een bos ryzen in elkander groeijen, en door het stooten gestoort worden en verlooren gaan, Daarom zoude het noodig en nuttig zyn om deeze schaaden te vergoeden, dat men deeze Banken maar om de negen of tien Jaaren liet onderzoeken; waar door de Compagnie verders ook de kosten zoude spaaren, welke by een zodanig onderzoek op 3000 gls, meer of minder beloop. Ik heb uit de Papieren van de gehouden Paarelvischeryen ontdekt, dat de tusfchen tyd van de eene tot de andere Vischery zomwylen langer geduurt heeft. Aldus heeft men in het Jaar 1722 begonnen, en in 1726 geëyndigt: dus vier agter een volgende Jaaren doorgeviift.

Daar

(*) Deeze Aanmerkingen zyn aan het eynde van dit werk geplaatst als een Bylaage.

232 AANMERKINGEN OVER

Daar na weder in 1732 begonnen, en deeze zeer weynig bedraagende Vischery in het zelve jaar geëyndigt, en zeedert 1746 tot 1750 wederom vier jaaren doorgevist, en een ryke vangst gehad. In 't Jaar 1753 heeft men op nieuws gevist, dog de vangst was veel geringer dan in 't Jaar 1732. Op die van 1753 volgde de Vischery van dit Jaar; er zyn dus ongeveer 13 Jaaren verloopen, en maar een Jaar verschil tusfchen de Jaaren 1732 en 1746. Men kan daar door zien, dat de Oesters haare volkoomen rypheyd zullen gehad hebben, en daar door ryper en grooter Paarlen hebben kunnen leveren, gelyk in het Jaar 1746 gefchied is, waar van het gepasfeerde Jaar het tegendeel aangetoont heeft. De oorzaak van dit aanmerkelyk verschil bestaat daar in: dat de Banken in de Jaaren 1732, niet zo kaal gelaaten zyn, als in 1753; waar in men alles wat men maar vinden kon, te zamen raapte, en daar door de jonge Oesters-telgen bedorf. Dit heeft men duydelyk gezien by de laaste Vischery, waar in weynig groote Paarlen gevonden zyn; weshalven ook de berekening die uit de *Waddegu* gemaakt is, en algemeen aangenoomen was, niet aan de verwagting der liefhebbers beantwoord heeft. Waaren de Banken niet op een zodanige wys gezuivert geworden, zo zoude men meer oude Oesters, en gevolglyk ook grooter Paarlen gevonden hebben; 't welk ook vry natuurlyk, en waarschynelyk is. Daar uit moet volgen, dat door de verloopene tusfchen tyden, de Banken niet eerder als in 1779 of 1780 met rype Oesters, die Paarlen in zig hebben, zullen bedekt zyn, en het zoude nog voordeeliger zyn, indien de Compagnie
een

eén tyd van 13 of 14 Jaaren bestemde, in welke de Viscchery moest flifstaan.

De *Wynpalmen* (a) zyn voor de Inwoonders meer nut, dan alle andere Boomen, en nog vindt men onder hen geen luft, om die voortplanten, dewyl de planter zelden de vruchten daar van trekken kan. De meesten laaten het aan de nakomelingfchap over. Daárom vermindert het getal van deeze boomen zeer, en dit gaat zelfs zo ver, dat men tegenswoordig niet meer in staat is, gelyk eertyds, het tot de Huishouding benoodigd zynde

(a) LINNEUS fchryft het volgende van deeze Boom in deff, *Planzen System: (Deutz, Nurnberg 1777 8t.) l. S. 58. Waayer draagende Wynpalmen, BORASSUS FLAGELLIFER. Maleits Lontar; Hollandfch Jagerboom* (dit woord staat in het oorfpronkelyke) of *Palmeerboom*; op Java *Sualan*; Makaffer *Talla*; Timor, *Kolje*. De Sap is Wynachtig en heet in het Maleits: *Tuakka*, Holl. *Towak*, op Amboina *Tua*; daar uit wordt brúyne zuyker gestookt, die in Indoftan *Jagara* heet. Daar van daan zal de oude Latynfche naam SACCHARUM koomen. In het Maleits heet de harde *Kandee Zuiker*, nog *Sakker*. Het geele Sap uit de rype Vrucht geperft heet in het Malabaarfch *Puná*; uit hun Vrucht maakt men te Ceylon en Koromandel een foort van Koeken, genaamt *Punata*. De Bladen heeten gelyk die van de Kokusboom *Ola*. De Wyn van deeze Palmen word niet uit den Stam getapt, maar uit den Bloem-kool gehaalt gelyk de *Majangs*. (*)

A. D. H.

(*) Men vergelyke hier meede het geene pag. 99, van deeze *Palmboom* gezegt is.

(Vertaald.)

zynde Hout en latten, tot den dienst van de Ceylonfche en Koromandelfche Gouvernemen ten te verzamelen, dewyl het te vreezen is, dat het *Jaffanapatnamsche* distrikt weynig of geen hout meer zal kunnen leveren, 't welk tot de Compagnies wooningen geschikt is. Om deze gegronde ver leegheneyd voortekoomen, hebben myne voorzaa ten daar aan reeds gedagtig geweest, en onder an deren de Wel Ed. Heer SCHRÖDER, welke een uit drukkelyk bevel hier over heeft uitgegeeven, waar in hy de aanqueeking van deeze boomen den In woonders zeer aanbevoolen heeft. Hier door zou de de zaak merkelyk gebeetert zyn, was men maar in staat om de Inwoonders tot naarkoming van dit bevel te dwingen; het is onmogelyk alleen daar op acht te geeven. De Provincie *Padfchelepalle*, alwaar deeze boom het beste groeit, is te ver van hier geleegen en te min bevolkt, zo dat geen verbeete ring in dit Articul te hoopen is. Zeedert den tyd dat dit bevel gegeeven is, het welk nu volkoomen zes jaar is, ziet men in het geheel niet, dat de In woonders meer lust hebben, om Wypalmen aan te queeken; niet teegenstaande zy voor hun die nuttigheid aanbren gen, dat zy van dezelve een geheel jaar lang leeven konnen, zo wel wegens de *Punat* als wegens de *Klingar*. My is als het beste middel voorgckoomen: dat de Compagnie den byzonderen Handel van dit Hout aan zig trok, alzo zy dezelve prys daar voor geeven, welke de byzondere perfoonen daar voor betaalen. Indien men ook vermoede, dat de Inwoonders daar meede Handel dreeven op de Kust van Koromandel, en wel met dat Hout, het welk men Compagnies

zoort

zooff noemt; zo konde men hen daar voor iets meer geeven, dewyl zy tot nu toe wat te min gehad hebben. Indien dit ingevoerd wierdt, zo kon men ook verhinderen, dat de zoorten van de Compagnie niet aan byzondere perfoonen koomen, gelyk teegenswoordig gefchiedt, en wel op een zodanige wys, dat het moeyelyk is die te ontdekken, en nog moeilyker dezelve te verhinderen. De Inwoonder weet, dat hy van de Boom, wanneer die tot latten en planken gezaagt is, van de Compagnie op lange na zo veel niet bekomt, als wanneer hy die aan een byzonder perfoon verkoopt; en hy weet zyn zaak daar zo kunftig in te richten, dat de Boom, al is hy nog zo goet, de begeerde zoorten van een zekere bepaalde lengte en breedte niet leveren kan, alzo de Inwoonders by het vallen van een zodanige Boom, de onderfte Stam tot twee of drie Ellen hoog, staan laaten, wanneer men bevindt dat het tot Timmering niet kan gebruikt worden. Wierdt de Boom onder aan den grond afgehouden, dan zoude hy de behooryke lengte hebben, en doorgaande zwaar en goed zyn, dan zoude ook geen vrees voor eenig gebrek zyn, maat tegenswoordig wordt, uit de gemelde Provincie *Padschelepalle*, en de drie overige Provincien weynig of geen hout van dit soort gewonnen, dat men gebruiken kan, en zo moet men alles beforgen, om dat de Compagnie het Inlandsche niet tot desselfs gebruik bekomt. De Inwoonders hebben dikwyls over de Lecvering van het Hout zig bitter aan de Compagnie beklaagt, en hebben ook aangetoont, dat geen mannyke en onvruchtbaare, maar verdroogde,

vrou-

vrouwelyke boomen gevonden wierden, en hebben aldus verzocht, om vruchtbaare vrouwelyke boomen om te hakken. Maar dit kan men niet wel toestaan, alzo de Compagnie een zeker recht van deeze boomen trekt, en het ook voor den Eygenaar zelve schadelyk is, alzo hy daar door zyn leevens onderhoud zelve verliest. Dit verzoek is inderdaad een duydelyk bewys, van een onderwerping zonder wederga. De Malabaar biedt hier zyn brood den Heer van 't Land aan, en zeedert dat de Inwoonders met dubbelde Heeren dienften bezwaart zyn, hebben zy uit dringende nood en armoede, veele Boomen aan byzondere Kooplieden verkogt. Hier door is de uitvoer merkelyk vermeerdert, en egter had het moeten gezien worden, niet tegenstaande de Compagnie een groot verlies geleeden heeft door de vermindering van inkoomen, het welk op deeze Boomen gelegd is.

s' Lands - Inboorlingen van dit Commandement, welke in verscheyde geslachten onderscheyden zyn, zyn ten opzichte van hun Naturel aan een Slaafachtige onderwerping gewoon, Twist, en Proces zuchtig, van een verkeerden en listigen aart, zy zyn voor zig zelve beklagenswaardig, maar niet nadeelig ten opzichte van de Compagnie; want waaren deeze lieden met elkander eensgezind, en floegen zy hunne handen in een, dan zoude men wegens hun groot getal veel meer voorzigtigheyd moeten gebruiken, ja zelfs zeer bevreesd moeten zyn. Dog, zoo 't schynt, bevinden zy zig daar toe niet in staat: de geenen welke gelooven te hart behandelt te zyn, zullen liever het hazenpad kiezen, dan om verlichting verzoeken. Niet-

te-

tegenstaande dit, heeft men by de Regcering van dit volk moeite genoeg, wanneer men het Regt onder hen wil handhaven en zyngewisse niet bezwaaren wil, weegens de menigvuldige kunstnaryen, en strecken die zy hebben, en door welke zy in staat zyn, de zaaken tot hun voordeel zo te verdraajen, en dezelve zo grooten schyn van waarheyd te geeven, dat men hen in den eersten opslag zou moeten gelooven. Ik meen dat geen Natie gevonden wordt die de *Jaffanapamamsche* Malabaaren in argeliftigheyd en strecken overtreft; zo dat, wanneer God hen een heerschappy en macht gegeven had, de Europische Volkeren bezwaarlyk met hen zouden kunnen omgaan. Zeer waarschynelyk zyn zy dat volk, dat van de Goddelyke geregtigheyd verstookten is, en wandelt in den weg der verdorvenheyd; want men vindt by hen een byzondere neyging, om het kwaad zo wel voor zig, als voor hun naasten te doen.

De hier gevonden papieren toonen, dat verscheyde Inwoonders hunne klagten aan het Hof van den Gouverneur van Ceylon voortgebracht, en dezelve een schyn van waarheyd geeven hebbende, daar nyt de grootste haat en vyandschap tusfchen den Gouverneur en Commandeur gesprooten is. Het is een bestendig gebruik onder dit volk, dat zy by de verandering van de Hoofdregcering van Ceylon, zig in stiltē naar *Kolombo* begeeven, en daar smeekfchriften voor hen laten opstellen, en deeze den Gouverneur overhandigen. Deeze gelooft veeltyds het geen zy voorgeeven, en doet dan vervolgens een uitspraak; wandeer men naderhand ontwaar wordt, dat het voorgegevene verdicht is, zo wil men de uitspraak egter niet veranderen; uit achtting

ting voor den Gouverneur laat men de zaak zo blijven, 't welk voor den geen die daar door benadeelt wordt, hard valt, en de plaatselyke Regeering alle aanzien bencemt. Indien eénige Heeren Gouverneurs dezelve handelwys gehouden hadden, als tegenswoordig waargenoomen wordt, dan zoude dit kwaad geen slechte gevolgen gehad hebben. Deeze wel Ed. Heer pleeg zodanige klagers eerst hier te rug te zenden, ter onderzoeking, om daar van eerstelyk berigt te ontfangen. Maar alzo men niet altyd een zodanigen Gerechtigheid-lievende, en verstandigen Opperbevelhebber verwagten kan, en de volgenden naar maate van hunne bequaamheeden, en hunne denkenswyze die zaaken kunnen afdoen: zo is het te wenschen, dat een sterk bevel omtrent die klaagfugtige *Jassanapattammers* gegeven wierdt, volgens 't welk een yder, die by het doen van klagten, zynen plaatselyken Bevelhebber voorby gaat, en naar *Kolombo* loopt, met een zwaare straf bedreuyt wierdt. Dan zoude dit werk schieglyk ophouden. De Plakaaten hier omtrent zyn alhier zo niet ingerigt, als in het Colombische Landschap, want in dezelve staat niet uitgedrukt, hoe hoognoodzakelyk het was, dat die geen welke by den Gouverneur iets te verzoeken had, zig eerst by den Kommandant moest vervoegen, en van hem vryheyd moest verzoeken, om een reys naar *Kolombo* te doen.

De Hoofden der Inboorlingen, welke uit *Ontfangers*, *Majoraals*, *Kojals*, en *Pottangateins* bestaan, pleegen de onder hen staande Inwoonders zeer te drukken, en uit te melken, en wanneer men geen acht genoeg op hen had weeten te slaan, zouden zy hunne bedryven door de Hofbediendens hebben
goed

goed gemaakt, welke laatsten de onderdrukt wordende Inwoonders door geveinsde strecken te rug houden, en niet te voorschyn doen koomen. Dagelyks werkt men daar aan, dat men dit quaad fluit, en de Inboorlingen een open weg baant om hunne bezwaaren op te geeven. Het quaad komt daar van, dat deeze Opperhoofden by hunne aantelling zoo veel geld geeven moeten, welk geld zy op deeze wyze wederom zoeken te krygen; voor al daar zy gemeenlyk niet lang dien post behouden. De andere die dezelve voetstapen volgen wil, doet zyn best, tot zyn voordeel, en om zig by den Gouverneur aangenaam te maaken, van verscheiden voorspraaken te bekoomen; ten einde by dezelve te bewerken, dat de afzetting, en een nieuwe aanstelling noodzakelyk geoordeelt werdt. Alzoo eige voordeel daar mede verknogt was, zoo heb ik eerst de weezentlyke oorzaak onderzocht en bevonden, dat de bedoeling van het voordeel, het welk deeze aanstelling van Opperhoofden gegeeven heeft, zulke nadeelige gevolgen voor de gemeene man moest veroorzaken. Ik heb derhalven de door my aangestelde Hoofden zelve voor my doen koomen, en by de overhandiging van hun Patent, hun ernstiglyk vermaand, van hun plicht te betrachten; alzoo ik niet gezind was, hun na eenige weeken of maanden afzetten; maar liever hun ingeval van overtreding met de *Siambok* te straffen. Verders heb ik het getal Hoofden, in plaats van te vermeerderen, liever vermindert; en liever myn voordeel opgeoffert, dan het quaad den teugel te vieren. Daar ik deeze grond tot betugeling van dit quaad gelegd heb, en ook een nauwkeuriger optec.

teekening van alle de Hoofden, die onder een *Sprengel* of onder een *Departement* behooren, gehouden heb; zoo hoop ik ſchielyk deeze afperſingen voor te koomen.

Ik waage het tegenswoordig myne aanmerkingen aangaande verſcheiden *Ampſbedieningen* te melden; waar by ik my niet op perſooneele aanmerkingen, maar blootelyk op de uitvoering der zaaken zal in laaten. Ik weet wel dat aanmerkingen hier omtrent altoos haat en nyt baaren, nademaal zy als het gevolg van afgunſt, en eigenzinnelykheid afgeſchildert worden; maar al-zoo ik myn gemoed hier omtrent vry kenne, zoo wil ik, voor het algemeen welzyn, deeze onaangenaame gevolgen niet achten, en my niet van myn doelwit doen afſchrikken. Ik vang dus aan.

De *Politique Vergadering*, waar in het belang der Compagnie moet overwoogen worden; daar in heeft yder Lid de vryheid om over de voorgedraage zaaken zyne meening te uiten. Ik heb altoos bemerkt, dat de Leeden, die meer eigenzinnigheid als ervaarenheid en beſcheidenheid bezaaten, zig meer bevytigden een voorſlag te wederſpreken, dan dezelve met grond te wederleggen, om was het mogelyk den Preſident in zyn voornemen te dwarsboomen, en om zig zelve met het voorkomen van een groot verſtand en inſigt te koefteren. Het is daarom te wenſchen, dat vaſtgeſtelt wierdt, dat de Medeleeden welke van andere meening zyn, en teegen den Preſident ſtemmen, hunne redenen moeſten opgeeven, op dat zy *ad Protocolum* genoomen kunnen worden, en dat de Preſident het regt had, hen dit af te vraagen. Als dan zoude de teegenſpreekers, en teegen Eed en Plicht aanlopende wyze

wyze van tegenfpreken of zogenaamd *Disfentiren* fchielyk ophouden. Ook houde ik het onder verbetering voor goed: dat, die in het ftemmen van een byzondere meening wil zyn, de oorzaak daar van moet opgeeven, op dat men zien kan, waar van daan het komt, en waar heen het doelt, en dat het niet genoeg is, zig te behelpen met het fpreekwoord: ik behoef niemand van myn byzondere meening reeden te geeven. Het oogmerk van een Collegie vereyft: dat men de gevoelens wikke en weege, en dat de een den ander te hulp komt, om aldus een volkoomender oordeel te vellen.

De Deffaway volgt in Rang; en ik merk daar van aan: dat, hoewel deeze een zwaare bcheerfching voor hem is, by egter onder het Departement van de Commandeurs ftaat, en aldus met alle anderen *Adminiftrationen* (Bedieningen en ampten) gelyk is. Het is altyd by de voorige Commandeurs en *Deffaven* waargenoomen, dat de laafte, na gedaane Land onderzoek, daar van aanftonds kennis geeft, en van alles dat hem merkwaardig voorgekoomen is, berigt moet doen. Aldus heb ik ook dit, toen ik het Ampt van een *Deffave* bekleedde, waargenoomen; niet tegenftaande tusfchen myn voorzaaten en my, de befte eensgezindheyd geen plaats had. Tegenwoordig zie ik een geheele verandering: ik merk uit verfcheyde omftandigheeden, dat men gelooft, dat de Dienft van een *Deffave*, niet gelyk andere dienften, onder het *Departement* van den Commandeur ftaat, en dat de *Deffave* vryheyd heeft, om te doen wat hy wil, indien hy het by de Ceylonfche Regeering goed maaken kan. Deeze meening heb ik zoeken voortekoomen, en ik heb

daarom een Instructie ontworpen, waar in ik hoofdzakelyk de bepaling van deszelfs gezag omschreven heb, en die door de Ceylonfche Regeering volkoomen goed gekeurt is. Ik neem de vryheyd hier van een afschrift bytevoegen. Intusfchen moet ik in tegendeel zien, dat de uitkomst aan myne verwagting niet beantwoord, het geen veroorzaakt wordt door dezelfde grond, welke ik booven by het stuk van de Commandeurs magt aangevoert heb, namentlyk het geringe aanzien van een Commandeur. Ik voeg hier nog by: dat de *Desfave* alleen de klagten der Inwoonders hoort, en aldus blykt de laager rang: ja zy willen zelfs, dat het den Commandeur niet geoorloofd is, ymand die met eenige klagten komt gehoor te geeven, en doet hy dat, zo vermeenen zy dat het *Charakter* van een *Desfave* daar door gekrenkt en beleedigt is. Over dit stuk hebben verscheyden *Commandeurs* en *Desfaven* getwist, welke stryd nog niet geyndigt is. Ik houde het voor billyk: dat de *Desfave* de klagten der Ingezeetenen hoort; maar ik geloof niet, dat dit zig algemeen over alle perfoonen en alle klagten uitstrekt. Maar inzonderheyd tot de twisten tusschen de onrustige Landlieden bepaalt is. Want waar toe zyn dan de Collegien van de Civil- en Land-Raad, en de *Scholarchen*? ook is het onrechtmatig, wanneer een Commandeur die Opperhoofden, die hy reekenschap moet afvorderen, door een onderbediende uit hoofde van nalatigheid ziet bestraffen. Indien op het aanhooren, en afmaking dier klagten niets bepaalt wordt, zo zullen de twisten tusschen den Commandeur en *Desfave* nimmer ophouden, en de uitspraaken zullen vershillende zyn, naar dat de Ceylonfche Regeering

den

den een of ander toegedaan is. Ik hoop hier omtrent geen verdriettelyke ontmoetingen te hebben; want ik wil liever myn affcheyd verzoeken, als fcherpe woorden verdraagen; 't welk myn ouderdom niet meer toelaat. Een zodanige vaststelling is des te nodiger, ten opzigte van de hier van afhagende buiten posten, als daar zyn de Residentien: *Puntopedro, Kaits, Hamenbiel, Depassen, Ponnorein, Ilpekarwe, Palwerainkatre, Katschiai, Atschuli*, en *Kolombogammo*. Indien de *Dessave* deeze overhaalt, om onder hem te staan, zo moet daar uit verwarring ontstaan; want, hoe zoude een Commandeur toegeeven kunnen, dat een onder hem zynde *Dessave* over een en de zelfde streek lands bevel voerde: ook moet het een wonderlyke bestiering geeven, dat de Commandeur op de eene wys, en de *Dessave* op een andere wys den Posthouder beveeten gaf. De Posthouder heeft genoeg te doen, om by tegenstrydige berigten vaste regels te verzoeken. Door dit alles wordt de Dienst van de Heeren en Meesters niet bevordert, en heeft meer het aanzien van twist, dan van een behoorlyke uitvoering van een ieders post en plicht.

De *Administratie* legt volkoomen voor de helft in duigen, alzoo dezelve zeedert vier Jaaren door den gewezen Administrator *Hogerwaard*, zo verwaarloost is, dat zy met groote moeyten weder op den ouden voet moet gebracht werden. Ik heb genoeg te doep gehad, eer de Negotie Bocken behoorlyk konden geslooten worden, en ik kon den tyd niet vinden om de invoering van een beeter order te ontwerpen. Dan ik hoop daar aan by voortgang te werken, zo haast ik een nieuwen Administrator verkryg, die de Negotie beeter ver-

staat, met my ééne lyn trekt, en tot het nazien van de grooté geldkas, pakhuyzen, en onder Administrators, b, v. Bouwmeester enz. behoorlyke onder-richting geeven kan.

Het *Fiscaals* ampt is tegenswoordig zo onbepaald geworden, en de Bediendens derzelve hebben die grenzen zodanig uitgestrekt, dat zy gelooven meer Rechter dan Dienaars van het Recht te zyn. Dit wordt veroorzaakt door het aanhoorender klagten, van de drie naaftgelceegen *Sprengels*, welke men den Fiscaal zedert eenige tyd als een middel om wat rapport-gelden te winnen, gegeeven heeft, Wellicht geschiede het aanhooren in den beginne op de vereyschte afstand, en de schuldigen wierden toen in de bepaalde Boeten van 3 tot 6 Daalders verweezen. Maar tegenswoordig worden deeze beyde zo ver van den Fiscaal overtreedén, dat hy Menschen in keetenen heeft doen sluiten, en veele dagen ja zelfs weeken lang in *Mandu* doen zetten. Ik meen, dat geen Fiscaal daar toe regt heeft. Veel min nog dat hy zig met lieden mag bemoeien; die op bevel van den Raad in hegtenis gezet worden; nog, dat hy zodanige, die in Compagnies dienft en aan hun werk zyn, mag laten haalen en in de gevangenis sluiten; nog, dat hy in zyn Huys ten zynen overstaan de Partyen den Eed afneemt, om andere onregtmagtigheeden te verzwigen. Het zoude dus nodig zyn, om het Ampt van Fiscaal wat te beperken, en hem een Instructie zo wel in zaaken van Justitie als Huys-houding voorteschryven. Dan of schoon er verscheyde ordres aangaande zyn dienst zyn, zo worden dezelve egter weynig uitgevoerd en men

schikt

schikt zig meer naar de gewoonte, dan naar de Wet.

Het *Thombo-Werk* van dit Commandement, is een gewichtige zaak, waar by men niet opmerksaam genoeg kan zyn, op dat de Heeren en Meesters het hunne bekoomen; alzoo de Malabaarsche opperhoofden zeer bedrieglyk in het aangeeven zyn, zo wel van het getal der perfoonen, die onder Heeren diensten zyn, als van het Land, 't welk de Compagnie toebehoort. Het geval wilde, dat kort na de overneeming van myn Commandement, den *Thombebouders* stierf, zonder de voorgenoomen vernieuwing ten eynde gebragt te hebben. Ik stelde dus aan de Ceylonsche Regeering voor, om deeze vernieuwing zo lang opschorten, tot dat een andere *Thombebouders* zoude aangestelt zyn, en intusschen den ontfangst van het Hoofdgelt, en de Land-Huuren als bevoorens te doen geschieden. Men bewilligde hier in, en men stelde daar na een andere *Thombebouders* aan, die ik met toestemming van de genoemde Regeering de volgende Instructie gaf.

Voorloopige Instructie voor den Onder-Koopman, en *Thombebouders*, den Ed. Hr. *Johann Baribel Teyken*, om zig by de vernieuwing van de *Thombo* daar naar te gedraagen.

Nademaal U WEL ED. in 't kort tot vernieuwing van de *Thombo* met de Heeren Commisfarsisen in dit Land gaan zult, zo hebbe ik deeze Instructie voor U WEL ED. ontworpen, en daar in aangehaalt, wat by de vernieuwing van de *Thombo* moet aangemerkt worden.

ART. 1.

Eer het werk aⁿgevangen wordt, moet UWEL ED, aan yder Ke^k, de gemeente door Trommel-
flag bekend doen maaken: Hoe men in ervaring
gekoomen is: dat veele Onderdaanen zig trouw-
looslyk de s' Heeren dienften zoeken te onttrekken,
en daar door, voor hunne onvermogenende Medebroeders
dien last verzwaaen; dat men uit welmeenende
inzigten, om de lasten gelykelyk te doen ver-
deelen, aan een yder zonder onderscheyd wie hy
ook zy, belooft eer Premie van 1 Daalder voor
yder hoofd, die aantoonen kan onregtmatig voor
dood of afwezende opgegeeven te zyn, verders
voor yder Last Zaat, zonder onderscheyd, dat de
Compagnie behoort, en door andere bezeeten
wordt 4 stuyvers, op dat daar tegens de *Majoraals*
die de valsche opgaaven gegeeven hebben, konnen
gevat worden.

ART. 2.

UWELED, moet alle de *Majoraals* van yder
Sprengel of Dorp, waar onder zy behooren, aan-
kondigen: dat, hoewel de *Thombo* gelyk voor dee-
ze op den eersten *Majoraal* zal beruften, daar en
boven de tweede en derde *Majoraal* ook de vry-
heyd zullen hebben, wanneer zulks nodig is, om
daar in te zien en te leezen.

ART. 3.

De Inwoonders, die zig voor Ziek en tot de
Heeren dienften onbekwaam opgegeeven, moeten in
tegenswoordigheyd van den *Majoraal* door den In-
landschen Geneesheer onderzocht; en na bevinding
van waare Ziekte, van voornoemden dienst verschoont
blyven. Op een byzonder blad, waar van de *Ma-
joraal* een afschrift houdt, worden die gene welke
met

met ligte en zwakke Ziektens bezogt zyn, opgeteekent, welke egter niet van s'Heeren dienften zullen bevryd zyn, nademaal zy op deeze wys de Landsheeren hunnen schuldigen pligt onttrekken, en van de eene tot de andere vernieuwing vry omlooppen, en de Majoraals daar voor iets in de hand stoppen. Vindt UWELED. by de personeele verscheyning van zodanige zieken, dat een of ander werklyk tot zyn wederherstelling tot dien dienst onbekwaam is, zo teekent hem aldus op: „Zieken, „ vry van Dienst tot derzelve geneezing.” De Majoraals moeten hunne Geneesenen aanstonds aantekenen, en alle zes Maanden de waarheyd van hunne aangeevingen bezweeren, en zullen in geval van verzwyingen of van yervalschingen vervallen in de straffen by Art. 1 vermeld, zullende de aanbrenger als dan de Premie van een Daalder bekoomen.

ART. 4.

Die door de Majoraals als afwezende aangegeeven zyn, zullen by de tegenwoordige opteekening, indien de zaaken in ordre bevonden worden, aldus opgeteekent worden: „Afwezenden, „ vry van dienst tot hun wederkomst.”

ART. 5.

De Majoraals optegeeven, dat zy alle Halfjaar hunne Lyften van de afwezende, gestorvene, en weder gekoomene moeten verzenden, die zy bezweeren moeten, en waar uyt zy hun boek kunnen invullen.

ART. 6.

Daar moet naauwkeurig acht gegeeven worden, dat niemand van een lager Kaste in een hoger door de *Thombo* geplaatst wordt, maar zorg worden

den gedragen, dat een yder onder zyn geflacht staat, en blyve.

ART. 7.

Het overige aangaande de *Thombehouders* moet uit derzelver boeken, en papieren van hunne voorzaaten gezien en beslist worden; deeze zaken hebbe ik by de vernieuwing van de *Thombo* nodig geoordeelt aantevoeren.

Al het geen tot nu toe niet gebruikelijk was, en my by den *Thombo* nodig en nuttig scheen, heb ik zorgvuldig aangewend; zo als b.v. eenige Landeryen en Thuynen door een Land-meeter te doen meeten; en de daar op staande boomen doen tellen, om die met de Rekening van den *Thombo* te vergelyken, en aldus de Trouw of Ontrouw van den *Majoraal* in hun opgaaven te doen blyken. Ik verwonder my, dat men op een zodanige zaak niet meer gedacht heeft. Nog meer verwonder ik my, dat de *Tschikosgelden* in het voorige jaar, wanneer tot verrichting van de gemeene werken, maar weynig *Uliammers* uit het Land gekoomen zyn, en gebruikt wierden, en niettegenstaande een menigte van Heeren-dienst plichtigen aan hunnen dienst voldaan hebben, zo groot zyn geweest. Ik houde met grond die, welke de *Tschikos* opgeteekent hebben, in verdenken, dat zy zig verzekerd houdende, dat de zaak niet aan den dag zoude komen, aanleyding gekreegen hebben, om te bedriegen; also zy wisten, dat de *Thombo* er niet om gaf, hoe veel *Uliammers* eygentlyk daar waaren, nog minder hoe veel tot den arbeyd zyn gekoomen of hoe veel er afweezend waaren daar na maakten zy dit met de *Majoraals* af en de Compagnie bekwam

kwam dan zo veel als die lieden goed dagt. Alzoo de *Agidar* der gemeene arbeeyders met deezen meede handelde, heeft men het zo ver weeten te brengen, dat deeze plaats, die voorheen aan Europeische Bediendens kwam, in handen der Malabaaren gekoomen is: het zoude goed zyn, indien deeze plaats aan een goede en getrouwe Europeaanfche bedienden gegeven wierdt, die men uit de Militaire of anders neemen kon, met belofte, dat indien hy zyn Post vlytig waarnam, hy tot Corporaal en dan tot Sergeant verheeven zoude worden. Deeze moest een gemelde Lyft van de *Uliammers* hebben, om aan te teekenen wie tot den Arbeyd komt en wie niet. Deeze aanteekening moet met de aangeevingen van de *Majoraals* vergeleeken worden, en daar na de Lyft van de *Tschikosgelden* gemaakt worden. Jaarlyks moet de Adigar een Eed van getrouwheyd doen, en men kan zig over het algemeen meer op de trouw van een zodanige, als die van een Malabaar verlaaten.

Bylaage.

Eerbiedige Voorftelling ,
 wegens de zogenaamde Vefting-
 werken, aan den Wel Ed. Groot
 Achtbaren Heere IMAN WIL-
 HELM FALK, Gouverneur en
 Directeur van het wyduitgestrekt
 en zeer gewichtig Eyland Ceylon,
 benevens alle daar onder hoori-
 ge enz:

*Wel Edelo, Groot Achtbaare, Hoog-
 gebiedende Heer!*

Toen ik in het jaar 1764, als *Deffave* de ge-
 woone Land-Vifitatie. hield: kwamen over-
 al, alwaar ik myn Ruftplaats nam, een groote mee-
 nigte van Ingezeetenen by my, die met bitterlyk
 gefchrey, en een vloed van traanen op het aard-
 ryk nedervielen, en baden, dat ik dog met hen
 erbarmenis wilde hebben, en uitwerken, dat zy
 eindelyk eens van den zwaaren arbeyd aan de Ves-
 tingwerken, die men in den beginne op zyn hoogft
 op 2 jaaren geftek had, en waar aan zy nog geen
 eynde zagen, zouden verloft worden, en wederom
 met den laft van de gewoone Heeren-dienften mog-
 ten vry geftek worden, dewyl zy anders in armoe-
 de en ellenden moeften vergaan.

Het aanzien van deeze Ellendigen, en het aanhoo-
 ren van hunne weeklagten werkte in my een har-
 telyk medelyden, en ik beloofde hen alles te doen,
 om,

om, was het mogelyk hun eenige verligting te bezorgen. Ik onderzocht de *Jaffanapamamsche* Vestingwerken wat nader by, beneevens den toestand, en de noodwendigheeden tot derzelyer verbetering.

In den beginne verwonderde ik my, dat men een zodanig grootwerk aangevangen had, zonder eerst aan de hoofdgebreeken te denken, die aan het Kasteel gevonden wierden. Maar schielyk vond ik onder de oude Aftens de grootste verfeheydentheyd van de daar voor over gedaane voorstellen. In voorige tyden was de verdieping der gragten, volgens gedaane proeven als te kostbaar en te moeyelyk, in de laater papieren, als zeer licht voorgesteld. Zekerlyk zyn de eerste opgaven, volgens werkelyk gedaan onderzoek der zaaken, en de laatste blootelyk in de verbeelding gemaakt. Intuschen verlaat de Ceylonsche Regeering zig op de jongste berigten, namentlyk de allerlaatste door eenen zekeren BRAUNWALD en SCHUBART (die men zonder twyffel voor de kundigste houdt) opgesteld, waar in het werk voor 600 menschen daags, gedurende 14 maanden lang opgegeeven wordt, en waar in alle de zwarigheden, in de oude papieren gevonden, met veel schyn wederlegt worden. Men droeg derhalven ditwerk voornoemden SCHUBERT op; maar die zo min dan zyn Vriend ooit in deeze plaats geweest is, en bygevolg daar van geen kennis hebben kon. Intuschen begon men aan het werk in January 1759; en ging daar mede voort tot in Juny 1759; wanneer het aan den Lieut. van de Artillerie BROHIER overgedraagen wierdt, die het nog teegenswoordig onder zig heeft.

Toen ik in het Jaar 1764 te *Kolombo* was, stelde ik den WELED. Heer VAN ECK de ellende van de

de Arbeiders, en de onmogelykheid van de onderneeming voor oogten; waar op hy my antwoorde: ik moet bekennen, dat gy gelyk hebt, en dat uw voorstel gegrond is: maar wat zal men nu doen daar de zaaken zo ver gevordert zyn? ik wenschte dat het ten eynde was; en het kan ook niet lang meer duuren, want men heeft nu de Hr. BROHIER aangenoomen, en men verzeekert my, dat in anderhalf jaar alles zal gedaan zyn.

Ik droeg daar op in een byzonderen Brief aan zyn Hoog Ed. onzen toenmaligen Loffelyken Gouverneur Generaal, de zaak voor. Hy beliefte daar op in een Post Scriptum my aantebeveelen, om U WEL ED. den ganschen toestand der zaaken voor te stellen, 't welk ik nu met alle nederigheyd doe.

Voor af moer ik nog kortelyk aanmerken, dat het Jaffanapatnamsche Kasteel niet volgens de Regels der Vestingbouw ingericht is, alzoo het 3 Hoofdgebreeken heeft:

I. Men kan van de Bolwerken alle de werken overal niet met Canon bestryken.

II. De Wal is over het algemeen veel te smal, en de Borstwering der Muuren veel te steyl.

III. Op het Kasteel zyn nog Kazematten, nog andere plaatsen, die schoot vry en bedekt ten tyden eener belegering zyn.

Uit het derde ziet men voornaamentlyk, dat het Kasteel geen wederstand bieden kan, tegen Europeische volkeren, en alleenlyk tot zekerheid ten opzichte van de Ingezeeten en nabuuren gebouwt is. Dit blykt nog te meer, om dat men het project verandert heeft, volgens 't welk men in den beginne het Kasteel te KANGANTURRE, aan een Haven tusschen dit Kasteel en PUNTOPEDRO, heeft aangelegd, hoewel het reeds eenige voeten hoog
op-

opgebouwt was. Deeze plaats zoude waarfchyne-lyk eerft door een vreemde Narie bezogt worden, want zy heeft de open Zee aan de eene kant, en kan door groote Scheepen bezet worden. Ook kan men zig van den toenmaelligen Heer Majoor ligt voorftellen, dat zyn inzicht niet geweest is, een kunft en cierlyke Vefting aanteleggen, maar alleenlyk den Handel van zyn WEL ED. Heeren en Meefters te verzeekeren; gelyk zyn Exell. de Heer VAN IMHOF zeer wel aangemerkt heeft.

Ik koom tot de zaak zelve. Het Jaffanapatnamfche Diftrict heeft niet zo veel van een Vyandelyken aanval te vreezen, als wel anderen. Die Vyand moet zyn voordeel kwalyk verftaan, die deeze plaats eerft aantafte, het zoude zyn of hy den Aal by den staart greep, en gefelt zynde ('t welk God verhoede!) dat, deeze plaats aangetaft wierdt, zo zoude de Vyand bezwaarlyk een fchoot op die Vefting doen, of deeze zoude zig, wegens de zwakke bezetting, en gebrek van alle behoorlyke hulp, fchielyk genoeg moeten overgeeven, gelyk de onzen ook het Kasteel op de Portugeezen ver-overt hebben.

Verders: het hier aangelegde Buitenwerk had wel mogen agtergebleeven zyn, nademaal tot ver-deediging van de Bedekte weg ten minften 500 Man vereyft wordt, en het niet te denken is, dat de Compagnie hier een zo groot guarnifoen houden zal, dat men zo veel manfchap daar van neemen kan, en dat dan nog genoeg tot bezetting der overige Poften in het Kasteel overblyft. De gragt is bereyds diep genoeg, en wegens de onge-lykheeden van den grond voor den Vyand gevaarlyker, dan wanneer hy uitgediept en effen gemaakt wierdt, gelyk dit zeer regt door den Ingenieur

MAS.

MASSEVELD aangemerkt is, wanneer hy voorgaande jaar op uitdrukkelyke last de gragten onderzocht.

Dan nademaal dit werk met groote kosten en moeiten reeds zo ver gevordert is, zo is myne meening onder verbetering, om het ten schlyksten te doen eyndigen, tot vreugde der arme uitgemergelde Inwoonders. Die meeste gronden, die men bybrengt, om naar BROHIER'S Projekt, de verbeteringen voortezetten, schynen my duydelyk uit eygenbelang voortekoomen, om dit werk langer draagende te houden, waar by hy geen schaaden heeft. Anders zoude men niet zo veele tegenkantigen tegen het laatste bevel, van een spoedige voltooying van het werk, gemaakt hebben.

Maar indien U WELED. (’t welk ik my niet voorstellen kan, maar het tegendeel denken moet) het Project van BROHIER uitvoeren wil, zo zullen daar ten minsten nog 10 jaaren toe van nooden zyn, om alles afte maaken. De arbeyd wordt by de verdieping der gragten geduurig grooter, wegens de meenigte waater en het uitzypen van onderen: ook moeten de Fundamenten van het Kasteel en de Muuren der gragten rondom versterkt worden, alzoo zy door het verdiepen der gragten, verzwakt zyn, gelyk geschied is, toen volgens een Project de gragten 7½ voeten verdiept zyn; hier toe zal nog meer Kalk en Steenen benoodigt zyn als tot de bedekte weg gebruikt is. Verders: zal de aanschaffing van aarde tot het vereffenen van de bedekte weg, meer arbeyd en kosten vorderen; want zy kan uit de gragten niet gehaalt worden, alfoo kunne boedems uit Rotzen en klippen bestaan.

Dit is alles, — en zo voorts. —

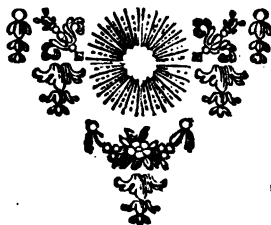
By den Uitgever deezes *Job. Mensert*, Boekver-
koper in s'Hage, is ook gedrukt en te
bekoomen.

HUMPHRY KLINKERS REIZEN ; uit het Engelsch ver-
taalt, van den Heer SMOLLET, 3 deelen met
fraaye platen, gr. 8o. de Prys is f 4 - 0 - 0

De geleerde Schryvers der ALGEMEENE VADERL:
LETTER OEFFEN: geeven van dit werk, (zie 2de
deel No 5. pag. 221.) onder anderen de volgende
Recensie. — „ De schildknaap MATTHIAS BRAM-
„ BLE, de Hoofd perzонаадje in dit werk voorko-
„ mende, doet eene Reize ter herstelling zyner
„ Gezondheid, met zyn Huisgezin, eene Zuster,
„ een jong Heer, en eene jonge Juffer, met de
„ verdere noodige Bedienden, (waar onder HUM-
„ PHRY KLINKER, welke ten laaste ontdekt
„ wordt een natuurlyken Zoon des Schildknaaps
„ te weezen.) van zyn Landgoed *Brambleton*
„ *Hall* in *Monmoutsbire* naar *Londen* en verder
„ naar deeze en geene gezondheids Bronnen en
„ *Baden &c.* — Het onderscheiden Character
„ van den Schildknaap, en der opgenoemde
„ perfoonen van zyn Huisgezin, welke aan hun-
„ ne vrienden schryven, levert reeds op zig zel-
„ ven eene aangenaame verscheidenheid, 't zy
„ dat ze van verschillende hun voorgekomen
„ omstandigheden gewaagen, of hunne gedagten
„ over dezelfde onderwerpen mededeelen, de
„ ontmoetingen van veelerleien aart, 't zy ver-
„ drietelyk of aangenaam; het aantreffen van ou-
„ de Bekenden, de toevallige verkeering met
„ vreemden en meer dergelyken, doen deeze
„ verscheidenheid nog grootelyks toeneemen, en
„ de Heer SMOLLET bedient er zig van op eene
„ meesterlyke wyze, om dezelve te doen strek-
„ ken tot het bybrengen veeler oordeelkundige
„ bedenkingen, en gepaste aanmerkingen over
„ nuttige en Leerzaame onderwerpen, die hy,
„ op eene gevallen manier, in het verhaalen
„ van allerlei ontmoetingen, weet in te vlegten.
„ Het ernstige en boertige, het vermaakelyke en
„ nutte, vereenigt zig des in deezen Roman by
„ uit-

„ uitneemendheid, waar door dit gefchrift, ge-
„ noegzaam aan alle foorten van Leezers, een
„ aangenaam en Leerzaam tyd verdryf kan ver-
„ leenen.”

De fchryvers der ALGEMEENE DUITSCHE BIBLIOTHEEK, dit werk recenferende zie 22fte deel 2de stuk pag: 535. geeven daar van onder anderen het volgend verflag: — „ DIT WERK, de zwaane
„ zang van de Heer SMOLLET, is zoo eigenaartig
„ zoo uitlokkend, — zoo onderhoudend, -- en
„ een zo by uitftek uitmuntend Tafereel van by-
„ zondere Characters, treffend geteekend met
„ fchitterende kleuren van eene nieuwe uitvin-
„ ding en nogtans naar de Natuur ontworpen;
„ een waar tafereel van de Zeeden en denkwyze
„ van onderfcheide Claffen uit de Burgerlyke
„ Maatschappy; bondig oordeel over veelerlei
„ voorbedagtelyk bygebragte onderwerpen, met
„ fyne fchertfende trekken vermengt, en een
„ leevendig vernuft van veele kortswylige To-
„ neelen dit zyn de aangenaame byzonderheden
„ door welke dit werk uitmunt, en zig hoofdza-
„ kelyk den Leezer aanbeveelt.”

51A

5155